

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

Diplomová práce

Bc. Jan Limberský

**„Všechna čest, předsedo Holmane...“: Strategie záchrany
kulturní památky v Československu na příkladu rekonstrukce
zámku Staré Hradý u Libáně**

„All honor, chairman Holman...“: Strategies for the preservation of
cultural monument in Czechoslovakia by the example of the
reconstruction of the Staré Hradý castle near Libáně

Praha 2023

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jan Randák, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. listopadu 2023

Bc. Jan Limberský

Klíčová slova (česky):

zámek, rekonstrukce, záchrana, vyjednávání, strategie, památka, kultura, komunismus, Československo.

Klíčová slova (anglicky):

castle, reconstruction, rescue, negotiation, strategy, monument, culture, communism, Czechoslovakia.

Abstrakt (česky):

Na příkladu rekonstrukce zámku Staré Hradky předkládaná diplomová práce zpracovává proces záchrany kulturní památky v prostoru Československa převážně druhé poloviny 20. století. Činí tak pomocí mikrohistorické analýzy meziúředních vyjednávacích strategií v rámci přístupu kulturních dějin, přičemž v souvislosti s tímto postupem neopomíjí zohlednit rovněž politické, právní či architektonické aspekty řešeného problému. V rámci tohoto postupu pak zkoumá nejen zmiňované vyjednávací strategie, ale také zájmy a efektivitu příslušných institucí v rámci jejich spolupráce na společném projektu.

Abstract (in English):

This thesis presented on the example of the reconstruction of the Staré Hradky castle deals with the process of preserving a cultural monument in the area of Czechoslovakia, mainly in the second half of the 20th century. It does so through a microhistorical analysis of inter-official negotiation strategies in the context of the cultural history approach, while in connection with this procedure it does not neglect to take into account the political, legal or architectural aspects of the problem. As part of this procedure, it examines not only the aforementioned negotiation strategies, but also the interests and effectiveness of the relevant institutions in their cooperation on a joint project.

*Ta parta drsňáků
ví, jak se nosí cihly,
i pruty železa až na strop gotiky.
Kdo sčítal metrčky,
co nad ostění zdvihli,
či slavné Tedeum z písniček motyky?*

Jiří M. Palát, *Vladimíru Holmanovi*, 1986.

*Nedávno u nás vypukl požár.
Najednou každý vylezl ze svého úkrytu,
ze svého Já, aby přispěl k záchraně společného.
Je to trochu troufalé přirovnávat Vás, pane učiteli,
k přírodní katastrofě. Ale je to tak. I Vy jste jistý druh požáru
který kolem sebe šíří proud jisker.*

Milena Bretová-Droznová, *Minipovídání*, 1984.

*Díval jste se citlivýma očima malíře a zároveň přemýšlel o zlepšení
(...) Vašemu přesvědčování mnoho lidí neodolalo. Byla v něm síla,
které podléhali i ti, kteří s Vámi ve všem zcela nesouhlasili.*

Eva Bílková, *Na rozloučenou s Vladimírem Holmanem*, 2000.

*Neplaš, Jendo, ještě jsme neprohráli.
Ty teda myslíš, že je lepší nechat ten hrad
bez užitku chátrat, než svěřit ho dětem?
(...)
Taková střecha by přišla na cirka padesát tisíc.
A může naše družstvo takovou částku dát? Tolik nemáme!
(...)
Ať jí udělal, kdo jí udělal, střecha je. A ty sám, jsi, Jouzo, u tohohle
stolu říkal: „Kdyby se postavila nová střecha, ať hrad patří dětem“.*

At' žijí duchové! (Oldřich Lipský, 1977).

Obsah

	PŘEDMLUVA	10
	ÚVODEM.....	13
1	STARÉ HRADY JAKO PŘEDMĚT BĀDÁNÍ.....	18
2	METODOLOGICKÁ VÝCHODISKA	23
3	STARÉ HRADY JAKO TVRZ, HRAD, ZÁMEK A RUINA.....	33
4	POZICE A ROLE PAMÁTKY V „NOVÉM ŘÁDU“	40
4.1	POLITICKO-SPOLEČENSKÝ KONTEXT.....	40
4.2	KULTURNÍ POLITIKA STÁTU	43
4.3	PRÁVNÍ ASPEKTY A ZÁKON Č. 22/1958 SB.	46
4.4	PAMÁTKOVÁ PÉČE 1: TEORETICKÉ KONCEPTY.....	53
4.5	PAMÁTKOVÁ PÉČE 2: ADMINISTRATIVA A ORGANIZACE.....	57
4.6	PAMÁTKOVÁ PÉČE 3: ODBORNĚ-TECHNICKÉ ASPEKTY	59
4.7	SHRNUTÍ.....	63
5	INSTITUCE A AKTĚŘI	65
5.1	INSTITUCE.....	65
5.2	AKTĚŘI.....	72
5.3	SHRNUTÍ.....	78
6	ZÁCHRANA ZÁMKU: STRATEGIE VYJEDNÁVÁNÍ.....	80
6.1	NA CESTĚ K OdstřELU (1948 - 1961).....	80
6.1.1	Analýza č. 1.....	87
6.1.2	(únor 1949 - březen 1961).....	87
a)	<i>Od propadu klenby k doporučenému bourání (únor 1949 - leden 1950).....</i>	<i>87</i>
b)	<i>Změna majitele a cesta k zámku II. kategorie (březen 1950 - leden 1951).....</i>	<i>97</i>
c)	<i>Směrnice pro rekonstrukci, role stavitele Josefa Kříže, a zkáza dalších částí zámku (leden - říjen 1951).....</i>	<i>101</i>
d)	<i>Žádosti o materiál a problémy s ním spojené (říjen 1951 - březen 1957).....</i>	<i>114</i>

<i>e) Kdo nese odpovědnost za "Staré Hrady"? (říjen 1957 - říjen 1958)</i>	120
<i>f) Demolice: Výkresy, posudky a konečné rozhodnutí (listopad 1958 - březen 1961)</i>	123
Shrnutí.....	129
6.2 V ČASECH „BUDOVÁNÍ CEST“ (1961 - 1964)	135
6.2.1 Analýza č. 2.....	138
6.2.2 (březen 1961 - prosinec 1964).....	138
<i>a) Posudek PhDr. Jaroslava Wagnera, využití zámku a jeho zaměření (březen 1961 - prosinec 1964)</i>	138
6.2.3 Shrnutí.....	147
6.3 PRVNÍ LÉTA PRACÍ (1964 - 1971)	150
6.3.1 Analýza č. 3.....	154
6.3.2 (květen 1966 - březen 1971).....	154
<i>a) Příchod Ing. Karla Pokorného, rozhodnutí o přípustnosti stavby a první restaurátorské práce (květen 1966 - březen 1971)</i>	154
6.3.3 Shrnutí.....	160
6.4 LEGITIMIZACE ZÁCHRANY (1969)	163
6.4.1 (květen 1969).....	166
<i>a) Smlouva s Památníkem národního písemnictví (květen 1969)</i>	166
6.4.2 Shrnutí.....	169
6.5 DALŠÍ LÉTA PRACÍ (1971 - 1973)	170
6.5.1 (červen 1971 - listopad 1973).....	173
<i>a) Prostory pro archiv Památníku národního písemnictví (červen - srpen 1971)</i>	173
<i>b) Od výstavby sklepa k prověrkám a akcím Z (srpen 1971 - červen 1973)</i>	174
<i>c) Studie ke gotickému křídlu (červenec - listopad 1973)</i>	174
6.5.2 Shrnutí.....	176

6. 6	REKONSTRUKCE SGRAFIT A PŘESTAVBA GOTIKY (1974 - 1987)	177
6. 6. 1	Analýza č. 4.....	187
6. 6. 2	(únor 1974 - říjen 1987).....	187
a)	<i>Přípravy na přestavbu gotického paláce (únor 1974)</i>	187
b)	<i>Jednání kolem zámecké brány (únor 1974)</i>	188
c)	<i>Přípravy na rekonstrukci sgrafit (březen 1974 - leden 1975)</i>	190
d)	<i>Osvětová beseda (Libáň-) Staré Hrady (červen 1975 - říjen 1987)</i>	194
e)	<i>Zed' pod křídelní klenbou a její (ne)prolomení (březen 1977)</i>	202
f)	<i>Apely PhDr. Jaroslava Wagnera (červenec - srpen 1979)</i>	204
g)	<i>Zastavení prací a (opětovný) nedostatek financí (duben 1981)</i>	205
h)	<i>Dokončování gotického křídla, jednání o využití prostor a jejich předání LA PNP (listopad 1981 - září 1984)</i>	206
6. 6. 3	Shrnutí.....	209
6. 7	DOVĚTEK: TRAMPOVÉ NA GOTICE A POSLEDNÍCH TŘINÁCT LET (1980 - 1993)	213
6. 8	STARÉ HRADY V NOVÝCH ČASECH (1994-2007)	219
	ZÁVĚREM	222
	ZÁKLADNÍ ČASOVÁ OSA	234
	POUŽITÉ ZDROJE	239
	ARCHIVNÍ PRAMENY	239
	DOBOVÁ PERIODIKA	241
	SEKUNDÁRNÍ LITERATURA	243
	KVALIFIKAČNÍ PRÁCE	248
	PERIODIKA	249
	INTERNETOVÉ ZDROJE	249
	ELEKTRONICKÁ KOMUNIKACE	250
	ZÁKONY	251
	AUDIOVIZUÁLNÍ ZDROJE	251
	SEZNAM ZKRATEK	251

SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY.....	253
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	260

Předmluva

„Renesanční zámček ve Starých Hradech měl ještě do nedávna na mále. Pamětník doby, kdy feudálové bohatli a přetvářeli svá sídla v pohodlné a okázalé prostředí, zůstal neporušen jen v jednotlivostech. Jen oltářní dřevorezba kouzelné noci svatojánské, vynikající umělecké hodnoty, zůstala zachována, dále zbytky klenutých stropů, části schodiště a zdí. Dál už jsou tu pouze žalostně chátrající sutiny zašlé krásy. Ač každý věděl, že tady zanikají cenné historické hodnoty, nikdo neměl odvahu pustit se do renovace. ‚Odepsání‘ této historické památky došlo tak daleko, že chybělo pouze 60 tisíc korun¹ k tomu, aby pyrotechnici mohli provést odstřel objektu...“²

Genezi kdysi již téměř dokonané zkázy starohradského zámku shrnul redaktor jičínského týdeníku Předvoj v listopadu 1969 vskutku výmluvně - detonace trhaviny měla v oblacích prachu a padajících troskách během několika vteřin pohřbít to, co na svém místě stálo v poměrném meditativním poklidu několik uplynulých staletí. Staré Hrady byly původně jen prostou tvrzí v následujících desetiletích a staletích přestavěnou do podoby gotického hradu, aby nakonec přijaly podobu renesančního zámku, jenž ještě před příchodem 19. století nastoupil svoji relativně krátkou cestu k samovolnému zániku.

Má vlastní cesta ke Starým Hradům byla náhodná, i když je nutné zároveň s tím zdůraznit, že tato náhoda byla od počátku nevědomky usměřňována mým zájmem o problematiku trampského hnutí, které mělo na rekonstrukci zámku v její závěrečné fázi svůj podíl ve formě dobrovolnických brigád, mimo jiné honorovaných poskytnutím zámeckého nádvoří coby prostoru pro přespání s ohněm a kytarou. Postupem času se mi však tato (jakkoliv nepochybně významná) participace trampů na celém projektu vyjevila ve srovnání s celkovou rekonstrukcí zámku jako marginální záležitost, představující pouze onu pomyslnou špičku ledovce čnící nad hladinu oceánu.

¹ V médiích je však možné nalézt vedle finanční stránky věci rovněž dva další důvody tehdejšího nerealizování avizovaného odstřelu: Absenci demoliční čety i potřebné trhaviny k okamžitému použití, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 30, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1980-1981), „Zámek k odstřelu“, *Československý svět* 12, Praha, Orbis, roč. 4., č. 3, 1981, s. 45.

² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 28, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1906-1976), „Odstřel se nekoná“, *Předvoj: Týdeník jičínského okresu*, roč. 10., č. 44, 7. 11. 1969.

Zároveň s tím se mi nabídl náhled na celý starohradský příběh, ve kterém organizačně schopný učitel zrekonstruoval a kulturně a společensky legitimizoval jeden renesanční zámek, svého času téměř úředně odsouzený k likvidaci formou částečného bezpečnostního technického odstřelu. K odstřelu, jenž se tak z konečného destruktivního prvku transformoval v přelomový symbol jeho nové etapy. Ta se následně stala pomyslným jevištěm pro desítky osob různého věku a profesního zaměření, s jejichž pomocí dodával Vladimír Holman celé rekonstrukci její specifickou pracovní dynamiku a lidskost. Neméně důležitými prvky však byly také komunikační strategie s tím úzce souvisejícího meziúředního vyjednávání. A právě jim je tato práce věnována.

Její skromnou ambicí je v první řadě přispět k diskusi ohledně úředního přístupu československého státu k záchraně svých kulturních památek, zároveň by však také ráda navrátila objekt svého zkoumání do obecného povědomí, kam právem patří. Tento přístup si zaslouží především kvůli lidem, kteří se o jeho rekonstrukci kdysi zasadili - učiteli Vladimíru Holmanovi, „důchodcům“, Jaroslavu Wagnerovi a Karlu Pokornému, (některým) úředníkům národních výborů, brigádníkům z řad studentů, brigádnickým trampským partám, pracovníkům Literárního archivu PNP, členům Osvětové besedy Staré Hrady, celé řadě umělců i novinářů a mnoha dalším (bohužel dnes již) „bezejmenným“ realizátorům a podporovatelům starohradské rekonstrukce. Svým konáním se totiž zasloužili o to, že zámek zůstal stát, místo aby padl.

Na tomto místě chci v první řadě poděkovat panu doc. PhDr. Janu Randákovi, Ph.D. za vedení předkládané práce a rovněž za jeho cenné rady a připomínky, které vedly k její realizaci. V neposlední řadě děkuji také za jeho velkou trpělivost, kterou se mnou při vzniku této práce měl. Mé díky dále patří Národnímu Památkovému ústavu (Pavle Matysové, Tomáši Snopkovi, Martinu Kůrovi a Evě Mackové), Památníku národního písemnictví (Dominice Bendové a Janu Krejčímu), Regionálnímu muzeu a galerii v Jičíně (Mgr. Haně Fajstauerové) a Státnímu okresnímu archivu Jičín (Mgr. Josefu Matouškovi a především pak paní PhDr. Evě Bílkové, jejíž cenné rady mi nejen usnadnily orientaci v použitých pramenech, ale také mi skrze mnohé příběhy a historky pomohly lépe pochopit onen stěží uchopitelný genius loci záchrany Starých Hradů). Můj dík patří rovněž doc. PhDr. Václavu Soukupovi CSc., za radu ohledně metodologického uchopení tohoto textu. Děkuji také kolegyním, kolegům a přátelům z obou diplomových seminářů, které jsem měl tu povinnost a čest po několik let navštěvovat. Jejich rady, poznámky a

také práce mi byly rovněž neocenitelnou inspirací při mém vlastním psaní. Na závěrečné podobě některých detailů textu má zásluhu skrze své rady také kolega a kamarád Mgr. Marek Melša, kterému tímto rovněž děkuji. Nemohu zde poté rovněž s vděčností nevpomenout na celý původní historický ročník 2011/2012, jakož i na mnoho dalších, ať už starších, mladších či mimooborových přátel z půdy akademické, i jim všem jsem dlužen vděčností za celá ta léta. Můj zvláštní dík na samý konec pak patří mé bližší, jakož i širší rodině, jejíž všestranná a dlouholetá podpora byla vůbec tím nejnositelnějším ze všech opěrných pilířů. Bez technické, materiální a především duševní podpory zvláště některých jejích členů, by zkrátka nic z toho všeho nebylo dost dobře možné. A to je třeba vzít v úvahu a vzdát za to upřímný dík, který však sotva kdy bude dostatečný.

Úvodem

Na příkladu rekonstrukce zámku Staré Hradky předkládaná práce sleduje pozoruhodný proces záchrany kulturní památky v prostoru Československa převážně druhé poloviny 20. století. Činí tak pomocí mikrohistoricky koncipované analýzy meziúředních vyjednávacích strategií v rámci přístupu kulturních dějin, přičemž v souvislosti s tímto postupem neopomíná samozřejmě zohlednit rovněž politické, kulturní, architektonické, památkářské či právní aspekty řešeného problému. V rámci tohoto postupu zkoumá nejen zmiňované vyjednávací strategie, ale také jednotlivé zájmy a efektivitu zainteresovaných aktérů i institucí stran jejich spolupráce na společném projektu.

Cílem práce tedy bude popsat způsoby úředního jednání aktérů, stejně jako zainteresovaných institucí, a následně tato jednání porovnat s teorií a praxí záchrany památek v tehdejší Československu. Hlavní otázka práce proto zní takto: „*Jakou podobu měly tyto vyjednávací strategie v rámci záchrany sledovaného objektu?*“. Tuto zastřešující otázku následně doplňuje tázání dílčího charakteru: „*Liší se záchrana starohradského zámku (a pokud ano, pak do jaké míry a v jakém směru) od soudobých teoretických postupů záchrany památek v Československu?*“, „*Co pro stát (zastupovaný zde regionálními institucemi) znamenala záchrana Starých Hradů a následná péče o ně?*“ a nakonec také „*Jaké bylo mínění státu o smyslu této záchrany, jejím dalším využití a rovněž její prezentaci československé veřejnosti?*“.

Optikou takto vymezeného tázání se poté předkládaný text bude dívat a ptát na řadu dalších zvýrazňujících se kontur v celkovém vykreslení starohradského zámku a situace jeho dlouhodobé záchrany. Skrze rysy skutečné role místních (spolu)občanů a institucí v rekonstrukci Starých Hradů, a skrze jejich argumentační přístup, se tento text bude domáhat podoby uplatňované praxe (nejen soudobé ochrany kulturních památek), která s sebou nese potenciál osvětlit např. to, nakolik bylo či nebylo toto „zdola“ svépomocně uplatňované (znovu)budování řečeného zámku symptomatickým aspektem soudobého myšlení a z něj vycházejícího jednání, coby příkladu kulturních znaků nejprve poúnorového budovatelského a později posrpnového normalizačního režimu. Tedy nakolik zde v tomto případě šlo či nešlo o do své doby (mentálně, kulturně a politicky) „zapadající“ proces záchrany jedné kulturní památky.

Dané vyjednávací strategie byly zcela jistě tím nezbytným mechanismem v pozadí, jenž postupně řídil všechny fáze starohradské záchrany, pro které bylo

nejprve nutné vyjednat a získat početná úřední, památkářská a také stavební povolení. Tyto prvky tedy tvoří jakousi „druhou linii“ na první pohled viditelné rekonstrukce zámku, která je bez veškerých pochyb s přihlédnutím k vykonané práci a použitým prostředkům obdivuhodná. Jsme jí však dlužni určité upřesnění, dovysvětlení a kontextuální zasazení do širšího rámce fungování regionálních úředních institucí, bez nichž a bez spolupráce s nimi by byla dozajista neuskutečnitelná.

Tyto instituce jsou totiž ve vztahu k záchraně Starých Hradů stejně důležitými aspekty jako např. ostré ruční pily, kolečka plná betonu či nivelační přístroje k měření výškových rozdílů. Pokud jde o časové ohraničení práce, lze jej vymezit klasickým širším horizontem let 1948 - 1993, ačkoliv zcela nekoresponduje se začátkem ani koncem záchranných prací. Je tomu tak hned z několika důvodů. Rok 1948 beze sporu představuje pomyslné otevření nového politicko-kulturního prostoru k realizaci rekonstrukce hmotné kulturní památky, kromě toho je nutné vzít v úvahu rovněž první impulsy k záchraně objektu spadající již do období padesátých let.

Naopak do roku 1993 spadají závěrečné porekonstrukční úklidové práce, přičemž je zde nutné vzít v úvahu rovněž kontinuálně pokračující kulturní činnost Osvětové besedy (Libáň-) Staré Hrady. Absolutním faktografickým epilogem za celou rekonstrukcí je poté období sahající od poloviny devadesátých let do prodeje zámku v roce 2007, zmíněné v rámci doplnění celkového kontextu. Po nezbytném zhodnocení použitých pramenů a nastínění metodologických postupů text nejprve představí samotný objekt zkoumání s důrazem na jeho fyzické proměny v průběhu starších i novějších českých dějin. V dalším kroku práce tento objekt zasadí do prostředí poúnorového Československa za použití politických, kulturních, právních, památkářských, a rovněž i odborných technických rámců, za účelem přiblížení jeho role a pozice coby hmotné kulturní památky ve vlastnictví „nového“ československého státu.

Smyslem následující kapitoly bude charakteristika institucí a aktérů majících vliv na záchranné práce na zámku, přičemž je rovněž doplněna o nástin kompetencí a procesů každodenního fungování daných institucí. Všechny tyto textové úseky představují pomyslné podpůrné pilíře pro hlavní kapitolu práce věnovanou samotné rekonstrukci zámku, rozdělenou na několik chronologických časových úseků se samostatnými analýzami vybraných příkladů. Poslední část předkládaného textu je poté věnována rekapitulaci dosažených poznatků spolu s jejich následným

zhodnocením. Technicko-kulturní záchrana Starých Hradů je jakožto každá historická událost prvkem nesamostatným, jehož význam je nutné posuzovat v rámci řady kontextuálních souvislostí, které fungují jak v rámci vertikálního pojetí (s reflexí předcházejících a navazujících událostí), tak v rámci horizontálního chápání zkoumaného procesu jako souběžně fungujícího sledu několika rovin či linií (za které lze brát např. ono neméně důležité pozdější využití zámku ke kulturním aktivitám). Samotné záchraně Starých Hradů předcházelo několikasetleté období vývoje, které můžeme pro lepší přehlednost rozdělit na několik časových úseků. Na období zrodu a růstu (od prvopočátků objektu do zhruba druhé poloviny šestnáctého století), nehybnosti (od cca druhé poloviny šestnáctého století do asi druhé poloviny století osmnáctého), stagnace (od druhé poloviny osmnáctého století do konce století devatenáctého), zkázy (od konce devatenáctého století do roku 1949), odsouzení (1949 - 1960) a pomalé stabilizace (1960 - 1964).

Z tohoto hlediska je pak možné říci, že následná záchrana zámku v letech 1964 až 1987 představuje pouze krátký časový úsek, který však v rámci faktografické kvantity a závažnosti reprezentuje možná nejkonzentrovanější a zároveň nejdynamičtější fázi jeho novodobých dějin. Dějin, ve kterých se na malém časoprostoru neodvolatelně projeví důsledky jeho předcházející existence, na něž jsou aktéři této jeho fáze nuceni rychle a přitom s odbornou citlivostí reagovat, balancující přitom neustále na pomyslné rímse soudobých zákonů a nařízení, v jejichž rámci mají možnost realizovat svou (zdánlivě) prostou lidskou ochotu a vůli k činu.

1. Staré Hradý jako předmět bádání

Co se týče zkoumaného tématu, lze říci, že je bohužel do značné míry rozbitým a do různých koutů literární tvorby roztroušeným celkem, jehož stopy lze v rámci knižní, encyklopedické nebo časopisecké produkce detekovat v časovém rozmezí (minimálně) od konce devatenáctého století do devadesátých let století dvacátého,³ přičemž jsou zde rovněž určité textové přesahy do prvního desetiletí století následujícího, představující jediné souhrnnější práce přímo k záchraně zámku. Rovněž bohužel i tyto příspěvky lze nalézt pouze mimo rámec historiografických textů, a to v oblasti publicistické literatury z produkce přímých účastníků záchranných prací či kulturních aktivit organizovaných takřkajíc kolem zámku.⁴

K dispozici je zde tedy jakožto kompaktnější faktografický pramen pouze značně omezený soubor kratších shrnujících textů, které jsou si v rámci svého rozsahu a konceptuálního pojetí velmi podobné. Možnosti případného navázání této práce na předchozí historiografické zpracování tématu jsou proto bohužel nulové. Tato skutečnost je však na druhé straně dobrovolně přijatým badatelským rizikem, které je běžnou součástí i velké řady jiných historických témat. Z hlediska pramenné základy je však situace předmětu bádání naštěstí nepoměrně příznivější. Značná část dochovaných písemných pramenů k záchraně Starých Hradů, a jejich paralelnímu kulturnímu využití, se v současné době nachází ve Státním okresním archivu Jičín.⁵ Pro větší přehlednost je můžeme v základu rozdělit na prameny hlavní (přímo související s rekonstrukcí zámku a jeho úřední agendou), vedlejší (zčásti se týkající rekonstrukce zámku a jeho úřední agendy, jde o úřední prameny ke kulturním

³ Např.: SEDLÁČEK, August, *Hradý, zámky a tvrže Království českého*, díl X, Praha, F. Šimáček 1895, s. 301-306; *Čechy*, díl XIV., Severní Čechy, část II, Praha, J. Otto 1908, s. 33-36; FEJFAR, Václav, „Libáňsko“, IN: *Království české VII: Severo-východní Čechy*, část první, Nakladatelství Pavel Kögler v Praze 1919, s. 152-153; SAKAŘ, Rudolf, „Staré Hradý“, IN: *Náš domov: Vlastivědný sborník okresů Jičín-Libáň-Sobotka*, Jičín, Okresní osvětové spolky v Jičíně, Libáni a Sobotce, roč. 1, 2, 1925-1927, s. 67-69; KODLOVÁ, Blažena, „Libáňský kraj“, IN: *Beseda*, roč. 2, č. 1, 1941, s. 8-9; VOJTÍŠEK, Václav, „Na Starých Hradech u Libáně“, IN: *Krása našeho domova: Měsíčník pro ochranu přírody a domoviny: Časopis svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny*, Praha, Svaz okrašlovací a ochranný, roč. 40, č. 5-6, květen-červen 1949, s. 54-59; MENCLOVÁ, Dobroslava, *České hradý*, díl II, Praha, Odeon 1972, s. 186-188; POCHE, Emanuel, *Umělecké památky Čech*, sv. 3, P/Š, Academia 1980, s. 410 - 412, 522; ŠIMEK, Tomáš a kol., *Hradý, zámky a tvrže v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, sv. 6 Východní Čechy, Praha, Svoboda 1989, s. 462-465; VLČEK, Pavel, *Encyklopedie českých zámků*, Praha, Libri 1994.

⁴ Viz použitá sekundární literatura.

⁵ Je to především fond Místní národní výbor Staré Hradý (pokud jde o zmapování stavebních záležitostí) a fond Občanské sdružení SH Staré Hradý (stran monitorování záležitostí kulturních, ale rovněž i stavebních, spolu s literaturou k historii starohradského zámku). Archivních fondů k tématu je však více, některé z nich se dodnes nacházejí v neuspořádaném stavu.

aktivitám na zámku) a pomocné (nesouvisející přímo se záchrannými pracemi na zámku ani kulturní činností kolem Osvětové besedy [Libáň-] Staré Hrady).

Za prameny hlavní lze považovat písemnosti úředně náležící ke komunikaci národních výborů s institucemi souvisejícími se záchrannými pracemi na zámku (tedy se státními památkovými úřady, stavebními podniky či např. Památkem národního písemnictví, pokud jde o ty nejkličovější) a obcí Staré Hrady. Obsahem této úřední korespondence jsou pak převážně záležitosti týkající se stavebních povolení, dodávek stavebního materiálu, finančních půjček na jeho nákup nebo např. výsledků různých odborných revizí (úřední korespondence, úřední zprávy, úřední zápisy, protokoly⁶ a různá drobná oznámení).⁷

Vedlejší prameny zahrnují úřední komunikaci mezi národními výbory a Osvětovou besedou Staré Hrady. Předmětem těchto pramenů jsou výroční zprávy, výkazy činnosti, zprávy o stavu hospodaření s financemi či žádosti zmíněné organizace o povolení konat v prostorách zámku rozličné kulturní akce.⁸ Pomocné prameny zahrnují pamětní knihy a kroniky,⁹ protokoly a zápisy ze schůzí,¹⁰ mapující svým úředním obsahem každodenní chod starohradské obce.¹¹ Předkládaná práce se tedy bude v první řadě převážně opírat o úřední korespondenci¹² bezprostředně

⁶ Zde je předem nutné upozornit, že některé protokolární prameny jsou označeny jinou datací, nežli mají složky, kterých jsou tyto písemné prameny součástí v rámci archivních fondů. Jedná se např. o níže zmíněné Protokoly o schůzích stavební a technické komise z let 1962-1971.

⁷ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku; fond Okresní národní výbor Jičín, Sběrka stavebních spisů, Staré Hrady, karton č. 1132, inv. č. 814; fond Místní národní výbor Libáň, kniha č. 270-284, neusp., Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu 1976-1990; fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 12, neusp., Protokoly o schůzích stavební a technické komise z let 1962-1971; fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 14, neusp., Protokoly o schůzích kulturní komise 1972-1975.

⁸ Činnost Osvětové besedy Staré Hrady a Občanského sdružení SH Staré Hrady.

⁹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 15, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1923-1973; fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 17, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1974-1987. Materiály obsahují popisy rekonstrukčních prací, které vycházejí z původních stavebních deníků V. Holmana.

¹⁰ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, Protokoly obecního zastupitelstva Staré Hrady 1927-1948, Protokolní kniha obce Staré Hrady 1948-1955, Zápisy ze schůzí MNV 1958-1961, 1961-1963, 1963-1972 (jmenované prameny nebyly v textu využity pro okrajový charakter svého obsahu vzhledem ke zkoumanému tématu) a Zápisy ze schůzí Osvětové besedy Staré Hrady 1975-1989. Mimo uvedených zápisů ze schůzí Osvětové besedy (Libáň-) Staré Hrady se z fyzického hlediska jedná o vázané protokolní knihy či jen obyčejné „školní“ sešity.

¹¹ Je třeba se zmínit ještě o (nejméně) dvou zdrojích, které zde nebyly z časových a kapacitních důvodů využity. Jedná se o fondy Archivního oddělení Zámorsk (SOA v Zámorsku) při SOA v Hradci Králové: fond Velkostatek Kopidlno 1622-1946 a fond Ústřední správa šlikovských velkostatků Jičíněves 1690-1945 (1973). To se týká rovněž materiálů uložených v SOA v Hradci Králové a v NPÚ v Praze a v Josefově, jakož i materiálů zmíněných dále na s. 38-39.

¹² S výjimkou kapitol věnovaných legitimizaci záchrany z roku 1969 a (zejména) trampům. Ty budou pro minimum či úplnou absenci dostupných úředních argumentačních pramenů bohužel z většiny nebo úplně sestaveny pouze ze sekundárních pramenů (LSK, dobových novinových článků) a také doplňkových faktografických zdrojů, které v textu uvádím o něco níže. Podkapitola z r. 1969 se bude

související s rekonstrukcí zámku a rovněž také o úřední komunikaci související s paralelně provozovanou kulturní činností jakožto podpurným legitimizačním prvkem sledovaného procesu. Druhořadým pramenným zdrojem jsou zde poté pamětní knihy, kroniky a tematické články ze soudobých periodik, které poté doplňují již zmíněné *Listy starohradské kroniky*, které jsou z hlediska svého pojetí (periodika vycházejícího z primárního pramene) někde na pomezí pramene a faktografického sekundárního zdroje. Meze způsobilosti výše představených pramenů k historiografickému zkoumání lze spatřovat především v jejich úřední povaze, kterážto svou z hlediska povahy přirozenou, emocionálně prostou, a jaksi „odosobněnou“ formou, spíše komplikuje jejich úspěšnou interpretaci, respektive limituje vypovídající hodnotu. Ohledně zbytku zmíněných sekundárních zdrojů (tedy kronik a pamětních knih, periodik, *Listů starohradské kroniky* a literatury) je poté nutné na tomto místě zmínit rozporuplnost týkající se toho, že ačkoliv jsou formálně a z hlediska některých detailů (více či méně) rozdílné, vycházejí z téhož zdroje, personifikovaného v osobě Vladimíra Holmana (všechny tyto informační zdroje totiž do jisté míry vycházejí z jeho nedochovaných stavebních deníků¹³ a osobních vzpomínek).

Toto pramenné seskupení však doplňuje, jak již bylo uvedeno, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, mapující kulturní činnost starohradskou osvětovou besedou i později založeným na ni navazujícím Občanským sdružením SH organizovanou, do čehož se promítal rovněž (dobovými fotografiemi doplněný) dvojkolejný postup odvedených stavebních prací i uskutečněných kulturních akcí. Pominout nelze ani (již taktéž zmíněné) *Listy starohradské kroniky*, soudobé novinové články či v neposlední řadě rozhovory poskytované s ohledem na taktéž momentálně probíhající stavebně-kulturní dění. V takovémto kontextu je třeba chápat existenci a výpovědní hodnotu zde použitých pramenů.

Je zde totiž na historika kladena nejen samozřejmá nutnost znát politický, sociální, kulturní a hospodářský kontext doby jejich vzniku, ale zároveň s tím je rovněž staven před nutnost být seznámen s bezprostřední situací coby iniciátorem vzniku pramene, který je tak jejím výstupem a konečným produktem. A právě tuto

opírat pouze o smlouvu mezi MNV Staré Hrady a PNP, zatímco část věnovaná trampským brigádám bude primárními prameny zcela nepodloženým, „pouhým“ kontextuálním doplněním předchozí podkapitoly k rekonstrukci gotické části. Zařazení obou zmíněných podkapitol prostých analytické části nebylo možné opomenout z hlediska jejich pevného místa v celém příběhu Starých Hradů, jelikož by následkem jejich absence byl kontext popisovaných událostí ještě více nekompletní, než je vzhledem k mezerovitosti dostupných pramenů nezbytně nutné.

¹³ Původní počet měl zahrnovat celkem 25 kusů stavebních deníků.

bezprostřední situaci lze z takovýchto pramenů vyčíst jen velmi těžce. Zde použité prameny jsou tedy materiálem úřední povahy do určité míry kontextuálně izolovaným, a tudíž interpretačně poněkud problematickým. Z hlediska faktů tedy tyto prameny poskytují „pouze“ možnost sestavit záchranu starohradského zámku do jakési pomyslné „skici“ načrtnuté s proměnlivou mírou použitých detailů.

Dataci těchto úředních pramenů lze z velké většiny vymezit léty 1948 - 1990.¹⁴ Pokud jde o místo jejich vzniku, byly jimi hlavně kanceláře místních, městských okresních a krajských národních výborů a rovněž kanceláře kulturních a politických institucí nejen místních, ale také oblastně poměrně vzdálených (především z Pardubic, Hradce Králové a Prahy). Z hlediska jejich autenticity je možné uvést, že se jedná o zcela jistě věrohodné prameny s přítomností spíše menšího procenta chyb gramatického rázu. Autory těchto pramenů byli zaměstnanci (úředníci a zapisovatelé) ze zmíněných úřadů, jejichž identitu je možné z větší části určit. Pokud jde o vizuální podobu pramenů, lze říci, že se v rámci existujících fondů jedná o texty nacházející se často v několika kopiích pro různé instituce. V některých případech jsou tyto materiály nedatované, místy se zde nachází rukou psaná doplnění tištěného textu, jakož i v malé míře nevyplněné hlavičky tištěných úředních zpráv apod.

Jak již bylo řečeno výše, jakoukoliv ucelenou sekundární literaturu ke Starým Hradům je nutné hledat zcela mimo oblast odborné historiografické produkce. Zaprvé se jedná o čtyři brožury menšího rozsahu, zadruhé o dvě zvláštní čísla periodika *Listy starohradské kroniky*.¹⁵ Ze všech nejstručnější brožurou jsou *Opomíjené Staré Hrady u Libáně* Františka Vojtíška.¹⁶ Ačkoliv se tento text nezabývá vlastními záchrannými pracemi, je nutné jej zde zmínit jako jeden z prvních ucelenějších příspěvků vztahujícího se k dějinám a stavu zkoumaného objektu. Na prostoru třinácti stran nejprve popisuje fyzický stav zámku, aby následně

¹⁴ S nepatrným přesahem do devadesátých let a prvního desetiletí 21. století v souvislosti s prodejem starohradského zámku soukromému majiteli v roce 2007, viz dále s. 220.

¹⁵ Digitalizované periodikum *Listy starohradské kroniky: Kulturní a místopisný časopis pro Staré Hrady a okolí* (ročníky 1978-2004, dále v textu a poznámkách pod čarou také pod zkratkou LSK), *Listy starohradské kroniky: Kulturně-místopisný časopis pro Staré Hrady a okolí*, [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné z: <http://www.jicinsko.cz/lsk/>.; V tištěné podobě jsou k dispozici čísla ročníků z let 1978-2007 a č. 1 z roku 2008 (od č. 2 z roku 1993, ISSN 1210-6194). Zvláštní čísla: *Bibliografický rejstřík Listů starohradské kroniky 1, 1978/1979-26, 2003: Soupis výstav na zámku Staré Hrady v letech 1973-2003*, sestavila Hana Kábová, *Listy starohradské kroniky, roč. 26, zvl. číslo, 2003*, ISSN 1210-6194; *Listy starohradské kroniky: Zvláštní číslo ke třiceti letům Listů starohradské kroniky (1978-2008)*, ISSN 1210-6194.

¹⁶ VOJTÍŠEK, František, *Opomíjené Staré Hrady u Libáně*, Libáň, b. d.

čtenáři představil všechny jeho majitele od prvopočátků jeho existence až do roku 1945.

Chronologicky druhý literární počín reprezentují jen o něco málo rozsáhlejší *Staré Hrady*, sepsané autorským kolektivem pod vedením Vladimíra Holmana v první polovině osmdesátých let, které se o dva roky později dočkaly svého druhého rozšířeného vydání. Starohradský zámek je zde pojímán od svých prvopočátků (nejstarších archeologických nálezů), následovaných „klasickým“ tandemovým vyličením jeho ke zkáze spějících dějin, ruku v ruce jdoucích s následným popisem zvratného záchranného procesu. Na to poté navazuje závěrečný kulturní part k činnosti Literárního archivu PNP.¹⁷

Třetím příspěvkem je jen o něco málo rozsáhlejší titul *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*¹⁸ z pera manželů Bílkových a Evy Ulychové. Rovněž i jeho náplní je rekapitulace zámeckých dějin, ve své druhé části však nastiňuje také rozmanité kulturní aktivity na Starých Hradech z pozdějších let rekonstrukce (ve své podstatě se jedná o další rozšířená vydání původního textu z r. 1984). Posledním, a z hlediska záchranných prací pro tuto studii nejpřínosnějším textem, jsou *Staré Hrady: Paměť doby*¹⁹ Stanislava Pence. Tento text, vydaný v době jednání o prodeji zámku v roce 2007, vychází z velké části ze stavebních deníků vedených Vladimírem Holmanem a taktéž z jeho osobních vzpomínek.

Z hlediska dějin objektu se pouze krátce věnuje fungování pivovaru v areálu zámku, jinak je celý text věnován samotné rekonstrukci zámku.²⁰ Vedle této brožury jsou posledním rozsáhlejším zdrojem k pracím na zámku již výše zmiňované *Listy starohradské kroniky*, od roku 1978 vydávané místní periodikum, rovněž ve velké míře z hlediska popisu záchranných prací vycházející z Holmanových stavebních deníků a publikovaných vzpomínek. Dalším obsahem tohoto periodika jsou články

¹⁷ HOLMAN, Vladimír a kol., *Staré Hrady*, Osvětová beseda Libáň-Staré Hrady a Památník národního písemnictví 1984 (Zvláštní otisk z LSK 1984, 1. vyd.); 1986 vychází 2. doplněné vydání.

¹⁸ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*, Osvětová beseda Staré Hrady 2000 (3. doplněné a upravené vyd.); BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*, Osvětová beseda Staré Hrady 2004 (4. doplněné a upravené vyd.). Autor tohoto textu vycházel při psaní zároveň z 1. a 4. vydání publikace.

¹⁹ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby: Brožurka o 25 letech záchrany a rekonstrukce zámku*, Kozi nakladatelství 2007 (Text je doplněn fotografiemi z archivu Občanského sdružení SH Staré Hrady).

²⁰ Zde je však třeba pro upřesnění poznamenat, že se text záchranou Starých Hradů zabývá pouze v rámci klíčových či přelomových bodů celé rekonstrukce. Mimo několikastránkového úvodu se proto jedná spíše o přehledové chronologické shrnutí celé rekonstrukce.

reflektující kulturní akce na Starých Hradech, dějiny zámku a obce, události místního významu či životní jubilea a úmrtí zdejších obyvatel.

Z obecného hlediska lze tedy konstatovat, že výpovědní hodnota použitých pramenů zde má, samozřejmě s přihlédnutím k jejich neúplnosti, časové mezerovitosti,²¹ duplicitě, monotónnímu úřednímu charakteru, místy chybějícímu datování a proměnlivé míře autostylizace ze strany jejich autorů, zřejmou badatelskou váhu (zmíněná negativa dostupných pramenů i ostatních zdrojů korespondují s tvrzeními Evy Bílkové o tom, že se tyto materiály „jistě mnohdy informacemi překrývají, jindy jsou jen stručné, nedostatečné pro pochopení sledu dění, nebo vzhledem k informacím od pamětníků či v tisku chybí,“ a o tom, že „ne vždy se z nich dají vyčíst souvislosti, návaznost na předešlé dění, vliv doby, situace v místě, vztahy mezi lidmi a různé možnosti nezaznamenaných rozhovorů a jednání, které mohly situaci ovlivnit.“²²). Tuto váhu je však třeba s náležitou obezřetností (přihlízející k výše popsaným faktograficko-interpretacním limitům daných písemných pramenů) vytěžit, metodologicky uchopit a v návaznosti na to především srozumitelně zformulovat do konečné podoby souvislého textu dle zásady

²¹ V rozmezí od několika dnů až po několik let, což platí nejen pro všechny typy zde uvedených pramenů, ale také pro literaturu. V rámci hlavní kapitoly předkládaného textu bohužel tak tento aspekt generuje řadu „bílých míst“ a s tím související problém jeho nekompaktnosti a částečné nesrozumitelnosti. Celý tento problém je třeba chápat tak, že každý z těchto zdrojů (všechny druhy pramenů a literatura) je samostatným aspektem postiženým svojí vlastní specifickou mezerovitostí (různě dlouhé časové úseky mezer), které se tím pádem v rámci překrývání (tedy svého kombinovaného použití v rámci analýzy) na různých místech starohradské rekonstrukce zákonitě rozcházejí. Je tomu tak ne snad pro nejistotu ohledně explicitních sdělení analyzovaných pramenů, jako spíše pro onu problematickou mezerovitost, která do každého takového výkladu vnáší větší prvek interpretační nejistoty. Z tohoto hlediska je nutné konstatovat, že se celý hlavní analytický výklad (v různé míře intenzity) ponese ve znamení nejednoznačných formulací typu: pravděpodobně, nejspíše, patrně, možná, asi, atd. S tím souvisí rovněž to, jak jakými případnými přídomky budou v textu nazývány jednotlivé citace z pramenů, jelikož (vinou časových prodlev mezi prameny) nelze u velké většiny z nich s jistotou určit jejich přesnou původní návaznost v rámci pořadí jejich vydání (lze pouze na základě přítomných dat určit, komu byl ten který „kus“ pramene v rámci úředního dialogu zaslán apod.). Přídomky spojující citace pramenů (které následují po „příběhové“ části dané kapitoly) by tak měly být správně v textu opatřeny zpochybnujícími uvozovkami. Z důvodu hrozby případného vizuálního rozbití textu jsem se je však rozhodl raději do textu neaplikovat. Zmíněné časové prodlevy mají vedle již uvedeného rovněž vliv na rozdílnou velikost jednotlivých podkapitol a místy rozdílná zasazení událostí v pramenech, literatuře a obsahové struktuře textu (např. doba plánovaného odstřelu části zámku: Dle literatury jde o rok 1960, prameny ho však zasazují až do roku 1961 apod.). K tomu je třeba rovněž podotknout, že v rámci některých pramenů, ať již primárních (úředních), nebo těch ostatních (dobová periodika, LSK), chybí jak potřebné číslování stran (primární prameny, dobová periodika, elektronické LSK), tak v některých případech i konkrétnější specifikace jejich vzniku (u dobových periodik). Tyto náležitosti poté tedy chybí rovněž v tomto textu, za což jeho autor přebírá plnou odpovědnost; K otázce stavu pramenné základny ke zkoumanému tématu lze ještě doplnit vyjádření Evy Bílkové: „Nejsou pohromadě zdroje, neexistuje souhrnné zpracování jako vodítko či základní podklad pro takto zaměřenou práci.“, IN: Elektronická korespondence s Evou Bílkovou z 10. 1. 2024.

²² Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 3. 2. 2021.

čtyřfázového postupu zahrnujícího jejich heuristiku, kritiku, interpretaci a naraci.²³ Posledním (a neméně důležitým) pramenným zdrojem byly pro autora tohoto textu osobní vzpomínky PhDr. Evy Bílkové, prostupující celým příběhem starohradského zámku ve formě vzpomínek na situace a rozhovory s pamětníky již nežijícími, či v podobě vzpomínek osobních. Tyto podněty byly autorovi poskytnuty skrze elektronickou korespondenci, telefonické a taktéž osobní rozhovory, vedené v rámci badatelských návštěv SOKA Jičín v letech 2020 až 2021.

²³ ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan a kol., *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny/Filosofická fakulta univerzity Karlovy v Praze 2014, s. 72.

2. Metodologická východiska

Historickou realitu lze v jedné z variant možných přístupů chápat jakožto abstraktní myšlenkový svět doplněný prameny coby soustavou (v některých případech až několikanásobně zkreslených) selektivních interpretací, u nichž je v každém případě nutné vzít v úvahu mentální, politický, sociální, kulturní, jakož i někdy technický odstup od současného historika jako dalšího autora jeho nejnovější interpretace. Interpretace, která je konečným výstupem procesu výběru založeného na (opět subjektivní) důležitosti odvislé od badatelsky vymezených problémů a kladených otázek v procesu historikovy práce.²⁴

V historii jsme odkázáni na médium vlastních představ, jak kdysi napsal Zdeněk Kalista, a každá námi takto interpretovaná „historická pravda“ proto bude do určité míry vždy jen pravdou subjektivní.²⁵ Ve světle naznačených skutečností chápu historický fakt jako jakýsi jeden konec „pracovního metru“, jenž nám dovolí vykročit jen do určitých interpretačních vzdáleností.²⁶ Následně poté v mezích těchto dvou pomyslných bodů (tedy od historického faktu k reálně přípustné hranici vlastní interpretace tohoto faktu) zvažují všechny nabídnuté možnosti, vytvářejíce tak do značné míry „pouze“ uměle vykonstruovaný „příběh o minulosti“ rekonstrukce Starých Hradů, pro kterou je jejím novým obrazem.²⁷

V návaznosti na to je také nutné uvést, jakým způsobem pojmám samotný historický fakt. V tom nejobecnějším pojetí je pro mne kompilací jednotlivých pohledových rovin na sebe sama. V rámci toho jsem poté zastáncem myšlenky reflektování všech těchto dostupných rovin, namísto přísně selektivního „postavení se“ na stranu jednoho z nich a ignorování ostatních. Historický fakt je tedy z mého pohledu ne „tím“ nebo „oním“, ale „vším“, co do sebe je schopen pojmut (a co jsme zároveň schopni jako historikové reflektovat), a ačkoliv je v konečné fázi jistě nutné

²⁴ BERGER, Stefan, FELDNER, Heiko, PASSMORE, Kevin, *Jak se píšou dějiny? Teorie a praxe*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2016, s. 175.

²⁵ KALISTA, Zdeněk, *Cesty historikova myšlení*, Praha, Garamond 2002, s. 228-229; dále k této subjektivitě např. HAVELKA, Miloš, *Ideje-dějiny-společnost: Studie k historické sociologii vědění*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2010, s. 109: „...že každé poznání je zároveň sebereflexí.“

²⁶ Ve shodě s pojetím referenčních rámců, jak je interpretují historikové S. Nietzel a H. Werzel: Jde o aktéry nevolitelné interpretační předlohy, zajišťující hospodárnost jejich jednání a orientaci v tom, s čím mají právě co do činění. Tyto referenční rámce mají několik stupňů: Společensko-historické pozadí, společensko-historický prostor, konkrétní společensko-historické souvislosti a také vlastní psychologické způsoby vnímání v rámci konkrétního jedince, IN: NEITZEL, Sönke, WERZEL, Harald, *Vojáci: Protokoly o boji, zabíjení a umírání*, Praha, Academia 2014, s. 19-22.

²⁷ BLÁHOVÁ, Kateřina, SLÁDEK, Ondřej (eds.), *O psaní dějin: Teoretické a metodologické problémy literární historiografie*, Praha, Academia 2007, s. 110.

zvolit nejsilnější z těchto jeho rovin-interpretací, jeho ostatní roviny by dle mého názoru neměly být (alespoň ne příliš) opomenuty.

Předkládaná práce metodologicky vychází z mikrohistorického přístupu zasazeného do rámce zkoumání regionálních kulturních dějin, přičemž kulturu samotnou ve shodě s Cliffordem Geertzem chápe jakožto symbolický systém významů a představ, které udržují, rozvíjejí a sdělují postoje k životu, postupně předávané přicházejícím generacím skrze mechanismy výchovy. V souvislosti s tímto výkladem pak rovněž ve shodě s ním kulturní dějiny pojmám jako po významech pátrající interpretační vědu, složenou z významů konstruovaných člověkem coby tvorem do nich zároveň chyceným.²⁸

Analýza takto pojatých dějin pak bývá pokaždé nutně nedokončená.²⁹ Zároveň s tím je třeba spolu s Johnem Keeganem poznamenat, že jako lidé dokážeme jen velice těžko zaujmout patřičný odstup od tohoto systému tak, abychom si dokázali uvědomit, do jaké míry naopak tento systém zpětně formuje nás jakožto jednotlivce.³⁰ Jako svůj nástroj pro takto pojaté kulturní dějiny jsem si ve shodě s tím zvolil metodu sondy, kterou považuji za vhodný způsob pro zpracování z časového hlediska náročného pramenného materiálu, hrozícího pohlcením ve chvíli, kdy bychom se jej pokoušeli pojmout v jeho úplnosti v kombinaci se snahou být při tom co možná nejpodrobnější. Činím tak s vědomím komplexnosti sledovaného problému a toho, jak náročné je postupem času stále bobtnající množství informací zredukovat a usměrnit do konečného textu.

Geertzův přístup ke kulturním dějinám je tedy určitou interpretací sociálních projevů,³¹ jejímž smyslem je třídění významových struktur vycházejících z lidského chování, které zde na sebe bere podobu symbolického jednání,³² na základě čehož je třeba si v rámci tohoto postupu položit otázku, co je skrze ono lidské chování (symbolické jednání) čtenáři pramenů sdělováno.³³ Pokud bychom měli tento Geertzův přístup pro lepší porozumění dále rozvést, pak je třeba říci, že se jedná o způsob interpretace, pro který je důležité porozumět samotnému textu, nikoliv jeho autorovi, jelikož se zde přednější význam vytvořeného textu, nežli to, s jakým úmyslem byl vytvářen rukou svého autora. Tímto objektivním materiálem je pro

²⁸ LENDEROVÁ, Milena, „Kulturní dějiny? Kulturní dějiny!“, *Theatrum historiae*, Pardubice, Vydavatelství Fakulty filosofické Univerzity Pardubice, roč. 1, č. 2, 2007, s. 12.

²⁹ GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur*, Praha, Sociologické nakladatelství 2000, s. 40.

³⁰ KEEGAN, John, *Historie válečnictví*, Praha, Plzeň, BETA-Dobrovský, Ševčík 2004, s. 24.

³¹ GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur*, s. 15.

³² Tamtéž, s. 19-20.

³³ Tamtéž, s. 20-21.

Geertze tzv. objektivní kultura, která vzniká aplikací zmíněné fixace textu na sociální jednání aktéra (spjaté s určitou situací) pomocí metody „zhuštěného popisu“,³⁴ obecně spočívajícího v zachycování a následném zkoumání symbolické roviny³⁵ tohoto jednání.³⁶

Zároveň s tím jsem si rovněž vědom přítomnosti problematických aspektů tohoto Geertzova přístupu,³⁷ z nichž je zde na prvním místě nutné zmínit to, že se do značné míry jedná o velmi teoretický interpretační koncept postrádající soubor systematických metodologických kroků, v důsledku čehož jsou závěry z něho vyplývající v praxi obtížněji ověřitelné.³⁸ V Geertzově původním podání jde tak do jisté míry o poměrně relativistický postup³⁹ vzdáleného cizího pozorovatele,⁴⁰ postrádající pevný teoretický rámec, na základě čehož je tímto postupem možné formulovat v rámci závěrů pouze příkladové ilustrativní náznaky,⁴¹ což však na druhou stranu koresponduje s limity zde použitých pramenů, které svým charakterem z hlediska formulace závěrečných soudů nedovolují historikovi zajít příliš daleko.

Dalším nezanedbatelným handicapem tohoto postupu je poté absence autorovy přímé znalosti zkoumaného sociálního prostředí, kterou si jeho autor coby povoláním antropolog zprostředkoval sběrem potřebných dat přímo v terénu.⁴² V oné teoretické volnosti je však dle mého názoru zároveň skryté určité pozitivum, spočívající ve velké míře interpretační svobody, na základě které má historik možnost rozmyslet, vypracovat a použít svoji vlastní mechaniku pracovního postupu, v rámci které se

³⁴ KARGER, Tomáš, *Srovnání metodologických východisek H. Blumera a C. Geertze*, bakalářská diplomová práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, Katedra sociologie a andragogiky 2010, s. 50-51.

³⁵ U kterých C. Geertz na jednom místě své práce varovně poznamenává, „abychom si nepletli naše zacházení se symboly se zacházením s předměty nebo lidskými bytostmi, neboť ty sami o sobě nejsou symboly“, přičemž tyto symboly jsou dle něj zároveň „vnějšími zdroji informací (...) dokreslující vnější procesy“, od kterých je užitečné tyto symboly odlišovat., IN: GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur*, s. 108.

³⁶ KARGER, Tomáš, *Srovnání metodologických východisek...*, s. 44.

³⁷ Jedním z těchto problematických aspektů je kruhová hermeneutická analýza (o správném chápání výkladu textů), v rámci které jsou „...celky konstruovány pomocí přemýšlení o vztazích mezi smysluplnými částmi, ale smysl těchto částí může být (zároveň s tím) přiblížen jen pokud předpokládáme nějaký již existující celek“, IN: Tamtéž, s. 35; dalším problematickým aspektem této teorie je poté hrozba přílišné separace samotné analýzy od vlastních předmětů zkoumání („neformální logiky skutečného života“), IN: GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur*, s. 28.

³⁸ Tamtéž, s. 515.

³⁹ PAITLOVÁ, Jitka, „Hustý popis‘ jako literárněvědná metoda?“, *Svět literatury: Časopis pro novodobé literatury*, Praha, Vydavatelství Filosofické fakulty Univerzity Karlovy, roč. 25, č. 54, 2016, s. 56.

⁴⁰ NEŠPOR, Zdeněk R., „Problém subjektivního smyslu jednání v díle Maxe Webera, Clifforda Geertze a Rudolfa Bultmanna“, *Sociologický časopis*, Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR, roč. 38, č. 5, 2002, s. 561.

⁴¹ PAITLOVÁ, Jitka, „Hustý popis‘ jako literárněvědná metoda?“, s. 59.

⁴² KARGER, Tomáš, *Srovnání metodologických východisek...*, s. 52.

budu zmíněnou Geertzovou teorií inspirovat pouze velmi volně s ohledem na její teoreticko-praktické limity, jakož i s ohledem na rovněž zmíněné limity použitých pramenů.⁴³

Přijatá pracovní mechanika se konkrétně skládá ze dvou vzájemně se doplňujících rovin. První je rovina faktografická (plnicí roli bezprostředního kontextuálního uvedení do souvislostí spjatých s tou kterou konkrétní fází záchrany Starých Hradů), druhou rovina analytická. V rámci této mechaniky budu tedy pomocí chronologicky za sebou řazených časových úseků zámecké rekonstrukce a pomocí jednotlivých sond předkládat, analyzovat a hodnotit příklady symbolických aspektů v rámci jednotlivých úředních dialogů,⁴⁴ na kterých bude možné reprezentovat mechanismy jednotlivých taktik a strategií užitých jednotlivci i celými institucemi při prosazování vlastních zájmů. Tyto sondy mají tedy podobu jakýchsi malých uzavřených studií, které však zároveň fungují jako jeden souvislý celek.

Dané rozvržení by se z metaforického hlediska dalo přirovnat k „sestupu“ následovaného „výstupem“. V prvním kroku bude sestupováno z obecnějších rovin směrem ke konkrétnějším aspektům (od kulturních dějin, přes mikrohistorickou sondu, událost a situaci až k samotnému příkladu - vlastní analýze), zatímco druhá fáze zaujme směr zcela opačný, bude postupovat zpět směrem „nahoru“ popř. „ven z kruhu“ (ve smyslu toho, co jednotlivé příklady znamenají pro dané situace a události, a co naopak tyto události přinášejí jednotlivým záchranným etapám a co o nich

⁴³ Problematičnost a vágnost této teorie přináší obtíže spojené s vyvozováním zobecnujících závěrů na základě konkrétních detailů výzkumu. Konkrétně se zde jedná o problematiku rozdílných pramenů, kdy je tato teorie antropology původně aplikována na data vzešlá z terénního výzkumu a s tím spojená pozorování, zatímco v případě autora textu jde o použití na historické texty (písemné prameny). Tato teorie tedy vyžaduje kontextuální výzkum, v rámci kterého je možné při práci s písemnými prameny obsahová analýza a zasazení informací do širšího kulturního a historického kontextu, IN: Elektronická korespondence s Václavem Soukupem z 30. 8. 2023.

⁴⁴ Zdůvodnění pro uplatnění obširných citací použitých pramenů tkví v jejich výše naznačené mezerovité nekompletnosti, v rámci které máme tedy v řadě případů pouze část potřebných korespondenčních dialogů (tzn. pouze akci [tázání] či reakci [odpověď] jednoho ze zainteresovaných aktérů pramene, popř. tematické „pokračování“ takové rozmluvy s větším časovým odstupem). Proto budou zde použité prameny až na tematicky marginální výjimky (nebo se opakující situace) v rámci hlavního textu citací uveřejněny většinou svého obsahu. S vědomím z toho plynoucích negativ (zahlcení čtenáře informacemi či ztrátu jeho pozornosti z důvodu opakujících se situací) tak přesto činím z několika důvodů: Zaprvé se jedná o vtažení čtenáře do přímých kontextuálních souvislostí jednotlivých situací. Zadruhé se zde musí (opět) rovněž zohlednit ona pramenná nekomplexnost, v rámci které je dle mého názoru nutné při takovémto jejich nedostatku z toho, co je „po ruce“ použít jejich velkou většinu, což nám (zatřetí) rovněž umožní ilustrovat podoby v pramenech použitého dobového „jazyka“ coby nezbytného prvku pro použití naznačeného dějinného přístupu. S tímto vizuálním aspektem je spojena také velice nekonzistentní formální stránka těchto pramenů, kdy bylo pro přítomnost velkého počtu gramatických chyb, duplicit a překlepů nutné tyto texty v rámci jejich citací poupravit do podoby současného spisovného jazyka, přičemž zde však byla vždy snaha o to, aby byly tyto gramatické zásahy kvůli zachování obsahu a autenticity původního textu pokud možno co nejmenší. V několika případech byly citace pramenů pro větší srozumitelnost rovněž doplněny autorskými vsuvkami.

vypovídají) v rámci konstrukční provázanosti jednotlivých obsahových strukturálních příček,⁴⁵ vizualizovanou rekonstrukcí, záchranou a kulturním využitím Starých Hradů.

Hlavní kapitola předkládaného textu se tedy bude na jedné straně zabývat „příběhovou“ částí jednotlivých událostí („zředený popis“)⁴⁶, aby se posléze v kroku druhém zabývala vnitřními mechanismy jednotlivých dějů (tedy avizovanými vyjednávacími strategie v rámci meziúřední komunikace mezi aktéry a institucemi v rámci „zhuštěného popisu“⁴⁷). Tedy zaprvé tím, co je v pramenech řečeno, a zadruhé pak možnými významy těchto sdělení. Z hlediska první roviny bude tedy kapitola postupně sledovat předpoklady neuskutečněné demolice části zámku (podkapitola 6. 1. *Na cestě k odstřelu*), technicko-úřední přípravy na vlastní záchranné práce (6. 2. *V časech „budování cest“*) či první fázi záchranných prací z druhé poloviny šedesátých let (6. 3. *První léta prací*).

Dále bude jejím předmětem přelomový legitimizačně-ekonomický bod záchrany zámku v podobě smlouvy s Památkem národního písemnictví (6. 4. *Legitimizace záchrany*), druhá fáze záchranných prací ze sedmdesátých let vrcholící rekonstrukcí nejstarší, středověké části zámku (podkapitoly 6. 5. *Další léta prací* a 6. 6. *Rekonstrukce sgrafit a přestavba gotiky*), aby se nakonec na závěr samostatně zaměřila na specifickou kontextuální rovinu této fáze záchrany Starých Hradů spadající do osmdesátých let, na dobrovolnické trampské brigády (podkapitola 6. 7. *Dovětek: Trampové na gotice a posledních třináct let*). Ona druhá analytická rovina⁴⁸ kapitoly se bude poté věnovat vlastní výzkumné části práce prostřednictvím avizovaných dílčích studií, které budou mít následující podobu:

⁴⁵ S výstupným principem bude pracovat rovněž závěr celého textu, přičemž tak bude činit ve dvou samostatných liniích, které následně propojí: Pro použité prameny: 1. mikropříběh (příkladová situace) v rámci události, událost v rámci etapy, etapa záchrany; Pro použitou metodologii: 1. analýza argumentací a symbolů v rámci příkladových situací jako součást mikrohistorické sondy, mikrohistorická sonda jako součást přístupu ke kulturním dějinám.

⁴⁶ Vnější pozorovatelné prvky.

⁴⁷ Symbolická rovina (významy, záměry, myšlenky). K manipulaci s tímto aspektem v průběhu předkládaného textu je nutné na úvod poznamenat, že se tak dělo z formálního hlediska poměrně účelově. To znamená, že daná slova s jejich původním pramenným tvarem byla v rámci lepší čitelnosti autorského textu (ať již hlavního textu analýz, poznámkového textu v rámci jejich shrnutí, či závěrečného textu rekapitulačního) ve prospěch účelu té které jeho konkrétní části pozměňována. V rámci jejich zdejšího textového zařazení je tedy možné narazit až na tři různé varianty konkrétního slovního symbolu.

⁴⁸ Zahrnující vlivem naznačeného nedostatečného pramenného pokrytí všech zde nastíněných fází záchrany pouze 1., 2., 3. a 6. podkapitolu z celkových sedmi. Konkrétně se jedná o 7 záchranných časových etap obsahujících 4 analýzy, složené dohromady z 16 situací, jejichž obsahem je 79 pramenných příkladů.

V rámci jednotlivých analýz (příkladů-situací), spadajících do událostí v rámci záchranných etap, zkraje citovanou situaci nejprve okomentuji z hlediska jejího děje a role jejích aktérů pro vytvoření základního přehledu. Poté již přikročím k samotnému rozboru, ve kterém nejprve konkrétně definuji předmět (téma) dané situace, její objektivní vzorce významů (použité pojmy v rámci onoho tématu) a aktéřské činy jejích protagonistů (použité symboly v rámci argumentačních strategií). Tyto aktéřské činy protagonistů pramene jsou dynamizujícím vstupem jednotlivých (přímých [autor pramene] a nepřímých [adresát pramene]) aktérů do celé situace, tedy onou hledanou, symbolickou sociální praxí, aplikovanou na prostoru sdílených pojmů. Jedině tak je částečně možné dobrat se toho, co je v prostředí (vy)generovaných významových struktur sdělováno skrze aktéřské činy - jinak řečeno jakým způsobem aktéři jednotlivých situací operují na tematickém prostoru, na kterém je rekonstruován a současně co do existence a využití obhajován starohradský zámek, a jak je těmto snahám případně oponováno. Vzhledem k charakteru použitých pramenů je dále nutné upozornit na to, že vzhledem k vizuálně-rétorickému pojetí pramenů (technicko-popisných a emocionálně-argumentačních) bude moci být skutečně analyzována jen asi polovina z nich (argumentační), ta druhá bude naproti tomu „pouze“ faktografickým a technickým doplněním a jakýmsi mezičlánkem, jenž bude jednotlivé argumentační textové „ostrůvky“ předkládané analýzy pomáhat spojovat do srozumitelnějšího dějového celku.

Výše řečené metodologické nastínění je tedy postupným položením důrazu na prameny, vzniknuvší jakožto záznam sociálního jednání jejích aktérů do podoby psaného textu, který reprezentuje „objektivní kulturu“. Tento pramen nám poté coby kulturní produkt sociálního jednání svého aktéra pomůže tohoto jedince také pochopit. Tohoto pochopení se bude následující text snažit docílit rozbořením situací v rámci jednotlivých etap záchrany zámku, jejichž aktéřské činy neboli argumentační strategie, jsou oněmi geertzovskými symboly existujícími v rámci „objektivních vzorců významů“⁴⁹ (v tomto případě aktéry sdílených pojmů jako je např. zámek, rekonstrukce, záchrana, [kulturní] památka či [její] využití) a analyzovanými skrze výše naznačené argumentační interpretace a částečně aplikovaný „zhuštěný popis“, na základě kterého dochází k výkladu jejich dalších možných interpretačních pojetí

⁴⁹ GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur*, s. 24.

v rámci zachycení významového obsahu sledovaných dějů v rámci onoho částečného překročení popisné „*událostní historie*“.⁵⁰

Takto zkoumané prameny budou při bližším pohledu dvojího rázu. Technicko-informačního a emocionálně-argumentačního, přičemž první druh pramene bude především faktografickou výplní druhé jmenované kategorie, která bude hlavním předmětem analýzy. V souvislosti s uvedeným historickým přístupem a naznačenou metodologií budu v následujícím textu pracovat se dvěma klíčovými pojmy. Jedná se o pojmy *kultura*,⁵¹ *historický aktér* a (jeho) *argument*. Zastřešující *kulturu* zde pojímám jakožto pevnou a úzce vymezenou součást společenské reality, která je sama o sobě komplexem veškerých hmotných a duševních projevů lidské činnosti,⁵² což je definice na první pohled poněkud mlhavá. Je proto zároveň s tím nutné uvést, že ji rovněž chápu (jak jsem již uvedl výše) jako soubor (v závislosti na zkoumaném případě fixovaných) specifických hmotných i nehmotných výrazových prostředků,⁵³ produkovaných celými skupinami osob či pouhými jednotlivci,⁵⁴ tedy podobně jako Geertz, který pomocí těchto symbolů prožívá svou danou situaci.⁵⁵ Touto optikou je pojem myslím možné vztáhnout na konkrétní prostor, historické aktéry i zkoumaný problém.⁵⁶

Historickým aktérem zde rozumím skupinu či osoby, zapojené do sociálních vztahů, přetvářející podmínky, v nichž jednají, které však zároveň s tím ne vždy mohou dostat pod svou kontrolu.⁵⁷ Je tedy pro mne hybatelem částečně přetvářejícím realitu kolem sebe, kterou je však zároveň zpětně ovlivňován a utvářen. Zmíněné přetváření historické reality pak tento aktér uskutečňuje pomocí aktérských činů, tedy komunikačních dialogů obsahujících jednotlivé argumentační strategie. Pojem *argument* zde poté chápu jako výpověď uvedenou spolu s jedním nebo více důvody,

⁵⁰ WOHLMUTH, Petr, *Krev, čest a hrůza: Reprezentace pevnostní války v obléhacích denících britských obránců Bergen-op-zoom z roku 1747*, Praha, Diplomová práce, Fakulta humanitních studií, Katedra obecné antropologie 2015, s. 42.

⁵¹ S tímto pojmem souvisí také důležitý termín (historická, kulturní) památka, viz kapitola 4. *Pozice a role památky v „novém“ řádu*, podkapitola 4. 2. *Kulturní politika státu*.

⁵² LENDEROVÁ, Milena, „Kulturní dějiny? Kulturní dějiny!“, s. 9-10.

⁵³ Hmotnými výrazovými prostředky zde chápu v obecné míře zámeckou rekonstrukci a kulturní činnost s tím spojenou, za projevy nehmotné pak meziúřední písemnou komunikaci, tedy ono „vyjednávání“.

⁵⁴ PETRUSEK, Miloslav a kol., *Velký sociologický slovník*, Praha, Karolinum 1996, s. 548-549.

⁵⁵ ŠTORCHOVÁ, Lucie a kol., *Koncepty a dějiny: Proměny pojmů v současné historické vědě*, Praha, Scriptorium 2014, s. 97.

⁵⁶ K tomuto problému viz též HORSKÝ, Jan, *Teorie a narace*, Praha, Argo 2015, s. 34.

⁵⁷ Tamtéž, s. 57-58.

obsahující v rámci sebe samého předpoklad (premisu) a tvrzení (závěr), kteréžto vyslovené tvrzení je daným předpokladem zdůvodňováno.⁵⁸

Toto tvrzení poté může být aktéry zde zkoumaných pramenů (při základním rozdělení na argumentaci věcně správnou a chybnou)⁵⁹ použito jakožto nástroj k oponentuře věcné,⁶⁰ příkladové⁶¹ (či analogové - tedy pouze jedním příkladem),⁶² prospěchové,⁶³ příčinné,⁶⁴ následkové,⁶⁵ odvolávající se (na autoritu osoby, instituce)⁶⁶ či např. takové, která má snahu poukázat na absurditu situace,⁶⁷ adresátovu neznalost,⁶⁸ soucitné sympatie (popř. mravnost⁶⁹) s projednávanou situací,⁷⁰ kteréžto taktiky, pokud dojde k jejich selhání, mohou být nahrazeny aktérsky nevěcným hledáním oslabujících rozporů⁷¹ v argumentačních strategiích oponenta, nebo (v tom nejhorším možném případě) zaměřením se přímo na něj v rámci neférového osobního útoku.⁷² K tomu je nutné hned na začátek vyprávění podotknout,⁷³ že se v pramenech k příběhu starohradské rekonstrukce objevují pouze argumenty věcně správné.

⁵⁸ JELÍNEK, Milan, ŠVANDOVÁ, Blažena a kol., *Argumentace a umění komunikovat*, Brno, Pedagogická fakulta Masarykova univerzita Brno 1999, s. 103.

⁵⁹ Správná (věcná) argumentace: V tomto případě mají oponenti shodný zájem, jedná se zde pouze o nalezení optimální cesty, jak tohoto zájmu společně dosáhnout. Opírá se o věcně správná fakta, přičemž je každá z jejích premis pravdivá nebo alespoň věrohodná. Z vizuálního hlediska jde o postup vynechávající emočně zabarvené formulace za použití argumentů příkladem (nebo z analogií [tedy pouze z jednoho jediného příkladu], příčinou (pro podporu něčeho či naopak předejít něčemu) vycházejícího z autority (citování osoby nebo organizace, od nichž vychází informace obsažená ve tvrzení); Chybná (nevěcná) argumentace: Zde naopak běží o nevěcnou argumentaci, která nemusí být vždy založena na ověřených faktech. Patří sem např. argumentace zdánlivým vyzdvihováním autority, argumentace zaměřená na získání přízně ostatních aktérů (slouží k populistickým krokům či psychickému nátlaku na oponenta), na vyvolání soucitu (za účelem aplikování nestandardních postupů pro autora těchto postupů výhodných) či argumentace sloužící k znevěrohodnění a diskreditaci oponenta jakožto zdroje informace, IN: MITÁŠOVÁ, Pavlína, *Argumentace jako nástroj moci*, bakalářská práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a literatury 2019, s. 18-24.

⁶⁰ PĚTROŠOVÁ, Kateřina, *Argumentační strategie v parlamentním jednání*, Magisterská diplomová práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky 2016, s. 29.

⁶¹ Tamtéž, s. 30.

⁶² MITÁŠOVÁ, Pavlína, *Argumentace jako nástroj moci*, s. 19.

⁶³ PĚTROŠOVÁ, Kateřina, *Argumentační strategie...*, s. 31.

⁶⁴ MITÁŠOVÁ, Pavlína, *Argumentace jako nástroj moci*, s. 19.

⁶⁵ PĚTROŠOVÁ, Kateřina, *Argumentační strategie...*, s. 38.

⁶⁶ MITÁŠOVÁ, Pavlína, *Argumentace jako nástroj moci*, s. 20.

⁶⁷ PĚTROŠOVÁ, Kateřina, *Argumentační strategie...*, s. 40.

⁶⁸ LANGER, Pavel, *Argumentace v řeči českých politiků vyjádřená jazykovými prostředky*, magisterská diplomová práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky 2014, s. 12.

⁶⁹ Tamtéž, s. 17.

⁷⁰ Tamtéž, s. 13.

⁷¹ Tamtéž, s. 18.

⁷² Tamtéž, s. 14.

⁷³ Na tomto místě je rovněž třeba uvést také to, že zde vyjmenované typy vypůjčených argumentací, byly v původních výše uvedených zdrojích zpracovávány jakožto ústní projevy a nikoliv psané texty,

Na rekonstrukci Starých Hradů se tedy jako historikové můžeme dívat minimálně ze dvou různých úhlů. Fyzickým (rekonstrukčně-kulturním) a neviditelným (úředně-komunikačním). V prvním případě jsou zde dovedně zorganizované záchranné práce a rozmanité kulturní akce, v tom druhém mnohdy složitá úřední vyjednávání, plná pomyslných malých bitev, vybojovaných plnicími pery, přímými osobními rozhovory a umělohmotnými telefonními sluchátky ve snaze dostat svého soupeře za jednací stůl s příslušným razítkem v ruce. Avšak prizmatem tohoto druhého zde máme rovněž také prostor coby společenský konstrukt, v němž osamělí aktéři a celé instituce specifickým jazykem své doby a v mantinelech zažitých kulturních vzorců, fungují v rámci budovaných, bouraných či jen udržovaných zájmových sítí.

Tyto sítě jsou jim manévrovacím prostorem pro prosazování vlastních zájmů ve spleti složitých, paralelně vedle sebe jdoucích i do sebe navzájem zapletených dialogů, v rámci kterých svádějí své každodenní opotřebovací bitvy pomocí pádných argumentů, drobných úskoků či jen vytrvalých a opakujících se proseb, zabalených do pláště dobových rétorických figur. Staré Hrady mají tedy své dvě tváře. Fyzickou, která svým (v začátcích možná až körnerovsky bezútěšným, v pozdějších letech pak někdy ve stylu snímku „*At' žijí duchové!*“⁷⁴ optimisticky působícím) vizuálem zaměstnává naše oči i sluch. Ta druhá je pak na první pohled neviditelná.

Obě poté fungují coby pomyslný motor uvádějící v život někdy těžkopádný a zadržávající, jindy zas plynule předoucí, avšak ve své mohutnosti zcela jistě k obdivuhodnosti svádějící mechanismus dlouholeté, a nakonec i úspěšné záchrany jednoho renesančního zámku. Ke zvolené látce jsem v rámci kulturních dějin tedy metodologicky přistoupil s pomocí mikrohistorické sondy, která se za pomoci systematického výběru v rámci záchrany Starých Hradů zaměřila na jednotlivá meziúřední vyjednávání, která byla provozována v rámci předem nastavených

jak je tomu ve zdejší případě. Proto je i jejich použití, stejně jako je tomu v případě metodologického uchopení pramenné matérie za pomoci teorie C Geertze, rovněž velice volné.

⁷⁴ Existuje zde totiž určitá možnost, že se uvedený snímek o rekonstrukci hradu partou dětí v některých bodech inspiroval právě příběhem zámku Staré Hrady. Dle přílohy elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 19. 4. 2022 se na scénáři filmu měl svým návrhem podílet malíř a spisovatel Dalibor Pokorný, bratranec Ing. arch. Karla Pokorného, autora plánů na rekonstrukci tohoto zámku, který řadu let při ní vykonával stavební dozot. Po r. 1968 na čas emigroval, a zřejmě proto se jeho jméno u scénáže neobjevuje. Společně s Jiřím Melíškem je uveden jako autor knižního vydání příběhu v nakladatelství Albatros v roce 1981 (v druhém vydání z r. 2002 již chybí). Uvádí se, že na scénáři filmu spolupracovali Jiří Melíšek, Odřich Lipský a Zdeněk Svěrák, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 10. 1. 2024; např.: *At' žijí duchové*, [filmovyprehled.cz](https://www.filmovyprehled.cz). [online]. [cit. 2024-1-10]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/397167/at-ziji-duchove>.

komunikačních sítí a za použití specifického dobového jazyka, fungující zároveň s tím v rámci určitých kulturních vzorců.

Touto metodou se v práci snažím zkoumat rovněž povahu a dynamiku dané doby, stejně jako vymezeného veřejného prostoru a uplatňované žité praxe.⁷⁵ Avšak ačkoliv tato práce vychází z původních písemných pramenů, jež jsou produktem popisovaných událostí, bude tato má technicko-kulturní záchrana Starých Hradů poměrně odlišná od toho mála, co bylo dosud o této události textově publikováno. Při veškeré snaze o autentický výklad události bude takový výklad totiž vždy zároveň i příběhem zcela novým, reflektujícím nevyhnutelnou nemožnost dokonalé rekonstrukce dějů minulých s nutností je znovu, po svém a od začátku vyprávět.

⁷⁵ FIDELIUS, Petr, *Řeč komunistické moci*, Praha, Triáda 2016, s. 89.

3. Staré Hrady jako tvrz, hrad, zámek a ruina

Pan Jiří z Pruskova kabátec pozapínal

a ze zdi sundal toulec se šípy...

V kopytech jelena usýchá hlína

a sníh mu tiše padá do chřípí.

(...)

Jak jen se doklopýtat ztracených let,

které bych z kamení zdvih?

Na prstech gotiky přistává hvězdolet...

Mé Staré Hrady - i ve mně padá sníh...⁷⁶

Jiří M. Palát, *Na Staré Hrady padá sníh*

Jako každá jiná stavba mají i Staré Hrady svoji genezi. Než tento zámek dospěl do své přelomové fáze objektu určeného k demolici, měl za sebou tou dobou již stovky let existence a několik fází architektonického vývoje coby mlčenlivý svědek českých, a později i malé části československých dějin. Existenční anabázi Starých Hradů je zde nutné připomenout nejen pro nezbytné chápání širšího kontextu dějin zámku, ale také zejména proto, abychom ozřejmili, proč se tento vývoj ve své pozdější fázi přehoupl do procesu postupné stagnace, úpadku a fyzického chátrání.

Z hlediska prostorového ukotvení je sledovaný objekt z dnešního pohledu situován do stejnojmenné obce ležící „na sever v tichém, utěšeném údolí Bystřice“⁷⁷ u města Libáně v okrese Jičín, spadajícím do Královehradeckého kraje. Objekt svými základy sahá do 14. století, kdy byl jakožto prostá tvrz poprvé zmíněn v závěti Arnošta ze Staré⁷⁸ a odkázán jakožto vdovské sídlo jeho manželce Adličce: „...Kromě toho paní Adličce, své manželce, odkazuji jako její věno a dávám jí touto listinou tvrz ve Staré a samu ves řečenou Stará s městem Libáň a vesnicemi Hřměnín,

⁷⁶ *Listy starohradské kroniky*, roč. 5., č. 4 (s přílohou), prosinec 1982, s. 49.

⁷⁷ KAFKA, Josef, LIEBSCHER, Karel, ŠIMÁK, Josef Vítězslav, VRCHLICKÝ, Jaroslav, *Čechy*, díl XIV., Severní Čechy, část II, Praha, J. Otto 1908, s. 33.

⁷⁸ Předka arcibiskupa Arnošta z Pardubic, IN: HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: Arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha, Vyšehrad 2008, s. 15-16.

Važice a Sedliště a také s mlýny, lesy, vodami, loukami, pastvinami a všemi dědinami obdělány i neobdělány, které náleží k řečené tvrzi...“⁷⁹

Jádrem této zemanské tvrze záhy přestavěné do podoby gotického hradu, byl dvoupatrový palác (zčásti zachovaný v západním křídle pozdějšího zámku) obdélného půdorysu s nádvořím, které směrem na východ uzavírala hospodářská stavení, kde byl (rovněž východně) situován hradní kostel sv. Jana Křtitele. Ze severní a východní strany byl poté areál opevněn parkány, z jihu a západu jej naopak chránil val, příkop a hradební zeď.⁸⁰ Zmíněný palác měl v přízemí a prvním patře pokaždé tři místnosti, druhé patro bylo vyhrazeno velkému sálu. Hlavní vchod do tohoto paláce byl poté umístěn ve věži na středu západního průčelí.⁸¹

Toto ve své době poměrně luxusní sídlo bylo nejen důkazem rostoucí ekonomické moci svých majitelů, ale také příkladem honosnosti šlechtických sídel éry Lucemburků Karla IV. a jeho syna Václava.⁸² Roku 1393 prodal potomek pánů ze Staré Smil Flaška z Pardubic celé panství Pavlu z Jenštejna, jehož rod měl objekt ve svém vlastnictví až na práh husitské revoluce roku 1419, kdy se majitelem panství stal šlechtic Jan Kostelák vystřídaný roku 1433 Zdeňkem z Loučeně a Stranišem z Kopidlna. Dalším držitelem panství byl Jan z Valdštejna, jenž ho roku 1503 vyměnil s Janem Rašínem z Riesenburka za panství hořické, přes jehož potomky se kvůli zadlužení dostává ke Kryštofu z Lobkovic na Bílině a Kosti.⁸³

Ve zmíněné éře patrně rovněž docházelo k určitým stavebním úpravám objektu, ty však zřejmě neměly nějaký zásadnější vliv na jeho vzhled. V tomto směru je zde zlomové až působení dalšího vlastníka Starých Hradů, Jiříka Pruskovského z Pruskova,⁸⁴ do jehož rukou se panství dostává v roce 1571.⁸⁵ Tento renesanční kavalír začal Staré Hradě obratem po svém převzetí přebudovávat na moderní aristokratické sídlo. Přestavěl původní budovu tvrze, přičemž k ní zároveň vybudoval další tři křídla, čímž vznikl dvoupatrový objekt o celkem čtyřech křídlech kolem

⁷⁹ BÍLEK, Karol, *Malé dějiny Libáňska: Příroda, osobnosti, data, události*, Libáň, Městský úřad Libáň s obcemi Mikroregionu rozhraní Bačalky, Bystřice, Dětenice, Lično, Markvartice, Rokytňany, Sedliště, Staré Hradě, Střevač a Údmice 2005, s. 35.

⁸⁰ RYCHNOVÁ, Lucie, *František Josef Šlik a česká barokní krajina*, Dolní Břežany, Scriptorium 2020, s. 188.

⁸¹ ŠIMEK, Tomáš a kol., *Hradě, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, sv. 6 Východní Čechy, Praha, Svoboda 1989, s. 462.

⁸² K podrobnějšímu popisu gotické fáze architektonického vývoje objektu viz MENCLOVÁ, Dobroslava, *České hradě*, díl II, Praha, Odeon 1972, s. 186-188.

⁸³ HOLMAN, Vladimír a kol., *Staré Hradě*, s. 5.

⁸⁴ PAVLÍK, Čeněk, „Gotické reliéfní kachle z tvrze Stará, dnes Staré Hradě“, *Muzejní a vlastivědná práce*, Praha, Národní muzeum, roč. 44, č. 1-2, 2006, s. 151.

⁸⁵ HOLMAN, Vladimír a kol., *Staré Hradě*, s. 5.

čtvercovitého nádvoří. Nad portálem vstupní brány dal poté umístit busty císařů Ferdinanda I. a Maxmiliána II., a část zámeckého nádvoří vyzdobil arkádami.⁸⁶

V souvislosti s Pruskovského stavebními úpravami je zde však především důležité zmínit vybudování pivovaru v areálu zámku, který bude o mnoho let později jednou z bezprostředních příčin pádu gotického štítu. Další technické proměny sledovaného objektu (včetně existence zmiňovaného pivovaru) a jeho bezprostředního okolí, nám dobře přibližuje dobový zápis v deskách zemských. Pro jeho obohacující detailnost mu zde proto nyní dejme krátce slovo:

„Zámek Starý Hrad v nově a s nemalým nákladem vystavený, v něm drahně pokojů, vše od kamene zdělaných, totižto světnic, síní, komor, sklepů suchých i hlubokých, k chování piva i vína pohodlných, kuchyně, pekárna, předhradí všecko od kamene vystavěné, kdež zespod jest světnice pro čeládku, též čtyři maštale klenuté, v nichž se přes 40 koní postaviti může, kovárna a stáje klenuté pro komorní vozy, nahoře nad tím pokoje, kdež úředník a důchodní písař bydlí a některé sýpky pro sypání obilí udělané, před zámkem na předhradí v placu kašna, do kteréž voda pramenitá teče, kteráž se po trubkách vede a odtud do pivovaru pouští, při samém zámku v předhradí kostel klenutý pěkně spravený ...“⁸⁷

Lze tedy říci, že za vlastnictví Pruskovských z Pruskova doznalo panství výrazných stavebních změn nejen v rámci přestaveb již stávajících obytných objektů (původní gotické tvrze), ale také v rámci rozšíření objektu o řadu nových sídelních prostor (nová zámecká křídla) a rovněž přilehlých hospodářských prvků (pivovar, pekárna, kovárna, sklepy atd.). Po smrti Jiřího Pruskovského (†1584), jeho ženy (†1593), a jejich bezdětného syna Oldřicha Desideria (†1618) přešlo opět zadlužené panství do rukou pana Viléma z Lobkovic, odkud putovalo roku 1628 do rukou vévody Albrechta z Valdštejna.⁸⁸

Po Valdštejnově násilné smrti, přešlo panství v roce 1635 do vlastnictví rodu Šliků.⁸⁹ V letech 1650-1675 se Staré Hrady na jedné straně stávají hospodářským centrem šlikovského panství, kdy se rozrůstají zejména za Františka Josefa Šlika (†1740), avšak na druhé straně lze o něco pozdější šlikovskou éru na Starých Hradech na rozhraní 18. a 19. století brát jako výše avizované období postupného úpadku. Za

⁸⁶ Tamtéž, s. 6.

⁸⁷ BÍLKOVI Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce...*, s. 5-6.

⁸⁸ HOLMAN, Vladimír a kol., *Staré Hrady*, s. 8-9.

⁸⁹ BÍLKOVI Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce...*, s. 6.

jeho hmatatelný symbol můžeme považovat postupné zřícení nejstaršího gotického křídla s věží v roce 1806.⁹⁰

Dalším z řady majitelů panství byl generál František Jindřicha Šlik (1789-1862) jehož přičiněním proběhly na Starých Hradech první záchranné udržovací práce.⁹¹ I tak však nastalo pro zámek určité „období temna“, kdy se postupná zkáza komplexu (zřícení zvonice a spojovací chodby mezi kaplí a zámekem) střídala s transformací panství v hospodářský organismus (postavení nové konírny, úpravy sklepů a schodišť, zřízení skladů, špejcharů, bytů a rovněž sídla hospodářského a lesního úřadu v budovách areálu), jehož nejdůležitějším objektem se stal již zmíněný pivovar.⁹²

Také Ervín Šlik (1852-1906) měl jakožto majitel objektu snahu udržet zámek pokud možno pohromadě (inicioval zde za tímto účelem nejnútnejší udržovací práce, např. opravu střechy). Po uzavření pivovaru (pivo se zde vařilo až do roku 1892) byla poté na zámku zřízena mlékárna a syrečkárna, přičemž část dalších místností byla upravena na zaměstnanecké byty. Po Šlikově smrti přešel zámek (pro bezdětnost svého posledního majitele) do vlastnictví rakouského rodu Weisenwolfů.⁹³ Po skonu hlavy tohoto rodu Ungrada Weisenwolfa (†1912), jeho dvou synů Paula (†1915) a Mikuláše (†1917), a správcovství jejich matky Marietty Weisenwolfové, přešlo nakonec panství do rukou vyvdané Mariettiny dcery hraběnky Jindřišky Thurn-Taxisové, která se v roce 1945 odstěhovala do poválečného Rakouska.⁹⁴

Zámek následně po konfiskaci dle dekretu č. 12/1945 přešel do vlastnictví MNV Staré Hradý⁹⁵ a ochrany Státního památkového úřadu v Praze.⁹⁶ Tímto aktem se symbolicky uzavřela jedna dlouhá etapa existence Starých Hradů coby majetku několika šlechtických rodů, kdy se z tvrze uprostřed vsi stačily proměnit v hrad i luxusní zámek, aby se nakonec staly rozpadajícím se romantickým reliktem vzdálené minulosti a (ne)vděčnou historickou kulisou pro komplex hospodářských stavení

⁹⁰ HOLMAN, Vladimír a kol., *Staré Hradý*, s. 9.

⁹¹ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hradý: Stručný průvodce...*, s. 7.

⁹² „V souvislosti s ním pak zmizelo zadní schodiště, některá ostění byla zazděna, jiná zcela odstraněna, jiné schody byly proraženy skrze zámecká okna, zničeno bylo rovněž samostatné schodiště věžní“, IN: HOLMAN, Vladimír a kol., *Staré Hradý*, s. 9.

⁹³ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hradý: Stručný průvodce...*, s. 8.

⁹⁴ HOLMAN, Vladimír a kol., *Staré Hradý*, s. 10.

⁹⁵ Tamtéž, s. 11.

⁹⁶ SOKA Jičín, fond Okresní úřad Jičín, karton č. 1704, inv. č. 2700: „Ohledně Hradu „Stará“ – obec Staré Hradý – majetek princezny Jindřišky Thurn-Taxisové z Kopidlna, rakouské státní příslušnice, bylo sem hlášeno, že nebylo dosud učiněno žádné opatření. Hrad jest pod ochranou Státního památkového úřadu.“

v čele s místní hospodou. Neznamenalo to však, že by bylo na Staré Hradě zapomenuto. Pozornosti se jim dostalo jak z řad osobností kulturní inteligence, tak rovněž i od několika spolků a institucí. Ze soukromých osob se jednalo např. o historiky Augusta Sedláčka,⁹⁷ Václava Vojtíška,⁹⁸ Václava Chaloupeckého⁹⁹ (s nímž si v této věci dopisoval¹⁰⁰ např. zakladatel libáňského odboru Klubu českých turistů Ing. Karel Vochoč v duchu i později uplatňované taktiky „kontaktování vlivných osob či míst“)¹⁰¹, o stavu zámku psali také libáňští učitelé a vlastivědní pracovníci Václav Fejfar,¹⁰² Rudolf Sakař¹⁰³ či František Vojtíšek.¹⁰⁴ U posledně jmenovaného

⁹⁷ SEDLÁČEK, August, *Hradě, zámky a tvrze Království českého*, díl X, Praha, F. Šimáček 1895, s. 301-306.

⁹⁸ VOJTÍŠEK, Václav, „Na Starých Hraděch u Libáně“, *Krása našeho domova: Měsíčník pro ochranu přírody a domoviny: Časopis svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny*, roč. 40, č. 5-6, Praha, Svaz okrašlovací a ochranný, květen-červen 1949, s. 54-59.

⁹⁹ „Památkovému úřadu v Praze. Na rozhraní polabské nížiny a prvních předhůří Krkonoš, současně pak na rozhraní kraje románského a gotického, leží starý renesanční zámek, nikoli ještě ruina, avšak ve stavu, který by mohl v nedlouhé době tuto pozoruhodnou a zajímavou stavbu v ruinu proměnit. Někdy středisko samostatného panství dnes trpí nedostatkem finančních prostředků potřebných k jeho uchování, jak ze strany majitelky hraběnky Thurn Taxisové, tak jiných korporací, které by přišly v úvahu. Stavba je z konce XVI. století, tudíž z doby, kdy na místo starých hradů počaly vznikat renesančními pohodlím ‚vybavené‘ zámky. Památek tohoto ‚věku‘ nemáme nadbytek. Proto byla by velká škoda, kdyby zbytečným prodlením měl zámek zcela zpustnouti. Sám rodák z blízkého okolí (ze sousedního panství) s upřímnou radostí uvítal jsem akci Klubu československých turistů v Libáni pečovateli o to, aby památka našeho kraje byla zachována i pokolením budoucím, a proto dovoluji se svojí přímluvou připojit k žádosti turistického klubu v Libáni a doporučuji Památkovému úřadu v Praze, aby zámek Starých Hradů měl v patrnosti. A ‚rád‘ při rozpočtu na rok 1940 pamatoval potřebnou částkou na započítání restaurace Starých Hradů. V Dětenicích dne 20. září 1939. Dr. Václav Chaloupecký řádný profesor českých dějin na Univerzitě Karlově.“, IN: Spisovna, Městský úřad Libáň, neusp., složka Staré Hradě.

¹⁰⁰ Jedná se např. o dopisy Karla Vochoče Václavu Chaloupeckému z 3. listopadu 1939 a 15. března 1940; „Slovutný pane profesore! Vyhovuje Vašemu přání, dovoluji si Vám oznámiti, že žádost týkající se St. Hradů jsme zaslali dne 31. X. t. r. památkovému úřadu. Přiložili jsme vedle Vašeho, pro nás tak cenného dobrozdání na místě prvním, doporučení konservátora p. prof. A. Martínka z Jičína, doporučení okresního úřadu, okr. osvětového sboru, ústřední výborů Klubu čes. turistů v Praze, obcí Libáň, Starých Hradů a několika jiných ještě korporací s více než-li 30 fotografiemi s mapou sítě našich tur. stezek, vesměs ku Starým Hradům veoudích. Tyto dny obdržel velkostatek Kopidlinský od památkového úřadu v Praze výzvu, by do 14 dnů předložil zprávu o stavu a udržování St. Hradů a i jiných snad na panství se nalézajících objektů (...) Děkuji Vám znovu, slovutný pane profesore, za Vaše doporučení a znovu Vás prosím, jménem našeho odboru v osobní přímluvu u památkového úřadu (...) To jsou všecko zatím má zbožná přání, ale mám pevnou víru, že aspoň to nejdůležitější se podaří.“ (3. 11. 1939), „Slovutný pane univ. profesore! Slovy není možno vyjádřit radost, kterou jste, pane profesore, nejen mně samotnému, ale všem, kterým jsem ukázal Váš dopis (...) způsobil. A což teprve fotografic. dokumentací! (...) Co se týče St. Hradů, upozornil jsem různým již způsobem pí majitelku na cestu, kterou by měla nastoupiti by dostalo se jí finanční pomoci a kterou jste ráčil mi poradit, Vy pane profesore. Prozatím se ale nic viditelného neděje. Staré Hradě má nyní na starosti (...) lesní správce Kodl, který má pro věc plné pochopení a slíbil mi (...) pí majitelku upozornit znovu. (...) Děkuji Vám pane univ. profesore ještě jednou za dar, který přispěje ku užšímu navázání styků mezi Libáně a Pardubicemi, přeji Vám hodně zdraví a znamenám se v nejhlubší účtě oddaný Ing. K. Vochoč.“ (15. 3. 1940), IN: Masarykův ústav a Archiv akademie věd ČR, fond Chaloupecký Václav, karton č. 8, inv. č. 612.

¹⁰¹ VOJTÍŠEK, František, „Odešel turistický pracovník Ing. K. Vochoč“, *Beseda: Obrázkový čtrnáctideník Libereckého kraje, Českého ráje a Podkrkonoší*, Železný Brod, Jos. V. Kučera, roč. 6, č. 9-10, 1949, s. 137-138.

¹⁰² FEJFAR, Václav, „Libáňsko“, IN: *Království české VII: Severo-východní Čechy*, část první, Nakladatelství Pavel Köbler v Praze 1919, s. 152-153.

Vojtíška můžeme poté teoreticky nalézt určité pevnější spojení s budoucí záchranou zámku, jelikož již v této době (roku 1943) volal po nutnosti zhotovení plánů ohroženého zámku¹⁰⁵ (jejich autory budou žáci Uměleckoprůmyslové školy pod vedením prof. J. Sokola a prof. Rudolfa)¹⁰⁶, s nimiž mohl¹⁰⁷ později pracovat i stavitel Josef Kříž v rámci zhotovení svých vlastních technických podkladů pro rekonstrukci Starých Hradů.¹⁰⁸ Z místních rodáků psali o Starých Hradech např. básnička Marie Keblová,¹⁰⁹ pedagog a historik Antonín Knížek, spisovatelka Blažena Kodlová¹¹⁰ a další.¹¹¹ Reflexi stavu zámku organizacemi můžeme naproti tomu pozorovat např. u Musejního spolku pro Libáň a okolí (květen 1940),¹¹² Musejního spolku s odborem okrašlovacím (listopad 1946),¹¹³ Ministerstva školství, věd a umění (únor 1949),¹¹⁴ Státního památkového úřadu (listopad 1947,¹¹⁵ duben¹¹⁶ a červen 1949,¹¹⁷ červen 1950,¹¹⁸ květen 1951)¹¹⁹ a Krajského střediska péče o

¹⁰³ SAKAŘ, Rudolf, „Staré Hradý“, *Náš domov: Vlastivědný sborník okresů Jičín-Libáň-Sobotka*, Jičín, Okresní osvětové spolky v Jičíně, Libáni a Sobotce, roč. 1, 2, 1925-1927, s. 67-69.

¹⁰⁴ VOJTÍŠEK, František, „Odešel turistický pracovník Ing. K. Vochoč“, *Beseda: Obrázkový čtrnáctideník Libereckého kraje, Českého ráje a Podkrkonoší*, Železný Brod, Jos. V. Kučera, roč. 6, č. 9-10, 1949, s. 137-138.

¹⁰⁵ Je zde však na místě otázka, zda měl František Vojtíšek v rámci své tehdejší úvahy na mysli rozsáhlejší architektonické plány pro větší zámeckou rekonstrukci, nebo pouze vypracování podkladů pro záchranu jím zmiňovaných fresek (sgrafit): „Od 3. srpna 1943 pracují ve St. Hradech žáci Umělecko-průmyslové školy za vedení p. rektora Sokola a prof. Rudolfa - Jejich úkolem je poříditi přesné plány, sejmuti fresky a dochované malby. Vítáme iniciativu p. rektora Sokola, že alespoň nyní nebude překážek, aby tato vzácná památka české renesance byla brzo opravena...“, IN: VOJTÍŠEK, František, „Staré Hradý“, *Hlas našeho venkova: Týdeník Republikánské strany československého venkova pro kraj jičínský a okresy horské*, Jičín, Krajský sekretariát Republikánské strany československého venkova, roč. 24, č. 33, 13. 8. 1943, s. 4.

¹⁰⁶ Viz obrazová příloha, obr. č. 99 a 100.

¹⁰⁷ Zde není možné prokázat přímou souvislost obou technických podkladů, jedná se pouze o dohad, že se jimi Josef Kříž mohl inspirovat nebo je i přímo použit ve své vlastní práci. Je možné tak usuzovat na základě dvou myšlenek: Zaprvé nedlouhého časového odstupu (osmi let) od těchto plánů k plánům Křížovým, zadruhé pak proto, že v této době pravděpodobně neexistovalo mnoho jiných nákrešů zámku, pokud tento studentský pokus nebyl vůbec jediným existujícím exemplářem.

¹⁰⁸ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 19. 12. 2023.

¹⁰⁹ Teta Vladimíra Holmana, IN: PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 4.

¹¹⁰ KODLOVÁ, Blažena, „Libáňský kraj a zapomenutý zámek Staré Hradý“, *Lada módní svět: Čtrnáctideník inteligentních žen*, Praha, Pavla Albieri-Mucková, roč. 63, č. 2, 1924.

¹¹¹ SOKA Jičín, fond Kroužek libáňských rodáků v Praze, neusp., kniha zápisů 1931-1941: „Hluboko pod strání ‚Na Horách‘ zrcadlí se v hladině rybníka starý, opuštěný zámek Staré Hradý. Zde bylo sídlo šlechty, jež vládla v dávných dobách i v Libáni. Kdysi hrdý zámek s pivovarem, kostelíkem sv. Jana Křtitele, dnes smutná ruina. Mizejí krásná sgrafita biblických osob na stěnách, rozpadávají se v kameni tesané hvězdy do nádvoří a sochy nad nimi. Škoda tohoto svědka dávné slávy.“, IN: *Venkov: List českého zemědělského lidu*, Praha, Tiskařské a vydavatelské podniky Novina, roč. 36, č. 40, 1941.

¹¹² SOKA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 89, Soupis umělecko-historických památek okresu Jičín, 1940.

¹¹³ SOKA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton 7, inv. č. 123.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ SOKA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton 7, inv. č. 96.

¹¹⁸ SOKA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton 7, inv. č. 123.

památky a ochranu přírody v Hradci Králové (listopad 1958).¹²⁰ O záchranu starohradského zámku usiloval v této době rovněž také Klub československých turistů.¹²¹ Krátce po konci druhé světové války byly pořízeny plány zámku (1946) a zorganizovány na něm byly též úklidové práce za asistence dětí školní mládeže. Bohužel se tak však dělo v nedostatečném rozsahu, což je možné přičíst nepochopení kritické situace zámku ze strany zodpovědných místních úřadů, stejně jako vlašnému přístupu přizvaných stavebních firem.

Statically objektu rovněž neprospívalo přetěžování zámeckých podlah skladováním obilí v majetku JZD Staré Hrady a JZD Libáň. Výsledkem těchto neblahých procesů byl nakonec propad části zámecké klenby a zřícení štítové zdi v předzámčí v letech 1949-1951.¹²² Po několika dalších letech chátrání bylo i přes první vlnu záchranných brigádnických prací v roce 1960 o osudu zámku (zdánlivě definitivně) rozhodnuto. Beznadějný stav Starých Hradů měl být vyřešen odstřelem. Tímto však poněkud předbíháme událostem, neboť je pro komplexní pochopení celé situace (odstřelu i záchranu) nutné vrátit se zpět do pouťorového Československa coby pomyslného kontextuálního bodu nula.

¹¹⁹ SOKA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton 7, inv. č. 97.

¹²⁰ SOKA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, karton č. 367, inv. č. 1557.

¹²¹ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, Staré Hrady, *Stručný průvodce...*, 9-10.

¹²² HOLMAN, Vladimír a kol., *Staré Hrady*, s. 11.

4. Pozice a role památky v „novém řádu“

4. 1. Politicko-společenský kontext

Úkolem této kapitoly je přiblížit kontextuální zdroje aspektů formujících kulturně-politické, právní a památkářské rámce, na základě kterých příslušné regionální instituce přistupovaly k otázce záchrany Starých Hradů a jejímu pojetí v rámci obecného dobového nazírání na historickou kulturní památku. Zároveň s tímto postupem bude rovněž každý z těchto rámců v souvislosti s efektivitou svých dopadů na zámek Staré Hrady vztažen k celkové problematice sledované záchrany. Toto osvětlení pozice a role Starých Hradů v poúnorovém Československu je proto (vedle následujícího institucionálně-aktérského úvodu) nezbytnou předehrou pro představení hlavní kapitoly.

Únorové události roku 1948, které byly legálním politickým vítězstvím pojištěným řadou nelegálních kroků, vyústily pro poválečné Československo v dominový efekt velké řady zásadních změn. V té nejobecnější rovině šlo (z hlediska vnitrostátního) o nastolení komunistického monopolu moci a (v rovině geopolitické) k začlenění československého státu do sovětské mocenské sféry v rámci formujícího se východního bloku. V mantinelech těchto proměn poté v Československu dochází k etablování nedemokratického autoritativního politického systému, eliminujícího politický i názorový pluralismus.¹²³

Systém, zformovaný na základě uplatněné ideologické šablony sovětského modelu socialismu,¹²⁴ prošel následně několika fázemi, jejichž sled ukončil po dlouhých jedenačtyřiceti letech až listopad 1989. Z pohledu politických dějin zde máme klasické rozdělení na zakladatelské období (padesátých let), reformní období (let šedesátých) a období normalizace (spadající do sedmdesátých a osmdesátých let). Z hlediska zámku Staré Hrady lze však tyto tři fáze komunistického režimu v Československu přejmenovat na období formování, dotváření a (opětovného) upevnění. Je tomu tak z důvodu míry dopadů té které dějinné fáze na pozici a existenci Starých Hradů v rámci „nového“ společenského řádu.

První vývojový úsek tohoto období, spadající do budovatelsko-zakladatelského období padesátých let, byla zároveň obdobím odnímání. Lidé v této fázi přicházeli o půdu (kolektivizací zemědělství), majetky (likvidací soukromého podnikatelského

¹²³ DEJMEK, Jindřich a kol., *Československo: Dějiny státu*, Praha, Libri 2018, s. 504-505.

¹²⁴ KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1948-1953*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1991, s. 8.

sektoru), práci (personálními čistkami), svobodu i život (politickými procesy).¹²⁵ Zároveň s tím se vytvářela řada řídicích mechanismů mocenského aparátu KSČ.¹²⁶ V tomto období, kdy na rozpadajících se Starých Hradech docházelo k prvním udržovacím pracím, se uskutečnily nejdůležitější kulturně-politické, institucionální i právní změny, které měly klíčový vliv na další osudy starohradského zámku.

V rámci oněch změn došlo k přivlastnění a centralizování kulturních institucí¹²⁷ pomocí (staro)nově ustaveného systému (tyto kulturní instituce řídicích) národních výborů či k právním úpravám v rámci památkových zákonů (zákon o kulturních památkách z roku 1958). Pro přelom padesátých a šedesátých let je rovněž důležitá záležitost personálně-generačních změn. Z obecného hlediska se jednalo o nástup nové generace pracovních sil představovaných zejména kvalifikovanými dělníky a technickou inteligencí.¹²⁸ Obě tyto skupiny vytvářely příznivé podmínky pro budoucí reformní úsilí a jeho sociální základnu.¹²⁹

Z tohoto úsilí vzešlé hnutí bylo významným politicko-spoločenským jevem spojujícím různé názorové proudy, jejichž stmelujícím prvkem bylo vědomí (v dané oblasti) nutných přeměn a jejich následné uskutečnění. Iniciátorem těchto myšlenek byla reflexe odrážející se ve zkušenostech občanů Československa s prvním desetiletím vlády komunistických elit. Ačkoliv byly tyto zkušenosti v závislosti na společenském postavení jedince rozdílné, lze obecně konstatovat, že se zde jednalo o zklamání pramenící z rozporu mezi sliby a skutečností, z negativní zkušenosti s perzekucemi, či např. o důsledek neschopnosti státu uspokojit materiální potřeby svých obyvatel.¹³⁰

Reformní hnutí však bylo v srpnu roku 1968 násilně potlačeno vpádem vojsk Varšavské smlouvy, v důsledku čehož byly v rámci již zcela nezastíraných záměrů postupně odstraňovány veškeré pozitivní výsledky období, pro které se v české historiografii ujal termín „*Pražské jaro*“. Následná dvě normalizační desetiletí je možné částečně charakterizovat jakožto čas bez přílišných vizí, nesoucí se ve znamení (opětovných) personálních čistek, cenzur a kulturních dohledů.¹³¹ Po

¹²⁵ RYCHLÍK, Jan, *Československo v období socialismu 1945-1989*, Praha, Vyšehrad 2020, s. 70-74.

¹²⁶ RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír, *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, Vyšehrad 2013, s. 520.

¹²⁷ KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa: Kořeny reformy 1956-1968: Společnost a moc*, Brno, Barrister & Principal, 2008, s. 769-770.

¹²⁸ KAPLAN, Karel, *Kořeny československé reformy 1968*, (III., IV), Brno, Doplněk 2002, s. 18.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1967-1969*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1993, s. 5.

¹³¹ RYCHLÍK, Jan, *Československo v období socialismu*, s. 286.

zakladatelském období nového režimu, kdy byly výsledky únorových událostí v rámci struktur „nového státu“ (v duchu tematiky Starých Hradů) „vyztužovány, zpevňovány a stabilizovány tak, aby bylo možné přikročit k dalšímu kolu potřebných úprav“, tedy došlo v letech 1953 až 1968 v důsledku krize režimu a s tím spojené změně dosavadní komunistické politiky¹³² k částečnému uvolnění politických, společenských, jakož i kulturních poměrů. Šedesátá léta se poté nesla v duchu spíše kosmetických fasádních úprav dříve zavedených mechanismů, zatímco posrpnové období přineslo opětovným rozbíjením těchto fasád neradostná očekávání, která přinesla (řeceno s Lenkou Kalinovou) konec nadějí.

Dějiny záchrany Starých Hradů tak vedle sebe mají paralelně jdoucí politické dějiny, vytvářející pro tuto anabázi potřebný kontextuální základ, jenž má stejně jako samotná rekonstrukce chátrajícího zámku několik svých fází. Po nabrání určitého směru (tedy po převzetí politické moci, potlačení opozice a stabilizaci režimu) činí vládnoucí elita určitý úkrok stranou (mající podobu postupné a částečné liberalizace s využitím prostoru, jenž tento režim nedokáže zcela kontrolovat), jenž je následně vnější vojenskou intervencí stržen na původní vyšlapanou cestu, přičemž zároveň s tím znovu částečně opisuje původní směr (ve znamení opětovného potlačení opozice a vnitřní konsolidace režimu).¹³³

Tento obecně známý trojfázový přehled dějinných period je však pouhou polovinou toho, co je nutné v rámci kontextuálního uvedení do starohradské problematiky vzít v úvahu. Vedle toho je zde rovněž určitá duchovní rovina, kterou je třeba reflektovat. Jedná se o mentální rovinu vnímání dějinného období, o onen „myšlenkový svět“ produkující aspekty záporné, kladné i zcela nejednoznačné. A právě oné „šedé“ nejednoznačnosti bychom měli věnovat největší pozornost. Protože ačkoliv samozřejmě vždy záleží na osobních zkušenostech tázaného, je nutné připustit, že poúnorové Československo (stejně jako podobné politicko-společenské systémy té doby) fungovalo na principu (většinové) participace, tichého souhlasu a taktického manévrování.¹³⁴

Daný aspekt zde zmiňuji proto, aby zde, vedle poúnorové politické situace a z ní vycházejících kulturně-politických, památkářských a právních aspektů, byla

¹³² DEJMEK, Jindřich a kol., *Československo*, s. 527.

¹³³ PÁNEK, Jaroslav, TŮMA, Oldřich a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha, Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum 2018, s. 583.

¹³⁴ SABROW, Martin, „Socialismus jako myšlenkový svět: Komunistická diktatura v kulturněhistorické perspektivě“, *Soudobé dějiny*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, roč. 19, č. 2, 2012, s. 199.

připomenuta rovněž psychologická stránka záchrany starohradského zámku. Rekonstrukce Starých Hradů je totiž ukázkovým příkladem právě takové přiměřené spolupráce, mající ponejvíce podobu nečernobílých a nejednoznačných dějin všedního dne, prostých vyhoceného politického polarizování, jelikož má spíše podobu již zmíněného taktického manévrování, trpělivého kompromisního vyjednávání či snahy vyjít z toho kterého úředního dialogu beze ztrát a zároveň s co největším možným ziskem.

4. 2. Kulturní politika státu

Základy československého postoje ke kultuře a kulturní politice po roce 1948 vycházely ze sovětského modelu principu stranickosti v oblasti umění, v souvislosti s čímž bylo nutné opustit dosavadní zásadu tvorby umění pro něj samotné, jelikož mělo propříště zastávat pokrokovou roli propagátora nově zastávané ideologie a s tím souvisejících myšlenek.¹³⁵ Z těchto marxisticko-leninských zásad poté tedy vychází i definice kulturní politiky v poúnorovém Československu, kdy je jejím prvotním úkolem inspirovat a ovlivňovat myšlení obyvatel státu.¹³⁶

Z tohoto ideologického pohledu je vytváření kultury (klasifikované jakožto duševní práce) nutné naplánovat, rozvrhnout a poté kontrolovat tak, aby jejím působením (na obyvatele státu) docházelo k potřebným a účinným výsledkům.¹³⁷ Toto dle komunistických elit „*demokratické zabezpečení*“ kulturní oblasti v obecné míře vedlo k rozpoutání vlny znárodňování jednotlivých odvětví kulturního průmyslu, což (naopak při hlubším náhledu na celou situaci) vedlo k úpravě postavení kulturních a uměleckých pracovníků-úředníků,¹³⁸ jejichž náplní práce bylo v takto nastaveném systému zprostředkovatelsky fungovat.

Chod kulturní politiky zabezpečovalo Kulturní a propagační oddělení sekretariátu ÚV KSČ, jehož základní funkce se ustálila již v letech 1945 až 1947. V rámci ní měl tento orgán řídit stranickou kulturní politiku, plánovat rozličné kampaně stejně jako stranická školení, kontrolovat stranický tisk a vůbec dávat aspektům souvisejícím s kulturou jednotný uniformní ráz.¹³⁹ Samotný systém řízení

¹³⁵ KOLEČKOVÁ, Eva, *Vliv sovětské propagandy na československou kulturní politiku v letech 1948-1956*, diplomová práce, Brno, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií 2010, s. 30-31.

¹³⁶ Tamtéž, s. 36.

¹³⁷ Tamtéž, s. 39.

¹³⁸ Tamtéž, s. 40.

¹³⁹ KNAPÍK, Jiří, *Únor a kultura: Sovětizace české kultury 1948-1950*, Praha, Libri 2004, s. 67-68.

poúnorové kultury (iniciovaný poúnorovým „ostrým kursem“) v Československu představoval soubor krajně levicových proudů, snažící se aplikovat vlastní pohled na funkci kultury a umění ve společnosti, i estetických měřítek s tím spojených. Následné formování těchto proudů poté představovalo poměrně složitý proces, do kterého se negativně otiskly vnitrostranické spory v rámci první generace kulturně politických činitelů.¹⁴⁰ V této rané době zde totiž vedle sebe existovaly dvě koncepce ohledně uchopení kultury a způsobu, jak má být daného uchopení dosaženo.¹⁴¹

Zjednodušeně se zde jednalo o střet stranického aparátu řídicího kulturu (tedy zmíněného Kulturního a propagačního oddělení sekretariátu ÚV KSČ, v jehož čele stál toho času žurnalista Gustav Bareš), jehož ambice narážely na kompetence a vliv Ministerstva informací v čele Václavem Kopeckým.¹⁴² Tyto kompetenční rozdíly poté živily rovněž paralelní mocenské pozadí spolupráce kulturních aparátů a ministerstev, což činilo otázku rozhodujícího vlivu na poúnorovou kulturu ještě naléhavější.¹⁴³ Tento aspekt poté vycházel z obecnějšího kompetenčního sporu, jenž měl své kořeny v samotném utváření těchto politických systémů.

Příčinou je zde postupné ředění politické moci, kdy se vedle tradičních institucí státní moci vytvářejí paralelní (regionální) mocenské struktury rovněž soupeřící o svůj podíl na moci. V základu zde tedy máme mocenské soupeření státních orgánů s podřízenými kulturními aparáty, jejichž „stínem“ je druhá rovina neshod v podobě lpění na modelové ideologické koncepci (u státních orgánů), proti které se staví snaha o praktickou realizaci poúnorových změn (u orgánů regionálních), nesoucí s sebou kompromisy v rovině ideologické, organizační i personální.¹⁴⁴

Mechanismus, jehož pomocí byla v letech 1948-1967 řízena kulturní politika v Československu prodělal v uvedeném časovém výseku několik různě závažných obměn, základní sestava tohoto mechanismu však zůstala stejná až do roku 1989. Celkem se zde nacházely tři součásti řízení: Stranický aparát (špičky stranických orgánů, sekretariát ÚV KSČ, krajské a okresní struktury KSČ), státní orgány (vláda, Národní shromáždění, kulturní ministerstva, národní výbory) a vlastní prostor kulturního dění (kulturní organizace, instituce a zařízení, svazy sdružující kulturní

¹⁴⁰ KNAPÍK, Jiří, *V zajetí moci: Kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*, Praha, Libri 2006, s. 40.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 60.

¹⁴² KNAPÍK, Jiří, *Únor a kultura*, s. 67-68.

¹⁴³ KNAPÍK, Jiří, *V zajetí moci*, s. 61.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 62.

pracovníky, umělce a masové organizace), jenž se přímo podílel na vytváření modelu socialistické kultury.¹⁴⁵

Spory stranického aparátu a kulturních orgánů z let 1951-1956,¹⁴⁶ v jejichž průběhu došlo k několika revizím pohledu na československou kulturní politiku, vyústily v kritiku dosavadního mechanismu státně direktivního řízení společnosti a s tím ruku v ruce jdoucí požadavek pod povrch mířících decentralizačních opatření. Na základě těchto aspektů pak dubnové plénum ÚV KSČ přijalo usnesení, které v souvislosti s přípravou celostátní konference uložilo stranickým orgánům k vypracování návrh souboru decentralizačních opatření.¹⁴⁷ Decentralizace tedy rozšiřovala možnosti národních výborů, jelikož pozitivně korigovala pravomoci jejich krajských a okresních složek.¹⁴⁸

Tyto kroky bychom v duchu zkoumané tématiky mohli připodobnit ke zděnému překladu nad umístěním dveří. Respektive k oněm výztuhám z dřevěných prken, jež musí na svém místě zůstat do chvíle, než malta mezi zdívem zatuhne tak, že jich již není dále potřeba. Výše zmíněnou mocenskou decentralizaci v rámci kulturní politiky mohla vládnoucí elita uskutečnit až ve chvíli, kdy byl do struktury československé kulturní sféry napevno „zabetonován“ základní ideologický étos spolu s požadovaným organizačním rámcem, které zajišťovaly, že případně aplikace decentralizačních změn nedojde k jakékoliv mocenské destabilizaci.¹⁴⁹

S koncem padesátých let procházela československá kultura obtížným procesem. Změny v systému řízení kulturní politiky umožňovaly další průběh decentralizačních přeměn, na druhé straně však docházelo rovněž ke kulturnímu štěpení, kdy se zejména rozšiřovala propast mezi uměním zacíleným na společenské elity a kulturní sférou určenou pro širší veřejnost.¹⁵⁰ Důležitější však bylo, že v období let 1956-1968 docházelo k určitému osamostatnění československé kultury od vytyčených politických úkolů, což tuto kulturu posunulo blíže ke znovunalezení vlastní identity,

¹⁴⁵ KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, svazek 1, A-O, Praha, Academia 2011, s. 42.

¹⁴⁶ Které zdynamizoval politický proces se skupinou Rudolfa Slánského, na základě kterého se uskutečnila řada dalších procesů menšího charakteru, jenž (především z personálního hlediska) zasáhla také oblast kulturní politiky.

¹⁴⁷ Jednou z důležitých výjimek zde bylo sjednocení řízení kulturní politiky do ministerstva kultury (dle nařízení č. 77/1953 ze dne 11. září) pod opětovným vedením Václava Kopeckého. Řízení tohoto ministerstva se odvíjelo od modelu Státního výboru pro věci umění. Pro Staré Hrady je zde důležité zmínit, že jím řízená osvětová politika zahrnovala mj. např. řízení osvětových besed, IN: KNAPÍK, Jiří, *V zajetí moci*, s. 300.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 271-272.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 273.

¹⁵⁰ KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním...*, s. 33.

kteřá díky pevnějšimu ukotvení odolala změnám politicko-společenského kurzu po událostech srpna 1968.¹⁵¹ Pro Staré Hradý je pro toto období (z negativního hlediska) důležité, že v důsledku něj mimo jiné došlo k obnovení činnosti společenských a profesních zájmových organizací coby mocenských nástrojů KSČ pro pevnější kontrolu cílových orgánů a institucí.¹⁵²

Následující období lze z ideově-institucionálního hlediska (jak již bylo řečeno výše) označit za poměrně monolitní časový blok, v jehož rámci byly kulturní politika státu a ochrana kulturních památek (v souvislosti s popsányi turbulentními změnami politické situace) ukotveny do té míry, že pomyslná nosnost této koncepce vydržela několik následujících desetiletí až do zhroucení komunistického panství. Dalšími aspekty pozice a role památky v poúnorovém zřícení jsou proměny příslušných památkářských zákonů, dobová teorie ochrany kulturních památek a s tím úzce související památkářská praxe, což vše dohromady doplňuje mozaiku souvislostí, které je třeba před vyprávěním o záchraně Starých Hradů poskládat a náležitě zohlednit.

4. 3. Právní aspekty a zákon č. 22/1958 Sb.

Záchrana Starých Hradů se z právního hlediska opírala o památkářský zákon, aplikovaný v kontextu dvou poválečných ústav. Zaprvé se jednalo o ústavu z 9. května z roku 1948,¹⁵³ zadruhé o ústavu roku 1960, realizovanou v souvislosti s proklamovaným dosažením vytyčených cílů v rámci budování socialismu.¹⁵⁴ Pokud jde o samotnou právní úpravu, byl jím (především) zákon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách, doplněný později zákonem č. 20/1987 o státní památkové péči. Druhý zmíněný zákon se však z hlediska svého pozdního uplatnění záchrany Starých Hradů týkal již zcela okrajově.

Začátek vývoje památkové legislativy jako takové, lze vysledovat do období první československé republiky, kdy je opatřením na ochranu památek zakázán jejich vývoz za hranice státu a zároveň nařícena jejich ochrana v souvislosti s probíhající pozemkovou reformou a zrušením svěřenectví.¹⁵⁵ Konkrétně se jednalo o nařícení č.

¹⁵¹ KUSÁK, Alexej, *Kultura a politika v Československu 1945 - 1956*, Praha, Torst 1998, s. 439-440.

¹⁵² RYCHLÍK, Jan, *Československo v období socialismu*, s. 286.

¹⁵³ KUKLÍK, Jan, *Vývoj československého práva 1945-1989*, Praha, Linde 2009, s. 117.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 323.

¹⁵⁵ NESVADBÍKOVÁ, Jiřina, WIRTH, Zdeněk, VINTER, Vlastimil, *K vývoji památkové péče na území Československa: Přehled právních dokumentů a nástin vývoje 1749 - 1958*, 1. svazek, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1983, s. 14.

13/1918 Sb. ze dne třicátého října,¹⁵⁶ které poté v následujících obdobích druhé republiky, nacistické okupace a třetí republiky již neprošlo výraznějšími právními úpravami.¹⁵⁷ Toto opatření mělo své předchůdce v nařízeních rakousko-uherských zemských úřadů a instrukcích ústřední památkové komise, korunovaných zřízením památkových orgánů v roce 1911.¹⁵⁸

Souběžně s pozdějšími snahami o ochranné zaštitění pouze některých typů památek, pokládali jejich ochránci za nutné celý tento proces ukotvit a zastřešit přijetím památkového zákona.¹⁵⁹ Konkrétním momentem zahájení jeho příprav byl anketa o zásadách „zákona na ochranu památek všeho druhu („*přírodních, předhistorických, historických, uměleckých a lidových*“ podněcená a realizovaná v květnu 1919 Zdenkem Wirthem¹⁶⁰, od začátku prosazujícího všestranný památkový zákon, který nemá v jiných státech obdobné varianty.¹⁶¹ Absence takového zákona byla (z důvodů právních, organizačně-právních i symbolicko-reprezentativních) kritizována prakticky po celé období první republiky.¹⁶²

Na základě nátlaku odborné veřejnosti byl návrh tohoto zákona, na jehož koncepci se pracovalo od roku 1925, v květnu 1931 Zdenkem Wirthem odeslán do příslušných odborných kruhů, přičemž je nutné poznamenat, že jím Wirth mohl realizovat svou vlastní představu o potřebné úpravě podoby soudobé památkové péče. Od návrhu se čekala právní fixace existence památkových úřadů, stanovení povinností vlastníků těchto památek a také to, co má být státem jakožto památka vlastně chráněno.¹⁶³ V souvislosti s tím byla působnost tohoto opatření vymezena na památky kulturní, přírodní, hmotné a nehmotné s explicitně uvedenou výjimkou, která zahrnovala památky písemné povahy.¹⁶⁴

Ačkoliv neměl tento návrh ve své době podporu politických elit, ovlivnily v něm zakotvené zásady budoucí obecné uvažování o ochraně památek. Jmenovitě jde především o jeho koncept širokého a zároveň kompaktního pojmu památka, skrývající pod sebou bez jakéhokoliv třídícího klíče všechny druhy kulturních

¹⁵⁶ NOVOTNÝ, Michal, *Česká památková péče mezi ideály a realitou: O přípravě památkových zákonů ve 20. století*, Praha, dizertační práce, Filosofická fakulta, Katedra dějin umění, Teorie a dějiny výtvarných umění 2019, s. 59.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 87.

¹⁵⁸ NESVADBÍKOVÁ, Jiřina, WIRTH, Zdeněk, VINTER, Vlastimil, *K vývoji památkové péče*, s. 14.

¹⁵⁹ NOVOTNÝ, Michal, *Česká památková péče mezi ideály a realitou*, s. 62.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 63.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 67.

¹⁶² Tamtéž, s. 68.

¹⁶³ Tamtéž, s. 71-72.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 73-74.

památek bez ohledu na jejich stáří a typ vlastnického vztahu. Směrnice pro její odborné ohodnocení měly napříště vycházet z jejího (tehdy) inovativního pojetí coby ničím nezastupitelného kulturního artefaktu v roli předmětného dokladu minulé doby.¹⁶⁵ Změny podoby návrhu památkového zákona následně odstartovalo sedmileté intermezzo další světové války.

Jak již bylo naznačeno výše, poválečná památková péče navazovala na do jisté míry nezměněný koncept této problematiky z předchozích etap, výraznější změny v tomto směru však lze zaznamenat v následujícím období po únoru 1948, kdy je ochrana a péče o kulturní památky (nově) prezentována coby celospolečenská záležitost a zároveň také důkaz o výjimečném postavení této společnosti potvrzujícím (a zároveň s tím i legitimizujícím) pokrokovost nově nastoupivší dějinné éry jakožto vítězného konceptu nad zřízeními předešlými. Kulturní památka tak měla být v duchu „*demokratizace kultury a [nového] přístupu ke kulturnímu dědictví*“ (dalším) reprezentačním prvkem této společnosti.¹⁶⁶

Do této doby upravovaly památkovou péči (stejně jako tomu bylo v předválečném období) stále jen částečné právní předpisy. Přelom v této věci nastal v souvislosti s přijetím ústavy 9. května z roku 1948, která se svojí literou zavázala k ochraně kulturních památek a vytvořením pravidel pro jejich údržbu.¹⁶⁷ Směrnice vydané ministerstvem školství, věd a umění v této věci památkovou údržbou definovaly stavební práce tímto ministerstvem takto označené, jejichž realizaci zároveň ekonomicky zabezpečilo ze svého vlastního rozpočtu. V souvislosti se zámekem Staré Hrady je však důležité rovněž zmínit dopady těchto směrnic na rozčlenění kulturních památek.¹⁶⁸

V jejich duchu byly kulturní památky rozřazeny do objektů I. kategorie, objektů II. kategorie,¹⁶⁹ do městských památkových rezervací a rezervací lidové architektury. Do první jmenované kategorie spadaly objekty klasifikované jakožto státní kulturní majetek (jednalo se o objekty, které byly nejprve ve správně Národní kulturní komise

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 74-84.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 87-88.

¹⁶⁷ ČÁSEK, Jiří, *Vývoj právní regulace památkové péče*, diplomová práce, Brno, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Veřejná správa, Katedra dějin státu a práva 2016/2017, s. 40.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 41.

¹⁶⁹ Blíže k tomu např.: „Patří sem památky, které sice svým individuálním projevem nedosahují nejvyšších poloh uměleckých nebo jejich význam historický netýká se přímo všeho lidstva nebo celého národa, ale svou vazbou s ostatním životním prostředím tvoří základní hodnoty našeho kulturního bohatství. Proto kritéria v této kategorii musí být jak estetická, tak historická přičemž nutno být citlivým ke zvláštnostem vývojovým i k charakteristickým znakům životního prostředí.“, IN: NOVOTNÝ, Vladimír, „Kategorizace kulturních památek“, *Zprávy památkové péče (Památková péče)*, Praha, Orbis, roč. 10, č. 1, 1971, s. 17-28.

a poté ministerstva školství, věd a umění, např. významné tvrže, hrady a zámky). Následující kategorii poté tvořily zámky a jim podobné stavby, zasluhující si z historického či uměleckého hlediska své zachování.¹⁷⁰ Od roku 1951 spadá do této kategorie rovněž starohradský zámek.

Tato kategorizace znamenala určité novum ve smyslu s tím souvisejících jednorázových oprav konkrétního objektu na náklady státu (s následným navrácením památky jejím vlastníkům či uživatelům do svěřené správy), přičemž předchozí praxí v této věci bylo ponechání této starosti na finančních bedrech vlastníka objektu či jeho správce. Památkové orgány tak mohly odteď představovat výrazný podpůrný prvek v hypotetické záchraně kulturní památky, ačkoliv nepředstavovala předmět její správy¹⁷¹ (jako tomu bylo od roku 1951 u Starých Hradů).

Zákon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách (jenž naznačenou kategorizaci samozřejmě přejal), po svém dubnovém odhlasování nabyt platnosti dne 3. května 1958, na Slovensku vyšel téměř shodný zákon poté téhož roku v srpnu. Na jeho prvních přímých zákonných návrzích se začalo pracovat již v roce 1949,¹⁷² přičemž z organizačního hlediska vycházel ze situace posledních několika let před svým vydáním.¹⁷³ Zákon se skládal z celkem pěti částí, přičemž pro případ zámku Staré Hradky je klíčová část druhá, jejímž obsahem je ochrana památek a péče o ně. Hned první bod této podkategorie přináší obecnou definici kulturní památky:

*„Památkou je kulturní statek, který je dokladem historického vývoje společnosti, jejího umění, techniky, vědy a jiných oborů lidské práce a života, nebo jest jí dochované historické prostředí sídlištních celků a architektonických souborů, anebo věc, která má vztah k významným osobám a událostem dějin a kultury.“*¹⁷⁴ Kromě této základní definice je potřeba (opět s ohledem na Staré Hradky) věnovat dále pozornost některým pasážím u evidence památek,¹⁷⁵ dále (v rámci podkategorie rozsahu a způsobu péče o památky) u udržování památek,¹⁷⁶ zajištění péče o památky,¹⁷⁷ užívání a správy památek¹⁷⁸ a rovněž také u jejich zpřístupnění.¹⁷⁹

¹⁷⁰ CÁSEK, Jiří, *Vývoj právní regulace památkové péče*, s. 41.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² NOVOTNÝ, Michal, *Česká památková péče mezi ideály a realitou*, s. 134.

¹⁷³ HOBZEK, Josef, *Vývoj památkové péče*, s. 27-28.

¹⁷⁴ *Zákony pro lidi*, Sbirka zákonů, [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-22>.

¹⁷⁵ Tato poznámka je zde ve vztahu ke Starým Hradům zmíněna z důvodu způsobu evidence nemovitých kulturních památek, čemuž bude věnována rozsáhlejší pozornost na dalších stránkách textu.

¹⁷⁶ „Zamýšlí-li vlastník památky provést úpravu nebo obnovu památky, je povinen vyžádat si potřebné pokyny od výkonného orgánu krajského národního výboru; u národních kulturních památek je třeba

V rámci organizace státní památkové péče¹⁸⁰ určil tento zákon vrcholné (ministerstvo školství a kultury, od r. 1969 jen ministerstvo kultury), poradní (Ústřední komise státní památkové péče) a organizačně výzkumné a dokumentační orgány (Státní ústav památkové péče a ochrany přírody). Dle znění příslušného zákona bylo jeho úkolem provádění, výzkum, průzkum a dokumentace, jakož i vědecké hodnocení a popularizace v rámci prezentace kulturních památek. Dále tato instituce řešila teoretické a praktické otázky ochrany, konzervace, obnovy a kulturního využití památkové péče kombinované s odbornou metodickou pomocí při provádění příslušných úkonů.¹⁸¹

Změny ohledně tohoto zákona nastaly až v šedesátých letech v souvislosti s přijetím zákona č. 65/1960 Sb. o národních výborech, na jehož podkladě bylo dále vydáno nařízení č. 71/1960 Sb. o rozšíření pravomoci a taktéž odpovědnosti těchto výborů, a o uspořádání činnosti jejich orgánů, v rámci čehož byla přiručena větší pravomoci jejich okresním sekcím, které od krajských národních výborů převzaly v rámci státní památkové péče roli výkonných orgánů.¹⁸² Jiné změny lze poté pozorovat v následující dekádě, kdy je památka z ideově funkčního hlediska a

postupovat obdobně podle ustanovení odstavce 1 věty první. Toto ustanovení se netýká movitých památek, které jsou uloženy u organizací nebo zařízení, jejichž úkolem je o takové památky pečovat.“; Zmíněná první věta prvního odstavce pak zní takto: „Vlastník památky je povinen vlastním nákladem pečovat o její zachování a udržovat ji v dobrém stavu podle zásad památkové péče a podle pokynů výkonného orgánu krajského národního výboru.“, IN: *Zákony pro lidi*, Sběrka zákonů, [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-22>.

¹⁷⁷ „Je-li zachování nebo zhodnocení památky, která není národním majetkem, ohroženo, může výkonný orgán krajského národního výboru, nedojde-li k dohodě s vlastníkem památky, učinit opatření, kterých je třeba k ochraně památky, popřípadě odejmout právo nakládat s památkou, anebo ji převést, pokud nejde o osobní majetek, za náhradu do státního vlastnictví; může též rozhodnout, že se náhrada neposkytne. Jinak platí pro vyvlastnění přiměřeně předpisy o výstavbě obcí.“, IN: Tamtéž.

¹⁷⁸ Zde jsou pro Staré Hrady zajímavé hned dva body: „Památek smí být užíváno jenom způsobem, který je v souladu se zásadami památkové péče a odpovídá povaze a technickému stavu památky. Výkonný orgán krajského národního výboru může stanovit, že památky nesmí být užíváno určitým způsobem.“; „Orgány, které rozhodují o přidělení místností nebo budov, jež jsou památkami, jsou povinny postupovat v dohodě s výkonným orgánem krajského národního výboru, a jde-li o národní kulturní památky, se souhlasem ministerstva školství a kultury.“, IN: Tamtéž.

¹⁷⁹ „Vlastník památky je povinen umožnit osobám pověřeným památkovými orgány průzkum památky k účelům výkonu její ochrany nebo k účelům vědeckým, zejména dokumentačním; vlastník movité památky je vedle toho povinen, jde-li o důležitý obecný zájem, přenechat ji na přiměřenou dobu k bezplatnému užívání pro účely vědeckého bádání nebo pro účely výstavní. O povinnosti a době tohoto přenechání rozhoduje výkonný orgán krajského národního výboru. Tutéž povinnost jako vlastník má každý, kdo má památku u sebe.“, IN: Tamtéž.

¹⁸⁰ Tento aspekt bude později podrobněji rozveden na příslušném místě následující kapitoly věnované institucionálně-aktérskému pohledu na problematiku záchrany starohradského zámku.

¹⁸¹ HOBZEK, Josef, *Vývoj památkové péče*, s. 28.

¹⁸² DOLEJSKÁ, Pavlína, *Vývoj teorie a praxe státní památkové péče mezi lety 1945-1989 popsany na vybraných zámeckých objektech Znojemska*, diplomová práce, Pardubice, Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta 2013, s. 40.

v duchu přijaté „*koncepte dalšího rozvoje státní památkové péče*“ definována jakožto kulturně výchovný prvek státu.¹⁸³

Jak již bylo řečeno výše, tento zákon je pro případ záchrany Starých Hradů důležitý nejen z hlediska svého vlivu na státní památkovou péči v poúnorovém Československu, ale také z hlediska délky časového záběru, v rámci které můžeme identifikovat jeho účinky. Z tohoto pohledu totiž zmíněný zákon zahrnul téměř celou dobu rekonstrukce starohradského zámku. V závěru osmdesátých let se následně začalo pracovat na podobě nového památkového zákona (č. 20/1987 Sb. o památkové péči), jelikož příslušný zákon z roku 1958 díky proběhnuvším organizačním a kvalitativním změnám v tomto odvětví již nedostačoval.¹⁸⁴

Jeho zavedení do právního řádu však již situaci kolem (toho roku fakticky dokončené) rekonstrukce starohradského zámku příliš neovlivnilo, ačkoliv s sebou přinesl několik změn. Zmiňme alespoň tu, přinášející (v předešlém zákoně chybějící) definici toho, co má být jakožto kulturní památka vlastně chráněno.¹⁸⁵ Výše popsané zákonné změny představovaly prvek, jenž svou právní fixací udržel pohromadě nově přijaté kulturně-politické koncepty a z nich (částečně) vycházející ideologické, vědecké a taktéž organizační postupy ochrany kulturních památek. V rámci tohoto kontextu pak rozehráli své role příslušné regionální orgány, jejichž dobrozdání bylo pro Vladimíra Holmana a jeho spolupracovníky nutnou cenou pro realizaci všech budoucích etap plánované rekonstrukce.

Příkladem mediálního shrnutí kulturně-právního aspektu záchrany kulturních památek v Československu, který byl zde právě nastíněn, jakož i některých aspektů totožných s případem Starých Hradů, může být článek otištěný v březnu 1988 v Kulturním rozvoji, jehož narativním zdrojem je pracovnice SÚPPOP Praha Jarmila Radová. V článku je na úvod konstatováno, že „*existují i takové historické objekty [které] jsou (...) ve velmi špatném stavu, [přičemž] v několika případech jim hrozí demolice.*“. Dále se zde hovoří o tom, že „*nejde jen o to, že na tuto skutečnost poukazují (...) návštěvníci, ale především o fakt, že jsme až dosud nedobře hospodařili s kulturním pokladem našeho státu, k němuž historické památky bezesporu patří.*“¹⁸⁶

¹⁸³ Tamtéž, s. 41.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 30.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 43.

¹⁸⁶ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 34, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1988), „Obžalovaná je lhostejnost“, *Kulturní rozvoj: Čtrnáctideník ministerstva kultury ČSR*, Praha, Panorama, roč. 4, č. 6, 29. 3. 1988.

Po tomto vstupu příspěvek následně celou věc konkretizuje poukázáním na to, že „v popředí pozornosti [odpovědných institucí, jakož i širší veřejnosti] je především dvaadvacet národních kulturních památek. Ale ještě pořád nám zůstává na tři sta dalších nevyužitých památkových objektů, o které se vlastníci nestarají (...) často žádají o upuštění od památkové ochrany, aby mohli uskutečnit demolicí. Nedávno vstoupil v platnost nový zákon o státní památkové péči, který by měl napomoci celou věc řešit.“ V návaznosti na tento statisticko-právní rámec se poté autor článku ptá, „kde vezmou majitelé [těchto] historických objektů (...) na opravy peníze, pracovníky, materiál? A jak to bude s osobní zodpovědností či dokonce s postihem osob v případě dalšího prokazatelného zanedbání? (...) Nejen že nedodržují pravidla údržby budov, ale navíc třeba přetěžují stropy obilím (...) tam, kde s tak velkým zatížením nebylo počítáno.“¹⁸⁷

Tento zasvěcený drobnohled poté střídá opětovně metaforické oddálení perspektivy, ve kterém „se problém nevyužitých památkových objektů dostává (...) do popředí zájmu národních výborů, pro které by se tyto renovované stavby mohly stát (...) určitým zdrojem příjmů v budoucnosti,“ pročež tento příspěvek takřikajíc hází rukavici vlastníkům oněch památkových objektů, když deklamuje po svém soudu, že „vina za stav [toho kterého konkrétního památkového] objektu je jen a jen na majiteli, ať již jde o organizaci či o soukromníka.“ Tímto situačním nástinem text legitimizuje aktualizaci tři desítky let starého památkového zákona z roku 1958: „Právě proto byl novelizován zákon o ochraně památek, aby se pořád nechodilo okolo horké kaše.“¹⁸⁸ Toto situační shrnutí sice již z časového hlediska (stejně jako samotná novelizace památkového zákona z roku 1987¹⁸⁹) prakticky minulo (v té době již Holmanem a spol. pomalu dovršovanou) záchranu Starých Hradů, avšak z retrospektivního hlediska vystihlo, jak již bylo naznačeno, některé její záporné, jakož i (později) kladné aspekty:

Prokazatelné zanedbání památkové péče, nedodržování pravidel údržby a přetěžování statiky objektu skaladováním obilovin (v letech před započítáním prvních udržovacích prací v roce 1949), (permanentní) nedostatek finančních prostředků a potřebného stavebního materiálu (od prvních udržovacích prací i po celou dobu oficiální rekonstrukce zámku započaté v roce 1964), nevyužívání starohradských

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ *Zákon České národní rady č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči* s platností od 13. 4. 1987 a účinností od 1. 1. 1988, IN: *Zákony pro lidi*, Sběrka zákonů, [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20#cast2>.

prostor, později (od první poloviny sedmdesátých let) patřičně využitých k různým kulturním účelům. Mohli bychom sem rovněž v této souvislosti přiřadit také ono zmiňované slovní spojení „viny za stav objektu“, které však musí být před svým začleněním přeformulováno, jelikož se zde spíše nabízí mnohem vhodnější termín „odpovědnosti“ za stav Starých Hradů, kterou na sebe aktéři jeho budoucí záchrany vzali společně s rolí jeho nových majitelů počátkem padesátých let.

4. 4. Památková péče 1: Teoretické koncepty

Pro středověké dějiny kladl např. pojem „památká“ důraz na pozůstatky dynastického a náboženského charakteru, v éře renesance a humanismu byl naopak ztělesněním obdivu k antickým ideálům, který přechází i racionalismus osvětského století, aby na sebe v období století devatenáctého vzal podobu historizujícího romantického artefaktu, ačkoliv lze ono století zároveň charakterizovat jako dobu profesionalizace a zvědeckování daného oboru, v důsledku čehož je pojem osekán do „nenahraditelného fyzického dokladu“ rozvoje (té které) společnosti, na kteréžto definici byl později postaven i památkový zákon z roku 1958.¹⁹⁰

V devatenáctém století byly snahy a koncepce o ochranu kulturních památek rozptýleny a zároveň usměrňovány (výhradně) umělecko-výtvarným odborným hlediskem.¹⁹¹ Tyto rozptýlené přístupy sjednotil v nové památkové teorii roku 1903 rakouský historik umění a památkář Alois Riegl, jehož hlavním kritériem ve vztahu k památkám (vzešlým z tehdejšího vídeňského prostředí) se stala cena stáří daného předmětu či nemovitého objektu jakožto dokladová položka jeho historické hodnoty. Tato teorie byla později organizačně rozvedena historikem umění Maxem Dvořákem.¹⁹² Do vývoje teoretických přístupů poté (v časech první republiky a v poválečném období) nejvíce zasáhl Zdeněk Wirth, jenž dokázal teoretické koncepty spojit s reálnou praxí.¹⁹³

U teoretických konceptů památkové péče v Československu po únoru 1948 se v jistém směru a zmenšeném měřítku (jako tomu bylo i u jiných humanitních vědních oborů, např. historie) projevoval obecně přijatý model vycházející z vybalancování toho, co má být v budované společnosti ponecháno a chráněno a tím, co tato nová

¹⁹⁰ NESVADBÍKOVÁ, Jiřina, WIRTH, Zdeněk, VINTER, Vlastimil, *K vývoji památkové péče na území Československa*, s. 13.

¹⁹¹ NOVOTNÝ, Vladimír, „Základy památkové péče“, *Zprávy památkové péče (Památky a příroda)*, Praha, Orbis, roč. 1, č. 2, 1976, s. 65-67.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž.

společnost přináší, přičemž byla kulturní památka (ve shodě s vývojem tohoto odvětví na přelomu devatenáctého a dvacátého století) brána jako do dvou časoprostorů „rozkročený“ výtvar minulosti, jenž je zároveň s tím rovněž živým článkem současnosti.¹⁹⁴

Jinak řečeno zde existovalo na jedné straně posuzování kulturní památky z hlediska odborných postupů (u kterých panovala snaha o další prohloubení odbornosti) a na té druhé naopak tlak otázek přítomnosti spojený s rychlým vývojem praktického účelového pohledu a politických úvah, což oboje dohromady konstruovalo otázku možnosti života pod vlivem minulých hodnot, při snaze ochraňovat pouze a jenom je samotné¹⁹⁵, aniž by zároveň měli svoji cenu pro nově vytvářenou budoucnost. Po celou dobu vlády komunistických elit tak ve větší či menší míře docházelo na tomto poli k pohybu konkurenčních třecích ploch, politicko-společenského zájmu a profesionálního apolitického přístupu odborných elit.

K dosavadní klasické (a „pouze“) ochranářské orientaci teoretické roviny záchrany kulturních památek tak přibyla nová funkce památky z hlediska jejího fungování ve společnosti, jejímž posláním bylo památku a proces její případné záchrany (a péče o ni) vtáhnout do onoho nově ustaveného politicko-hospodářsko-kulturního systému,¹⁹⁶ v jehož rámci byla poúnorová péče o památky nucena fungovat. Pokud bychom měli památkovou péči obecněji charakterizovat, jednalo se o soubor činností sloužících k zachování a společenskému využití hodnotných hmotných výtvarů časově spadajících do kulturního vývoje lidské minulosti.¹⁹⁷

Šlo o cílené rozvíjení oboru památkové péče na základě „vědeckého světového názoru z celospolečenského zájmu“, což bylo v symbióze s paralelní výstavbou hospodářské a kulturní sféry společnosti, zaměřené na „všestranné povznesení životní úrovně člověka“ coby součást ideologické výztuže poúnorového politického uspořádání.¹⁹⁸ Toto nové prostředí tedy posunulo vnímání samotného ústředního pojmu jakožto středobodu oboru památkové péče, ochranu a péči o to, co tento

¹⁹⁴ NOVOTNÝ, Vladimír, „Perspektivy památkové péče“, *Zprávy památkové péče (Památková péče)*, Praha, Orbis, roč. 10, č. 1, 1972, s. 17-31.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 26.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 29.

¹⁹⁷ NOVOTNÝ, Vladimír, „Po dvaceti letech“, *Zprávy památkové péče (Památková péče)*, Praha, Orbis, roč. 4, č. 5, 1965, s. 132-145.

¹⁹⁸ VINTER, Vlastimil, „Hodnocení kulturních památek: Klíčová otázka teorie a praxe památkové péče“, *Zprávy památkové péče (Památková péče)*, Praha, Orbis, roč. 1, č. 2, 1962, s. 33-38.

pojem představoval a reprezentoval, však (jak si ukážeme dále v textu na technických specifikacích dané problematiky) příliš neovlivnilo.

„Kulturní památka“ byla tedy ve výše naznačených souvislostech (pře)klasifikována (v tom nejobecnějším smyslu) na „*hmotu, které člověk dává formu, která se dostane přímo do kontaktu se subjektem diváka.*“¹⁹⁹ Samotný termín poté označoval předměty, které společnost pro jejich význam a hodnotu vybírá, uchovává a ochraňuje, čímž jsou tyto předměty (či nemovité objekty) pozvednuty do vyšších hodnotových sfér.²⁰⁰ Předměty a objekty tak nyní vedle dosavadní vnitřní roviny (zastoupené historickou a uměleckou hodnotou) mají také svou sféru vnější (reprezentovanou společenskou funkcí), přičemž jedině pomyslné protnutí těchto dvou poloh mohlo být ku prospěchu jak konkrétní památce, tak i společnosti,²⁰¹ která tak byla původcem a zároveň (v rámci svého vztahu ke kulturní památce) i předmětem řečeného konceptu.

Takto definovaná kulturní památka poté z odborného hlediska podléhala určitým hodnotícím znakům (jsou tři: podnět ke vzniku památky, její účelová funkce a umělecký záměr),²⁰² kritériím (historickému a uměleckému),²⁰³ kategorizaci (rozdělující cíle svého zájmu na památky stavební [městská architektura a venkovské památky], sochařské [volné sochy i sochy svázané s určitou architekturou, dále např. pomníky], malířské [nástěnné malby, závěsné obrazy, oltářní obrazy, gobelíny], historické [budovy a předměty spojené s historickými událostmi], památky uměleckých řemesel, techniky a řemesel i památky na vědu, literaturu a výtvarné umění)²⁰⁴ a rovněž také sledu specifických postupů (evidenci v seznamech památek, materiálnímu třídění, odbornému zpracování předpokladů pro stanovení koncepce daného předmětu-objektu, vytyčení finančních a výrobních požadavků na ně a také koordinaci středisek s centrálními institucemi).²⁰⁵

Z obecného hlediska lze teorii památkové péče v letech po únoru 1948 charakterizovat jakožto „*teorii ochrany kulturních památek a jejich společenského zhodnocení*“ která „*zahrnovala například dějiny památkové péče organizaci a*

¹⁹⁹ NOVOTNÝ, Vladimír, „Poslání kulturních památek“, *Zprávy památkové péče*, Praha, Orbis, roč. 9, č. 4, 1970, s. 208-226.

²⁰⁰ NOVOTNÝ, Vladimír, *Socialistická památková péče*, Praha, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody 1971, s. 12.

²⁰¹ NOVOTNÝ, Vladimír, *Perspektivy památkové péče*, s. 31.

²⁰² NOVOTNÝ, Vladimír, *Socialistická památková péče*, s. 18.

²⁰³ Tamtéž, s. 13-14.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 10-11.

²⁰⁵ NOVOTNÝ, Vladimír, *Perspektivy památkové péče*, s. 29.

systematiku činnosti, metodiku selekce památek apod.“ přičemž jako její speciální teoretický podbor lze vnímat „*aplikaci poznatků a nároků zainteresovaných vědních disciplín ve vztahu k jednotlivým druhům památek.*“²⁰⁶ Šlo tedy zejména o organizační a třídící úkony, jejichž provedení předcházelo vlastnímu odbornému uchopení památek.

V této době převládl v odborné památkářské obci i mezi historiky umění názor toho znění, že je lépe jakékoliv teoretické koncepty v rámci památkové péče zcela odmítnout, nežli je akceptovat a v praxi aplikovat v jejich pokroucené ideologizované formě, kterou jim vtiskla nově přijatá marxisticko-leninská kulturní teorie.²⁰⁷ Výše popsané zákony týkající se památkové péče sice svěřili teoretické koncepty daného oboru do rukou příslušných ústředních organizací, avšak) o všem ve skutečnosti rozhodovalo příslušné ministerstvo korespondující s direktivami ústředního výboru KSČ.²⁰⁸

V nepříliš změněných podmínkách (s výjimkou zřízení Komise pro péči o umělecké památky při Ústavu teorie a dějin umění ČSAV v roce 1983) poté diskuse ohledně teorie památkové péče v tomto duchu pokračovala až do roku 1989.²⁰⁹ Z hlediska teorie památkové péče v poúnorové době lze tedy říci, že byly na jedné straně do velké míry přejaty a zachovány koncepty předchozích let, na druhé straně však byly tyto ideje do značné míry zpolitizovány naimpregnováním daného oboru politicko-kulturní substancí, která odrážela poúnorový pohled na svět v režii nově vládnoucích komunistických elit.

Z hlediska výše zmíněné kategorizace bychom mohli zámek Staré Hrady zařadit do nemovitých stavebních památek (coby objekt situovaný do venkovského prostředí), ale především do kategorie nemovitých památek historických. Je tehdejší odborná památkářská obec definovala jako společný majetek lidu, který kromě své historické a umělecké hodnoty má rovněž cenu jako účelově využívaná stavba, jejíž hodnota je neustálou údržbou nejen stabilizována, ale rovněž i v leckterých případech navyšována.²¹⁰ Kulturní památky a spolu s nimi i ony hodnotící a rozřazovací systémy na ně aplikované, však potřebovaly ke své existenci v rámci

²⁰⁶ HLOBIL, Ivo, *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: Výbor z textů*, Olomouc, Národní památkový ústav Univerzita Palackého v Olomouci 2008, s. 151.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 181.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 181-182.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 182-183.

²¹⁰ NOVOTNÝ, Vladimír, *Socialistická památková péče*, s. 16.

„nového řádu“ příslušný administrativní aparát, který vše potřebné zorganizoval a následně rozběhl.

4. 5. Památková péče 2: Administrativa a organizace

Vývoj teoretických konceptů památkové péče se po druhé světové válce přidružuje do řetězce rozsáhlých administrativních změn, jejichž cílem bylo nějakým způsobem navázat na vývoj oboru památkové péče v předválečném období. V tomto směru byl již několikrát zmiňovaný Zdeněk Wirth nejen z hlediska své odbornosti ale také délkou dosaženého věku (ročník 1878) jakýmsi spojovacím svorníkem dvou fází vývoje české (respektive československé) památkové péče, mezi které bylo vklíněno několik let německé okupace. V tomto období byla památková péče administrativně a kompetenčně postavena pod dohled úřadu německého státního sekretáře.²¹¹

Důležitým (re)startem poválečné péče o památky byl vznik Národních kulturních komisí (pro Čechy a Slovensko) dle zákona č. 137/1946 Sb. působících při Ministerstvu školství a osvěty jakožto orgánů pro správu státního kulturního majetku.²¹² Z hlediska personální skladby tvořili osazenstvo těchto dvou komisí členové několika ministerstev (školství a osvěty, vnitra, financí, zemědělství, dopravy, vnitřního obchodu, národní osvěty a rovněž Státního úřadu plánovacího), přičemž jejich pracovní náplní bylo vydávání směrnic, pověření, návrhů (konkrétních objektů za národní kulturní památku), stanovování rozpočtů, evidence státního uměleckého majetku či vydávání publikací.²¹³

Během následujících let prošla struktura řízení památkové péče několika reorganizacemi, v jejichž důsledku došlo k proměně jejích nejvyšších vedoucích orgánů. Z chronologického hlediska byly těmito orgány následující instituce: Ministerstvo školství a osvěty (1945-1948), Ministerstvo školství, věd a umění (1948-1953), Ministerstvo školství a osvěty (1953), Ministerstvo kultury (1953-1956), Ministerstvo školství a kultury (1956-1967), Ministerstvo kultury a informací

²¹¹ NESVADBÍKOVÁ, Jiřina, WIRTH, Zdeněk, VINTER, Vlastimil, *K vývoji památkové péče na území Československa*, s. 191.

²¹² HOBZEK, Josef, *Vývoj památkové péče v českých zemích: Stručný nástin*, Praha, Národní památkový ústav 1987, s. 21.

²¹³ UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise 1947-1951*, Praha, Artefactum 2004, 30-31.

(1967-1969) a Ministerstvo kultury (1969-1989).²¹⁴ Národní kulturní komise fungovaly až do reorganizace systému státní památkové péče v roce 1952.

V důsledku zmíněné reorganizace přešla agenda i zaměstnanci těchto komisí (které v této souvislosti přestaly plnit úlohu správců státního kulturního majetku, tedy např. hradů, zámků, jakož i jiných objektů), do rukou Ministerstva školství, věd a umění.²¹⁵ Drobnější úřední úkoly poté převzaly krajské národní výbory²¹⁶, které v této struktuře zastávaly roli ústředním institucím podřízených orgánů²¹⁷ k výkonu místní správy.²¹⁸ Při Ministerstvu školství, věd a umění byla poté zakrátko (1953) zřízena Státní památková péče (od května Státní památková správa v Praze), jenž do sebe absorbovala část institucí jí předcházejících.²¹⁹

V témže roce začaly tedy řadu památek do své správy přebírat krajské národní výbory (celkem bylo takto převzato na čtyřicet objektů), jiné stavby naopak převzalo ministerstvo kultury, přičemž v nastalém období let 1956 až 1957 došlo v souvislosti s tím k podrobnějšímu prozkoumání státního kulturního majetku a jeho následném soupisu.²²⁰ O rok později, s vydáním památkového zákona, nahradil Státní památkovou správu Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, jenž měl však pouze odborně metodickou a informační roli, jelikož výkonnou mocí v této souvislosti disponovaly kulturní a školské odbory krajských národních výborů, při nichž začaly vznikat střediska státní památkové péče a ochrany přírody.²²¹

V souvislosti se Starými Hradý je dále nutné zmínit postoj poúnorové památkové péče k využití kulturních památek a s tím spojené propagační činnosti. Obvyklou praxí v tomto případě bylo (a je tomu tak i u Starých Hradů) uplatnění těchto památek k účelům hospodářským (na přelomu devatenáctého a dvacátého století), sociálním (po roce 1945 a v padesátých letech v rámci bytové krize), odborným (jakožto depozitáře v rámci legitimizace objektu po roce 1969), politickým (v rámci osvětové k formování socialistické společnosti v sedmdesátých letech) či komerčním

²¹⁴ HOBZEK, Josef, *Vývoj památkové péče v českých zemích*, s. 20-21.

²¹⁵ UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise*, s. 57.

²¹⁶ BRUNOVSKÁ, Zuzana, *Hrady a zámky jako objekt památkové péče v letech 1945-1989*, bakalářská diplomová práce, Brno, Masarykova univerzita, Filosofická fakulta, Historický ústav 2012, s. 16.

²¹⁷ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy: Od počátků států po současnost*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2007, s. 442-443.

²¹⁸ Tímto aspektem se bude podrobněji zabývat následující kapitola věnovaná institucionálně-aktérskému aspektu záchrany Starých Hradů.

²¹⁹ UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise*, s. 50.

²²⁰ BRUNOVSKÁ, Zuzana, *Hrady a zámky...*, s. 18.

²²¹ Tamtéž, s. 20.

(zpřístupněním pro návštěvníky ve stejné době k různorodým kulturním akcím s přesahem do let osmdesátých).²²²

V sedmdesátých letech zájem československého státu o kulturní památky (na úkor výstavby panelových domů v souvislosti s navýšením bytové kapacity) poněkud ochladl, na což bylo akademickou obcí reagováno snahami o větší ochranu historické zástavby jednotlivých měst. Pro samotnou památkovou péči bylo poté důležité usnesení č. 14/1972, jenž mělo přinést navýšení kvality v přístupu státu ke kulturním památkám. Konkrétně se mělo jednat o zlepšení prezentace těchto památek a tím o rozšíření a zefektivnění jejich role v jejich nezastupitelné úloze rozvojového prvku socialistické kultury.²²³

4. 6. Památková péče 3: Odborně-technické aspekty

Po představení filosoficko-teoretických základů poúnorové památkové péče a vývoje struktury jejího administrativního zázemí, je nutné nastínit rovněž také čistě praktickou rovinu této problematiky. Na jedné straně bude zahrnovat zacházení s hrady a zámky coby objekty památkové péče, v druhém kroku bude poté jejím cílem konkretizovat jednotlivé technické etapy a jejich aplikaci v rámci provádění záchranných památkových postupů. Tato podkapitola tedy bude představovat určitý „stínový“ metodologický příklad konkrétních technických památkářských postupů, aplikovaných při záchraně hradních a zámeckých objektů po roce 1948. Tím budou v následující textové části sledovány obecné znaky dané problematiky, přítomné zároveň i příkladové záchrany zámku Staré Hrady.

Náplní podkapitoly tedy bude chronologický nástin jednotlivých fází zajištění stavu objektu se zohledněním péče o konkrétní stavební materiály uplatněné v rámci aplikovaných stavebních slohů (gotika, renesance, baroko apod.). Tedy např. u nosných zdí, schodišť, štítů nebo také střešních krytin. Tímto výkladem se poté (v rámci následující hlavní kapitoly) obecná hlediska promítnou do sledovaného případu záchrany Starých Hradů a na druhou stranu bude možné poté jejich konkrétní příklad (při zpětném pohledu) vysledovat na daných aspektech obecných. To nám poté může částečně přiblížit to, do jaké míry byla rekonstrukce starohradského zámku výjimkou z obecně přijatých pravidel a postupů při záchraně podobných objektů.

²²² Tamtéž, s. 22-24.

²²³ Tamtéž, s. 25.

V první řadě je nutné si uvědomit, že výsledkem takovéto modelové záchranné rekonstrukce bude vždy „pouze“ určitá sloučenina větších či menších zbytků původních prvků s profesionálními restaurátorskými imitacemi, které stavbu jakožto celek nikdy nemohou zcela navrátit do její originální podoby.²²⁴ S jistou mírou nadsázky můžeme tedy konstatovat, že se bude v těchto případech vždy (bez ohledu na procento zachovaných originálních prvků a na ně aplikovaný podíl rekonstrukčních úprav) paradoxně jednat o „novou“, originální stavbu.

Předpokladem pro uplatnění souboru odborných dovedností vedoucích až k samotné restauraci objektu, byl v případě nemovitých kulturních památek plán krajského inženýra či stavitele, obeznámeného s technickými podrobnostmi grafických předloh toho kterého architektonického slohu. Pomocníkem mu v této práci byl historik umění, jenž svým profesionálním příspěvkem co možná nejvíce zmírnil nevyhnutelné nedokonalosti architektonického projektu, vyvolané zubem času na zkoumaném objektu jako celku či pouhé jeho části.²²⁵ V souvislosti s tím nemělo být u záchrany památek přednostně přihlíženo ani ne tak ke kategorizaci a rozčlenění cílových objektů, jako spíše k jejich momentálnímu fyzickému stavu.

Pro tyto profesní úkony byly vytvořeny technické postupy oborových metod, jako je konzervace, (dílčí) restaurování a asanace (odstranění), vycházející jak z teoretických výzkumů, tak rovněž ze zkušeností terénní práce a ateliérového restauračního zázemí.²²⁶ Jde zde především o přípravu zahrnující umělecko-historický výzkum a technické vyšetření fyzického stavu památky (sondáž všech stádií vývoje objektu a v minulosti na něm provedených úprav). V dalších krocích takovýto postup záchrany zahrnoval projekt technické a architektonické konzervace, částečné restaurace či zmíněné asanace stavby, a nakonec rovněž pečlivé dokumentace celého tohoto postupu (zahrnující měřičskou dokumentaci a technické zákresy dochovaného stavu památky).²²⁷

S tímto řetězcem předepsaných obecných postupů se dále pojily (již výše avizované) specifické postupy památkové péče při záchraně konkrétních typů staveb, v jejich rámci použitých slohů a rovněž i stavebních materiálů. Následující řádky tak představí modelovou situaci zachraňovaného objektu takovým způsobem, aby na ní

²²⁴ NOVOTNÝ, Vladimír, „Oprávněnost rekonstrukce“, *Zprávy památkové péče (Památky a příroda)*, Praha, Orbis, roč. 2, č. 7, 1977, s. 386-390.

²²⁵ NESVADBÍKOVÁ, Jiřina, WIRTH, Zdeněk, VINTER, Vlastimil, *K vývoji památkové péče na území Československa*, s. 17.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ Tamtéž.

bylo možné předvést jednotlivé restaurační postupy ohledně uplatněných stavebních slohů, konkrétních úseků stavby a práce s použitým stavebním materiálem. Vzhledem k pomocnému ilustrativnímu účelu těchto aspektů pro hlavní kapitolu práce se v této věci konkrétně zaměříme na gotický a renesanční stavební sloh, jenž koresponduje s klíčovými vývojovými fázemi proměn sledovaných Starých Hradů.

Předpokladem pro účinnou aplikaci rekonstrukčních prvků v rámci konkrétních restaurátorských postupů (v rámci jejího zaměření a následné vlastní fyzické metody práce) byla nejprve nutnost pochopení souboru proměnných podmínek existence daného objektu.²²⁸ Z obecného hlediska poté zde máme celkem dva druhy památkové péče aplikovatelné na ohrožený objekt, preventivní a zhodnocující. První způsob pomocí příkazově-dohledového postupu, druhý se týká cíleného řízení úpravy objektu. Tedy prací konzervačních, restauračních a renovačních, ke kterým se někdy přidružily rovněž práce spojené s úpravou okolí objektu.²²⁹

Vlastní odborné specifické kroky v rámci záchrany objektu označovaného za kulturní památku poté sestávají z celkem čtyř po sobě jdoucích fází. Zaprvé se jedná o zajištění trvalé bezpečnosti dané památky související se zajištěním příznivých podmínek pro tento stav (trvalé existence objektu) v místě jeho lokalizace. V dalším kroku je předmětem odborných zásahů (již výše naznačené) zamezení rozpadu a rozkladu použitého stavebního materiálu, v rámci čehož je zde snaha odborně zajistit stabilitu (procesem rozpadu objektu) narušených stavebních úseků v rámci „*maximálního zachování původní hmoty i formy*“ té které rekonstruované kulturní památky.²³⁰

Otázkou další aplikace odborných restaurátorských dovedností je poté stavební a architektonické zajištění v průběhu let mnohokrát často upravované stavby, které by nenarušilo její originální architektonické prvky a zároveň ji z funkčního hlediska přizpůsobilo funkčním požadavkům moderní doby,²³¹ s čímž se pojila poslední fáze řetězce odborných zásahů v podobě snahy o zachování funkce jejich hodnotových součástí, které by (nadále pro potřeby tehdejší současnosti) tvořily esteticky účinný kompaktní celek s co nejzachovalejší kulturní hodnotou.²³² Soudobá péče o nemovitě kulturní památky má tedy obecněji řečeno tyto čtyři základní technické fáze, které

²²⁸ KORČÁK, Pavel, „Za funkční oživení stavebních památek“, *Zprávy památkové péče (Památková péče)*, Praha, Orbis, roč. 7, č. 1, 1968, s. 1-4.

²²⁹ KORČÁK, Pavel, „Předmět, obsah a odborná specifika památkové péče“, *Zprávy památkové péče (Památková péče)*, Praha, Orbis, roč. 6, č. 5, 1967, s. 129-132.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Tamtéž.

²³² Tamtéž.

v sobě nadále ukrývají řadu dalších, tomuto výčtu podřízených profesionálních úprav daných objektů, které představují ony vlastní fyzické zásahy.

I zde se opět jedná o několik pracovních fází záchrany různého stupně náročnosti dle konkrétních okolností. Tyto fáze představují úkony, jako je zajištění stavu objektu, odstranění trosk uvolněného materiálu, s tím bezprostředně související doplnění těchto úseků novým materiálem, následované finálním zastřešením objektu spolu s obnovou chátrajících stropů.²³³ První (a technicky zároveň nejjednodušší) z uvedených kroků slouží k základní fixaci stavby, jehož účelem je zcela zadržet či alespoň zpomalit proces rozpadu objektu.²³⁴ Je jím tedy získán čas a (někdy pouze provizorní) prostor pro vlastní záchranné práce.

Druhý krok v sobě při bližším pohledu ukrývá odstranění napadaných nánosů trosk spojený s nutností zachovat „*cenné části zdíva, tesané kameny, rámy oken, plastické zlomky apod.*“, kteréžto odklizení zároveň umožní vyčištění zavalených půdorysů objektu a tím také znovuoživení z technického hlediska potřebných rozvržení dané stavby. Zároveň je zde nutné obratem zajistit pod nánosy trosk odkryté části zdíva, které v uvedeném stavu o to rychleji podléhají procesu zkázy.²³⁵ Lze tedy konstatovat, že pokud je první fáze těchto prací krokem fixačním a zajišťovacím, v tomto případě se jedná o proces „vyčišťovací“, jehož završením se realizuje uspořádání pracovní plochy jakožto cíle uvedených procesů.

Následným doplněním zdíva dochází v kombinaci s odkrytým půdorysem daného objektu k aktualizaci obrazu původní stavby a rovněž případnému (po první uvedené fázi oprav dalším) zajištění pádem ohrožených částí. V souvislosti s tím však musí být dbáno na to, aby toto nové podpůrné zdívo bylo „*vskutku rekonstrukcí starého stavu a nevytvářelo nežádoucí novotvary*“, které by však ruku v ruce s tím mělo být rozeznatelné od původních částí zdí v přiznané roli recentního materiálového doplňku rekonstruovaných originálních částí.²³⁶ Tento krok v sobě tedy při bližším pohledu kombinuje původní záchytnou mechanickou roli uvedeného kroku prvního s přidanou hodnotou dalších účinků estetického a uměleckého rázu, jejichž realizace v rámci restaurace daného objektu vyžadovala (stejně jako ostatní uvedené kroky) interdisciplinární konzultace a spolupráce na záchraně památek zainteresovaných oborů (památkářů, restaurátorů, historiků umění apod.).

²³³ SOKOL, Jan, „Zříceniny historických budov, jejich ochrana a úprava“, *Zprávy památkové péče (Památková péče)*, Praha, Orbis, roč. 1, 1962, č. 4, s. 104-110.

²³⁴ Tamtéž, s. 106.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Tamtéž, s. 107.

U takto upevněné stavby-zříceniny mohlo být poté přikročeno k poslednímu technickému završujícímu kroku, kterým byla obnova původních stropních systémů a následné zastřešení celého objektu. Zde je však nutno poznamenat, že ono zastřešení (spojené s rekonstrukcí či rovnou výstavbou nových schodišť) zachraňovaného objektu má spíše zejména provizorní a praktický charakter (chráníci restaurovaný objekt před okolními negativními vlivy spojenými s větrem či deštěm, popř. se vedle obnoveného zdiva může jednat o další fixační prvek, jenž celou stavbu nadále zpevňuje), kdy se nejedná o rekonstrukci původní krytiny. Její vzhled by měl v souvislosti s tím být svou velikostí, tvarem a použitým materiálem co nejjednodušší.²³⁷

Pokud se tedy na odborně-technické aspekty záchrany kulturních památek podíváme z pomyslně zrychlené ptačí perspektivy, jedná se o aplikaci několika odborných kroků opřených o teoretické výzkumy vzešlé z interdisciplinární spolupráce pověřených osob zohledňující umělecký a historický rozbor daného objektu a následnou technickou diagnostiku jeho fyzického stavu, to vše podepřené pečlivým dokumentačním procesem celého postupu, do kterého bylo integrováno rovněž (co nejlepší možné) zmapování původního fyzického stavu dané stavby. Teprve na perimetru těchto vědeckých základů mohlo být následně přikročeno k vlastním asanačním a restauračním krokům.

4. 7. Shrnutí

Pozice a role zámku Staré Hradky v době jeho rekonstrukce (pokud si vypomůžeme krátkým pohybem zpět do minulosti, namísto logičtějšího posunu vpřed) vycházela ze změn v oblasti československého práva a rovněž ideově-organizačních změn v rámci systému památkové péče, které pro změnu společně odrážely novoty přijaté kulturně-politické linie, jejíž základ zase vyvěral z dalekosáhlých politických změn přijatých po únoru 1948. Ačkoliv se tedy nezměnily samotné Staré Hradky, změnilo se vše podstatné kolem nich. Vše, co mohlo nějakým způsobem ovlivnit jejich další (a zároveň do jisté míry i nový) osud v jejich roli československé kulturní památky.

Politické změny provázely rovněž změny ideové, což přineslo změny v přístupu ke kulturním památkám jako takovým a povýšilo je z (pouhého) kulturního objektu na podpůrný prvek v rámci budování nově uspořádané společnosti. Zároveň s tím

²³⁷ Tamtéž.

byly rozběhnuty změny v oblasti organizace kulturních institucí, v jejichž důsledku došlo nejen ke změnám v řízení památkových orgánů, ale k rozmělnění jejich kompetencí částečným převedením těchto výkonných práv na krajské národní výbory. Změny v principiálním přístupu k památkám a v organizaci jejich ochrany poté ukotvily paralelně s tím se vyvíjející proměny právní.

Tyto změny potvrdily nový status kulturní památky ve společnosti, stejně jako způsob její ochrany a hospodaření s ní, čímž kulturní památku a péči o ni zafixovaly do nově přijatého systému poúnorové kulturní politiky. V rámci výše popsaných změn rovněž došlo k novému rozčlenění a kategorizaci, které tak určily další osud jednotlivých památkových objektů z hlediska jejich financování, využití, reprezentace i obecné společenské důležitosti, což byly aspekty, které se v konečném důsledku staly určitým ukazatelem vůle k jejich případné odborné záchraně ze strany jak regionálních politických elit, tak i místních kulturních institucí.

Tato vůle pak mohla být signálem pro spuštění souboru odborných postupů, vyměřování a zákresů, tvořících dohromady expertní podklad pro konzervaci vybraných historických objektů, což mohlo tu kterou kulturní památku uchránit před úředním přehlížením, mající za následek buďto dokonaný proces postupného chátrání či málem naplněný osud Starých Hradů. Zámku, na jehož záchranu měl vliv řetězec politických, právních, kulturně-politických, kulturně-památkových a odborně-technických změn, které dohromady vytvořily mnohvrstevnatou kulisu pro jejich příběh. Každý příběh má však své aktéry.

5. Instituce a aktéři

5. 1. Instituce

Záchrana Starých Hradů, v níž se snoubí rekonstrukční práce s legitimizačním kulturním využitím, byla uskutečnitelná, jak již bylo řečeno, pouze za spolupráce přímých aktérů těchto procesů s příslušnými regionálními institucemi.²³⁸ Z tohoto hlediska zde máme celkem čtyři strany. Samotný zámek zastoupený fyzickými aktéry-jednotlivci a Osvětovou besedou Libáň-Staré Hrady (úroveň aktérská a aktérsko-legitimizační). Dále je tu Literární archiv Památníku národního písemnictví (úroveň legitimizační), kulturní instituce a památkové úřady v rámci získávání příslušných povolení (úroveň úřední) a nakonec stavební podniky a firmy v kontextu samotné realizace záchranných prací (úroveň technická).

Úkolem této části bude nastínit účel, fungování a postupné proměny úředních orgánů s vlivem na chod rekonstrukce a záchrany Starých Hradů. Konkrétně půjde o problematiku jejich vývoje z hlediska administrativních struktur, úředních kompetencí a podob vzájemné pracovní kooperace. Ve světle těchto administrativních (a také právních) změn bude totiž možné lépe pochopit dopady konkrétních úředních nařízení na dynamiku sledovaného procesu a spolu s tím také snáze reflektovat (dále v textu analyzované) různorodé situace aktérské skupiny starohradských „záchránářů“ a jejich zámku ve vztahu k příslušným institucím v průběhu jednotlivých púnorových dekád.

Zastřešujícími organizacemi s klíčovým vlivem na dané instituce jsou po celou dobu záchrany zámku Staré Hrady národní výbory. V rámci vztahu národních výborů k uvedeným institucím i samotnému zámku je dále nutné počítat s tím, že se tyto výbory během doby rekonstrukce objektu proměňovaly z hlediska strukturálního, personálního i kompetenčního. Pouze při vědomí této progresivity lze poté plně pochopit, v jakých úředních strukturách, předepsaných mechanismech a komunikačních kanálech fungovala rekonstrukčně kulturní činnost na Starých Hradech.

²³⁸ „Souhrn vzorů jednání a vztahů předávaný ve společnosti. Pojem má mnoho významů: 1. Označuje různé typy skupin (stálé, které jsou součástí společnosti; nejvýznamnější a společností uznávané; plnicí neosobní funkce). 2. Souhrn morálních zvyklostí a hodnot, popř. jejich funkce se sociálními rolemi. 3. Kulturní činnosti a společenské rituály.“, IN: JANDOUŘEK, Jan, *Sociologický slovník*, Praha, Portál 2001, s. 108; Zde zkoumané instituce by v tomto světle tedy fungovaly jakožto kombinace všech výše zmíněných definic.

Národní výbory vznikají zákonem č. 280/1948 Sb. o krajském zřízení z 21. prosince 1948 s platností od roku následujícího.²³⁹ Z obecného hlediska šlo o zastupitelské sbory a orgány státní moci a veřejné správy²⁴⁰ s výkonnou pravomocí v obcích, okresech a krajích, kterými byly v rámci poúnorových změn nahrazeny dosavadní národní výbory zemské.²⁴¹ Zákon také rušil dosavadní členění státu (na zemi Českou a Moravskoslezskou, od r. 1927) a zavedl jeho nové uspořádání do devatenácti krajů a tří set okresů²⁴² (Staré Hrady v tu chvíli spadají do kraje Hradeckého). Obsah i rozsah úkolů tomu kterému národnímu výboru (prostřednictvím jednotlivých úředních aparátů v rámci vzestupného principu podřízenosti) ukládal poté vždy úřad hierarchicky nadřazený.²⁴³

Tedy např. místnímu národnímu výboru výbor okresní, a okresnímu zase krajský, přičemž nejvýše postavený krajský národní výbor plnil buď příkazy příslušného ministerstva, nebo rovnou vlády, kterou mohl být v případě potřeby i rozpuštěn.²⁴⁴ Kromě tohoto hierarchického horizontálního postupu zde byl ještě způsob vertikální. Okresní národní výbor se tak z úředního hlediska zodpovídal jak nadřazenému krajskému orgánu, tak i (v oné rovině horizontální) svému vlastnímu plenárnímu zasedání.²⁴⁵ Toto křížové pravidlo vzestupné a zároveň s tím i dvojí podřízenosti bylo v rámci národních výborů neměnné.

Pokud bychom se na strukturu národních výborů podívali z personálního hlediska, jednalo se obecně o sbor úředníků složený z pléna, předsedy, rady, referentů a řadových členů, doplněných (ve většině případů) o provozní personál bývalých zemských úřadů.²⁴⁶ Plénum jakožto nejvyšší složka rozhodovalo o nejdůležitějších událostech, zatímco rada byla exekutivním orgánem těchto rozhodnutí. Členové rady následně stáli v čele zmíněných referátů, jejichž provoz náležel do pravomoci přednosty (neboli úřednického referenta).²⁴⁷ Je zde však třeba vzít v úvahu jak zmíněné strukturální rozdíly, tak i rovněž naznačené proměny národních výborů v průběhu let pomocí zákonů a nařízení.

²³⁹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy*, s. 447.

²⁴⁰ BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch, *Komunistické právo v Československu: Kapitoly z dějin bezpráví*, Brno, Masarykova univerzita v Brně - Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity 2009, s. 627.

²⁴¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy*, s. 447.

²⁴² KUKLÍK, Jan a kol., *Dějiny československého práva 1945-1989*, Praha, Auditorium 2011, s. 189.

²⁴³ BOBEK, Michal, MOLEK, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch, *Komunistické právo v Československu*, s. 630-631.

²⁴⁴ SCHELLE, Karel, *Dějiny veřejné správy*, Praha, Wolters Kluwer 2016, s. 433.

²⁴⁵ KUKLÍK, Jan a kol., *Dějiny československého práva*, s. 186.

²⁴⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy*, s. 444-445.

²⁴⁷ SCHELLE, Karel, *Dějiny veřejné správy*, s. 433.

Nejvýše postavený krajský národní výbor byl složený z pléna, rady, předsedy, referentů, krajského tajemníka, komise a zaměstnaneckého provozního aparátu. Jemu podřízený okresní národní výbor zase fungoval v sestavě pléna, rady, předsedy a jeho náměstků, referentů, komise a zaměstnaneckého aparátu v čele s okresním tajemníkem. Zcela nejnižší postavený místní národní výbor naproti tomu ve svých strukturách obsahoval plénum, radu, předsedu, referenty, komisi, důvěrníka lidové správy a zaměstnanecký aparát.²⁴⁸ Zmíněné zákonné úpravy v rámci národních výborů lze pozorovat od konce čtyřicátých let do poloviny let šedesátých.

V roce 1949 např. v rámci národních výborů vzniká funkce újezdního tajemníka coby nástroj silnější státní kontroly a zároveň nejnižší úřední článek místní samosprávy.²⁴⁹ V rámci padesátých let se poté jedná především o zákony č. 12/1954 Sb. a 13/1954 Sb. o národních výborech, společně s vládním nařízením č. 23/1954 Sb. o organizaci výkonných orgánů národních výborů. V šedesátých letech (v souvislosti se vznikem nové socialistické ústavy v roce 1960) se to týká naopak zákona č. 36/1960 o územním členění státu a zákona č. 65/1960 o národních výborech, na který měly návaznost také vládní nařízení č. 66/1960 Sb. a č. 71/1960 Sb.

První dva jmenované zákony poněkud zamíchaly strukturou národních výborů, v jejich rámci totiž rozdělením stávajícího místního národního výboru vznikl nově také národní výbor městský, kompetenčně postavený na rovinu okresních národních výborů a zároveň sídlící v místech výborů krajských.²⁵⁰ Navíc jeho přičiněním dosavadní funkci referátů nahrazují odbory či správy (zde jsou pro Staré Hrady důležité zejména ty pro kulturu a výstavbu).²⁵¹ V rámci uvedeného zákona z šedesátých let je naproti tomu důležité vytvoření nových hranic krajů a okresů (nyní deset krajů a sto osm okresů).²⁵²

Zbylá nařízení pravomoci národních výborů dále rozšiřovala a pro záchranu Starých Hradů je zde v tomto směru opět klíčová především oblast stavebnictví.²⁵³ Novou roli u národních výborů začaly postupně hrát také zmíněné poradní komise, které již nezastávaly jen funkci kontrolní a poradní. Nyní byla jejich úkolem rovněž i aplikace rozhodnutí v oblastech, pro které byly tyto komise zřízeny, což bylo vedeno

²⁴⁸ KUKLÍK, Jan a kol., *Dějiny československého práva*, s. 190-196.

²⁴⁹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy*, s. 434.

²⁵⁰ SCHELLE, Karel, *Dějiny veřejné správy*, s. 436.

²⁵¹ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy*, s. 449.

²⁵² KUKLÍK, Jan a kol., *Dějiny československého práva*, s. 239-240.

²⁵³ KOVÁŘOVÁ, Eva, *Vývoj veřejné správy v českých zemích 1960-1989*, Bakalářská práce, Brno, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Veřejná správa, Katedra dějin státu a práva 2015, s. 20.

tehdejší snahou přiblížit domácí správu místním občanům, přičemž do těchto komisí mohli vstupovat rovněž i nečlenové národních výborů. Zde však byla určitým problémem jejich odborná nekompetentnost.²⁵⁴

Ve druhé polovině šedesátých let byla zákony č. 69 a č. 71/1967 o správním řízení zdůrazněna potřeba zvýšení působnosti městských a místních národních výborů, do jejichž přímé správy měly být začleněny hospodářské a rozpočtové organizace, spojené s rozvojem příslušných lokalit.²⁵⁵ Jinak v této době v souvislosti se zákonnými úpravami v rámci vzniku federace nedošlo u národních výborů k podstatnějším změnám. K posílení národních výborů jakožto orgánů státní moci dochází poté až v osmdesátých letech, kdy byly v této souvislosti rozšířeny úlohy plenárních zasedání, rad, komisí i jednotlivých odborů.²⁵⁶

Vedle personálně-strukturálních rozdílů a kompetenčních změn, je zde nutné také zmínit základní funkce jednotlivých národních výborů, v rámci kterých v té či oné míře zasahovaly do dění na starohradském zámku. U krajských národních výborů, které určovaly plány v rámci rozvoje kraje v oblasti kultury a hospodářství, stejně jako sociálních a zdravotnických aspektů, zde byla v souvislosti se Starými Hrady klíčová pravomoc v oblasti kulturních zařízení (konkrétně orgánů památkové péče a ochrany přírody a muzeí) a řízení investic.

Podřízené okresní národní výbory byly pro Staré Hrady důležité taktéž kvůli své správě kulturních zařízení a hospodářských organizací (např. Okresního stavebního podniku). V souvislosti s tím tyto národní výbory vydávaly závazná stanoviska k návrhům na umístění investic v rámci staveb a služeb místního významu. To mělo přímou souvislost s jejich dohledem na městské a místní národní výbory, přičemž do kompetencí těch prvně jmenovaných rovněž patřilo zasahování do oblastního plánování. K místním národním výborům je zde nutné dodat, že přes jejich konečné vyjádření musely projít veškeré kroky vyšších úředních orgánů, které se nějakým způsobem dotýkaly života obyvatel dané obce.²⁵⁷

V rámci nástinu fungování národních výborů je dále třeba zmínit způsob pohybu úřední korespondence coby hlavního pramene tohoto zkoumání. Probíhal v mantinelech již výše naznačeného horizontálního a vertikálního úředního postupu, kdy v rámci toho prvního mohl buď putovat klasicky vzestupně (směrem od MNV

²⁵⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy*, s. 451.

²⁵⁵ ČECHÁK, Vladimír, *Vývoj veřejné správy v Československu a České republice (1945-2004)*, Praha, Eupress 2004, s. 75.

²⁵⁶ SCHELLE, Karel, *Vývoj veřejné správy 1848-1990*, Praha, Eurolex Bohemia 2005, s. 395-396.

²⁵⁷ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy*, s. 453-454.

Staré Hrady do rukou KNV v Hradci Králové přes okresní organizaci v Jičíně), nebo v opačném směru, kde měl jednak stejnou možnost (tedy jít krok za krokem sestupně) či v rámci urgentních případů zcela přímo a cíleně (např. z krajského národního výboru rovnou na obec).

Do tohoto příkladu fungování struktur národních výborů, je nyní nutné jmenovitě zasadit konkrétní institucionální subjekty starohradské záchrany. Z hlediska rozsahu a druhu kompetencí byly pro účel záchrany Starých Hradů tedy nejdůležitější KNV v Hradci Králové a ONV v Jičíně. Z administrativního hlediska byly ale zámku a jeho rekonstrukci samozřejmě nejbližší MNV ve Starých Hradech, Sedlišti (jen do roku 1964, kdy byly se Starými Hrady sloučeny v jeden administrativní celek pod názvem MNV Staré Hrady)²⁵⁸ a Libáni. Tyto národní výbory pomocí nově vzniklých kulturních odborů nejen korigovaly činnost kulturních organizací v rámci svých oblastí působnosti, ale také řídily, koordinovaly a kontrolovaly činnost v rámci těchto organizací až na úroveň kulturně osvětových zařízení a ostatních organizací v působnosti ministerstva kultury.²⁵⁹ Jak již bylo uvedeno výše, můžeme národním výborům podřízené orgány zainteresované na záchraně Starých Hradů v rámci pomocného konstruktů rozčlenit na několik stran fungujících mezi sebou v rámci určitého stupně administrativní podřízenosti.

Těmi nejvýše postavenými orgány po kulturních odborech v rámci národních výborů jsou zde kulturní instituce a památkové úřady. Jmenovitě se jedná o památkové úřady (Státní památkový úřad, Státní památkový úřad Jičín), ústavy památkové péče (Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody východočeského kraje, Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích, Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové) a úřady památkové správy (Krajská památková správa Zámek Pardubice).

Dále jsou zde v souvislosti s tím různá ministerstva, muzea, fondy, na ně navázané podniky (Ministerstvo školství, věd a umění, Krajské muzeum Jičín, Národní pozemkový fond, Český fond výtvarných umění, Podnik českého fondu výtvarných umění), stejně jako pro distribuci potřebného materiálu nezbytné stavební

²⁵⁸ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 14.

²⁵⁹ HUBENÁ, Magdalena, *Odras politické situace v kultuře Československa v letech 1948-1960*, Bakalářská práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra společenských věd 2009, s. 24-25.

podniky (Československé stavební závody v Hradci Králové, Českomoravský průmysl kamene národní podnik Hradec Králové, Stavomontáže národní podnik Hradec Králové, Sdružené komunální podniky města Jičína, Okresní stavební komunální podnik Jičín, Okresní stavební komunální podnik Jablonec nad Nisou, Stavoslužba OSKP Jičín).

Z hlediska institucí je zde poté rovněž suma institucí ostatních, z hlediska kompetencí do výše zmíněných kategorií nezařaditelných. Představuje soubor různorodých organizací napříč strukturami státu, odlišných jak svými kompetencemi, tak zaměřením, který však do jisté míry vyplňuje administrativní mezery mezi orgány úředními, technickými i aktérskými (např. MV KSČ Staré Hrady, Akční výbor NF Staré Hrady, JZD Libáň, Děkaný úřad Libáň, Automobilové závody, národní podnik Mladá Boleslav, Krajský filmový podnik Hradec Králové, Státní banka československá Jičín, Ministerstvo zemědělství, Lidový soud v Jičíně, Ministerstvo obchodu ČSR apod.).

Tím se dostáváme k onomu poslednímu (legitimizačnímu) institucionálnímu prvku záchranu Starých Hradů, kterým je Památník národního písemnictví. Tento památník byl zřízen v prostorách strahovského kláštera dva roky po jeho vynuceném opuštění řádem premonstrátů v roce 1950 jako Památník národní kultury. Ten poté do své agendy kromě samotné budovy kláštera převzal rovněž historickou knihovnu řádu spolu s dalšími fondy klášterních knihoven, přičemž toto centrální muzeum české literatury osekáné z původně rozsáhlejšího projektu bylo následně slavnostně otevřeno za přítomnosti prezidenta Antonína Zápotockého v květnu 1953.²⁶⁰

Literární archiv²⁶¹ (Národního muzea) byl na Strahově umístěn od téhož roku, přičemž organizačního začlenění do svazku Památníku národního písemnictví se dočkal až po celých jedenácti letech v roce 1964, čímž tak byla završena idea vybudování ústředního muzea české literatury. Ve stejném roce se osudy této literární instituce propojily s prozatím stále chátrajícím zámekem Staré Hrady, kdy zde byl pro stále se zvětšující počet archivních fondů získán prostor, ze kterého se měl v budoucnu stát depozitář²⁶² posvěcující smysl začínající kalvárické záchranu zámku ruku v ruce s jeho další existencí.

²⁶⁰ FREISLEBEN, Zdeněk, *Památník národního písemnictví 1953-2013*, Praha, Památník národního písemnictví 2013, s. 17.

²⁶¹ Literární archiv byl pouze jedním z několika oddělení Památníku národního písemnictví (dále zde byly Umělecké sbírky a Knihovna, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 5. 12. 2023.

²⁶² FREISLEBEN, Zdeněk, *Památník národního písemnictví...*, s. 43-45.

Další písemnosti ve druhé polovině sedmdesátých let pojal rovněž původní zrekonstruovaný jednopodlažní depozitář umístěný na Strahově. S jistou mírou nadsázky tak lze řečený Literární archiv z institucionálně legitimizačního hlediska nazvat „bodem dotyku“, představující jeden z nejklíčovějších aspektů úředně-dialogové komunikace mezi výše popsányými institucemi v čele s národními výbory a druhou stranou představovanou jednotlivými aktéry-záchranáři, k nimž je (z hlediska těsného sepětí) nutno rovněž přičíst obec Staré Hrady s jejím národním výborem. V souvislosti s Památkem národního písemnictví, jakožto legitimizační institucí, je rovněž nutné pozastavit se u zmíněné Osvětové besedy Staré Hrady. Pokud PNP představoval legitimizační prvek záchrany sám o sobě, pak lze říci, že v případě Osvětové besedy Staré Hrady²⁶³ jde o administrativní organizační orgán, zajišťující od svého vzniku roku 1965 druhou rovinu legitimizace záchrany zámku v podobě organizace a uskutečňování kulturních aktivit v jeho areálu.²⁶⁴ V roce 2005²⁶⁵ byla tato organizace nahrazena Občanským sdružením SH.²⁶⁶ Ohledně *Starých Hradů* jakožto označení, si tedy musíme hned zkraje uědomit, že se zde pod tímto názvem skrývá (jakožto vyjednávací strana) nejen samotný zámek, ale také stejnojmenná obec (se svým MNV totožného jména) a Osvětová beseda Staré Hrady, nahrazená později Občanským sdružením SH.

²⁶³ U této organizace můžeme v průběhu rekonstrukce starohradského zámku narazit na proměnlivost znění jejího oficiálního názvu: 1. Osvětová beseda Staré Hrady (1965-1977), 2. Osvětová beseda Libáň-Staré Hrady (1977-1993), 3. Osvětová beseda Staré Hrady (1993-2005) [1. 1. 1993 se obec Staré Hrady oddělila od Libáně a stala se obcí samostatnou]; Zatímco v zápisech ze schůzí či zprávách o činnosti starohradské osvětové besedy je název „Osvětová beseda Libáň-Staré Hrady“ přítomen ještě v roce 1992, naproti tomu v tiráži *Listů starohradské kroniky* najdeme od 1. čísla z roku 1991 již upravené pojmenování této organizace v podobě „Osvětová beseda Staré Hrady“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 5. 12. 2023; Jeho konkrétní podoba v předkládaném textu bude proto podléhat časovému vymezení těchto jednotlivých fází. V textových pasážích, ve kterých je o starohradské osvětové besedě hovořeno z obecného hlediska, bude poté uváděna v neutrální podobě jako *Osvětová beseda Staré Hrady*.

²⁶⁴ *Listy starohradské kroniky*, roč. 13, č. 1, březen 1990, s. 1-10.

²⁶⁵ Návrh statut tohoto spolku však pocházel již z let 1990-1993, IN: Viz pramen z následující poznámky.

²⁶⁶ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, neusp., *Stanovy Občanského sdružení SH zaregistrované MV ČR 12. 1. 2005 (kopie)*.

5. 2. Aktéři

Všechna čest, předsedo

Holmane, tesaři Macounové

a Fišero, dědo Joukle i vy

*další, nejmenovaní (...)*²⁶⁷

F. Kubát, *Odstřel se nekoná*

Tím se dostáváme k samotným aktérům příběhu starohradské záchrany, přičemž zde úřednické struktury s předepsanými komunikačními mechanismy do jisté míry nahrazují jednotlivci, osobní kontakty a komunikace vedená na mnohem menší vzdálenost, nežli je ta úřední. Rekonstrukce zámku Staré Hrady z aktérského hlediska zahrnuje desítky (ve své spodní hranici v rámci důležitějšího okruhu osob) až stovky lidí, přičemž si je nutné uvědomit, že tato horní hranice v sobě pojímá prvek personální rotace v rámci střídání aktérů na jednotlivých pracích, kdy někteří jezdili na zámek pravidelně, zatímco u jiných se jednalo např. o jednu jedinou brigádnickou výpomoc.

V základu můžeme aktéry rozdělit na přímé a nepřímé.²⁶⁸ Pro první z nich se nabízí dále možnost celkem trojího členění z hlediska hierarchického, expertního (řemeslného) a geografického, přičemž důležitá jsou především první dvě hlediska, zatímco kritérium geografické zde má funkci nejvýše doplňkovou a orientační. Expertní kritérium je zde rovněž jakýmsi doplněním hierarchického členění, jeho význam je však mnohem větší. Důležitost jednotlivých aktérů v rámci záchranného procesu na zámku je totiž do značné míry podmíněna jejich profesní specifikací, která určuje jejich místo mezi ostatními aktéry. Rovněž je v souvislosti s tím možné aktéry rozdělit na pracovníky stálé a příležitostné.²⁶⁹

²⁶⁷ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 28, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1906-1976), „Odstřel se nekoná“, *Předvoj: Týdeník jičínského okresu*, roč. 10., č. 44, 7. 11. 1969.

²⁶⁸ Tedy na ty, kteří se svou manuální a duševní prací či jen expertním stanoviskem podílejí na rekonstrukčních pracích, a ty, kteří mají skrze své profesní postavení v rámci funkcí ve zmíněných institucích na tyto rekonstrukční děje určitý vliv.

²⁶⁹ Takovéto rozdělení pracovníků do skupin je zde ale spíše prostředkem jejich orientačního uchopení v rámci textu, jelikož skutečnost byla poněkud více „šedá“ a méně „zřetelná“ - Tito aktéři byli

Z expertního hlediska zde máme hlavního stavbyvedoucího, tři osoby pověřené stavebním dozorem, několik odborníků se specifickým profesním zaměřením, obdobný počet řemeslníků, a několik desítek až stovek brigádníků. Hierarchicky je zde oním stavbyvedoucím učitel Vladimír Holman, odborný dozor zde zastupují PhDr. Jaroslav Wagner, Ing. arch. Karel Pokorný a (po jeho smrti) stavitel Josef Skřivánek. Speciálními úseky zámecké rekonstrukce jsou pověřeni konkrétně např. akad. sochař Alois Tintěra (oprava sgrafit)²⁷⁰, sochařka Milada Zubatá (kopie bust císařů Ferdinanda I. a Maxmiliána II.)²⁷¹, Sergej Roule a Karel Dušek (interiér tzv. recepční síně)²⁷², František Večerník (interiér svatební síně)²⁷³ nebo také Václav Irmanov a Martin Pokorný (kašna²⁷⁴ instalovaná v roce 1979 na 2. zámeckém nádvoří).²⁷⁵

Stavbyvedoucí Vladimír Holman (1914-2000)²⁷⁶ byl rodákem z Nové Paky, jehož matka pocházela ze Starých Hradů, z rodiny zámeckého šafáře. Když musel Holmanův otec za první světové války narukovat do armády, vrátil se Holman s matkou zpět do Starých Hradů, kde několik dalších let vyrůstal u prarodičů. Po smrti svého dedečka se však musel se svojí matkou a babičkou ze Starých Hradů obratem vystěhovat do nedalekých Sedlišť, ve kterých našel společně s ostatními útočiště v domku zakoupeném právě zesnulým dědečkem. Později se do Sedlišť v letech svého mládí opakovaně vracel coby student reálné školy v Nové Pace, v důsledku čehož mu panorama nedaleko pomalu zanikajících Starých Hradů (které již v této době zachycoval na malířské plátno) nemohlo zcela zákonitě vymizet z paměti a zřetele.²⁷⁷

K ruině Starých Hradů byl tedy téměř odjakživa přitahován a s jejím stavem konfrontován, maje tak před svými očima fázi rozpadu zámku někdy

mnohdy rozlišování pouze dle svého „zaměstnání a působení na zámku“ (např. *Listy starohradské kroniky: Zvláštní číslo ke třiceti letům Listů starohradské kroniky (1978-2008)*, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 22. 12. 2023.

²⁷⁰ PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 15.

²⁷¹ Tamtéž, s. 22.

²⁷² Tamtéž, s. 15.

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ Zde je pro přehlednost nutné připomenout, že na zámku se kašna nachází rovněž na 1. nádvoří. Zmiňována je v pramenech v rámci staršího období rekonstrukce areálu, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 10. 1. 2024.

²⁷⁵ PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 15.

²⁷⁶ Více k němu např. jubilejní články v periodickém tisku: „O krásné pošetilosti, která se stala skutkem“, *Páteční Pochodeň: Orgán východočeského KV KSČ*, roč. 73, č. 70, 20. 7. 1984; „Splněný sen k narozeninám“, *Národní výbory: Týdeník vlády ČSR*, roč. 33, č. 30, 25. 7. 1984, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 32, neusp., výstřížky článků z novin a časopisů (1984-1985).

²⁷⁷ PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 4.

v meziválečném období, kdy je tak zároveň svědkem zámeckého života za vlastnictví rodiny Weisenwolfů, v rámci čehož po letech vzpomíná na osobnost paní hraběnky, na pracující čeled' či cesty kočárem do Kopidlna. Později jako učitel (s pauzou tří let, kdy nemohl najít ve svém oboru zaměstnání) procestoval na dvacet míst po celé československé republice.²⁷⁸ Ona tříletá pauza je vzhledem ke vztahu k zámku (po osobě dědečka) dalším klíčovým bodem Holmanova života.

Během této pauzy totiž nasbíral zkušenosti, které ho pro jeho roli přední osobnosti záchranu zámku zformovaly, odborně kvalifikovaly a do jisté míry tak i předurčily. Tyto zkušenosti zahrnovaly práci v kamenolomu, tesařské práce u strýce či např. dočasné živobytí po boku dlaždičů a obkladačů. Zejména se v této době však naučil zednickému řemeslu.²⁷⁹ Tři roky vyplněné námezdní prací tak daly Vladimíru Holmanovi dostatek odborné kvalifikace pro zasvěcené autoritativní vedení budoucích záchranných prací. Vedle myšlenkového základu (zformovaného v dětství dědečkem) a profesní způsobilosti (nabitě námezdní manuální prací) je zde jako poslední formující bod jeho života ještě hledisko společensko-statutární.

V roce 1964 se totiž Holman stává (vedle profese libáňského učitele) rovněž předsedou místního národního výboru (předtím je předsedou MNV v Sedlišti, kde v roce 1958 jakožto dědictví získává nemovitost po příbuzných)²⁸⁰ ve Starých Hradech.²⁸¹ Vladimír Holman byl bezpochyby duší celé záchranné anabáze Starých Hradů, avšak přes své nesporné zkušenosti potřeboval k ruce spektrum odborně kvalifikovaných osob, na základě jejichž názorů a rad mohl korigovat organizaci potřebné práce (ve smyslu kam zrovna napřít aktuálně volnou pracovní sílu a jak dalece ji využít), a vybírat její nejúčinnější články (ve smyslu prisouzení specifického úkolu konkrétním osobám z hlediska jejich řemeslné odbornosti, mechanické zručnosti či fyzické zdatnosti při práci ve výškách apod.).

Jak již bylo řečeno, onu pro Holmana z expertního hlediska podpůrnou trojici představují PhDr. Jaroslav Wagner, Ing. arch. Karel Pokorný a stavitel Josef Skřivánek. Jičínský rodák Jaroslav Wagner (1921-2006) byl zaměstnancem Státního ústavu památkové péče v Praze v oddělení konzervace a obnovy architektonických

²⁷⁸ Tamtéž, s. 4-5.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 5.

²⁸⁰ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradu, karton č. 32, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1984-1985), „O krásné pošetilosti, která se stala skutkem“, *Páteční Pochodeň: Orgán východočeského kraje KV KSČ*, roč. 73, č. 170, 20. 7. 1984.

²⁸¹ BÍLKOVÁ, Eva, BÍLEK, Karol, *Staré Hradu, Stručný průvodce...*, s. 11.

památek,²⁸² přičemž jeho profesní specializací byla kamenná architektura.²⁸³ Kromě toho zároveň také přednášel na Katedře architektury Českého vysokého učení technického a na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Ve své práci věnoval pozornost především obnově památek rodného města, stejně jako památek v dalších obcích regionu. Vedle toho se snažil prosazovat vznik městských památkových rezervací, k jejichž realizaci prováděl průzkumy a vytvářel podkladové návrhy (mimo rekonstrukce zámku Staré Hrady spolupracoval rovněž např. na dodnes ojedinělém přesunu kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mostě v roce 1975).²⁸⁴

Jeho návrh obnovy zámku Staré Hrady (přesněji řečeno průvodní zpráva [umělecko-historická analýza] a projektová dokumentace)²⁸⁵ byl základem stavebních změn, u kterých následně figuroval jako odborný dozor zastupující Státní ústav památkové péče v Pardubicích. K práci na záchraně Starých Hradů přivedl i svého žáka z ČVUT²⁸⁶ Karla Pokorného, jenž se stal rovněž autorem technického plánu na rekonstrukci starohradského zámku²⁸⁷ a od r. 1980 Wagnerovým nástupcem ve funkci odborného stavebního dohledu nad rekonstrukčními pracemi (přičemž mu zároveň s tím byla Wagnerem poskytnuta ona jím vypracovaná umělecko-historická analýza²⁸⁸). Pokorný byl projektantem specializujícím se na obnovu stavebních památek.²⁸⁹ Po jeho smrti v roce 1984²⁹⁰ zaujal místo stavebního dozoru na Starých Hradech Josef Skřivánek z odboru výstavby ONV v Jičíně. V rámci posloupnosti vycházející z výše zmíněné hierarchie zde poté dále máme (po přeskočení již výše jmenované sekce v čele s A. Tintěrou) onu skupinu několika řemeslníků. Zprvé se jedná o starší generaci řemeslníků (nejen) Vladimírem Holmanem zvaných „důchodci“. Jednalo se např. o Jana Joukla (zedník), Jana Trnku (truhlář), Jaroslava Plíška, Josefa Najvrta, Františka a Bohumila Macounovy (tesaři), Josefa Svobodu či

²⁸² FAJSTAUEROVÁ, Hana, 2014. *Jaroslav Wagner: Restaurátor památek a jičinský rodák*. Jicinsky.denik.cz. [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné z: https://jicinsky.denik.cz/kultura_region/jaroslav-wagner-restaurator-pamatek-a-jicinsky-rodak-20141216.html.

²⁸³ FAJSTAUEROVÁ, Hana, *Jaroslav Wagner: Památkář a jičinský rodák*, Katalog výstavy, Jičín, Regionální muzeum a galerie v Jičíně 2021, s. 101.

²⁸⁴ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 10. 12. 2023.

²⁸⁵ FAJSTAUEROVÁ, Hana, *Jaroslav Wagner: Památkář a jičinský rodák*, s. 102.

²⁸⁶ Dle Evy Bílkové zde Karel Pokorný psal na Staré Hrady svoji absolventskou práci (Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 5. 12. 2023), tu se však autorovi bohužel nepodařilo v archivech ČVUT dohledat.

²⁸⁷ *Listy starohradské kroniky*, roč. 14, č. 2, červen 1991, s. 37.

²⁸⁸ FAJSTAUEROVÁ, Hana, *Jaroslav Wagner: Památkář a jičinský rodák*, s. 102.

²⁸⁹ *Listy starohradské kroniky*, roč. 24, č. 2, červen 2001, s. 39-40.

²⁹⁰ *Listy starohradské kroniky*, roč. 7, č. 1, březen 1984, s. 32.

Jaromíra Lachmana.²⁹¹ Do této skupiny rovněž patří také řemeslníci, jejichž práce na zámku spadá pouze do určité fáze rekonstrukce.²⁹² Sem můžeme zařadit např. pana Ladislava Beránka (shrnutí odpadu na dvoře zámku pásovým traktorem do prostoru bývalého hnojiště za konírnu), pokrývače Josefa Škodu (přeložení části střechy zámku, pracoval delší dobu se synem), tesaře pana Klabana (nahrazení uhnílych stropních trámů železnými traverzami)²⁹³ nebo otce a syna Svobodovy, z nichž František Svoboda st. (pracoval jako kovář) zasloužil např. o kalení všech potřebných nástrojů, zatímco na bedra jeho syna Františka Svobody ml.²⁹⁴ (zaměstnáním elektrikář) byla vložena zodpovědnost za napojení zámku na elektrickou síť.²⁹⁵

Po hlavním hybateli celého procesu, trojici odborných konzultantů-dohlížitelů, konkrétně zaměřené specifické podskupině řemeslníků a řemeslné páteři vlastních záchranných prací složené z „důchodců“ a ostatních řemeslníků, se dostáváme k nejpočetnější pracovní síle podílející se na rekonstrukci starohradského zámku, kterou představují dobrovolní brigádníci. Ti jsou mohutnou pracovní základnou Holmanovy živé lidské síly, zastávající v rámci celého procesu spíše ty méně kvalifikované rekonstrukční práce. Tuto širokou skupinu, jak bylo řečeno výše, můžeme rozdělit na školní mládež (žáky základních škol, středoškolské studenty a učně), vysokoškoláky, pracovníky archivu PNP, členy Osvětové besedy Staré Hradý a trampy.

Tuto specifickou (a v rámci aktérů záchrany do jisté míry rovněž specificky organizovanou) skupinu brigádníků navenek reprezentovala dvojice „šerifů“, kterými byli Milan Eliáš a (o něco později) Jarda Divecký.²⁹⁶ Příběh Starých Hradů však má, jak jsem již uvedl výše, rovněž své aktéry nepřímé. Byli jimi tedy např. pracovníci oněch výše popsaných institucí - např. okresního výboru KSČ,²⁹⁷ národních výborů,²⁹⁸ pracovníci Literárního archivu Památníku národního písemnictví,²⁹⁹

²⁹¹ Jako členy Holmanovy skupiny tzv. „důchodců“ je klasifikuji především dle dvou dochovaných fotografií obsažených v Pencově brožuře o záchraně zámku (s. 14 a 18), které jsou rovněž součástí obrazové přílohy této práce (obr. č. 16 a 75).

²⁹² Kromě Vladimíra Holmana byly stálými pracovníky např. Jan Trnka či Jaroslav Plíšek, IN: PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 23.

²⁹³ Tamtéž s. 6.

²⁹⁴ „Na zámku pracoval přes 45 let (od roku 1970). Kromě zavádění elektřiny prováděl její revize a opravy.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 13. 1. 2024.

²⁹⁵ PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 15.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 10.

²⁹⁷ OV KSČ Jičín (vedoucí tajemník Ing. Stanislav Ludvík, od 29. 2. 1980 do 28. 1. 1983).

²⁹⁸ KNV v Hradci Králové (vedoucí odboru kultury Jan Lemberk), ONV v Jičíně (předsedové: Jaroslav Jaroš [1959-1963], Karel Šoltys [1963-1970], František Purkrť [1970-1981], Miroslav Bartoň

členové Osvětové besedy Staré Hradý³⁰⁰ nebo také novináři a spisovatelé.³⁰¹ Sám Vladimír Holman svou spoluprací s aktéry záchrany starohradského zámku s odstupem řady let, v roce 1999,³⁰² zhodnotil takto: „*Myslím, že dnes by se něco takového dalo už těžko dělat. V dnešní době staví většina lidí na první místo své vlastní, mnohdy sobecké zájmy, takže nevěřím tomu, že by se dnes našlo tolik obětavých lidí, kteří mne přes čtvrt století obklopovali.*“³⁰³ Tato jeho vzpomínka nám do jisté míry může pomoci nastínit atmosféru, ve které ze sutin pomalu povstávající starohradský zámek kdysi psal své nové dějiny. Byly to však nejen dějiny zámku Staré Hradý, ale také dějiny institucí, dějiny všedního dne, a rovněž také osobní dějiny jednoho každého aktéra, který přiložil ruku k dílu.³⁰⁴ To částečně potvrzují slova jeho pozdější spolupracovnice Evy Bílkové, dle jejíchž vzpomínek (na

[1981-1990, místopředseda 1970-1976], Josef Krejčí [1990 - neznámo kdy]), inspektoři pro kulturu (Ota Sedláček, Pavel Hlaváč), odbor výstavby (Josef Skřivánek), MNV Staré Hradý (kromě V. Holmana zde byl tajemník Jaroslav Svoboda ze Sedlišť a účetní J. Brož), MNV Libáň (Josef Bernkopf, tajemník a od r. 1976 předseda, Alena Sitová, tajemnice), IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 15. 4. 2022.

²⁹⁹ Památník národního písemnictví (ředitelé Jaroslava Václavková, Oleg Homola, Jiří Sedláček, Radomír Pospíšil, Pravoslav Knaidl, Eva Wolfová), hospodárka v době počátků depozitáře na zámku Jiřina Jedličková, vedoucí Literárního archivu PNP Jaromír Loužil, Antonín Boháč, Josef David, Naděžda Macurová, pražští pracovníci spojení s depozitářem (Pavel Křivský, Jan Wagner, Lubomír Vaculík), pracovníci PNP na Starých Hradech (Karol Bílek 1971-2005, Eva Bílková od r. 1973 brigádně, jako zaměstnanec v letech 1980-2008), IN: Tamtéž.

³⁰⁰ K červnu 1976 to byli např. stavbyvedoucí Vladimír Holman (jako předseda), sochařka Milada Zubatá či archivář a historik Karol Bílek, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, Zápisy ze schůzí Osvětové besedy Staré Hradý 1975-2005, *Zápis ze schůze Osvětové besedy ve Starých Hradech dne 11. června 1976 (od 19 do 20 hod.)*, neoznačeno, s. 10.

³⁰¹ Např. Jiří M. Palát či Marie Kubátová, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 15. 4. 2022.

³⁰² V tomto roce bylo Vladimíru Holmanovi při příležitosti jeho 85. narozenin uděleno od Starých Hradů čestné občanství, IN: *Listy starohradské kroniky*, roč. 22, č. 2-3, září 1999, s. 43.

³⁰³ Tamtéž, s. 83.

³⁰⁴ Při vědomí nemožnosti jmenování všech aktérů (a to ani všech těch nejzásadnějších, bohužel) zde z jakési piety (místy znovu) uvedme alespoň některé z nich (zahrnující jak přímé aktéry rekonstrukčních etap z let 1949-1993, tak osoby spadající do předchozích dějin snahy o záchranu Starých Hradů): Jaromír Balda, Jaroslav Bárta, Miroslav Bartoň, Ladislav Beránek, Josef Bernkopf, Karol Bílek, Eva Bílková, Antonín Boháč, Milena Bretová, J. Brož, Jaroslav Čuban, Jiří Čuban, Josef David, Jarda Divecký, Karel Dušek, Milan Eliáš, p. Fišera, Pavel Hlaváč, Vladimír Holman, Oleg Homola, František Hylmar, Václav Irmanov, Jaroslav Jaroš, Jiřina Jedličková, Václav Jílek, Jan Joukl, Josef Kejzlar, Anna Kejzlarová, Pravoslav Knaidl, Hana Kofránková, Vladimír Komárek, Marie Krulichová, Rudolf Křesťan, Pavel Křivský, Josef Kříž, Marie Kubátová, Jaromír Lachman, Jan Lemberk, Jaromír Loužil, Stanislav Ludvík, Bohumil Macoun, František Macoun, Naděžda Macurová, Vladimír Mikolášek, Josef Najvrt, Jindřich Novák, Zdenka Nováková, Jiří Mojmir Palát, Stanislav Penc, Josef Plachý, Jaroslav Plíšek, Josef Plíšek, Božena Plíšková, Karel Pokorný, Radomír Pospíšil, J. Prokúpek, František Purkrt, Štěpán Rak, Sergej Roule, Karel Samsíňák, Jiří Sedláček, Ota Sedláček, Alena Sitová, Josef Skřivánek, Jindřich Slavík, Josef Slavík, Oldřich Slavík, Eliška Skokanová, Jiřina Straková, Alfred Strejček, František Svoboda ml., František Svoboda st., Jaroslav Svoboda, Josef Svoboda, František Škoda, Jan Škoda, Josef Škoda, Irena Škodová, Karel Šoltys, Mirek Špína, Dagmar Štětínová, Olga Šumberová, Alois Tintěra, Michal Trmal, Jan Trnka, Ladislav Tuláček, Vladimír Tůma, Lubomír Vaculík, František Večerník, Milena Vinařová, František Viták (pracoval se synem), Karel Vochoč, František Vojtíšek, Jan Wagner, Jaroslav Wagner, Stanley B. Winters, Eva Wolfová, Ivan Wurm, Václav Zima, Milada Zubatá.

Holmanova tehdejší vlastní slova) by on sám nic nedokázal, což však neubírá na síle tomu, že „*byl hlavním iniciátorem záchrany a tu dovedl do konce jako stavbu, a to nejen svou vytrvalostí (...) ale i uměním obklopit se lidmi, kteří dovedli pokračovat v jeho podnětu využívat zámek ke kulturním účelům a tím že ‚účastníci‘ kulturního dění vytvářeli i jeho obsah...‘*“. Od svého předsednictví na MNV Staré Hrady a v Sedlišti v roce 1964 dával místním obyvatelům „na potkání“ příklady toho, jak mohou při zajištění a započetí příslušných prací ty které místnosti do určitého časového horizontu vypadat a fungovat.³⁰⁵ Koncentroval tedy v sobě několik funkcí zároveň. Kromě institucionálního zaštitění své budoucí práce byl zároveň s tím rovněž jejím legitimizačně-agitačním obhájcem, připravujícím si takto pomyslnou půdu pro roli další, kterou bylo samotné technické (spolu)vedení samotných záchranných prací, které měly teprve přijít v horizontu dalších let. Teprve v této době se stal tím, koho později v jednom z dalších novinových rozhovorů popisoval jako někoho, kdo „*přichází úderem sedmé ranní na stavbu a teprve za soumraku šichtu končí...‘*“³⁰⁶

5. 3. Shrnutí

Institucionálně aktérská problematika záchrany Starých Hradů se tedy při obecném pohledu (jak z hlediska institucí, tak rovněž aktérů) opírá o několik faktických i pomyslných stran a úrovní. V tom nejzákladnějším rozdělení zde máme instituce, které do jisté míry ovlivňují aktéry sledované rekonstrukce. Ve druhé úrovni tohoto pomocného konstruktů můžeme poté jednotlivé strany blíže rozepsat z několika hledisek. Instituce zde zastupují úřední a technickou úroveň, přičemž jsou zde zastřešující orgány (národními výbory), které mají přes příslušné kulturní odbory rozhodující vliv na památkové úřady a ústavy památkové péče, které následně úkolují příslušné stavební podniky.

Mezi těmito institucemi a fyzickými aktéry záchrany se poté (z pomyslného hlediska) nacházejí dvě specifické legitimizační instituce. Konkrétně se jedná o Literární archiv Památníku národního písemnictví a Osvětovou besedu Staré Hrady. Prvně jmenovaná instituce kromě legitimizačního prvku v podobě uskladnění

³⁰⁵ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 7. 2. 2021.

³⁰⁶ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Náš pan učitel“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR (Páteční příloha Zemědělských novin Náš domov, roč. 37)*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 39, č. 219, 16. 9. 1983.

archivních písemností PNP přinášela také finanční zisky z pronájmu k tomu potřebných prostor v rámci zámku. Osvětová beseda Staré Hradý naproti tomu prvek záchrany zámku a jeho existenci legitimizovala organizováním a pořádáním velkého množství kulturních akcí v jeho prostorách. Nakonec zde jsou samotní aktéři záchrany starohradského zámku, které je možné rozdělit na aktéry přímé a nepřímé (ačkoliv, jak poznamenává E. Bílková, pracovali starohradští zaměstnanci LA PNP a Osvětové besedy Staré Hradý na zámku pravidelně řadu let. Naznačená hierarchizace aktérů je tedy do jisté míry, jak již bylo řečeno, pouze orientačním pracovním konstruktem). Ti druzí do určité míry představují spojení s institucemi, jelikož se jedná o jejich zaměstnance, kteří se tak nepřímo, skrze rozhodnutí těchto orgánů, podílejí na záchraně zámku.

Prvně jmenovaní aktéři jsou pak bezprostředně ti, kteří se doslova holýma rukama aktivně podílejí na rekonstrukčních pracích, přičemž je nutné mezi nimi rozlišovat z hlediska jejich důležitosti. Tu je možné opřít o profesní způsobilost, ze které plyne jejich hierarchické zařazení v rámci jednotlivých fází rekonstrukčních záchranných prací. Tito aktéři jsou pak s výše naznačenými institucemi „spojení“ přes nezbytnou úřední komunikaci, díky které jsou schopni uvádět do chodu konzultované stavební úpravy zámku, které jsou jim těmito institucemi posvěcovány. V jistém ohledu tedy nyní do určité míry známe jednotlivé komponenty a fungování onoho velkého, složitého a teoretického aktérsko-úředního kolosu. To je však třeba porovnat s praxí a konkrétním příkladem.

6. Záchrana zámku: Strategie vyjednávání

*Nad roubením studny na nádvoří,
ve Starých Hradech stojím zamyšlen.
Pro čas je náš věk jen kapkou v moři.
A přece dílo jedné z lidských směn,
jež otisklo svou lásku do kamenů,
je záznamem, jenž přežije svůj věk,
a dá přežití i každému jménu,
jež neztrácí se do ponorných řek.
Jen láska mohla obnoviti brány,
pro slávu života a krásu domova.
Ty ruce byly tvrdě zmapovány.
Jen z lásky každé vzácné dílo roste,
a básník obléká je do slova.
Co veliké je - skromné je a prosté...!³⁰⁷*

Jaroslav Moucha, *Starohradský sonet*

6.1 Na cestě k odstřelu (1948-1961)

Ačkoliv samotná záchranná rekonstrukce zámku Staré Hradky tak jak je časově vymezena v rámci tohoto textu, začíná až rokem 1965, není možné v rámci vlastní analýzy příběhu jejich rekonstrukce tímto *Annem Domini* skutečně začít. Je tomu tak pro samozřejmé zachování komplexnosti celého výkladu, kdy je třeba dodržet přesah vymezeného pole historického bádání po směru časové osy a zároveň i proti ní, jelikož nic neexistuje (či v tomto případě spíše neexistovalo) jen tak samo o sobě. Proto je třeba se nejprve zabývat výše avizovaným obdobím před procesem samotné rekonstrukce, jehož ústředním tématem bylo postupné chátrání zámku a následný

³⁰⁷ *Listy starohradské kroniky*, roč. 6, č. 2., červen 1983, s. 17.

záměr jeho bezpečnostního odstřelu. Tento první textový oddíl tak bude do jisté míry určitým opakováním již shora řečeného, jelikož je pro zachování faktografické kompaktnosti nutné nejen navázat na konec kapitoly věnované dějinám Starých Hradů (kapitola 3. *Staré Hradý jako tvrz, hrad, zámek a ruina*), ale také některé její pasáže na tomto místě znovu zopakovat a následně rozvést tak, aby bylo následně možné plynule přejít do kontextu prvního předzáchraného období dějin Starých Hradů. Jak již tedy bylo naznačeno v příslušné kapitole, pozvolný úpadek zámku můžeme detekovat již ve druhé polovině osmnáctého století, od které se svou vlastní dynamikou rozbíhá postupné dílo (vesměs) ignorované zkázy.

Ze Starých Hradů se tak (do roku 1960) stala poloviční zřícenina, z jejíž (nejstarší) gotické části zůstala jen jedna zeď a přízemí paláce se zbytky prvního patra. Později vzniklá renesanční křídla byla popraskaná od základů až po střechu,³⁰⁸ která již delší dobu nechránila stavbu před působením deště.³⁰⁹ Bylo zde také možné spatřit propadající se komíny, zazděné klenby, okna postrádající ostění (nebo rovnou také zazděná)³¹⁰ a trhliny ve zdech, které byly tak veliké, že se jimi dalo prolézt.³¹¹ Uvolněné části tohoto rozestupujícího se zdiva³¹² (které se rovněž stalo domovem netopýrů) začaly v podobě padajících kamenů později dokonce ohrožovat kolemjdoucí chodce.³¹³

Spolu se zámkem však dostupné prameny z této doby reflektují i neméně kritickou situaci kostela (kaple) sv. Jana Křtitele, nacházejícího se v areálu již od vzniku gotického hradu (hrádku). O jeho neutěšené situaci referují úřední prameny z října roku 1913,³¹⁴ které (skrže Patronátní úřad Pavla Ungnáda, říšského hraběte z Weissenwolffů) „*Slavnému c. k. okresnímu hejtmánství v Jičíně*“ referují o tom, že

³⁰⁸ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Jak vrátit památkám život“, *Rudé právo: Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa*, Praha, Svoboda, roč. 62, č. 15, 30. 3. 1982.

³⁰⁹ Tamtéž, „Mladé Staré Hradý“, *Květy*, Praha, Ústřední tiskový orgán KSČ, roč. 32, č. 31, 12. 9. 1982, s. 18.

³¹⁰ Tamtéž, „Příkladná spolupráce MNV s občany při záchraně historické kulturní památky“, *Informační týdeník Federálního úřadu pro tisk a informace*, Praha, Federální úřad pro tisk a informace, roč. 37, 1983.

³¹¹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Jak vrátit památkám život“, *Rudé právo: Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa*, Praha, Svoboda, roč. 62, č. 15, 30. 3. 1982.

³¹² „Po stopách rodu pánů z Pardubic“, IN: *Turistický věstník Klubu českých turistů odbor Pardubice*, Pardubice, Odbor klubu československých turistů v Pardubicích, roč. 21, č. 4-5, srpen 1942, s. 35.

³¹³ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 32, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1984-1985), „Krása zrozená z obětavosti lidí“, *Lidová demokracie: Orgán čs. strany lidové- nositel řádu práce*, Praha, Nakladatelství Lidová demokracie, roč. 40, č. 171, 21. 7. 1984.

³¹⁴ Respektive již v roce 1907, přičemž rok 1913 představuje dílčí závěr této záležitosti.

do „*kaple ve Starých Hradech následkem špatné střechy zatékalo*“ a bylo tedy nutné „*dáti tuto [kapli] ihned opravit*“. K dopisu je rovněž přiložena informace ohledně objednání služeb pokrývače a další osoby zodpovědné za potřebný stavební materiál (v celkové ceně 75 korun), v rámci které je v listu dále žádáno „*za dodatečné jich schválení a povolení výplaty z vlastního jmění kaple Starohradské*.“³¹⁵ S vědomím tohoto předešlého stavu poté snáze pochopíme to, co je „mezi řádky“ o kostelu řečeno v roce 1948 v souvislosti s žádostí o přidělení lesní půdy tomuto objektu, kdy „*níže podepsaná duchovní správa upozorňuje, že se jedná o objekt výlučně památkový a historicky i umělecky velmi cenný, na jehož udržování je třeba vysokých finančních nákladů*.“³¹⁶

V rámci novodobých dějin Starých Hradů (a jejich bezprostředního okolí) se tedy bez nejmenších pochyb jedná o časový úsek nesoucí se ve znamení všeobecného rozpadu a zkázy, který Vladimír Holman (poněkud poeticky) pojmenoval jako dobu, kdy „*na rozvalinách rostly akáty, kopřivy a černý bez*“.³¹⁷ I přesto však, jak již bylo rovněž naznačeno na konci zmiňované kapitoly k dějinám zámku, existovaly v průběhu této pochmurné fáze jeho existence snahy či alespoň podněty o záchranu, které do písmene naplňují nejen historiografické pravidlo ohledně dvou kontextů ke zkoumání dějinných událostí (tedy [v tomto konkrétním případě] předešlého a budoucího) ale zároveň také ono trefné pořekadlo o tom, že lidé v rámci jakékoliv snahy často stojí na ramenou lidí (v této snaze jemu) předcházejících. Byť je zároveň s touto chronologickou návazností rovněž nutné reflektovat také onu samozřejmou paralelnost historických dějů.

Jednalo se především o několikaletou snahu Ing. Karla Vochoče, zakladatele odboru KČT v Libáni³¹⁸ (kterýžto klub vypracoval v roce 1938 memorandum ke kritickému stavu zámku pro Státní památkový úřad v Praze),³¹⁹ z jehož podnětu se rovněž začal vytvářet „Výbor pro zabezpečení Starých Hradů“.³²⁰ Dále je vedle toho v souvislosti s osobou Karla Vochoče a aktivitami kolem zámku třeba zmínit také

³¹⁵ SOKA Jičín, fond Okresní úřad Jičín, karton č. 502, inv. č. 1512.

³¹⁶ SOKA Jičín, Místní národní výbor Staré Hradě, Péče o budovy kulturních zařízení, Oprava zámku, karton č. 1,2 (neusp.), č. j. 337/48, *Žádost o přiděl. lesní půdy kostelu*.

³¹⁷ BÍLKOVÍ Eva a KAROL - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hradě*, s. 14.

³¹⁸ „Vzpomínka na Ing. Karla Vochoče“, *Předvoj: Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně*, Jičín, OV KSČ, roč. 20, č. 37, 14. 9. 1979, s. 3.

³¹⁹ *Hlas našeho venkova*, *Týdeník Republikánské strany československého venkova pro pro kraj jičínský a okresy horské*, Jičín, Krajský sekretariát Republikánské strany československého venkova, roč. 19, č. 17, 28. 4. 1938, s. 3.

³²⁰ „Vzpomínka na Ing. Karla Vochoče“, *Předvoj Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně*, roč. 20, č. 37, 14. 9. 1979, s. 3.

např. apel Musejního spolku pro Libáň a okolí (vznesený učitelem Františkem Vojtíškem) na zabezpečení zámeckého zdiva z roku 1940³²¹ nebo (vzhledem ke svému stavu přednostně nutnou) opravu zámeckých sgrafit v roce 1944³²² (jejichž stav se podařilo o dva roky později stabilizovat sochaři A. Tintěrovi),³²³ součástí čehož bylo odvedení ze střech na ohrožená sgrafita tekoucí vody pomocí instalovaného žlabu.³²⁴

Avšak, jak již bylo řečeno výše, přes tyto snahy se řečený rozpad zámku nepodařilo být jen zpomalit, natož pak zcela zastavit, na což měl vliv (až na výjimky) neodborný charakter záchranných zásahů, nedostatek pro renovaci potřebných finančních prostředků a rovněž také lhostejný přístup Národního pozemkového fondu, jenž zámek Staré Hrady (či přesněji řečeno to, co z něho po letech institucionálně víceméně ignorovaného rozkladu zbylo) získal do svého držení po skončení druhé války.³²⁵ Pro roky 1946 až 1947 je v souvislosti se Starými Hrady poté nutné na chvíli věnovat pozornost komunikaci mezi Prahou, Jičínem, Libání a Starými Hrady, jelikož je nám alespoň částečně schopna osvětlit další situaci kolem zámku.

Z několika kusů dochované úřední korespondence libáňského musejního spolku s Památkovým úřadem v Praze, státním konzervátorem v Jičíně, tamním okresním národním výborem a Starými Hrady (odkazující na aktivitu spolku z roku 1940 [tedy ona zmiňovaná oprava zámeckého zdiva, dále např. informování o nutnosti největších oprav právě v případě zámku a krocích k záchraně objektu v rámci kooperace „*Výboru pro opravu Starých Hradů*“ a spolku „*Rodáků v Praze*“]),³²⁶ je

³²¹ SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 89, Soupis umělecko-historických památek okresu Jičín, 1940.

³²² „Ve Starých Hradech u Libáně se právě provádí odborná úprava cenných sgrafit, znázorňujících biblické výjevy. Sgrafita mají vysokou uměleckou hodnotu.“, IN: „Zachraňujeme staré památky“, *Hlas našeho venkova, Týdeník Republikánské strany československého venkova pro kraj jičínský a okresy horské*, Jičín, Krajský sekretariát Republikánské strany československého venkova, roč. 25, č. 44, 3. 11. 1944, s. 4.

³²³ U pozdější restaurace sgrafit provedené A. Tintěrou v sedmdesátých letech, hrála značnou roli neschopnost dosažení konsenzu mezi pražskými a východočeskými památkáři, jejichž podstatou byly rozdílné názory na opravu úseků, kde se nedochoval původní obraz sgrafit (šlo tedy o to, zda tyto úseky dotvořit, nebo zda naopak ponechat zrestaurovaný prázdný jednobarevný porch omítky bez jakéhokoliv vyobrazení). Na tom, jak např. dokončit postavu na obraze „Klanění tří králů“, se A. Tintěra radil hned s několika výtvarníky, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 5. 12. 2023.

³²⁴ *Předvoj: Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně*, Jičín, OV KSČ, roč. 20, č. 37, 14. 9. 1979, s. 3.

³²⁵ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Mladé Staré Hrady“, *Květy*, Praha, Ústřední tiskový orgán KSČ, roč. 32, č. 31, 12. 8. 1982, s. 18.

³²⁶ SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 89, Soupis umělecko-historických památek okresu Jičín, 1940.

poté možné k situaci zámku vysledovat snahu zmiňovaného spolku o úřední připomenutí špatného stavu objektu.³²⁷

Tento stav byl později příslušným památkovým orgánem reflektován,³²⁸ avšak impulsy pro vlastní stabilizační úpravy přicházejí (v rámci „seznamu zamýšlených staveb uměleckohistorických a jejich oprav pro zařazení do plánování v rámci jičínského okresu)“³²⁹ či dalších snah³³⁰ až příliš pozdě. Stane se tak totiž bohužel až v době po propadu a zřícení klenby v dubnu 1949,³³¹ kdy se „*neodbornými úpravami dne 14. dubna 1949 propadla klenba v rozloze 10 m² v severní části předhradí směrem ke kapli*“ (v důsledku čehož se 20. května roku 1951 zborčila rovněž i část severní štítové zdi jelikož došlo pádem řečené klenby k jejímu statickému narušení).³³²

Avšak díky chápavému postoji MNV ve Starých Hradech a ochotě stavitele Josefa³³³ Kříže ze SKP v Jičíně (jenž zdarma vypracoval stavební plány rekonstrukce zámku a s tím související finanční rozpočet) mohlo být koncem října téhož roku přikročeno k zabezpečení řečené zdi a zároveň s tím rovněž k odbourání (koncem 19. století instalovaných) pivovarských přístavků, které byly, jak už bylo rovněž řečeno výše, jednou z bezprostředních technických příčin popsaných pádů klenby a štítové

³²⁷ „Občany ze Starých Hradů jsem upozorňován, že se tam vytrhává podlaha, do nádvoří, že vozí řízky, že prý Staré Hrady budou přeměněny na hospodářství atd. V zájmu této stavby bylo by snad na místě ustanoviti někoho, komu by bylo dáno určité právo, aby zde mohl zaříditi, čeho je třeba.“, IN: SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 123, Staré Hrady 1946a.

³²⁸ „Státní památkový úřad v Praze upozorňuje, že zámek v Starých Hradech je jednou z nejvýznačnějších renesančních stavebních památek v Čechách. Pečlivé udržování tohoto objektu, který je pod ochranou zdejšího úřadu je naléhavým zájmem veřejným. Proto žádá Státní památkový úřad o urychlené sdělení, je-li postaráno o ochranu zámku, není-li svévolně ničen a netrpí-li vlivy povětrnosti. Současně oznamte jméno osoby, pověřené správou tohoto objektu.“, IN: SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 123, Staré Hrady 1947a.

³²⁹ „4.-Staré Hrady u Libáně: hrad: ze 16. stol. nutno provésti některé zabezpečovací práce, zřícena klenba v podjezdu, oprava střech, povážlivých trhlin ve zdech.“, IN: SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 96, Staré Hrady 1949.

³³⁰ „Státní památkový úřad v Praze, pokládá za nutné, aby při obnově zřícené klenby v předhradí byl zachován původní tvar, i materiál; při tom nutno ovšem dbáti též náležitě stability. Je však třeba pamatovati na postupné pietní opravy celého zámku za souhlasu, po případě i dozoru státního památkového úřadu. Řádné udržování této významné památky podle podmínek přídelu vyžaduje, aby bylo pečováno o její vnitřní stav, ale také o náležitou ochranu před škodami, přicházejícími zvenčí, tedy i před mimořádnými otřesy. Pro budoucnost je třeba čeliti takovým škodám vhodnými opatřeními dopravně policejními, zejména uzavřením přímého okolí pro zvláště těžká vozidla bez pružných obručí a vzpruh.“, IN: SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 123, Staré Hrady 1949.

³³¹ Toto období však nelze jednostranně klasifikovat jakožto čas absolutní nečinnosti, jelikož i v této době lze zaznamenat dílčí pokusy o stabilizační úpravy určitých částí zámku. Viz např. žádosti směrem ke KNV (v Hradci Králové) a ONV (v Jičíně) o přidělení dvou traverz a cementu pro provedení svépomocných prací., IN: SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, neusp., Protokolní kniha obce Staré Hrady 1948-1955, *Zápis 18*, nečíslováno.

³³² *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 13.

³³³ V Pencově brožůře je však osoba stavitele Josefa Kříže na s. 13 chybně uváděna pod jménem „stav. F. Kříž“.

zdi. Díky Křížově finančnímu ústupku mohla být navíc plánovaná oprava provedena z místních finančních zdrojů (což se později, již v rámci vlastní rekonstrukční fáze, ukázalo nejenom jakožto nutnost, ale zároveň i jako kontinuální problematický aspekt až do konce záchranných prací).³³⁴

Nedlouho po této události (1. června 1951) vyhotovil tedy stavitel Josef Kříž tříetapový rozpočet stavebních nákladů na jeho úpravu. V první fázi vyčíslil opravu předhradí (312 852 50 Kčs), do druhé části zahrnul gotickou a renesanční část v rámci vlastního zámeckého objektu (567 639 50 Kčs pro středověkou část a 437 290 60 Kčs pro renesanční) a nakonec vyčlenil finanční částku pro ohradní zeď (58 622 60 Kčs). Celkové náklady na opravné práce tedy tehdy činily 1 376 445 Kčs a 20 haléřů.³³⁵ Projektová dokumentace (II. stupně) pro květen 1956 nám poté může být příkladem podrobnějšího rozfázování takového rozpočtu.³³⁶ K říjnu roku 1954 se o Starých Hradech, a jejich stavu a využití, hovoří jako o volně přístupném a málo využívaném objektu (s výjimkou bytů v prostorách zámku pro zaměstnance MNV, nspecifikováno jestli ze Starých Hradů či z Libáně), v rámci jehož špatného stavu se provádějí rozsáhlé opravy.³³⁷ To je vzhledem k výše řečeným skutečnostem o laxním přístupu příslušných úřadů k zámku tvrzení poněkud paradoxní.

Ze zápisů starohradských obecních schůzi té doby (vzhledem k situaci zámku) dále vyplývá, že byly z nařízení krajského kulturního zaměstnance ze zámeckého nádvoří a také od kašny, odstraněny kůlny spolu s povalujícím se stavebním materiálem (v roce 1955).³³⁸ O rok později zápisy zase např. reflektují diskuze ohledně (zjevně příliš) dlouhého skladování střešních plechů, které byly následkem toho znehodnoceny,³³⁹ nebo rovněž (s dvouletým odstupem v roce 1959) také výpůjčky zámeckého materiálu. V tomto posledním bodu je dle mého názoru možné

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ Tamtéž.

³³⁶ „I. Práce bourací (3.349, 69 Kč), II. Práce zemní (v dokumentu neuvedeno), III. Isolace (1.087,02), IV. Zdivo nad základy (4.118,86), V. Lešení (728), VI. Úpravy povrchů, stěn a stropů (8.943,92), VII. Stropy, dlažby, mazaniny (18.480,72), VIII. Otvory (918,80), IX. Stav. úpravy šachtic (96,33), X. Vytápění (800,80), XI. Práce výpomocné (neuvedeno), XII. Vyčištění stavby (neuvedeno), XIII. Práce elektrotechnická (2.700, 95), celkem (bez započetí daně) 39.997, 80 Kč.“, IN: Národní památkový ústav, generální ředitelství, sbírka plánů, Oddělení dokumentačních fondů, karton L166, č. j. 10340/1956, s. 19.

³³⁷ Tamtéž, karton B13.

³³⁸ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hradky, kniha č. 15, neusp., Kronika obce Staré Hradky 1923-1973, s. 71.

³³⁹ Jde o poměrně zajímavý aspekt možné destrukce materiálu: „Na opravu střech je dále skladován plech a to tak dlouho, až se částečně vypařil, nebo ho sežraly prášky (hnojiva) která se k tomu přisypala.“, IN: Tamtéž, s. 75.

vysledovat náznak budoucích dialogových rozbrojů ohledně dodávek stavebního materiálu a s tím souvisejících věcí.³⁴⁰

K dalším událostem dostupná literatura poněkud mlžně konstatuje postupné zastavení započaté rekonstrukce, uvedené do souvislosti se zámekem coby „zátěží pro nastupující vládu strany“ v důsledku čehož byl „vydán výměr k odstranění a vytvořeny plány na odstřel celého zámku“.³⁴¹ V této souvislosti je dále důležité zmínit usnesení rady ONV v Jičíně z 28. dubna 1960 (téhož roku jméno zámku zmizelo ze seznamu chráněných památek³⁴²), ve kterém se (pod bodem g) „k MNV ve Starých Hradech“ hovoří o zajištění stavebních úprav na zámku, na které chce památkový úřad pro okres uvolnit finanční prostředky na nutné opravy, jelikož se objekt nachází ve „zchátralém stavu“ a dle diskuse je (v opozici k uvedenému faktu snahy realizovat pro daný objekt finanční pomoc a následnou opravu) doporučeno jej zbourat a ponechat z celé stavby pouze sklepy.³⁴³

V průběhu sledovaných let (od propadu klenby v roce 1949 až do zlomového roku 1960) byl tedy postupně schválen projekt na odstřel zámku (poprvé se tak stalo už v roce 1956),³⁴⁴ který nakonec zbývalo pouze zafinancovat a následně provést.³⁴⁵ Celkové náklady na tento odstřel měly činit celkem pět milionů korun.³⁴⁶ Ale jak již bylo uvedeno, podařilo se z této částky sehnat pouze 4 940 000 Kčs.³⁴⁷ V jednom z poskytnutých rozhovorů k tomu svého času Vladimír Holman poznamenal, že za stejnou částku³⁴⁸ byl zámek nakonec obnoven,³⁴⁹ což v jiném rozhovoru vysvětlil tím, že se na všem ohledně stavebního materiálu šetřilo.³⁵⁰ Finanční stránka, která

³⁴⁰ Např.: „Ze zámku MNV zapůjčil 3 fůry kamene na podezdívku drůbežárny a 700 cihel - Ale vráceno nebylo nic.“, IN: Tamtéž, s. 80.

³⁴¹ *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 13.

³⁴² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Mladé Staré Hrady“, *Květy*, Praha, Ústřední tiskový orgán KSČ, roč. 32, č. 31, 12. 8. 1982, s. 18.

³⁴³ SOKA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, kniha 60a, inv. č. 60.

³⁴⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Příklad z Libáně“, *Ahoj na sobotu: Příloha Svobodného slova*, Praha, Melantrich, roč. 13, 1986.

³⁴⁵ *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 13.

³⁴⁶ Tamtéž.

³⁴⁷ Pokud vezmeme v úvahu částku 60 tisíc Kčs, která do celkové částky na odstřel nakonec chyběla. Viz poznámka č. 1. na začátku tohoto textu.

³⁴⁸ Na její postupné proměny bude poukazováno na příslušných místech v dalších kapitolách textu.

³⁴⁹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 34, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1988), „Hledání ducha Starých Hradů“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 44, č. 184, 6. 8. 1988.

³⁵⁰ „Především použitím starého materiálu, zděním do fošen, opravou kamenných ostění oken i dveří pomocí želez a kameniny sesazených dohromady. Za hodinovou mzdu (kterou v jiném z poskytnutých rozhovorů vyčísluje na 5 Kč) byly zhotoveny atypické dřevěné rámy oken a celé dveře. Desetitisíce starých tašek na střechy jsme kupovali v okolí po čtyřiceti haléřích. Plány a dokumentaci jsme získali

záchranu Starých Hradů později komplikovala prakticky až do samotného konce rekonstrukčních prací, tak zámek na samotném prvopočátku všeho, paradoxně uchránila od jistoty úředně posvěceného zničení.

Ani v rozbouřeném klimatu „nově vzniklého“ československého státu (nebo možná právě kvůli němu) nebyly tedy Staré Hrady žádoucím památkovým objektem, jehož historické a kulturní dědictví zasluhuje v rámci svého zachování podání pomocné ruky. S odchodem poválečných padesátých let se však změnila také situace Starých Hradů. Došlo zde možná k jakémusi pomyslnému prohození vzájemných „rolí“, kdy pomalu odcházející budovatelská léta jedno nové budování umožnila.³⁵¹ Neodstřelením zámku Staré Hrady roku 1960,³⁵² tak započala jejich cesta za vlastní záchranou a také za (zнову)získáním bývalého statutu historické kulturní památky. Šlo však prozatím pouze o jakýsi „počátek počátku“, jelikož bylo předtím (tedy před započítím vlastních rekonstrukčních prací) nutné alespoň v základních konturách budoucí technické kroky záchranu zámku z úředně-institucionálního hlediska zaštitit. Tedy navázat potřebné kontakty, opatřit nezbytná razítka, a tím vybudovat „cesty“ k možnosti vůbec něco se Starými Hradami začít.

6. 1. 1 Analýza č. 1

6. 1. 2 (únor 1949 - březen 1961)

a) Od propadu klenby k doporučenému bourání (únor 1949 - leden 1950)

První úřední dialog mezi (v té době teprve budoucími) zachránci Starých Hradů a příslušnými kulturně-památkovými institucemi má tedy svůj počátek až rok po událostech února 1948, kdy samotnému pádu zámecké klenby předcházelo přidělení chátrajícího zámku Starým Hradům, kdy Ministerstvo zemědělství přidělilo 3. 2.

zdarma. To jsou ty ušetřené milióny.“, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 35, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1989), „Staré Hrady nám i budoucím“, *Rudé právo: Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa*, Praha, Svoboda, roč. 69, č. 186, 9. 8. 1989.

³⁵¹ Zde se jedná pouze o volně interpretované podobenství v rámci úpravy textu, jelikož nelze tuto tezi (ohledně časového přechodu a změny pozice Starých Hradů) s pomocí dostupných pramenů v případě potřeby nějak přesvědčivě doložit.

³⁵² Zde je nutno poznamenat, že i po tomto roce destrukce zámku zřejmě teoreticky hrozila stále, pokud by (dle mého názoru): 1. byla dodatečně složena požadovaná finanční částka pokrývající náklady odstřelu, 2. pokud by paralelně s tím nebyla V. Holmanem a spol. vyvíjena aktivita ohledně příprav na celkovou rekonstrukci objektu, např.: „Tenkrát, v první půlce šedesátých let za mnou přišel stavitel, co měl dozor nad Starými Hradami a povídá, že se bude bourat...“, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 34, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1988), „Hledání ducha Starých Hradů“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 44, č. 184, 6. 8. 1988.

1949 „podle §u 7, odst. 3 dekretu č. 12/45 Sb. do vlastnictví obce Staré Hradý zámeckou budovu s nemovitostmi ve Starých Hradech“,³⁵³ jejichž držba byla podmíněna udržováním „budovy, kaple a parku v dobrém stavu pod dohledem státního památkového úřadu v Praze“ a tím, že „veškerá vnitřní i vnější adaptace v budovách, jakož i různá opatření na přidělených pozemcích, která by porušovala jejich podstatu, budete prováděti jen se svolením státního památkového úřadu a dokud nevyrovnáte úhradu za přidělené objekty Národnímu pozemkovému fondu hotově nebo úvěrem, který si k tomu opatříte, také s předchozím schválením Národního pozemkového fondu“.³⁵⁴

V rámci této události, jejíž název je beze zbytku spíše pesimistickou předzvěstí zkázy něčeho, co pozbylo jakékoliv budoucnosti, je určující situací zmíněné přidělení zámku starohradské obci. Úryvek má většinou svého obsahu spíše doplňující informační charakter, pro argumentační strategie je tento dokument využitelný z hlediska uvedení podmínek držby zámku, které jsou zároveň aktérským činem dynamizujícím danou situaci a zároveň s tím tak i prvním příkladem argumentační strategie. Dle autora tohoto pramene musí totiž nový vlastník zámek udržovat v patřičném stavu, což je v rámci druhé podmínky detailněji rozvedeno na adaptace vnějších a vnitřních prostor, a rovněž případných úprav, které se budou týkat budov patřících k pozemkům v rámci zámeckého areálu.

Na přidělení zámku Starým Hradům poté navazuje reakce zmíněného Státního památkového úřadu v Praze, který (mimo zopakování stanovených podmínek držby zámku stran starohradské obce) „měl zájem na tom, aby shora uvedené podmínky byly řádně plněny“ a proto v souladu s tím „žádá, aby o každé projektované stavební, či jiné akci na objektech vám přidělených byl vždy včas uvědomen a aby příslušné projekty mu byly předkládány k předchozímu schválení ještě před jejich provedením.“ V dovětku poté ještě „současně laskavě žádá o sdělení v jakém stavebním stavu je zámek a jaké udržovací opravy je nutno v nejbližší době provést“.³⁵⁵ Započaté zajišťovací práce již však nemohly pádu zámecké klenby³⁵⁶

³⁵³ V textu poté následuje výměra zámku, pivovaru, zahrad a pastvin: „č. k. 1 starý zámek ve výměře 0. 1252 ha, 6/1 pivovar č, p. 3 0. 0604, 3/2 nový zámek č. p. 1 0. 0686, část 3/1 “ (takto uvedeno v originále) č. p. 2 0.3200, ppčk. 1 zahrada 0.1039, 4 zahrada 0.0212, 9/1 “ (uved. v orig.) 1. 4968, část 6 pastva 0.0950, celkem 2.2911 ha v k. ú. Staré Hradý...“, IN: SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hradý, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Zámek Staré Hradý, býv. maj. Thurn-Taxisová Jindřiška, velkostatek Staré Hradý, přiděl zámeckých nemovitostí*, č. j. 1522/49-IX/B 22, 3. 2. 1949.

³⁵⁴ Tamtéž.

³⁵⁵ Tamtéž, *Staré Hradý, zámek*, č. j. 1137/49, 21. 2. 1949.

zabránit. Staré Hrady o ní obratem referovaly jak Ministerstvo zemědělství, tak Státní památkový úřad.

Již tedy od samého počátku můžeme zaznamenat, že si příslušné instituce zakládají na připomínání nutnosti udržovat starohradský zámek fixováním patřičného fyzického stavu v souladu s předepsaným úředním postupem. V rámci této situace poté aktér dokumentu jedná se svým protějškem prostřednictvím tlaku na nově převzatou odpovědnost, se kterou je spojena povinnost zachování jeho přijatelného fyzického stavu objektu. Proces tohoto zachování je však každopádně podmíněn úředním dozorem a úředním schválením z rukou aktéra dopisu podmíněného splněním direktiv v tom obsažených, jakož i širěji pojatou sférou celého případu v podobě veřejného zájmu.

Přímým (a situaci tak interpretujícím) aktérem tohoto prvního čistě argumentačního pramene je zde Státní památkový úřad (se sídlem v Praze III), jenž druhému z protagonistů této matérie - MNV Staré Hrady v roli aktéra nepřímého, vytváří v rámci předložených podmínek k držbě starohradského zámku (danou situací organizující) objektivní vzorec společně sdílených významů, které se budou v dalších pramenech stejně jako zde vyskytovat v úloze předmětné „*Věci*“. Zároveň s tím se v dalších analýzách budou velice často Staré Hrady vyskytovat v pozici přímého či nepřímého aktéra pramene, a to ať již v roli obecního národního výboru, jako v tomto případě, ve variantě Osvětové besedy Staré Hrady, či jakožto zástupný prvek samotného zámku, který tak v daných případech sehrává určitou dvojroli aktéra a zároveň i projednávaného předmětu v rámci pramene.

Co se týče prvního přístupu, jeví se být strategie přímého aktéra tohoto prvního analyzovaného pramene kombinací argumentů vycházejícím z příčiny „*k podpoře dobrého a zamezení špatného*“ („*Podmínky tohoto výměru Vám ukládají povinnost udržovati budovu zámku i zámecký park v dobrém stavebním stavu....*“)³⁵⁷ a z autority instituce, která je tvůrcem pramene zastoupena („*...a pod dohledem Státního památkového úřadu v Praze*“),³⁵⁸ přičemž oba druhy argumentace jsou v dokumentu zastoupeny i podruhé v podobě poukazu na správný a úředně podchycený postup potřebných úprav („*Veškeré (...) adaptace v budovách, jakož i různá opatření (...) která by mohla porušiti jejich podstatu, můžete rovněž prováděti jen po předchozím*

³⁵⁶ „...kdy se neodbornými úpravami dne 14. dubna 1949 propadla klenba v rozloze 10 m² v severní části předhradí směrem ke kapli“, s. 84.

³⁵⁷ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Staré Hrady, zámek*, č. j. 1137/49, 21. 2. 1949.

³⁵⁸ Tamtéž.

schválení státního památkového úřadu.“).³⁵⁹ V závěru se poté přímý aktér pramene pro změnu uchyluje ke způsobu argumentace pomocí apelu na prospěch („*Se stanoviský ochrany památek jakožto veřejného zájmu (...) má zdejší úřad zájem na tom, aby shora uvedené podmínky byly řádně plněny.*“),³⁶⁰ kterou bychom mohli zároveň s tím zařadit rovněž mezi argumenty vycházející z autority na rekonstrukci zámku zainteresovaných institucí.

Symbolickou rovínou této argumentační strategie (kterážto rovina nám pomáhá identifikovat to, který pojem vyjadřuje kterou sociální praxi, reagující na sdílené vzorce významů v podobě situací projednávaných v prameni), jenž vlastně ony potřebné symboly generuje, je poté možné v tomto prvním konkrétním případě nalézt v několika podobách. Jedná se o slova, jako jsou „podmínky“, „povinnost“, „dohled“ a „schválení“, evokující, v souvislosti s předmětem tohoto jednání (nikoliv překvapivě) institucionální podřízenost nového postavení adresáta tohoto úředního sdělení, které tak dává explicitně na vědomí, že cenou za teoretické obnovení zámku, ke kterému by mohlo v budoucnosti dojít, bude zasazení jeho potenciálních zachránců do kompetenčně omezených pozic, souvisejících s postavením památkových orgánů a stupňovitým charakterem národních výborů, jehož místní obecní variantě budou tito lidé zodpovědní.

Do takto směřovaného stavu věcí poté (coby konečná fáze chybných či rovnou neuskutečněných kroků z předchozích let) zasáhl pád předhradní zámecké klenby, kterého je ze strany Starohradských v rámci aktérského činu využito k připomenutí momentální situace zámku, která poté samovolně přechází do určitého tlaku na uskutečnění nutných bezpečnostních opatření. Aktérský čin tedy konkrétně spočívá v oznámení této události spojeném s žádostí o reflexi vzniklé škody skrze posudek vyslaného úředníka, přičemž se autor dokumentu zároveň snaží vzhledem ke kritické povaze celé situace vymoci její rychlé a profesionální vyřízení. Zakomponováním obchodního aspektu (předání zámku) je zde poté také patrna snaha pozitivně využít jinak poměrně kritické situace:

„Místní národní výbor ve Starých Hradech Vám [Ministerstvu zemědělství] oznamuje, že dne 14. března se propadla klenba pod jednou bytovou jednotkou, a sice v předhradí, tj. v zachovalejší části hradu. Jelikož nedávno byl zde na úředním odhadu zástupce M. zemědělství, žádáme Vás, abyste při stanovení ceny za celý

³⁵⁹ Tamtéž.

³⁶⁰ Tamtéž.

*hradní komplet vzali laskavě v úvahu právě Vám hlášenou větší škodu (...) Zároveň žádáme za eventuální vyslání úředníka, který by škodu zde na místě zjistil. Jedná se asi o 10 m² klenby, které bylo způsobeno velkými otřesy od přejíždějících velkých tanků vojenských.*³⁶¹ Po totožném úvodním oslovení a taktéž i popisu pádu klenby Staré Hrady vzhledem k naléhavosti situace žádají Státní památkový úřad, aby „*laskavě okamžitě vyslali svého odborníka, který by škodu shlédl a nařídil další opatření.*“ Dále poté (ve shodě se sdělením Ministerstvu zemědělství) informují o tom, že „*toto zřícení bylo způsobeno otřesy jedoucích voj. tanků.*“³⁶²

Zde se tedy přímým aktérem pramene stávají Starohradští se svým místním národním výborem, když Ministerstvu zemědělství v Praze nabízejí k onomu výše naznačenému společnému sdílení situaci organizující aspekt v podobě defektních změn v areálu zámku, jenž následně vytváří rétorickou strategii MNV Staré Hrady v podobě argumentace pomocí analogie („*se propadla klenba (...) které bylo způsobeno velkými otřesy od přejíždějících velkých tanků vojenských*“),³⁶³ přičemž tento způsob příčinné argumentace je v kombinaci s argumentací zaměřenou na faktickou věcnost aplikován rovněž i na projednávaný prvek finančního ohodnocení zámku vzhledem k jeho prodeji („*abyste při stanovení ceny (...) vzali laskavě v úvahu (...) právě Vám hlášenou větší škodu.*“).³⁶⁴

Ve druhé, příbuzné situaci se stejným rozvržením rolí těch samých aktérů, je poté použito taktéž argumentační strategie analogií („*...se propadla klenba (...) způsobeno otřesy jedoucích voj. tanků.*“),³⁶⁵ jenž je následován argumentací z autority (konkrétního, avšak zde nejmenovaného zástupce konkrétní instituce), jejímž úkolem je v tomto případě argumentaci jí bezprostředně předcházející podepřít a zajistit („*...vyslali svého odborníka...*“).³⁶⁶ Z hlediska symbolických rovin z těchto argumentací vystupujících je poté nutné se zmínit o apelu MNV Staré Hrady na citovou stránku věci v případě prvním („*laskavost*“) a na nezbytnou rychlou reakci památkářů v roli nepřímého aktéra pramene v případě druhém („*naléhavost*“ upřesněnou jakožto „*okamžitou*“).

³⁶¹ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, býv. majitelka Thurn-Taxis*, č. j. 1522/49-IX/B 22, 15. 3. 1949.

³⁶² Tamtéž, *Hlášení o náhlé škodě v hradě*, č. j. 1137/49, 15. 3. 1949.

³⁶³ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, býv. majitelka Thurn-Taxis*, č. j. 1522/49-IX/B 22, 15. 3. 1949.

³⁶⁴ Tamtéž.

³⁶⁵ Tamtéž, *Hlášení o náhlé škodě v hradě*, č. j. 1137/49, 15. 3. 1949.

³⁶⁶ Tamtéž.

Tato událost jako kdyby poté na určitý moment probrala úřední místa z letargie, což je možno identifikovat v aktérském činu připomenutí povinností spojených s eventuální držbou objektu, ve kterém je rovněž zopakována zmíněná nutnost neustálé koordinace s úředním dohledem stran objektu a upozorněním přecházejícím v pohružku, která připomíná sílu dosahu zodpovědných institucí. Událost je zde tedy opět symbolizována situací (přesněji řečeno otázkou) nového vlastnictví zámku. Logicky se opakující prvek vlastnictví je zde v rámci argumentační strategie autora pramene následován inklinací k možnému pasivnímu přijetí celého nového údělu Starohradských spojeného s nabytým vlastnictvím, k nimž je opět vázán aspekt souboru povinností sloužících ke stabilizaci chátrajícího objektu. Příslušné instituce, ze kterých tento fakt snímá určitou část starostí, si však zároveň nad celým procesem udržují i dál formální kontrolu. Závěrem je aktérem listu apelováno na pochopení nového majitele, jakož i jeho politicko-kulturní uvědomělost.

Ten samý měsíc poté totiž konzervátor Státního památkového úřadu v Jičíně prof. Jaroslav Mencl (s odvoláním na Ministerstvo zemědělství a Státní památkový úřad) vydává oznámení o povinnostech MNV Staré Hradky vzhledem k vlastnictví zámku, ve kterém Starohradským připomíná, že jim „*byl do vlastnictví přidělen hrad Staré Hradky se všemi povinnostmi, jež se vtělují při zaknihování podobné historické nebo umělecké památky*“ jelikož „*hrad, který jste převzali, je takovou památkou, běřete na sebe všechny povinnosti o řádné udržování hradu a všechny změny, které byste chtěli provádět v hradu nebo v nejbližším sousedství je nutno bezpodmínečně hlásit buď konzervátoru do Jičína nebo přímo Památkovému úřadu do Prahy (...)* Je naprosto zakázáno památku demolovati, rozebíratí a používatí materiálu z ní na jiné stavby, jak mi bylo hlášeno z Libáně.“³⁶⁷

O týden později můžeme naopak v dostupných pramenech zaznamenat „*Zjištění stavebního stavu zámku ve Starých Hradech u Libáně*“ z produkce jičínského ONV, odeslané Krajskému národnímu výboru v Hradci Králové, obsahující návrh na zbourání starohradského zámku, které vzhledem ke stavu tohoto objektu hovořilo (mimo již uvedené změně majitele a udržovacích povinnostech s tím spojených) o „*podniknutí takové stavební akce, ať už opravy či rozbourání, které by zajistily jeho bezpečnost*“, což je dále rozvedeno upozorněním na to, že „*poněvadž potřebný náklad na tyto stavební práce bude nutno hraditi z prostředků státních, ježto jmenovaná obec by jich ze svých vlastních prostředků uhraditi nemohla, žádá okresní*

³⁶⁷ Tamtéž, neoznačeno, 31. 3. 1949.

národní výbor v Jičíně, aby technický referát krajského národního výboru zařídil za účasti zástupce Stát. památkového úřadu v Praze, příp. úředníka tohoto úřadu u KNV, prohlídku zmíněného objektu a výsledek její zhodnotil v konkretisovaných úkolech nutných úprav stavebních, příp. zbourání těch částí které nejsou opravy schopné. Tento výsledek by byl pak podkladem návrhu pro zařazení nejnaléhavějších opravných prací do operativního plánu na rok 1950.“ Následně je v listu uvedena prosba o urychlené provedení (této) prohlídky, aby mohla být ve spolupráci se starohradskou obcí učiněna další opatření.³⁶⁸

Oznámení jičínského konzervátora Jaroslava Mencla z 31. března 1949 (zastupujícího Státní památkový úřad v Jičíně) s sebou přináší obdobné nastavení projednávané situace v podobě sdíleného významového vzorce (v podobě přidělení zámku Staré Hradky stejnojmenné obci) i z něj plynoucích argumentačních strategií zaměřených na veřejný zájem a odvolání se k autoritě („*béřete na sebe všechny povinnosti o řádné udržování (...) je nutno bezpodmínečně hlásit buďto konservátoru do Jičína nebo přímo Památkovému úřadu do Prahy...*“),³⁶⁹ nadstavbou je zde v tomto případě argumentace obecně známou věcí (*...je naprosto zakázáno památku demolovati...*“),³⁷⁰ doplněná argumentací opřenu opět o autoritu („*...jak mi bylo hlášeno z Libáně*“).³⁷¹ Vyznění symbolů („povinnost, „vlastnictví“, „přidělení“ či „památka“), které z této argumentace vyvstávají, je tedy podobné těm, které jsem uvedl v komentáři k prvnímu prameni dokumentující tuto událost. A stejně tak je tomu u zjištění stavu zámku (argumentace příčinou a autoritou: „*...je povinna udržovati jej v řádném stavu a za dozoru Památkového úřadu podniknouti takové stavební akce (...) které by zajistily jeho bezpečnost.*“),³⁷² doplněná opět argumentem směřujícím k veřejnému zájmu v podobě nutnosti zafinancování zamýšleného podniku („*...potřebný náklad (...) bude nutno hraditi z prostředků státních...*“),³⁷³ od čehož se rovněž odvíjí taktéž s předešlými prameny k tomuto podtématu místy shodný smysl symbolický (např. „vlastnictví“ nebo „povinnost“, dále jsou zde však i termíny jako je: „dozor“, „udržovat“, „prostředky“, „oprava“ či „zbourání“), vedoucí k podobnému interpretačnímu vyznění.

³⁶⁸ Tamtéž, *Zjištění stavebního stavu zámku ve Starých Hradech u Libáně*, zn. 711-30/3-1040-2, 5. 4. 1949.

³⁶⁹ Tamtéž, neoznačeno, 31. 3. 1949.

³⁷⁰ Tamtéž.

³⁷¹ Tamtéž.

³⁷² Tamtéž, *Zjištění stavebního stavu zámku ve Starých Hradech u Libáně*, zn. 711-30/3-1040-2, 5. 4. 1949.

³⁷³ Tamtéž.

Pád klenby (v roli nové určují situace v rámci „zjištění stavebního stavu zámku“) tedy kromě naléhání Starohradských na stabilizaci a s tím spojené připomenutí toho, jak špatně se věci kolem zámku mají, rozhybe rovněž procesy jiných iniciativ (okresu a kraje), ve kterých padne (vedle nadnesené opravné varianty) poprvé zmínka o řešení nastalého problému se zámkem silou technického odstřelu, což ke Starým Hradům přivábí ještě těsněji památkové instituce z hlediska jejich záštity finanční stránky obou nabízených řešení. Situací v rámci události je v tomto případě zjištění technického stavu zámku, rozvíjející předchozí pramenná svědectví ke změně jeho vlastnictví z rukou státu do rukou obce. Je zde opět zdůrazněna povinnost péče nového majitele o převzatou stavbu, přičemž jakákoliv budoucí změna stavu tohoto objektu naznačuje jistou nedůvěru památkových institucí ke schopnostem nového majitele si s převzatým majetkem poradit.

Kromě tohoto náznaku je zde také položen podstatný důraz na ekonomickou stránku věci, v rámci které je obec rovněž v nevýhodě. Běh událostí je poté stále pojišťován dohledem nad celým procesem, což je doplněno přiznáním časové tísně a tudíž nutnosti vybrat k rekonstrukci jen některé úseky stavby. Další z úředních pramenů tedy pomocí specifikace rozvádí původní úřední myšlenku o zachování zámku, která je zde navíc pojištěna odkloněním místní dopravy coby jednoho z narušitelských faktorů v rámci působení na statiku objektu. Sledovaný úryvek opětovně dokládá možnost hlubšího úředního zásahu pověřených institucí, v kterémžto detailnějším rámci je rovněž obecnější zachování statické funkce zámku. Důraz na zachování nutného postupu se zde poté střídá s poznámkou k pečlivosti provedení nařízeného postupu, což původně úryvku doplňuje zmíněním svého přehledu nad celou situací:

Dva dny po detekci stavu zámku informuje Státní památkový úřad obec Staré Hrady o tom, že *„pokládá na nutné, aby při obnovení zřícené klenby v předhradí byl zachován původní tvar, i materiál; při tom nutno ovšem dbáti též náležitě stability.“* Dále starohradské informuje, že *„je však třeba pamatovati na postupné pietní opravy celého zámku za souhlasu, po případě i dozoru státního památkového úřadu. Řádné udržování této významné památky podle podmínek přidělu vyžaduje, aby bylo pečováno o její vnitřní stav, ale také o náležitou ochranu před škodami, přicházejícími zvenčí, tedy i před mimořádnými otřesy.“* Toto doporučení je

uzavřeno pobídkou k dopravně-policejním opatřením, v rámci kterých by se přímé okolí (zámku) uzavřelo pro „zvlášť těžká vozidla bez pružných obručí a vzpruh.“³⁷⁴

K 17. srpnu téhož roku máme poté k dispozici úřední doklad opět z provenience Státního památkového úřadu ke stavu zámku, který (znovu) upozorňuje jeho nové majitele na špatný stav jeho starší i novější části v souvislosti s doporučeným postupem opravných prací: „...Budova č. p. 2 (tzv. ‚Nový zámek‘) vyžaduje celkovou opravu střech a zabezpečení ohrožených částí, zejména rekonstrukci zřícených křížových kleneb. Zároveň bude nutno provést důkladnou opravu všech komínových těles s přesným zachováním, resp. obnovením původního architektonického členění. Také oprava ohradních zdí je velmi nutná (...) Nejnebezpečnější stavební poruchy ovšem byly zjištěny na budově č. p. 1 (tzv. ‚Starém zámku‘). Tento umělecko-historický velmi významný objekt, který utrpěl katastrofálně částečným zřícením gotického křídla, vyžaduje nezbytně soustavného zabezpečení, nemají-li nastati nenahraditelné ztráty.“³⁷⁵

Jde o soubor kroků nutných k fixaci jednotlivých poškozených prvků v rámci starohradského komplexu, přičemž je vše pro orientační přehled rozděleno na jeho starší a novější část. Jde tedy o položení důrazu na zjevně ne příliš nadějný stav Starých Hradů, který je argumentem pro připomenutí vlastních povinností a kroků v souvislosti s naznačeným stavem zámku. Zbytek daného textu je poté již pouze technicko-informačním seznamem doporučených kroků: „1. Revize konstrukce krovů a stropů, jejich zpevnění, doplnění a oprava; 2. Vyspravení a doplnění taškové krytiny; 3. Důkladná oprava komínových těles; 4. Zajištění uvolněné konstrukce hlavních říms, zejména nad pivovarem, zabezpečení obvodového zdiva ohroženého trhlinami; 5. Zabezpečení koruny obvodní zdi gotického zdiva“.

Zmíněné skutečnosti ohledně havarijního stavu zámku a přání obce Staré Hradě zámek vlastnit v dalším příkladu (oné určující symbolické situaci) tedy ústí do finančního vymezení celé záležitosti v souvislosti s případným odkupem objektu, přičemž (již jednou úředně vyslovená) hrozba částečného zbourání je v celém jednání i nadále patrná. Její efekt je však brzděň soustavnými náznaky po snaze zámek ve Starých Hradech naproti tomu zachovat. Je zde ze strany Starých Hradů patrný protest ohledně jinak samozřejmého technického udržování jedné z částí

³⁷⁴ Tamtéž, *Staré Hradě, Zámek - oznámení škody*, č. j. 106/49 z 15-3 1949, 7. 4. 1949.

³⁷⁵ Tamtéž, *Staré Hradě - budovy č. p. 1 a 2 (starý a nový zámek)*, *Ochrana*, č. j. 5363/49, 17. 8. 1949.

svěřené stavby, což je podepřeno připomenutím faktu, že z hlediska krátkodobého horizontu obecného plánování oprav není se Starými Hradý příliš počítáno:

Pět měsíců po srpnovém upozornění nových majitelů zámku na jeho neblahý stav, přichází (vedle již konzultovaného stavu objektu a s tím souvisejících záchranných opatření) na pořad dne rovněž kupní cena chátrajícího zámku, kterou Národní pozemkový fond (při Ministerstvu zemědělství) na podkladě odborného odhadu stanovil na „110 000 Kčs“³⁷⁶ O několik dní později ONV v Jičíně kromě jiného (po korespondenci s Hradcem Králové v dubnu loňského roku) znovu předkládá návrh k demolici objektu, tentokrát Státnímu památkovému úřadu, kdy si s odvoláním na nezachovaný dopis ze 17. srpna 1949 dovoluje sdělit, že „*podle našeho názoru není nadále únosné trvati na řádném udržování budovy č. p. 1* [vlastní zámek] *vzhledem k jejímu desolátnímu stavu a k rozsahu stále a stále potřebných oprav. Doporučovali bychom proto (zejména s ohledem na špatné vyhlídky ohledně zařazení této stavební akce do operativního plánu stavebnictví na rok 1951) zbourati budovu č. p. 1 a věnovati se větší měrou údržbě a opravám obytné části č. p. 2* [tzn. předzámčí], *včetně zámecké kaple.*“³⁷⁷

Tento příklad, jehož sdíleným vzorcem významů je zde konkrétně ochrana mezitím se rozpadajícího zámku, vytváří prostor pro jednání technického referátu v Jičíně jakožto přímého aktéra pramene, který v tomto dialogu s partnerským aktérem nepřímým (kterým je zde opět Státní památkový úřad), vynáší na světlo pramenů argument týkající se tematicky záštity pomocí institucionální autority („...*podle našeho názoru není nadále únosné trvati na řádném udržování budovy...*“),³⁷⁸ jehož součástí je podepření vzneseného tvrzení opět s pomocí odvolání na veřejný zájem, tentokrát zaobaleného do neschopnosti udržet chátrající zámek pohromadě v souvislosti s nemožností zařadit jej do harmonogramu plánovaných rekonstrukcí („*Doporučovali bychom proto [zejména s ohledem na špatné vyhlídky ohledně zařazení této stavební akce do operativního plánu stavebnictví na rok 1951] zbourati...*“).³⁷⁹ Tyto argumenty poté nabízejí několik pojmů („špatné vyhlídky“ s ohledem na „desolátní“ stav objektu a „rozsah“ těchto destrukčních změn), ze kterých lze vyvodit směřování v té době odpovědných

³⁷⁶ Tamtéž, *Zámek Staré Hradý, okr. Jičín - cena objektu*, zn. 157930/49-III/73-Šaf., 4. 1. 1950.

³⁷⁷ Tamtéž, *Staré Hradý - budovy č. p. 1 a 2 (starý a nový zámek)*, *Ochrana*, zn. 785/99-18/9-1949-XI., 12. 1. 1950.

³⁷⁸ Tamtéž.

³⁷⁹ Tamtéž.

aktérských institucí k jakémusi předstupnímu myšlenkovému odepsání toho, co kdysi bývalo zámkem a kulturní památkou.

b) Změna majitele a cesta k zámku II. kategorie (březen 1950 - leden 1951)

Uvedené skutečnosti (tj. upozornění na stav zámku, povinnosti s ohledem na jeho údržbu, nutnost nejdůležitějších oprav a vyčíslenou finanční hodnotu) následuje protokol o předání zámku z 22. března 1950.³⁸⁰ V červnu 1950 přichází ze strany památkářů další urgence stran zabezpečení prodaného zámku,³⁸¹ přičemž v úřední korespondenci ze září téhož roku (mezi Starými Hrady a Ministerstvem školství, věd a umění) můžeme nalézt informaci o přidělení peněžní částky ve výši 1 milionu Kčs ze strany tohoto ministerstva kulturnímu referátu KNV v Hradci Králové na opravy zámku.³⁸²

Tyto úředně deklarované (a zároveň také protichůdné) tlaky následuje protokolárně stvrzené předání zámku, které spolu se značným finančním příspěvkem a úředním apelem působí ze strany institucí jako postrčení nového majitele k vyřešení situace, od které byly dány na poslední chvíli ruce pryč. Státní památkový úřad v tomto případě (ve své roli aktéra pramene a hybatele situace) kromě standartního připomenutí vlastní dohledové role rovněž predestírá komplexnost celého podniku ve smyslu (možného) negativního vlivu chátrajících částí zámku na své okolí, jakož i další budovy v rámci celého komplexu, na který začíná být v určitých odborných kruzích pamatováno jakožto na prioritnější objekt zájmu.

Dále můžeme v dostupných pramenech nalézt (pod stejným datem 14. října a na předchozí látku tematicky navazující) listy korespondence, z nichž ten první řeší finanční částku na dílčí opravy zámku (100 000 Kčs poskytnutých KNV v Hradci Králové),³⁸³ zatímco tématem druhého je oznámení kraje Čs. stavebním závodům v Hradci Králové ohledně přenechání stavebního materiálu na potřebné práce a zároveň (navzdory tomu) nemožnosti tyto práce provést: „*Přípisem zn. 712/2-27. 9. 1950-XI/1 ze dne 27. září 1950 jsme Vám oznámili, že máte přenechat 1800 Kg pozinkovaného plechu č. mat. 576 Sdruženému komunálnímu podniku, stavební oddělení v Králíkách. Uvedený komunální podnik nám však sdělil, že tyto práce*

³⁸⁰ Tamtéž, *O odevzdání zámeckých nemovitostí ve Starých Hradech*, č. j. 1522/49-IX/B-22, 22. 3. 1950.

³⁸¹ Tamtéž, *Staré Hrady-hrad-ochrana*, č. j. 4059/50, 19. 6. 1950.

³⁸² Tamtéž, *Staré Hrady, Oprava zámku*, č. 151.705/50-IV/3, 21. 9. 1950.

³⁸³ SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, kniha č. 270-284, neusp., Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu 1976-1990, zn. 717/10-14. X. 1950-XI-2, 14. 10. 1950.

nemůže provést, protože jeho stavební oddělení pro nedostatek dělnictva doposud nezačalo provoz“. Následuje opětovné zažádání o zmíněný materiál.³⁸⁴

Předvánoční čas konce roku 1950 se na Starých Hradech poté opět nesl v duchu shánění stavebního materiálu, který měl v tomto konkrétním případě původně (zčásti) i jiného „zákazníka“, jelikož byly Sdruženému komunálnímu podniku města Jičína KNV v Hradci Králové zaslány „poukázky na 25 m³ jehličnatého řeziva III. a IV. třídy na IV. čtvrtletí 1950, z čehož 10 m³ jest určeno výhradně pro údržbu Valdštyňského zámku v Jičíně a 15 m³ pro údržbu zámku ve Starých Hradech u Libáně.“, přičemž výčet svého adresáta (technické oddělení ONV v Jičíně) dále informuje o přidělení střešních tašek na stejné čtvrtletí (celkem 39000 ks, z toho 36000 pro zámek Staré Hrady a 3000 pro zámek jičínský), a zároveň s tím žádá o vydání evidenčního listu starohradskému národnímu výboru coby realizátoru stavebních prací.³⁸⁵

Předání zámku na představitele Starých Hradů tak deleguje nejen (symbolickou, stejně jako velmi reálnou) tíhu padající památky, ale rovněž zároveň s tím také administrativně-logistické nesnáze s dalšími finančními příspěvky a dodávkami stavebního materiálu ze strany k tomu pověřených firem, či lidskými pracovními silami, které se v negativních konotacích Starohradským vrací i nadále. Pád zámecké klenby poté roztáčí další kolotoč proseb a reakcí na ně mezi obcí, okresem a krajem. Chátrající stavební prvky tak odměřují případným snahám a jejich původcům, kteří se zavazují k opatření stavebních materiálů a realizaci fixačních prací, drahocenný čas. Z výše citovaného úryvku je tedy patrna snaha o připomenutí rychleji plynoucího času, pokud se jedná o chátrání zámku, které má usnadnit získání dalších podpůrných investic pro zastavení takového destruktivního procesu, přičemž nárokování tohoto požadavku je vyargumentováno odborným dohledem, jehož koordinační kroky v této věci mají celý podnik ohlídat a zlegitimizovat.

Začátkem následujícího roku se písemné prameny k uvedenému období (skrže komunikaci MNV Staré Hrady s Ministerstvem školství, věd a umění) obloukem opět vrací k propadlé zámecké klenbě, přičemž důvodem tohoto návratu je zastavení stavebních prací z nedostatku finančních prostředků: „Práce byly zadány Sdruženým komunálním podnikům města Jičína prostřednictvím stavitele Josefa Kříže odborníka

³⁸⁴ Tamtéž, *Provádění udržovacích prací na památkových objektech v. r. 1950 podle usnesení vlády z 11. července 1950, Příklad materiálu*, 14. 10. 1950.

³⁸⁵ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., *Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, Udržovací práce na památkových objektech*, zn. 717/10-18. XII. 1950-XI-2, 19. 12. 1950.

v těchto pracích. Sdružené komunální podniky v Jičíně dodaly na opravné práce 40 000 ks tašek v ceně 81 000 Kčs a s pracemi bylo započato na propadlé klenbě hradu a práce byly zastaveny pro nedostatek investičních prostředků (...) Prosíme o další investiční prostředky, které by byly urychleně přiděleny Krajskému národnímu výboru v Hradci Králové a eventuálně investiční zajištěný list.³⁸⁶

Ze stejného dne pochází rovněž žádost národního výboru Starých Hradů o poukazy na další stavební materiál, kdy tento „žádá, by poukazy (cement, dřevo, plech) byly ponechány pro svůj účel na opravu zámku ve Starých Hradech, neb potřebné povolení, respektive investiční list, budou v krátké době opatřeny, by se mohlo s pracemi započítí.“³⁸⁷ které o necelý týden později ze strany MNV Staré Hrady (směrem k technickému referátu KNV v Hradci Králové) následuje upomínka stavebních přidělů, konkrétně „stavebních hmot pro adaptaci zámku ve St. Hradech, tj. 60 kg cementu, 15 kg železa a 15 kg dřeva a příslib na [rok] 1952 pro Rožďalovice/nábož. obci církve čsl. /dle osobního sjednání s tech. ref. V. Drlým. Jsme se stavbou tak daleko, že stavebních hmot naléhavě a [nečitelné] potřebujeme. Zdivo základů severní zdi předhradí, které [nečitelné] dokončit do konce týdne. Již dnes je nutno provést vybednění sklepů nad přízemím vzhledem k spojitosti s překladem na obvodové zdi...“³⁸⁸

Technicky poznamenaný zámek Staré Hrady zčásti sehrávající roli nechtěného dítěte tedy poté dostávají určitou úředně-ochrannou známku, podle které jsou kromě již naznačeného (staro)nově také kulturní památkou, kterýžto status však zároveň zesiluje tlak na počínání jeho nových majitelů, jejichž kroky stran využití přidělených financí a (jejich prostřednictvím umožněné) realizování stavebních úprav objektu, jsou nyní sledovány ze strany památkových institucí zdá se pečlivěji, nežli dříve. Z úředně-památkového hlediska se jistě jednalo o jeden z prvních zásadních kroků na cestě za (budoucí) realizací záchranné rekonstrukce, jelikož tím zámek (nebo to, co z něj do této chvíle alespoň zbylo) nabyl svého oficiálního kulturního postavení.

10. ledna 1951 poté tedy přichází jedna z důležitých událostí tohoto prvního předzáchranného období zámku. Ten den byl totiž zámek Staré Hrady Ministerstvem školství, věd a umění úředně zařazen do II. kategorie zámeckých objektů: „Státní památkový úřad v Praze oznamuje k tamní žádosti ze dne 3. ledna t. r., zasláné

³⁸⁶ Tamtéž, neoznačeno, 3. 1. 1951.

³⁸⁷ Tamtéž, neoznačeno, 3. 1. 1951.

³⁸⁸ Tamtéž, *Upomínka stavebních přidělů*, 6. 1. 1951.

ministerstvu školství, věd a umění, že celý zámecký komplex ve Starých Hradech byl ministerstvem školství, věd a umění zařazen do II. kategorie zámeckých objektů, plánovitě zajišťovaných za přispění z úvěru na ochranu památek. Toto opatření bylo učiněno vzhledem k značnému umělecko-historickému významu celého komplexu, zejména budovy č. p. 1 (starého zámku) a č. p. 2 (nového zámku), a nikterak nezbavuje Místní národní výbor jakožto vlastníka objektu, knihovně zajištěných závazků (udržování objektů) převzatých podle přidělové listiny ministerstva zemědělství (...) Částky 100 000 Kčs přidělené KNV (...) mělo být použito podle stupně naléhavosti a kulturního významu budov především na nezbytné zajištění budovy č. p. 1 - Starého zámku, která je nebezpečně ohrožena zanedbáváním veškeré stavební péče (...) Teprve v druhé řadě je možno přikročit k stavebním změnám v budově nového zámku, ve kterém vedle zájmu památkové péče se uplatňují ryze praktické snahy o využití objektu m. j. např. jako hasičské kolny. Bylo by proto velmi záhodno, aby byly na tyto práce opatřeny prostředky z jiných rozpočtových položek.³⁸⁹

Připomenutí (v tomto případě spíše poněkud abstraktního) úředního vedení v patrnosti je poté následováno avizováním fyzického dohledu spojeného s nezbytným revizním šetřením, které je podpořeno přítomností zákona v podobě vládního usnesení. Souběžně s tím je zde přítomna snaha nenechat zastavit (ať už jakkoliv pomalý) pohyb započatých pracovních úprav, s čímž v tomto případě souvisí fakt, jakým způsobem a na jakém místě byl ten který stavební materiál konkrétně použit. To je možno ze strany autora tohoto úředního listu vysvětlovat jako snahu po uplatňování dohledu na to, jakým způsobem je nakládáno se svěřenými prostředky materiálního charakteru.

Přítomní aktéři dokumentu z 19. června 1950, ztělesnění zástupci NPÚ (tím sdruhým je zde MNV Staré Hrady) argumentují příčinnou („...upozorňuje na naléhavou nutnost zabezpečení ‚starého i nového zámku‘ (...) i v okolí je nutno dbáti ohledů...“),³⁹⁰ tandemově doplněnou argumentačním apelem na autoritativní aspekt, který poukazuje na ně samotné („Před jakýmikoliv zásahy (...) je třeba vyžádati si předběžného souhlasu st. památkového úřadu...“).³⁹¹ Ve druhém prameni ke sledované situaci, sdílející stejné aktéry i vzorce významů, je původcem pramene sděleno formou důrazu na prospěch („...vzhledem k značnému umělecko-

³⁸⁹ Tamtéž, *Staré Hrady-okr. Jičín-hrad-ochrana*, č. j. 144/51, 10. 1. 1951.

³⁹⁰ Tamtéž, *Staré Hrady-hrad-ochrana*, č. j. 4059/50, 19. 6. 1950.

³⁹¹ Tamtéž.

historickému významu celého komplexu...“),³⁹² autoritu („...nikterak nezbavuje místní národní výbor (...) závazků udržování objektů...“)³⁹³ a taktéž Jobovu zvěst tradičně nesoucí příčinu („...nezbytné zajištění budovy, která je nebezpečně ohrožena zanedbáváním veškeré stavební péče...“),³⁹⁴ sděleno, jak má být použito poskytnuté finanční částky, z kterýchžto argumentů nám vyvstávají pojmy jako je „význam“ a z něho vyplývající „závazky“, jejichž síla je znásobena pojmem „naléhavosti“, přehoupnuvší se v následujících řádcích do negativních rovin ve spojitosti se „zanedbáním“, v důsledku kterého se zde objevují odkazy na „nebezpečí“ a „ohrožení“ Starých Hradů.

c) Směrnice pro rekonstrukci, role stavitele Josefa Kříže, a zkáza dalších částí zámku (leden - říjen 1951)

Události uvedené v předchozím oddílu, poté generují konkrétní revizní kroky, ve kterých pověřené osoby reflektují stávající stav, jenž nutně odkrývá vzdálenějším úředním dohledem na první pohled neregistrovatelné nesrovnalosti materiálních dodávek, kteréžto však jsou poněkud podružnější záležitostí vzhledem k nezbytným revizím, na základě kterých je nutné zpracovávat rozpočtové plány, tedy základ dalších kroků, které jsou následně představeny. Zde je mimo věcných faktů zmíněného ražení zajímavé především mínění o historické hodnotě objektu a nutnosti jeho spěšné záchrany, kterážto má postupovat v souladu s uměleckou hodnotou jednotlivých úseků zámku.

Do dvanáctého lednového dne roku 1951 je poté možné datovat další kus korespondence, jehož předmětem je sdělení o dalším provedení udržovacích prací, kdy KNV v Hradci Králové informuje Státní komunální podnik města Jičína o tom, že *„provede dne 19. ledna 1951 v pátek ve 12 hod. 30 min. místní šetření za účelem revise udržovacích stavebních prací na zámku v Starých Hradech u Libáně, prováděných dle usnesení vlády z 11. VII. 1950. Zároveň bude určen další program stavebních oprav“* v rámci čehož jsou SKP Jičín zároveň žádány, aby *„k tomuto místnímu šetření vyslali svého zplnomocněného zástupce, který nechť předloží při*

³⁹² Tamtéž, *Hrad-ochrana*, č. j. 144/51, 10. 1. 1951.

³⁹³ Tamtéž.

³⁹⁴ Tamtéž.

komisi přehledné sestavení materiálu přiděleného námi pro tyto práce, z něhož bylo by patrné, jakým způsobem bylo materiálu použito.“³⁹⁵

Tato zmínka je doslovným připomenutím od samého začátku přítomné úřední nutnosti dodržování úředních postupů, které má podobu příkladu technických i (pro tyto technické záležitosti podpůrných) finančních aspektů, jejichž správné použití do celého procesu (a též proces samotný) je v podobě osoby J. Kříže pojištěno přítomností odborné a rovněž také regionálně politické sféry, jak ukážou následující úryvky. Jde o vcelku pozoruhodný moment, ve kterém je poměrně výjimečně celému (před)záchrannému procesu přiznán určitý širší, lehce zpolitizovaný rozměr. Je to patrné zaprvé skrze onu účast regionálních politických zástupců, zadruhé pak prostřednictvím osoby stavitele Kříže, u kterého je přes zjevnou apolitičnost zdůrazněn aspekt poutivě pracujícího člena společnosti s nadšením pro věc, jenž členskou legitimaci komunistické strany v očích oficiálních činitelů nahrazuje osobním zaujetím.

Poté následuje zápis o komisionálním řízení za účelem zjištění stavu zámku a stanovení směrnic pro jeho další opravu, který po tlumočení návrhu JuDr. Drbohlava (v dokumentu je v rámci seznamu zúčastněných osob uveden jako správce objektu) stran osobního dohledu na zámek a zevrubné prohlídce všech objektů, informuje o nesrovnalostech mezi požadavky na materiál a tím, co bylo nakonec na rekonstrukce dodáno, když sděluje, že: *„SKP Jičín dodal na místo tašky, zaučtované ve faktuře č. 120 ze dne 30. 12. 1950 v počtu 39 300 ks. Zástupce MNV prohlašuje, že tašek je asi 37 000, jak bylo zjištěno při jejich přerovnávání. Zástupce SKP prohlašuje, že uvedený počet 39 300 ks byl dodán.“* Po tomto konstatování a následném popisu fyzického stavu obou hlavních objektů a přilehlého kostela zápis dále hovoří o *„urychleném zabezpečení všech výše uvedených budov“*, kterýžto úkol je rozsáhlý z hlediska jak *„technického, tak finančního“*. Následují obecná doporučení ohledně vypracování plánů a rozpočtu, načež text dále konkretizuje jednotlivé technické kroky plánovaných úprav: *„Jako první úkol, jehož uskutečnění během r. 1951 je velmi naléhavé, navrhuje podepsaný zástupce z hlediska památkového i technického provedení prací uvedených ve výnosu SPÚ č. j. 5363/49 ze dne 17. srpna 1949. Jsou to tyto práce: č. p. 1 revise a správa krovu a laťování, oprava krytiny, oprava komínů, rekonstrukce hlavních říms, zejména od pivovaru, zabezpečení obvodového*

³⁹⁵ SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Staré Hradky, Zámek, Místní šetření*, zn. XI-2-356.4-12. I. 1951, 12. 1. 1951.

zdiva (trhliny), zabezpečení koruny obvodní záp. gotického křídla, odvodnění.“ V dalších bodech zápis hovoří o naléhavém zabezpečení severního křídla, místnostech narušených pádem klenby, záležitosti s hasičským skladištěm (předložení plánů na úpravu zámeckých místností), práci na kostelní krytině či dočasném pietním uložení plastik císařů z hlavního portálu (starého) zámku do prostor muzea.³⁹⁶

Naznačené logisticko-technické problémy jsou zde tímto s větší silou připomenuty v podobě sporu objednavatele potřebného stavebního materiálu, jehož názor na povahu předloženého problému se (za přispění výrobce daného produktu coby třetí zúčastněné strany) očividně rozchází s (proti)tvrzením dodavatelské firmy, kterýžto spor bude mít v různých podobách svá pokračování, jak uvidíme dále. To však z hlediska úředního pohledu nesmí zastavit rozběhnutou dynamiku práce v podobě realizace rozpočtů, zakomponovaných do obecnějších rámců dlouhodobých plánů rekonstrukce, ke kterým se zcela logicky (i když poněkud nepřímou) přidružuje otázka využitelnosti toho, na co jsou chystány projektové plány, sháněny peníze a na co je rovněž domlouván pracovní personál.

Ke kostelu sv. Jana Křtitele se vrací i další úřední zápis (mezi KNV v Hradci Králové a ONV v Jičíně), který konstatuje jeho špatný stav a nutnost oprav: „*Při komisionálním řízení, konaném dne 19. ledna 1951 ve Starých Hradech u Libáně byl zjištěn desolátní stav krytiny a plechování sanktusové věžičky kostela sv. Jana Křtitele. Dotazem na zdejší církevní oddělení bylo zjištěno, že oprava uvedeného kostela nebyla tamním referátem zařazena do plánu údržby církevních památek na rok 1951.*“³⁹⁷ Ze stejného dne pochází informační sdělení ohledně (re)instalace zmíněných bust vzhledem k jejich nevhodnému umístění,³⁹⁸ které v korpusu dostupných pramenů (s datem 27. ledna 1951) následuje návrh Starých Hradů

³⁹⁶ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hradky, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Zápis o komisiálním řízení, konaném ve Starých Hradech dne 19. ledna 1951, jehož úkolem bylo zjištění stavu objektu a stanovení směrnic pro jeho opravu*, neoznačeno, 19. 1. 1951.

³⁹⁷ Tamtéž, *Staré Hradky u Libáně, Filiální kostel sv. Jana Křtitele*, zn. IV-356. 4-25-1-51, 25. 1. 1951.

³⁹⁸ „...bylo zástupcem Státního památkového úřadu upozorněno na nevhodné umístění cenných renesančních bust panovníků, které slouží jako dekorace vstupního portálu budovy č. p. 1 zámku Starých Hradů u Libáně. Jedna busta je prozatím sejmuta a uložena v sakristii zámecké kaple. Druhá je doposud umístěna nad portálem zámku a bude nutno ji opatrně sejmut. Protože se jedná o význačné renesanční památky, pozoruhodné jak po stránce výtvarné, tak materiálové (Terrakota), které svým nevhodným umístěním velmi trpí, žádáme tamní museum, zda by bylo ochotno přijmout tyto busty a prozatím je deponovat, než bude rozhodnuto o jejich definitivním umístění.“, IN: Tamtéž, *Zámek Staré Hradky u Libáně, Busty panovníků, umístěné nad portálem zámku*, zn. IV-356. 4-25-1-51, 25. 1. 1951.

krajskému národnímu výboru ohledně využití obou budov zámku a prostoru pivovaru po skončení oprav.³⁹⁹

O pouhý den mladší záznamy následně dokumentují žádost o dodatečné zařazení kostela sv. Jana Křtitele do plánu údržby církevních památek na za počatý rok,⁴⁰⁰ jakož i postup dalších prací. Druhý z úředních dokumentů (jedná se o komunikaci MNV Staré Hradý a SKP města Jičína) poměrně dobře ilustruje tehdy nutný úředně-personální postup ohledně komisionálních řízení, plánů a potřebných rozpočtů: „*Usnesením MNV ve Starých Hradech ze dne 27. ledna 1951, žádají se SKP v Jičíně, o započetí přípravných prací na opravě objektu hradu ve Starých Hradech. Dle protokolu při komisielním řízení jest potřeba nejprve požádati SPÚ za zapůjčení respektive obkreslení plánu objektu. Dále jest potřebí vypracovati předběžný rozpočet prvně na práce pojaté do I. etapy dle protokolu na rok 1951. V dalším pro práce na malém objektu rozdělené na práce v etapách dalších. MNV za účasti členů m. org. KSC i zástupců MAVNF⁴⁰¹ se dále usnází, by těmito pracemi byl pověřen Váš zaměstnanec stavitel ing. Josef Kříž.*“⁴⁰²

Následuje odpověď SKP města Jičína Starým Hradům ohledně záležitosti s dodáním střešní krytiny: „*Poukaz na odběr krytiny obdrželi jsme od Krajského národního výboru v Hradci Králové v polovině prosince m. r. s tím, aby byla vyzvednuta a uskladněna do konce roku na staveništi ve Starých Hradech. Abychom tomuto požadavku vyhověli a nenechali poukaz propadnouti, objednali jsme tašky z cihelny Nový Bydžov, kde jsme je převzali zmrzlé a takové jsme byli nuceni dodati na stavenišť. Tašky byly rovnány odborně a snad jenom tím, že byly zmrzlé, mohlo se státi, že se některé v důsledku oblevy uvolnily. Nastal-li tento případ, Vaší*

³⁹⁹ „Starý zámek (I. patro - mateřská školka - museum, II. patro - místnosti pro školení kádrů, přízemí s podsklepením jest využito v přítomné době skládkou pro hospodářské produkty [ovoce]), Nový zámek (v přítomné době jest využit 5ti bytovými jednotkami, a zbylé místnosti odstraněním nalepených příček bude zřízena kulturní místnost. Přízemí bude využito jako příslušenství k bytovým jednotkám [dřevníky atd.], zbylá část přízemí bude upravena jako vzorné hasičské skladiště), Starý pivovar (jest obydlen - 3 bytové jednotky s příslušenstvím, podsklepení je taktéž využito skládkami. Z varny bývalého pivovaru č. p. 3 jako nejmladší části hradu odstraněním velmi vadného krovu a upravením ochozu bude odhalen vzhled č. p. 1, který byl touto přístavbou zakryt, IN: Tamtéž, *Návrhy k využití objektu, opravě hradu*, neoznačeno, 27. 1. 1951.

⁴⁰⁰ Tamtéž, *Filiální kostel sv. Jana Křtitele-Staré Hradý*, neoznačeno, 28. 1. 1951.

⁴⁰¹ Místní akční výbor Národní fronty; „...na přelomu 19. a 20. století (...) se toto označení používalo především pro ‚akční‘, pracovní skupiny politických stran (...) Akční výbory ‚obrozené Národní fronty‘ vznikaly na základě výzvy Klementa Gottwalda 21. února a působily ve všech sférách politického, hospodářského, společenského a kulturního života, na centrální úrovni i v místním měřítku.“, IN: KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním...*, s. 124.

⁴⁰² Tamtéž, *Provedení opravných prací na zámku ve Starých Hradech dle komisielního řízení ze dne 19. ledna 1951*, 28. 1. 1951.

povinností bylo, abyste okamžitě nám ohlásili nastalou závadu, abychom skutečný stav věci shlédli a uvedli do pořádku.“⁴⁰³

S druhým únorem jedenapadesátého roku se tedy v dostupných pramenech objevuje zajímavost, kdy se vzorcem sdílených významů paradoxně stává záležitost nesdílení, konkrétně názoru na dodání střešní krytiny, které MNV Staré Hradce vyčetl Sdruženému komunálnímu podniku města Jičína. Podnik v této své odpovědi starohradským argumentuje věcnými fakty („...objednali jsme tašky (...) kde jsme je převzali zmrzlé a takové jsme byli nuceni dodati na staveniště...“),⁴⁰⁴ přičemž se zde zároveň s tím odvolává na autoritu kraje („Poukaz na odběr krytiny obdrželi jsme od Krajského národního výboru v Hradci Králové...“).⁴⁰⁵ Ze symbolického hlediska je poté možné říci, že zde operují slovy jako je „nucení“, „neuznání“, „povinnost“ či „závada“, evokující naznačené selhání systému spolupráce obou aktérských subjektů, které nemělo být bohužel poslední.

S téměř dvacetidenním odstupem od „krytinového incidentu“ poté MNV ve Starých Hradech obdržel souhlas kraje na svůj návrh ohledně využití zámeckých prostor tak, jak jsem se o tom zmínil o něco výše: „Potvrzujeme příjem Vašeho dopisu, ve kterém nás informujete o Vašem návrhu na využití objektu. Souhlasíme s Vámi navrženým využitím a zároveň Vás žádáme, abyste Sdruženému komunálnímu podniku v Jičíně zadali provedení návrhu a předběžného rozpočtu údržovacích prací a přesného rozpočtu na práce pojaté do první etapy údržby zámku ve Starých Hradech. Podrobný popis prací, plánovaných pro I. etapu údržby je obsažen v zápise o komisionálním řízení ze dne 19. ledna 1951.“⁴⁰⁶

Na druhý březnový den poté připadlo vydání dvou písemností, dokládajících pokračování starého sporu Starohradských s Komunálními podniky města Jičína ohledně stavu obdržených střešních tašek a také (rovněž ze strany Stavoslužby SKP Jičín) nedodržené dodání stavebních plánů v souvislosti s předběžným rozpočtem na stavební práce. V prvním listě Starohradští ([tedy MNV] po svém ujištění od výrobce inkriminovaného materiálu, že z jeho strany k pochybení nedošlo),⁴⁰⁷ jičínský

⁴⁰³ Tamtéž, *Vysvětlení na dodanou krytinu*, neoznačeno, 2. 2. 1951.

⁴⁰⁴ Tamtéž.

⁴⁰⁵ Tamtéž.

⁴⁰⁶ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech u Libáně, zadání údržovacích prací Sdruženému komunálnímu podniku, stavebnímu oddělení v Jičíně*, zn. IV-356. 4-30-1-51, 21. 2. 1951.

⁴⁰⁷ „Na váš dopis z 2. února ohledně přerovnění tašek odpovídá [nečitelné] k Vašemu tvrzení, že tašky z cihelny Nový Bydžov Vámi objednané jste převzali zmrzlé a že tašky tyto jste dodali k nám, kde prý byly vyrovnány odborně - odpovídá cihelna N. Bydžov, že tašky byly odevzdány k dopravě ve stavu dobrém a ne zmrzlém.“, IN: Tamtéž, neoznačeno, 2. 3. 1951.

komunální podnik ujišťují, že proto trvají na „nezaplacení Vámi předloženého účtu per Kčs 1470,“ a jedním dechem vzápětí opakují svůj starý argument, že „[cihly/střešní krytina] byly nedbale srovnány [nečitelné] zčásti štopy se sesuly a ostatní hrozily sesutím a že jsme tudíž ve Vašem zájmu nařídili přerovnání tašek odborným způsobem, aby se ještě větší škoda sesutím apod. nestala.“⁴⁰⁸

Tímto úryvkem se navracíme k již jednou reflektovanému vzorci sdílených významů v podobě sporu z druhého února, přičemž aktéřské role zde zůstávají stejné, jelikož je zde přímým aktérem pramene opět jičínská firma, zatímco Starohradští zde hrají roli aktéra nepřítomného. Argumentace analogií zde tlumočí vyjádření cihelny za materiál zodpovědné („...tašky byly odevzdány k dopravě ve stavu dobrém a ne zmrzlém a trváme proto...“),⁴⁰⁹ dále používá příčinu („...byly nedbale srovnány (...) a že jsme tudíž ve Vašem zájmu nařídili přerovnání...“)⁴¹⁰ či se brání s pomocí odvolání k autoritě, zastupované zde opět krajským orgánem („Krajský národní výbor (...) upravuje nás, aby urychleně zadání prací se provedlo...“),⁴¹¹ přičemž symbolické vyznění je zde tentokrát více ofenzivní (s pomocí slov jako je „přerovnání“, „odbornost“ a „nezaplacení“).

Ve druhém psaní MNV Staré Hradce informuje nadřízené krajské struktury o tom, že shora uvedené „komunální podniky Jičín nepředložily dosud předběžný rozpočet a že se vymlouvají na to, že plány zámku ještě neobdržely. Navrhujeme proto, aby plány tyto vypracoval zdejší stavitel Kříž, který jest obeznámený s pracemi toho zvláštního stavebního druhu a jest milovníkem archeologie zdejší krajiny - a nabízí se proto, že by plány tyto vyhotovil, případně rozmnožil úplně zadarmo v čase co nejkratším.“⁴¹² Na tuto úřední korespondenci poté jak tematicky, tak časově (2. - 4. 3. 1951) navazuje prosba Komunálních podniků o písemné zadání k realizaci zmíněných stavebních plánů, a následné vyhovění této prosbě ze strany národního výboru ve Starých Hradech, o čemž je ještě předtím informován Okresní národní výbor v Jičíně:

„Bylo nám sděleno, že zadání k provedení návrhu a předběžného rozpočtu udržovacích prací, jakož i přesného rozpočtu na práce pojaté do I. etapy údržby zámku ve Starých Hradech může provést pouze Místní národní výbor ve Starých Hradech, kterému byl Krajským národním výborem v Hradci Králové dán příslušný

⁴⁰⁸ Tamtéž.

⁴⁰⁹ Tamtéž.

⁴¹⁰ Tamtéž.

⁴¹¹ Tamtéž.

⁴¹² Tamtéž, Zámek Staré Hradce - údržba, zn. IV-356. 4-30-1-51, 2. 3. 1951.

pokyn k zadání zmíněných prací. Reflektujete-li proto na provedení uvedených prací, prosíme o písemné zadání.“⁴¹³ Na to Starohradští odpověděli tím, že potvrdili zadání k vypracování těchto plánů pro Stavoslužbu SKP Jičín, přičemž zároveň s tím neopomněli pochvalně vyzdvihnout roli zainteresovaného stavitele Josefa Kříže: „*Oznamujeme, že na MNV Staré Hradě dostavil se Váš zaměstnanec, stavitel Josef Kříž - a učinil ve prospěch MNV Staré Hradě socialistický závazek, že k 1. máji 1951 provede plány i předběžný rozpočet pojaté do I. etapy po svojí pracovní době úplně zdarma.*“ Oznámení končí proklamovanou vírou v to, že Sdružený komunální podnik nebude „*činiti překážek k tomuto socialistickému závazku.*“⁴¹⁴

V samostatném paralelním mikrosvětě Starých Hradů, který je rovněž stále na pozadí všeho přítomen, tedy, jak je vidět, spor Starohradských s dodavatelem stavebního materiálu stále doutná, přičemž zainteresované strany (za opětovného přispění poněkud vzdálenější třetí strany ztělesněné výrobcem) argumentují svým vlastním pojetím logistiky uzavřeného obchodu i související manipulací s předmětem sporu. Následující problematiku souvisejících rozpočtů a jejich nedodání poté v podobě jakéhosi „*deux ex machina*“ vyřeší tedy stavitel Josef Kříž, který je toho času (paradoxně) zaměstnancem protistrany sledovaného sporu. Událost je poté přetavena do řetězce příhod dalších, ve kterých se protistrana sporu (zde zdá se poněkud opožděně) pokouší o adekvátní reakci na tyto události, jejichž ústřední postavou s gloriolou socialistického (a pro blaho kolektivu se obětujícího) hrdiny, je zde nabídnuvší se stavitel Kříž. Toto jeho ochotné přispění je zde poté posvěceno také z úředních míst. Formulace tohoto návrhu MNV Staré Hradě může poté v určité interpretační poloze působit např. jakožto jistá deklarace (jejich) vlastního entuziazmu a řemeslného profesionalismu, korespondující s postojem a schopnostmi zmíněného stavitele.

Jde o určitý zlom, jehož účinky rezonují v souběhu podružnějších opatření v rámci zámeckých úprav, které však určitým obloukem a tímto jejich prostřednictvím opět přivedou pozornost ke Starým Hradům. Specifický příběh Starých Hradů je však stále spojen s regionálními dějinami svého okolí, které se zámku opět připomenou v podobě jiných památkových priorit, jejichž následkem je (opětovný) přesun zdrojů na jiný objekt památkového zájmu, jak o tom v tomto případě prameny referují v souvislosti se zřícením zdi v prostoru předhradí. Tato

⁴¹³ Tamtéž, *Udržovací práce v zámku - zadání*, neoznačeno, 2. 3. 1951.

⁴¹⁴ Tamtéž, *Stavební udržovací práce v zámku - zadání*, neoznačeno, 4. 3. 1951.

situace však měla opět i svoji pozitivní stránku v podobě opětovného zviditelnění situace zámku v kombinaci s odbornými kvalitami stavitele Kříže.

Zde předmět situace vytváří sdílený význam v podobě zadání udržovacích prací, v rámci kterého tvůrčí aktér daného pramene, ztělesněný MNV Staré Hrady, argumentuje směrem k SKP města Jičína způsobem vycházejícím z veřejně-politického prospěchu a jeho příčiny („*Oznamujeme, že se na MNV Staré Hrady dostavil (...) Josef Kříž (...) a učinil socialistický závazek (...) provede plány i předběžný rozpočet (...) úplně zdarma.*“),⁴¹⁵ na jehož prostoru je poté možné logicky detekovat „prospěch“, „závazek“, „překážku“ či „produktivitu“, z čehož je dále možné odvodit konstruování situace aktérem směrem do podniku, který je v zájmu všech zúčastněných, protože by bylo nelogické mu jakkoliv zamezovat, což je podepřeno zvláště důrazem na (ve zdejších pramenech zřídka použitý) pojem „socialistický“. Následující odpověď SKP Jičín je vzhledem ke svému kladnému charakteru proto co do sdíleného významu, argumentů a pojmů velice podobná:

Po kontrolní reflexi těchto událostí ze strany krajských nadřízených orgánů⁴¹⁶ nám prameny nabízejí rovněž písemnou odpověď jičínských komunálních podniků na gesto svého zaměstnance Josefa Kříže, která je kladná, jelikož chtějí (zcela samozřejmě, v duchu oficiální dobové mentality) „*podpořiti uskutečnění socialistického závazku, který na sebe převzal náš zaměstnanec stavitel Josef Kříž ve prospěch MNV Staré Hrady a to provedení plánů a předběžného rozpočtu na práce (...) dáváme mu proto celou záležitost k vyřízení.*“⁴¹⁷ O několik dní později jsou J. Křížovi stavební plány starohradského zámku zapůjčeny, což je (za jeho účasti) stvrzeno úředním zápisem.⁴¹⁸

⁴¹⁵ Tamtéž.

⁴¹⁶ Tamtéž, *Staré Hrady, udržovací práce v zámku*, zn. XI-2-356. 4-6. III. 1951, 9. 3. 1951.

⁴¹⁷ Tamtéž, *Vypracování plánů - zadání - stav. Kříž*, Fa/Kk, 10. 3. 1951.

⁴¹⁸ „Odvolává se na žádost KNV v Hradci Králové č. IV-356. 4-22-1-51 ze dne 22. ledna 1951 a na žádost Sdruženého komun. podniku města Jičína ze dne 1. února 1951 dostavil se dne 14. III. 1951 zaměstnanec Sdruž. komun. podniku města Jičína arch. Josef Kříž stavitel v Ledkově u Kopidlna, pověřený přípisem zmíněného podniku ze dne 10. března ‚k vyřízení celé záležitosti‘. Ježto zhotovení kopií z orig. plánů, provedených v tužce, se setkává se značným časovým rozpětím a tím pro uvedeného zaměstnance, který převzal úkol jako socialistický závazek po své pracovní době úplně zdarma, se stává splnění úkolu neuskutečnitelným, přednáší tento žádost, aby jednotlivé originální plány byly mu postupně zapůjčeny. Zavazuje se výslovně jménem svým a Sdruž. komun. podniků města Jičína, že zhotoví v rámci svého socialistického závazku přesné matrice orig. plánů a že odevzdá tyto matrice zdarma st. památkovému úřadu v Praze. Pro KNV v Hradci Králové, Sdruž. komun. podniky města Jičína a MNV v Starých Hradech budou vyhrazeny čtyři exempláře kopií, přičemž autorské a reprodukční právo zůstává vyhrazeno st. památkovému úřadu v Praze. Zavazuje se dále, že zapůjčené orig. plány nebudou poškozeny a že budou v předem stanovené (době) podle osobní dohody včas vráceny st. památkovému úřadu v Praze.“, IN: Tamtéž, *Zápis sepsaný dne 14. 3. 1951 v kanceláři st. památkového úřadu za přítomnosti podepsaných, Jednání o zapůjčení*

Pro další dny dostupné prameny referují o dalších komisionálních prohlídkách (s účastí zástupců ONV v Jičíně, MNV Staré Hrady a MNV Libáň) za účelem využití prostor zámku tak, jak o tom bylo pojednáno výše (tedy nápady na využití prostor jednotlivých pater zámku na školku, muzeum či výstavní místnosti), přičemž tato pojednání dále rozvíjejí.⁴¹⁹ První z dokumentů kromě toho dále hovoří např. o Křížově pozici v roli realizátora technických podkladů těchto změn, o využití zámeckých sklepů v rámci uskladnění vypěstovaných plodin⁴²⁰ či o likvidaci bývalého pivovaru coby následného zdroje stavebního materiálu na (jinde v areálu Starých Hradů) aplikované opravy.⁴²¹ Tyto návrhy (v částečně pozměněné podobě) poté potvrzuje závěrečné usnesení druhého komisionálního řízení, které proběhlo o tři dny později:

„...bylo usneseno se zřetelem k hospodářskému a kulturnímu vývoji Libáňska doporučiti, aby přízemí objektu č. p. 1 spolu s rozsáhlými a celkem zachovalými sklepy bylo využito pro dlouhodobé uskladnění ovoce a zeleniny, případně též ke zpracování těchto produktů, neboť vývojově se dá předpokládati, že tato již nyní značná produkce bude v dohledné době plánovitě zvýšena. Tento účel využití je podporován též skutečností, že do nádvoří zámku je zaveden vydatný vodovod s velmi dobrou a stálou vodou. Kromě toho lze zde zříditi prádelnu pro celé Libáňsko.“⁴²²

27. dubna téhož roku se na scénu starohradského příběhu na krátkou chvíli vrací zámek valdštejnský. Ze strany okresního národního výboru (na základě doporučení tamní plánovací komise) je totiž vznesen návrh na pozastavení prací na Starých Hradech s následným přesunem prostředků ve prospěch jičínské památky. Jeho znění je následující: *„K doporučení okresní plánovací komise žádá rada ONV v Jičíně, aby prozatím nebyla prováděna oprava zámku ve Starých Hradech u Libáně, a částka, které mělo býti k tomu účelu v letošním roce použito, aby byla přesunuta na provedení stavebních úprav Valdštýnského zámku v Jičíně, které jsou naléhavější,*

dokumentárních plánů starého hradu č. p. 1 v Starých Hradech u Libáně Sdruženému komunál. podniku města Jičína, 14. 3. 1951.

⁴¹⁹ „V přízemí budou i vhodné místnosti pro zřízení oblastní prádelny, tím spíše, že zde do nádvoří hradu zaveden vydatný stálý vodovod.“, IN: Tamtéž, *Zápis o komisionální prohlídce, konané dne 10. dubna 1951 ve Starých Hradech za účelem využití objektu č. 1 ke spisu KNV ze dne 25. ledna 1951, zn. IV-356. 4-25-I-51.*, 10. 4. 1951.

⁴²⁰ „Se zřetelem k předpokládanému rozvoji ovocnářství a zelinářství na Libáňsku doporučuje, aby rozsáhlé celkem zachovalé sklepy spolu s přízemím objektu byly využity pro zpracování a uskladnění ovoce event. zeleniny.“, IN: Tamtéž.

⁴²¹ „K rekonstrukci resp. opravě hradu bude možno použití materiálu získaného zbouráním nejmladší části hradu, tj. pivovaru č. p. 3 a humen., jakož i ohradních zdí.“, IN: Tamtéž.

⁴²² SOkA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, Sběrka stavebních spisů, Staré Hrady, karton č. 1132, inv. č. 814, *Zámek Staré Hrady - využití*, zn. XI-356. 4/St. Hr.-1951, 13. 4. 1951.

ježto objekt slouží veřejným účelům (soud, prokuratura, MNV, museum, archiv). V zámku ve Starých Hradech doporučuje se provést v nejbližší době jen zbourání těch částí, které ohrožují svým zchátralým stavebním stavem veřejnou bezpečnost a nejsou s hlediska ochrany památek významné.“⁴²³

Zde jsou Staré Hrady, ve své nepříliš často alternované roli objektivního vzorce významu, ONV v Jičíně jakožto aktérem pramene, pomocí argumentů stran příčiny kombinované s veřejným zájmem, odsunuty stranou („...aby prozatím nebyla prováděna oprava zámku (...) a částka, které mělo být k tomu účelu použito, aby byla přesunuta na provedení stavebních úprav Valdštýnského zámku (...) ježto objekt slouží veřejným účelům...“, „V zámku ve Starých Hradech doporučuje se provést jen zbourání těch částí (...) které ohrožují veřejnou bezpečnost a nejsou z hlediska ochrany památek významné.“).⁴²⁴ Jde zároveň s tím také o typ příkladové argumentace, v rámci které je několik z nich také vyjmenováno. Symbolické vyznění těchto argumentů je poté možné vidět v důrazu nevýhody („přesun“, „naléhavost“, „bezpečnost“, „ohrožení“ či „zbourání“), spojené s prospěchem na druhé straně („veřejné účely“), což starohradský zámek diskurzivně posouvá do pozice stranou odloženého problému, ačkoliv je i v jeho rámci přeci jen poukázáno na využití tohoto objektu argumentem ve prospěch zájmu veřejnosti („...zda by zde bylo možno dlouhodobě skladovat (...) ovoce a zeleninu, neboť na Libáňsku je potřebná produkční základna.“)⁴²⁵

Pozitiva výše naznačených událostí však bohužel do jisté míry znehodnotí výše avizované zřícení zdi v prostoru zámeckého předhradí,⁴²⁶ o kterém místní národní výbor obratem informuje Státní památkový úřad, který tak ze Starých Hradů dostává zprávu o tom, že došlo „ke zřícení zdi v pravém křídle předhradí směrem ku kapli, v části rozpadlé klenby. Vzhledem k této okolnosti zdůrazňuje MNV alespoň záchranné práce na tomto úseku, když snad nebude možné provést úplnou opravu hradu. Jest nám známo, že všechny potřebné formality, plány [a] rozpočty socialistickým závazkem stav. ing. Josefem Křížem jsou hotovy takže [je] možno přistoupiti k těmto pracím.“⁴²⁷ Odborný posudek vzniklé situace (z 8. června t. r.) nám poté dovoluje nejen blíže nahlédnout do souboru doporučených technických

⁴²³ Tamtéž, *Zámek Staré Hrady*, neoznačeno, 27. 4. 1951.

⁴²⁴ Tamtéž.

⁴²⁵ Tamtéž

⁴²⁶ „...v důsledku čehož se 20. května roku 1951 zborila rovněž i část severní štítové zdi jelikož došlo pádem řečené klenby k jejímu statickému narušení.“, s. 89.

⁴²⁷ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Zřícení části hradu*, neoznačeno, 22. 5. 1951.

opatření, ale naznačuje také neustávající potíže s finančními prostředky a stavebním materiálem.⁴²⁸

Konkrétní finančně-stavební (bourací) práce zde tedy z hlediska památkových orgánů naráží nejen na technické a bezpečnostní aspekty, ale taky na skutečnosti spojené s prozatímním nevypracováním odborných podkladů, odrazového můstku budoucích stavebních a záchranných kroků. Sledovaný problém je následně na prostoru dostupných pramenů rozveden do podoby rozpočtů a plánů, ve kterých se starohradští pokouší obstát pomocí poukazu na špatný stav zámku v kombinaci se zněním odborných kompetentních názorů (J. Kříže), kterýžto tandem argumentů se snaží (znovu)rozběhnout pozastavené úpravy zámku. Paralelně s tím se zástupci obce Staré Hrady jako majitelé zámku musí však stále potýkat s neshodami v podobě dodavatelské firmy stavebního materiálu, která předmět svého sporu s obcí, sesutou zeď, obrátí proti jejím majitelům.

V rámci sdíleného vzorce významu v podobě spadlé zdi, předkládá přímý aktér pramene (tedy MNV Staré Hrady) svoji argumentaci na základě způsobů vycházejících zároveň z příčiny, autority i veřejného zájmu (*„...všechny potřebné formality, plány, rozpočty socialistickým závazkem stav. Ing. Josefem Křížem jsou hotovy“*, *„Není snad toto přáním jenom místní obce by byla tato památka zachována, jest to přání celého okolí. V socializaci vesnice, v příští době bude sloužiti zájmům*

⁴²⁸ „Technický posudek: Dne 20. května 1951 zřítla se severní štítová stěna východního křídla zámeckého předhradí a z důvodů bezpečnostních a zamezení dalšího sesouvání jest nutno provést následující zabezpečovací práce uvedené v příloženém rozpisu vypracovaného přítomným stavitelem Křížem, a uvedené pod pol. 1 - 69. Z tohoto rozpočtu na základě přípisu Stát. památkového úřadu v Praze č. j. 4732/51 ze dne 2. června 1951 byly vyjmuty práce jež nelze v přítomné době realizovati a to jak důvodu finančních kvót a některých hmot. Práce, které (je) nutno bezodkladně provést za účelem nezbytné nutnosti vyčísleny jsou v celkovém rozpočtě částkou 268 852 Kčs. Na objektech vlastních tj. hlavní budovy zámecké jest nutno provést zajištění pravé strany a to tím způsobem, že uvedené zajištění bude provedeno železnými kotvami normálního průměru 32 mm s konci opatřenými závitem se zadržím a uklínováním táhel s příslušným vysekáním rýh. Tato práce vyžádala by si nákladu 72 662 Kčs. Dále nutno provést opravy krytiny a komínových hlav na tomto objektu, aby bylo zabráněno dalších (dalším) škodám vznikajících zatékáním dešťové vody, hlavně zničení vazby krovů, který jest toho času ve velmi dobrém stavu, až na nepatrné výjimky při okapech. Náklad na tuto práci vyžádal by si částky [při]bližně 274 500 Kčs. Takže nezbytně nutný náklad na vpředu uvedené zabezpečovací práce a práce zabraňující [cí] dalšímu chátrání objektů vyžádaly by si celkového nákladu 616 014 Kčs. Zástupce MNV souhlasí s tímto technickým posudkem a dodává s odvoláním se na komisielní řízení ze dne 19. ledna 1951, v němž bylo konstatováno, že jde v daném případě o objekty nemalé památkové ceny, ke které má celá obec jakož i nejbližší okolí poměr kladný a že odsuzuje toto chátrání tohoto objektu a i z posledního sesutí odvozuje i z důvodu bezpečnostních nedostatečnou péči. Správce zámku jako památkový znalec ztotožňuje se jak s technickým znalcem tak zástupcem MNV a považuje tyto minimální adaptace za nezbytně nutné. Zástupce KNV (...) upozornili na finanční možnosti a kvóty pro rok 1951. přesto vlastním shledáním považují na základě technického posudku a vyjádření obou druhých zástupců požadavek jejich za oprávněný a to tím spíše, že rozpis původního rozpočtu byl znovu přezkoušen...“, IN: SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, neoznačeno, 8. 6. 1951.

celého státu, všeho pracujícího lidu.“⁴²⁹ Tento velice důležitý argumentační úryvek směřovaný ke SPÚ, nám poté nabízí s tím související symbolický aparát, zastoupený pozitivně vyznívajícím „přáním“, „památkou“, „zachováním“ či „zájmem“, kterážto pozitivita je opět, avšak mnohem více než tomu bylo v předchozích dvou případech (ve kterých rovněž figurovala postava stavitele J. Kříže), zesílena apelem na lid a stát, provázané přijatou státní ideologií.

O čtyři dny později po svém informování vyjadřuje Státní památkový úřad své stanovisko k zamýšleným úpravám a k probourání větších otvorů do nedávno zhroutené obvodní zdi v předhradí, přičemž argumentuje jak nepředložením technických plánů, tak důvody technicko-bezpečnostními (v rámci rozpadající se zdi): „*Státní památkový úřad v Praze nemůže zaujmouti zásadní stanovisko k tamní žádosti povolení pronikavých stavebních změn v budově předhradí t. zv. ‚nového zámku‘ v Starých Hradech, bez předložení odborných plánů na připravované stavební zásahy. Zásadně však vyslovuje nesouhlas s probouráním větších otvorů do obvodní zdi budovy a to nejen z důvodů památkových ale i technických a bezpečnostních.*“⁴³⁰

Předmětem následujícího úředního dialogu mezi Starými Hrady a Ministerstvem školství, je žádost MNV Staré Hrady o převzetí úhrady na opravu zámku, kdy prvně jmenovaní (podpoření vypracovanými rozpočty) žádají „*o převzetí úhrady na adaptaci zámku v naší obci Starých Hradech okres Jičín ve výši přiložených rozpočtů Sdruženého komunálního podniku v Jičíně na částku Kčs 1 376 445 20, na letošní rok 1951.*“ Přičemž vzápětí své adresáty ujišťují, že „*Stavba tato byla naplánována*“. Důležité je však zmínit, že své prosby (a s nimi související požadavek okamžitého započetí stavebních prací) podpírají rovněž poukazem na veliký problém, jelikož „*stav zámku zejména předhradí stal se již katastrofálním*“, což je v dalších řádcích navíc pro všechny případy „vytuzeno“ zmínkou o negativním resumé odborného posudku J. Kříže, a v kontrastu s tím také informací o odhodlání místních obyvatel památku zachránit. V závěru žádosti je poté proklamována víra v to, že „*ke zkáze nenahraditelného objektu nebude ani ze strany kompetentních úřadů připuštěno a proto prosíme o nejrychlejší kladné vyřízení k finanční dotaci.*“⁴³¹ Tato žádost je

⁴²⁹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Zřízení části hradu*, neoznačeno, 22. 5. 1951.

⁴³⁰ Tamtéž, *Staré Hrady - nový hrad - stavební úprava*, č. j. 4644/51, 26. 5. 1951.

⁴³¹ Tamtéž, *Žádost o převzetí úhrady, 2 stavební rozpočty*, neoznačeno, 1. 6. 1951.

nakonec vyslyšena.⁴³² I s penězi však bylo nutné dodržovat příslušné směrnice SPÚ.⁴³³

Poměrně prostá žádost o převzetí úhrady, v kteréžto podobě můžeme identifikovat sdílených vzorec aktérských argumentací (jejichž původcem je zde MNV Staré Hrady píšící Ministerstvu školství, věd a umění), v sobě skrývá argumentaci příčinou a argumentaci veřejným zájmem o zdar projednávané záležitosti („*snaha lidových orgánů zachovati tuto vzácnou renesanční památku...*“),⁴³⁴ pomyslně zpevněnou následujícím apelem na institucionální autoritu kraje („*...a žádá tamní krajský národní výbor...*“).⁴³⁵ Co se týká z toho plynoucích symbolů, mohli bychom je souhrnně zařadit pod označení jakýchsi ochranných pojmů („*snaha*“, „*zachovat*“ a „*záchrana*“), které se v tamních pramenech nevyskytují vzhledem k charakteru zkoumaného tématu poprvé ani naposled.

O dva měsíce později přichází na MNV Staré Hrady od nadřízeného krajského úřadu zpráva, ve které je tlumočena neochota mezičlankového SKP Jičín opravit poškozenou zeď (kterážto práce byla v tomtéž listu jedním dechem „*převalena*“ na Staré Hrady): „*Jelikož SKP v Jičíně odmítli provést stavbu sesuté zdi u budovy č. p. 2 zámku Staré Hrady, provedte s urychlením tyto práce ve své režii*“ přesto je však zároveň s tím MNV Staré Hrady přislíbeno, že „*stavebně technický dozor převezme zaměstnanec SKP v Jičíně stavitel Jos. Kříž, s kterým se o podrobnostech dohodnete. Materiál jest skladován u SKP Jičín, jímž byl svého času převzat pro tyto práce, a kterému současně dáváme příkaz k jeho vydání.*“⁴³⁶ Z téhož dne následně pochází i dotaz téhož výboru ohledně výše nákladů na údržbu zámku stran poskytnutí zálohy na proplacení stavebních výdajů.⁴³⁷

Taktéž poslední úryvek ke třetí události první rané fáze rekonstrukce Starých Hradů (z 15. října 1951) nabízí na poli svého vzorce sdíleného významu zajímavý příklad aktérských argumentací, na čemž má podíl zejména jeho téma v podobě údržby zámku v kompetenci nepřítomného aktéra tohoto pramene - MNV Staré Hrady, ve kterém je zahrnut také třetí z protagonistů dokumentu, SKP Jičín. Z argumentačního hlediska se zde jedná o taktizování KNV v Hradci Králové pomocí položení důrazu na příčinu („*Jelikož SKP v Jičíně odmítli provést stavbu*

⁴³² Tamtéž, *Žádost o převzetí úhrady*, č. j. 139 539/51-V/8, 19. 6. 1951.

⁴³³ „Zdejší úřad připomíná, že veškeré opravy musí být provedeny podle směrnic zdejšího úřadu.“, IN: Tamtéž, *Staré Hrady - zámek*, č. j. 6972/51, 21. 8. 1951.

⁴³⁴ Tamtéž, *Žádost o převzetí úhrady, 2 stavební rozpočty*, 1. 6. 1951.

⁴³⁵ Tamtéž.

⁴³⁶ Tamtéž, *Zámek, Údržba*, zn. XI/1. 717. 7-15-10-51/Dr., 15. 10. 1951.

⁴³⁷ Tamtéž, zn. IV-356. 4-15-10-51, 15. 10. 1951.

sesuté zdi (...) provedte s urychlením tyto práce ve své režii.“),⁴³⁸ která vzhledem k délce a charakteru pramene nabízí k bližšímu zkoumání pouze osamoceně se zde vyskytující symbol „odmítnutí“, jenž je poměrně silným symbolickým prvkem, naznačujícím svou přítomností nesnadné mechanismy vztahů mezi zainteresovanými orgány.

d) Žádosti o materiál a problémy s ním spojené (říjen 1951 - březen 1957)

17. října 1951 zasílají Starohradští (jakožto „podnikatel investiční stavby opravy hradu ve Starých Hradech“) žádost Komunálnímu podniku o dodání zadržovaného materiálu, jelikož podnik sám nebyl schopen začít se zadanými stavebními pracemi: „Doposud nebylo přes zadání prací Vašemu podniku, započato s pracemi na opravě zámku, z kteréhož důvodu pověřil KNV MNV ve Starých Hradech jako podnikatele stavby, se započítím nejdéle 22. 10. 1951. Proto MNV ve Starých Hradech žádá SKP v Jičíně by vydal materiál poukázaný KNV v Hradci Králové na opravu hradu ve Starých Hradech uskladněný u Vašich podniků.“⁴³⁹ 26. října MNV Staré Hrady obdrží poukaz z KNV v Hradci Králové na „5 m³ jehličnatého řeziva A II. tř. určené k stavební údržbě zámku ve Starých Hradech“,⁴⁴⁰ za což Starohradští ve své odpovědi děkují a zároveň sdělují svůj výchozí stav: „Z pověření KNV zahájil MNV ve Starých Hradech opravu zámku 22. 10. 1951 s průměrným počtem 6 dělníků denně.“ Následuje výčet přibližných stavebních nákladů do konce roku, načež jsou pisatelem zmíněny přetrvávající problémy se SKP Jičín ohledně dodávek slíbeného materiálu: „SKP na naši žádost mohou nám vydati pouze cement a plech takže nám zpronevěřili 15 m³ jehličnatého řeziva III. tř. Žádáme KNV v Hradci Králové by v této věci učinil patřičnou nápravu.“⁴⁴¹

V případě otázky převzetí rozpočtu si Starohradští snaží jedno vyargumentovat nutností druhého, což jim do rukou opět dává určitý, logicky zdůvodnitelný tlak, mířící na příslušná místa odpovědných institucí, čímž se svojí nesnadnou situací a potažmo s památkáři samotnými, zápolí na jejich vlastním profesním prostoru a za použití argumentů, na které tyto orgány z odborného hlediska mohou spíše slyšet. Svědectví ohledně apelu na dodržování příslušných směrnic poté může být jak

⁴³⁸ Tamtéž, *Zámek, Údržba*, zn. XI/1. 717. 7-15-10-51/Dr., 15. 10. 1951.

⁴³⁹ Tamtéž, *Oprava zámku*, neoznačeno, 17. 10. 1951.

⁴⁴⁰ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Zámek II. kategorie, Staré Hrady, údržba*, zn. IV-356. 4-25-10-51, 26. 10. 1951.

⁴⁴¹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., *Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, Oprava zámku*, zn. IV-356. 4-25-10-51, 29. 10. 1951.

rutinním připomenutím, tak i reakcí na možné konkrétní nedotaženosti úředního charakteru ze strany Starohradských, jehož případný důvod je v současném stavu pramenné základny již pravděpodobně nedohledatelný, stejně jako mnoho dalších drobných i větších aspektů zkoumaného tématu. Na první pohled nevýhodná situace způsobená příkazem KNV v Hradci Králové k opravě zdi svépomocí, mohla být naopak v určitém smyslu i výhodou, jelikož dala obci „volné ruce“ při realizaci zmíněné opravy, a zadruhé je (a to především) na chvíli vzdálila od nelehké spolupráce s problematickou firmou.

V podobném duchu se nese i následující úryvek, jenž pojednává o další úřední „přetahované“ Starohradských o stavební materiál s (opět) Komunálními podniky města Jičína, což je v druhé části pramenného svědectví poněkud pozitivně vyváženo započítáním předsevzatých prací, byť s příliš velkým počtem lidských zdrojů, což je pro toto (a také následující) období typickým jevem, v závěru sdělení je však směrem k nadřízeným krajským orgánům opětovně poukázáno na (opakovanou) nespolehlivost spolupráce obce Staré Hrady a jejích zástupců se SKP Jičín, jejíž negativním důsledkem je brždění naplánovaných stavebních úprav.

Dále dostupné prameny své čtenáře informují např. o komunikaci zástupců starohradské obce s krajským národním výborem (týká se předání odběrové knížky MNV Staré Hrady na pozinkovaný plech v množství 0,2 t.).⁴⁴² Detailnější pozornost si však zaslouží záhy následující kus matérie, jehož předmětem je splátka faktury mezi Starými Hrady a Automobilovými závody Mladá Boleslav, které si Starohradské v dopise dovolují „*zdvořile upozorniti na splatnost našich níže uvedených faktur, která byla pravděpodobně nedopatřením přehlédnuta*“ pročež tyto závody prosí o jejich „*vyrovnání připojenou složenkou.*“ A zároveň si vyhrazují „*právo vyúčtovat Vám po dojití úhrady penále dle vyhlášky ministerstva financí č. 13 z 23. 12. 1950 § odst. 6.*“⁴⁴³

Po této zmínce přichází z hlediska tematické závažnosti prakticky neklíčovější part celého zkoumaného období, ve kterém je na ploše dostupných pramenů představen dovětek soudního sporu ve věci objednávky a montáže trubek pro zámecký vodovod. Z celého případu se zdá býti zřejmé, že zde obec dostala proplacen peněžitý poukaz na objednávku od KNV v Hradci Králové, kteréžto užití finančních prostředků z nějakého důvodu nedokázala poté KNV obratem doložit,

⁴⁴² SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Asanace zámku II. kategorie ve Starých Hradech u Libáně*, zn. IV-356. 4-1952, 28. 5. 1952.

⁴⁴³ Tamtéž, *Konto: 233/1371 II. pomínka*, zn. 14986/3/1. 050/Ma/D1, 30. 9. 1952.

pročež dostala celou sumu ve stanovené lhůtě ke zpětnému proplacení. Zmíněná Stavoslužba OSKP Jičín zde naproti tomu figurovala jako realizátorský subjekt celé objednávky. Problémy Starých Hradů vysvítají také z dalších svědeckví pramenů ohledně nezaplacené faktury, žaloby vznesené (zamýšleným) realizátorem práce a z toho vyplývajícího rozsudku, či absence zástupců starohradské obce na jednom ze souvisejících výslechových sezení, v rámci čehož se obec Staré Hrady snaží bránit poukázáním na nepřítomnost dalších v případě zainteresovaných stran, stejně jako na existující procesní chyby v rámci daného řízení. Ačkoliv se jedná o důležitou část sledované etapy, leží její přínos pro zkoumané téma „pouze“ v rovině fakticity a časového zařazení do chronologie celého příběhu či emblematického příkladu existujících sporů, a nikoliv jako látky pro zkoumání argumentačních strategií. Přesto zde má svůj význam z hlediska upozornění na procesní složitost onoho řetězce objednávek, dodávek a vzájemných dohod, pro které jsou zde zkoumané komunikační strategie důležitým emocionálním dokreslením:

Dílčí stavební smlouva mezi Starými Hrady a Okresním stavebním komunálním podnikem města Jičína z 13. listopadu 1952 nám místo o spolupráci narušujících sporech naopak referuje o souboru stmelujících pravidel a přijatých závazků, která měla další spolupráci mezi oběma subjekty zafixovat do pevnějšího rámce. Mezi body nejvíce hodné čtenářově pozornosti patří např. následující: „*Předmětem (...) je památková údržba zámku II. kategorie*“, na kterou „*jest určeno [pro rok 1952] Kčs 250 000*“. *Dále smlouva pojednává a „lhůtách provedení stavby*“, v rámci kterých bylo smlouvou sjednáno, že „*stavebník odevzdá staveb. podniku staveniště v únoru t. r. a určená částka pro rok 1952 bude prostavěna do konce roku 1952 za předpokladu, že Místní národní výbor ve Starých Hradech opatří dostatečný počet pracovních sil a potřebný materiál.*“ přičemž nesplnění této smlouvy „*zavazuje k placení penále*“ a „*stanovená částka (...) je určena výhradně na stavební obnovu a záchranu objektu hradu a nesmí jí být použito k jinému účelu.*“⁴⁴⁴

Toto všechno vyplývá z „řeči“ příslušných pramenů ohraničených z jedné strany 18. listopadem 1952 a z druhé 17. únorem 1953, ve které je předmětem stížností Starohradských (zastoupených tehdejším předsedou Václavem Plíškem) neshoda ohledně proplacení účtu za stavební materiál, v rámci čehož řečená obec „*podává žádost o opravný prostředek proti rozsudku a uvádí tyto důvody: KNV v Hradci Králové uvolnil na rok 1952 na opravu hradu ve Starých Hradech 250 000 Kčs. Na*

⁴⁴⁴ Tamtéž, *Dílčí stavební smlouva podle vyhl. SÚP 682/51 Ú. l. I.*, 13. 11. 1952.

základě toho učinil MNV objednávku ocelových trubek na opravu vodovodu ve hradě. Generálním stavebníkem dle hospodářské smlouvy byla Stavoslužba ONV v Jičíně. Po dojití účtu se splatností 14. 7. 1952 byl předán uvedenému podniku, který po svém zaúčtování pro KNV měl 5. 11. 1952 tento účet investiční bankou proplacen a po tomto vrátil MNV účet bez přílohy bez vyrozumění že jest vyúčtován [nečitelné] (...) přes toto zaslal KNV tento účet k přezkoušení 20. 11. 1952 a zase KNV neuvědomil MNV, jak bylo s účtem naloženo. Po nové upomínce AZNP⁴⁴⁵ (...) oznámil MNV že účet byl předán KNV by AZNP učinil si další kroky na vyšších instancích. Po osobní intervenci na KNV byl MNV ujištěn, že účet byl proplacen by tuto věc pustil ze zřetele (...) Dle rozsudku by měl MNV nebo jeho zástupce předseda do 15 dnů [nečitelné] zaplatiti pod kaucí a ten, který má úhradu od 5. 11. 1952 by měl býti žalován MNV k náhradě. Bylo povinností Stavoslužby ONV v Jičíně by zaplatila včas, když měla úhradu neb má zaměstnance obchodně vzdělané (...) Jediné a rychlé vyřízení jest podati celý účet Stavoslužbě ONV Jičín, které jest známo svoje nedopatření a která jest ochotna účet vyrovnati. Vinu hlavní nese Stavoslužba ONV rovněž i MNV, KNV [a] AZNP, který po upozornění MNV 20. 2. měl jíti dále, když mu bylo známo že MNV nemůže propláceti investice.“⁴⁴⁶

V únoru příštího roku Automobilové závody, národní podnik Mladá Boleslav, zasílají Starým Hradům upomínku své žádosti o úhradu zaslané faktury na 8 470 Kčs, která říká, že bylo doporučeným dopisem „ze 17. 1. 1953“ žádáno o „úhradu naší faktury z 30. 6. 1952 (...) a poplatek z prodlení pro opožděné placení vyúčtovaného do 14. 1. 1953, celkem o zaplacení Kčs 9 359 40.“ Zásílatel v upomínce dále vyjadřuje překvapení nad tím, že „jste úhradu neprovedli a ani jinak na náš dopis nereagovali. Žádáme Vás proto ještě tímto dopisem o sdělení, z jakého důvodu jste úhradu dosud neprovedli, resp. co snad tomu brání (...) V případě marného projití uvedené lhůty obrátíme se na ONV V Jičíně, případně budeme nuceni domáhati se úhrady cestou státní arbitráže.“⁴⁴⁷ O pět měsíců mladší úřední dokument v rámci poměrně běžné agendy kolem prací na objektu starohradského zámku pojednává o stanoveném rozsahu povolených prací (dokončení prací v prostoru předhradí [výměna střešní krytiny, oprava krovů,

⁴⁴⁵ Automobilové závody, národní podnik (tj. Škodovy závody v Mladé Boleslavi).

⁴⁴⁶ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, Podání opravného prostředku proti rozsudku, zn. C 323/53-6, 18. 12. 1952.

⁴⁴⁷ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, kniha č. 270-284, neusp., Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu 1976-1990, Naše pohledávka 233/1371, 10 148/1. 150/6/Wi, 17. 2. 1953.

rekonstrukce podlah a stropů, plechování žlabů či práce na fasádních omítkách], zabezpečení hlavní budovy [přezdění severovýchodního nároží]), proplácení nákladů („v nové měně“ 60 000 Kčs) a také o uzavření řádné hospodářské smlouvy (s OSKP Jičín).⁴⁴⁸

K 19. říjnu téhož roku lze v pramenech nalézt exemplář žaloby uvalené (a podané k Lidovému soudu v Jičíně) na MNV Staré Hrady ze strany Stavomontáží, národního podniku z Hradce Králové ohledně návrhu „na vydání platebního rozkazu podle § 425 c. ř. s. na zaplacení Kčs 2 082 s příslušenstvím“ která je argumentována „vyúčtováním kamenické práce na Kčs 31 823 [nečitelné] pouze Kčs 29 741 staré měny, částku 2 082 [nečitelné] tj. měny nové.“ přičemž připomíná, že Stavomontáže jako žalující strana upomínaly „žalovanou stranu o zaplacení této částky naposledy pak 22. 4. 1953, žalovaná strana však vzdor tomu nezaplatila.“. Jako podpůrný důkaz žalující strana dále uvádí své obchodní knihy a (Starým Hradům zasláné) upomínky „s výhradou důkazů dalších.“⁴⁴⁹

16. prosince je poté v této věci vynesena rozsudek: „Žalovaná strana je povinna zaplatiti žalující straně obnos 1 694 Kčs s poplatkem z prodlení (...) dlužné částky za každý den prodlení od 14. 7. 1952 do zaplacení a na nákladech řízení obnos 42 Kčs a to vše do 15 dnů pod exekucí“ což je (spolu s rekapitulací uvedeného případu) odůvodněno následujícím způsobem: „Žalovaná strana žádala o zamítnutí žaloby a v písemném odporu namítla, že objednané věci byly jí sice dodány, a že byla ochotna kupní cenu vyrovnat, avšak na základě sjednané hospod. smlouvy měla tak učinit za ni Stavoslužba, okr. nár. výboru v Jičíně, které byl účet ATNP předán k zaplacení. Žalovaná strana tedy vznik kupní smlouvy doznává a konečně z písemné objednávky, z faktury, a z přípisu žalované strany ze dne 25/II 1953 a 25/6. 1952 lze zjistit, že kupní cena za dodané ocelové trubky činila 8 470 Kčs ve starých penězích a měla býti zaplacená ku dni 14/7. 1952 (...) je povinností smluvní strany zaplatit ujednanou cenu a tento závazek žalovaná strana dosud nesplnila. Okolnost, žalovanou stranou namítaná, že totiž podle sjednané hospod. smlouvy měl účet žalující strany být vyrovnán od Stavoslužby ONV v Jičíně, nezprošťuje žalovanou stranu povinností k placení. Žalující strana má právní nárok aby sjednaná kupní cena v době splatnosti

⁴⁴⁸ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, Zámek ve Starých Hradech, Dokončení předhradí, Souhlas se zadáním, zn. IV-356. 4-7-7-53, 7. 7. 1953.

⁴⁴⁹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, kniha č. 270-284, neusp., Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu 1976-1990, Žaloba s návrhem na vydání platebního rozkazu podle § 425 c. ř. s. na zaplacení Kčs 2 082 s příslušenstvím, RO104/1953, 19. 10. 1953.

byla zaplacená neboť jako socialistická právnická osoba hospodaří na podkladě plánovacím a tudíž musí obdržeti plnění nejpozději do dne splatnosti určené ve faktuře.⁴⁵⁰

Se sledovaným případem souvisí rovněž absence zástupce Starých Hradů při výslechu „jednajícím o nedoplatku MNV Stavomontáží n. p. Hradec Králové“, ke kterému se nebylo možné dostavit „pro zaneprázdnění dne 18. února 1954“, přičemž je v této písemné omluvě na Lidový soud dále v textu apelováno, aby „Bude-li rozhodováno za naší nepřítomnosti prosíme by lidový soud vzal toto v úvahu: Žalující strana nedostavila se dne 2. 2. 1954 [k] témuž samému jednání u lidového soudu v Jičíně, kdež MNV měl připraveny doklady vyvracející jejich požadavky, a sice opis objednávky a dotýčný účet po dodávce objednávky.“ Po této žádosti přechází Starohradští do protiútku vlastními argumenty: „12. 12. písemnou objednávkou MNV objednal celkem zhruba 3, 8 m³ kamene na dvě vjezdové brány s dodávkou, nejdéle do 15. 1. 1952. Objedávka byla Stavomontáží písemně potvrzena, a protože uvedený národní podnik nemohl dodati [materiál] do dodací lhůty, na požádání vystavil nám předběžný účet, myslíme si, že na celou objednávku, tj. na 3, 8 m³ kamene ve výši 29 741 Kčs, které MNV zaplatil 25. 1. 1952 neb 31. 1. [nečitelné] konečnou možnost využití povolené kvóty. Tudíž MNV ve Starých Hradech objednal 3, 8 m³ kamene za který zaplatil v lednu 1952 29 741 Kčs, dodáno bylo v květnu 1952 2, 77 m³ kamene s dodatečným účtem rovněž [na částku] 29 741 Kčs s příslušnou všeobecnou daní 2 082 Kčs, tento obnos by se MNV nezdral zaplatiti, byla-li by objednávka vyřízena úplně, naopak by mohl žádati přezkoušení účtu Stavomontáže n. p. Hradec Králové, neměl-li v lednu 1952 jisté úmysly splniti objednávku částečně tak, jak jí splnil až v květnu.“⁴⁵¹

Pro tuto fázi je nakonec nutné, kromě žádosti kraje na ustavení (jedno či vícečlenného) stavebného dozoru⁴⁵² a zadání stavebních prací na rok 1955 s příkazem na (za)vedení stavebního deníku,⁴⁵³ uvést rozhodnutí o přeplatcích pro rok 1955, kteréžto je předmětem písemné komunikace mezi Krajským národním

⁴⁵⁰ Tamtéž, *Jménem republiky* (rozsudek), C 323/53-6, 16. 12. 1953.

⁴⁵¹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Omluvenka pro nedostavení se k výslechu*, zn. Cd 115/54, 14. 2. 1954.

⁴⁵² Tamtéž, *Dozor na stavební práce v zámku*, neoznačeno, 30. 8. 1954.

⁴⁵³ „Zhotovení stropu nad 1. patrem, omítky vnitřních prostor, osazení podlahy skladovanými parketami, úprava příchodu do 1. poschodí, uzavření vstupních otvorů do přízemí prozatímními šalovanými vraty (...) O postupu prací ved'te podrobný a přesný stavební deník, který bude dozírajícím technickým orgánům sloužit za kontrolní podklad.“ Tamtéž, *Staré Hrady, Zadávka prací na rok 1955*, zn. Kult./1140/55, 26. 4. 1955.

výborem v Hradci Králové a jemu podřízeným Okresním národním výborem v Jičíně. Jejím protagonistou je zde opět stavitel Josef Kříž: „Na upozornění z kruhu občanstva byla provedena kontrola prací a faktur za ně, které prováděl okr. stavební podnik v Jičíně na příkaz zdejšího odboru v r. 1955 na předhradí a hlavní budově památkově chráněného zámku Staré Hrady (...) Přezkoumání Jos. Křížem vedlo k tomu, že zjistil přeměřením objektu a přepočtením faktur přeplatek zdejšího odboru okresnímu stavebnímu podniku v Jičíně o částku Kčs 15 837 30. Zdejší odbor požádal na základě toho okr. stav. podnik o vrácení této přeplacené částky. Okr. stav. podnik žádal další přezkoumání této částky a uváděl, že mu nebyly předloženy všechny potřebné kontrolovatelné rozpisy nejen ve výměrách, ale i u různých prací režijních a doporučoval k urychlení věci, aby s doklady přijel k společnému přešetření sám s. Ing. J. Kříž,“ který však již „změnil své umístění a je nyní zaměstnán u Ústavu pro rekonstrukci památkových objektů v Praze. Jednání s ním, aby provedl další přešetření, odmítl.“ Toto předestření (další) sporné záležitosti (opět se vztahující ke Starým Hradům) je poté zakončeno prosbou k ONV za přešetření dané věci u Okresního stavebního podniku v Jičíně a následného stanovení zmiňovaného přeplatku.⁴⁵⁴

e) *Kdo nese odpovědnost za "Staré Hrady"? (říjen 1957 - říjen 1958)*

Zpráva ze 17. října 1957 je již několikátým souborným shrnutím havarijního stavu starohradského zámku, která úsek po úseku vypočítává progresivitu postupné destrukce daných částí, přičemž opět argumentuje zesilujícím faktorem tohoto stavu v podobě nedaleké komunikace a (v rámci ní existujícího) automobilového provozu, ze kterého přechází až do sféry regionálních hospodářských dějin. Stále poněkud nejisté prosazení existence zámku jako památkového objektu je zde poté postaveno vedle možná (z momentálního hlediska) schůdnější varianty zámku coby prostorů uplatněných v praktičtější hospodářské oblasti, která je mu prozatím do určité míry „plánem B“, a tedy jakousi prozatímní záštitou před jakýmkoliv momentálním radikálním řešením:

Ze strany Odboru pro výstavbu ONV v Jičíně směrem ke krajským strukturám odboru školství a kultury je opět poukazováno na špatný stav starohradského zámku. Podkladem pro tento apel je přiložený úřední záznam, „pořízený (...) s *JuDr.*

⁴⁵⁴ SOKA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, Sbirka stavebních spisů, Staré Hrady, karton č. 1132, inv. č. 814. *Rozhodnutí o přeplatcích OSP za St. Hrady v. r. 1955*, zn. Šk. kult.: 1056/57, 28. 3. 1957.

Františkem Drbohlavem, důchodcem, bytem ve Starých Hradech č. p. 2, ve kterém jmenovaný upozorňuje na vážné stavební závady na objektu zámku... “⁴⁵⁵ Uvedená zpráva poté havarijní stav starohradského komplexu shrnuje do celkem tří bodů: „1. Zjistil, že klenba hlavního vjezdu do nádvoří hradu doznala značné trhliny a dokonce vypadly již některé cihly z klenutí. Je obava, že trhliny se budou zvětšovat, má vážné obavy, že vjezd za této situace by byl bez odstranění stavební závady znemožněn a že by byly přivoděny vážné další závady stavebního rázu nejen na vjezdu, ale i nad jeho nástavbou. 2. Hlavní stavba hradu (zámku) renesančního slohu, která jest nejpamátnější a značně prostorná, je ve velmi špatném stavebním stavu. Komíny hrozí sesutím, již jeden spadl, střecha jest poškozená a velmi [do ní] zatéká, obvodní zdi jsou silně potrhány a není daleko budoucno, že by mohlo nastati i vážné ohrožení sesutí části zdí. 3. Vedlejší stavba směrem východním ke státní silnici II. tř. Libáň - Jičín, jest v nejhorším stavebním stavu. Trpí trvale tím, že po silnici jde silný provoz těžkých motorizovaných vozidel (silná frekvence autobusů, nákladních aut, zejména při svozu cukrovky do cukrovaru v Libáni z velké provenience severně od Libáně, při dovozu stavebního materiálu pro silniční údržbu na celé Libáňsko apod.) takže za průjezdu vozidel jsou i laikovi patrný silné otřesy na této předmětné stavbě. Proto také zdivo této stavby již se sesulo a dále hrozí sesutí (...) Také i část hradební zdi směrem k uvedené silnici spadl[a].“⁴⁵⁶

Další svědectví na jednu stranu pojednává o finančně motivovaných snahách nabídnout (a tím pádem i částečně legitimizovat) nezpochybnitelný prostorový potenciál zámku k pronajmutí, což se však nejenže nakonec nesetká s pozitivní odezvou, ale navíc to ještě explicitně poukáže na jádro problému, kvůli kterému byl tento návrh uskutečněn. Tento plán nakonec dojde svého naplnění, avšak až o několik let později s jiným aktérem a v jiných souvislostech. Je zde poukázáno také na další negativum celé věci, kterou je úřední neochota převzít navzdory nezbytnosti (tedy faktu „nutných stavebních úprav“ majících zároveň „značný rozsah“) za chátrající zámek odpovědnost, byť je zde k tomu logicky argumentováno předimenzováním potřebných kapacit a (k tomu nezbytnou) chybějící dokumentací:

Od listopadu 1957 do února 1958 máme v pramenech možnost vysledovat záznamy zaprvé ohledně pokračování zmiňovaného případu finančních přeplatků⁴⁵⁷ a

⁴⁵⁵ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, okr. Jičín, Naléhavá oprava*, 17. 10. 1957.

⁴⁵⁶ Tamtéž, *Úřední záznam*, 17. 10. 1957.

⁴⁵⁷ „...ovšem jak [bylo] sděleno, k žádnému konkrétnímu vyšetření celé věci nedošlo. V důsledku uvedeného byl pověřen zdejší odbor, aby otázku obnovil a kontrolou zjistil oprávněnost požadavku do

zadruhé stran návrhů na případné využití prostor zámku, projednávaných Okresním národním výborem v Jičíně a Krajským filmovým podnikem se sídlem v Hradci Králové (např. poněkud bizarní návrh okresu na využití části prostor [horko těžko zachraňovaného objektu] coby skladu hořlavého filmového materiálu⁴⁵⁸), ze kterých se však nakonec nic neuskutečnilo, jelikož byl nakonec uvedenému filmovému podniku „poskytnut vhodnější objekt, který lze restaurovati s daleko menším finančním i materiálovým nákladem.“⁴⁵⁹ Nepřímo tím tak byla zároveň Starým Hradům přiznána jejich neradostná situace. Ta byla patrna nejen z hlediska realizace plánu prací na následující rok,⁴⁶⁰ ale také v z hlediska neochoty příslušných úřadů převzít za stav Starých Hradů z různých důvodů zodpovědnost.

Vypovídá o tom dopis Odboru výstavby a vodního hospodářství při ONV z 31. října 1958, adresovaný Krajskému středisku péči o památky a ochrany přírody v Hradci Králové: „...OSP nemůže stavební akci vzít do své kapacity, poněvadž jest pro letošní rok značně předimenzována. Pro rok 1959 za takového stavu rovněž ne. MNV Staré Hradě se o věc nestarají a čekají, až by jim někdo sehnal zedníky a pomocné pracovníky. Bude nyní s MNV projednáno, zda by nebylo možné po splnění adaptačních prací v JZD prováděti akci jako zimní. Otázka je, aby částka nepropadla. Hlavní závada je v tom, že projekce je jenom na úpravu části předního traktu pro kulturní místnost a zbrojnici, ale není projektová dokumentace pro celkovou úpravu - na celý zámek. Kdyby tato stávala, byly by stavební úpravy převzaty i Okresním stavebním podnikem v Jičíně. Bez projekce ovšem převzetí je soustavně odmítáno. Jsme toho přesvědčení, že projektovou dokumentaci by mohli provést na celou úpravu Vaše projektové středisko v Praze při ústředí, aby zejména byly zachovány památné prvky stavby i celý areál, a poté tlačiti OSP prostřednictvím okresní plánovací komise v Jičíně k převzetí dílčích každoročních úkolů. Dnes tuto

výše uvedené částky (...) Svého času kontrolu prováděl s. Ing. J. Kříž za přítomnosti vašeho s. Bílka a uvedená částka byla zjištěna jako rozdíl ve váš neprospěch. Poněvadž zdejšímu odboru nejsou známy podrobnosti, ale má zájem na tom, aby případ byl zlikvidován, žádá Vás, abyste k věci sem předložili konkrétní vyjádření v zájmu přikročení k prověrce případu.“, IN: Tamtéž, *Rozhodnutí o přeplatcích OSP Jičín za adaptace v zámku Staré Hradě v roce 1955*, výst-5261-16-1957, 27. 11. 1957.

⁴⁵⁸ Tamtéž, *Využití zámku ve Starých Hradech, okr. Jičín*, výst-16-1959, 5. 2. 1958.

⁴⁵⁹ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, jeho hospodářské využití*, výst-1936-16-1958, 11. 2. 1958.

⁴⁶⁰ „Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové zajistilo ve svém plánu památkové údržby pro rok 1958 fin. částku 20 000 Kčs a 30 000 Kčs na nutné stav. práce pro zámek II. kat. ve Starých Hradech pro rok 1959. Byla zvážena možnost nutných stavebních úprav a jejich značný rozsah přičemž se dospělo k názoru, že není reálné práci zajistit dodavatelským způsobem (přes OSP v Jičíně). Jako jediné reálné řešení by bylo možno provést nutné zabezpečovací [nečitelné] krovů, laťování, přeložení krytiny, opravy komínových hlav, stažení trhlín zdiva, oprava oplechování a dále pak úprava předhradí na kult. místnosti (stav. skupinou míst. JZD, ev. na pomoci DOS). Některé práce by bylo možno zajistit jako zimní akce apod.“, IN: Tamtéž, *Staré Hradě, okr. Jičín-úprava předhradí apod.*, zn. 450/1958, 24. 10. 1958.

*zříceninou nikdo jako investor nepřevzme, poněvadž by mu nastaly velké starosti se stavebními úpravami. Ovšem jakmile by se dala stavba jenom trochu do pořádku, věříme, že by [se] našel podnik nebo organizace, která by zámek převzala pro své různorodé a široké uplatnění, které by zámek ve S. Hradech skýtal.*⁴⁶¹

Výše popsané prameny z rozmezí února až října roku 1958 v rámci svých objektivních vzorců sdílených významů (které jsou v tomto pořadí: „*Využití zámku*“, „*hospodářské využití*“, „*úprava předhradí*“ a „*provádění stav. úprav*“) nabízejí řadu variant argumentačních taktik, jejich aktéry jsou postupně KNV v Hradci Králové, Rada MNV Staré Hrady a Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové. Konkrétně se jedná o argumentaci pomocí analogie a příčiny v případě prvním („*Ovšem nacházející se zde velké prostory jak nadzemní, tak i podzemní, a postupnou stavební úpravou by byly získány značné prostory (...) z toho důvodu, že by bylo možno zde uskladnit archivní sklad hořlavých filmů.*“)⁴⁶² analogie v případě druhém („*...o zámek (...) nemají zájem, poněvadž byl jim poskytnut vhodnější objekt...*“)⁴⁶³ a nakonec zde jakožto rétorickou strategii můžeme nalézt použití argumentu opět příkladem („*OSP nemůže stavební akci vzít do své kapacity, poněvadž jest (...) předimenzována.*“)⁴⁶⁴ a faktickou věcností („*Dnes tuto zříceninou nikdo jako investor nepřevzme, poněvadž by mu nastaly velké starosti se stavebními úpravami.*“)⁴⁶⁵ v případě posledním. Symbolická dimenze tohoto několikapramenného náhledu na jednu událost poté nabízí slovní symboliku v podobě „využití“, „zájmu“, „hodnoty“ a „ochrany“, následované „vhodností“ a „nákladem“, kterýžto seznam uzavírá poměrně závažné symbolické poukázání na „nestarání“ (se) o zámek Staré Hrady, což bychom si v určité kombinační variantě možné interpretace mohli vyložit jakožto poukaz na za jiných okolností k využití vhodný objekt, jenž není možné se současnými zdroji stabilizovat.

f) Demolice: Výkresy, posudky a konečné rozhodnutí (listopad 1958 - březen 1961)

Projektová dokumentace jako předmět úředního sváru má svůj prostor také na prostoru tohoto závěrečného oddílu, kde je kontextuálně zasazena do řady

⁴⁶¹ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, okr. Jičín, Provádění staveb. úprav, zn. 450/1958 ze dne 24. 10. 1958*, 31. 10. 1958.

⁴⁶² Tamtéž, *Využití zámku ve Starých Hradech, okr. Jičín, výst-16-1959*, 5. 2. 1958.

⁴⁶³ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, jeho hospodářské využití, výst-1936-16-1958*, 11. 2. 1958.

⁴⁶⁴ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, okr. Jičín, Provádění staveb. úprav, zn. 450/1958 ze dne 24. 10. 1958, výst.-13186-16/58*, 31. 10. 1958.

⁴⁶⁵ Tamtéž.

komisionálních prohlídek a šetření, která vedou nejen k problematizování proběhlých destrukčních posunů, ale také k tematizaci bezprostředně souvisejícího prvku evakuace obyvatel bytových jednotek v areálu zámku Staré Hrady, což celé věci (alespoň v regionálním měřítku) dodává více na naléhavosti, potažmo jisté (pro Staré Hrady potřebné, byť v tomto případě negativní) mediální publicitě. Tato problematika poté přechází do (na pozadí permanentně přítomného) úředního sváru, jehož předmětem je oscilace mezi snahou zámek Staré Hrady za každou cenu zachovat, nebo jej s úředním souhlasem destruovat silou průmyslové výbušniny:

Mezi listopadem 1958 až květnem 1959 reflektují (tři) dostupné prameny další postup stavebních úprav a jejich posouzení ze strany kompetentních orgánů. Tématem prvních dvou jsou řemeslné pracovní síly (v prvním případě příslibení finanční dotace ze strany kraje na základě disponování s těmito silami, jakož i o nespokojenosti s provedením zabezpečovacích prací a nutnosti na ně použít vlastních nákladů,⁴⁶⁶ ve druhém naopak sdělení krajskému středisku péče o památky ohledně nemožnosti jejich sehnání⁴⁶⁷), třetí zdroj je naproti tomu další shrnující správou, která nám opět umožňuje komplexnější vhled do událostí kolem zámku za delší časové období. Zde je vedle informování o pakovaném místním šetření ke stavu zámku na základě hlasů veřejného mínění (bod č. 1) zajímavé zmínit bod č. 2, zabývající se otázkou zachování a využití objektu („*Všichni zájemci o tento objekt [např. Státní film] vždy až doposavad od zájmů upustili, poněvadž se obávali starostí s úpravou a rekonstrukcí zámeckého objektu*“), bod č. 3 reflektující problematické aspekty finančních dotací, dodávek stavebního materiálu či pracovních sil a jejich koordinace („*MNV ve Starých Hradech sice dostával v minulosti značné částky na*

⁴⁶⁶ „Na Váš spis č. j. 327/1958 ze dne 29. dubna 1958 ve kterém jste nám mimo jiné oznámili, že máte možnost sehnat řemeslníky na opravu určité adaptace jsme Vám naším spisem zn. škol. kult. 2199/1958 ze dne 4. května 1958 sdělili, že pro zabezpečovací práce jest námi zajištěna fin. částka 20 000 Kčs (...) Pozastavujeme se však nad tím, že z Vaší strany nebyl projeven dostatečný zájem k provedení nutných zabezpečovacích prací (...) Tyto úpravy bylo jistě místními řemeslníky pod odborným vedením techn. dozora. Upozorňuji Vás na to, že podle nového zákona o kult. památkách ze dne 17. dubna 1958 jest především majitel objektu povinen vlastním nákladem provádět údržbu a udržovat památku v dobrém stavu.“, IN: Tamtéž, *Staré Hrady u Jičína*, zn. KSP/641-L958, 17. 11. 1958.

⁴⁶⁷ „Zdejší odbor projednal otázku postupných stavebních úprav na zámku ve Starých Hradech s tanním předsedou MNV s. Urbanem. Dle jeho prohlášení nemohou sehnati řemeslníky. Dále byla otázka projednána s MNV v Libáni, zda by jejich zaměstnanci Komunálního podniku (DOSky) nemohli tyto práce prováděti. Rovněž [toto] jednání bylo bezvýsledné, poněvadž jejich skromný počet zaměstnanců nemůže zajistiti drobné opravy a služby obyvatelstvu, pro kterýžto účel podnik byl hlavně zřízen. Dále bylo jednáno s Okresním stavebním podnikem v Jičíně, s plánovačem dr. K. Charouskem, ani zde nebylo dosaženo kladného výsledku, poněvadž podnik svou kapacitou pro rok 1959 v údržbě a opravách, pokud jde o práce zednického charakteru, má plně vyčerpanou.“, IN: Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, okr. Jičín, Stavební úpravy k zn. KSP/641-1958 ze 17. 11. 1958*, výst. 13927-16/1958, 21. 1. 1959.

údržbu zámku, ovšem zápasil vždy se získáním stavební složky, která by se podjala stavební úpravy provést. Tím částky propadaly. Pokud stavební úpravy zde byly provedeny, jedná se o vyspravení střech na hlavní zámecké budově a ve stavební úpravě předhradního objektu č. p. 2, který se nachází vpravo od hlavního vchodu do nádvoří. Ovšem práce zde ustala vlivem nedostatku pracovníků - zedníků a vlivem poměrně malého zájmu tamního MNV (...) Předseda MNV následkem zaneprázdnění svou funkcí (...) ani nemůže vstoupiti do hloubky organizační činnosti a tajemník MNV neprojevuje o tyto věci zájem.“) nebo bod č. 4, jehož tématem je zmíněná neochota k převzetí stavebních prací ze strany okresních stavebních podniků („...pro jiné vážné úkoly z důvodu pránu rozvoje, takže po této stránce nepodařilo se až doposavad zdejšímu odboru přes veškeré úsilí dosáhnouti konkrétního výsledku“). Poslední bod správy poté hovoří o doporučení, vzneseném ke krajskému středisku památkové péče v Hradci Králové stran vypracování generálního projektu na opravu celého zámku.⁴⁶⁸

V tomto úseku stojí za zmínku vzorec významů reprezentovaný událostí ze 17. listopadu 1958, v rámci kterého přímý aktér pramene (Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové obesílající MNV Staré Hrady) pomocí příkladu („Krajské středisko péče o památky (...) Vás žádá o sdělení jaká byla z Vaší strany dosud provedena opatření k provedení nutných zajišťovacích prací. (...) Pozastavujeme se však nad tím, že z Vaší strany nebyl projeven dostatečný zájem k provedení (...) zabezpečovacích prací...“)⁴⁶⁹ vyargumentovává svůj postoj ve věci obstarání finanční částky na úpravy zámku ve výši 20 000 Kčs, která byla Starým Hradům poskytnuta. V této souvislosti se zde objevují pojmy jako je např. „opatření“, neprojevený „zájem“ a taktéž „nutnost“, „povinnost“, „údržba“ či „ochota“ výše řečené pojmy aplikovat do praktických kroků.

K následujícímu dni po posouzení stavebních úprav je datován dopis Krajského střediska péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové, reagující na dotaz místní stranické organizace ve Starých Hradech k situaci zámku. Podává informace o minulém i současném stavu zdejších prací, jakož i o povinnostech vlastníka zámku provádět tyto práce na své vlastní náklady: „Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové obdrželo Váš dopis ze dne 24. 5. 1959, ke kterému Vám podává toto vysvětlení: Od začátku roku 1958 jsme se snažili MNV ve Starých

⁴⁶⁸ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, Posouzení stavebních úprav*, výst. 16-pam-1959, 6. 5. 1959.

⁴⁶⁹ Tamtéž, *Staré Hrady u Jičína*, zn. SKP/641-L958, 17. 11. 1958.

Hradech přimět k nejnutnějším opravám na které jsme po celý rok zajišťovali fin. částku (viz. spis ze dne 13. I. 1958, ze dne 4. 5. 1958, ze dne 24. X. 1958 a 17. XI. 1958). Pro Vaši podrobnou informaci doporučuji se s našimi spisy seznámit.“ Po připomenutí nutnosti o povinnosti vlastníka pečovat o památku pomocí vlastních prostředků krajský dopis pokračuje tím, že „*není však správné ani to, že MNV a KSČ nám vytyká současný stav Starých Hradů*“, načež se pokouší hájit (svou vlastní) snahou o vypracování projektových podkladů a převedením pozornosti na aktivitu MNV Staré Hrady: „*Snažili jsme se zajistit u OSP v Jičíně vypracování nutných projektových podkladů na zajištění krytin, komín. hlav a trhlin a dále zajistit výrobu, avšak bezvýsledně (...) Zajímalo by nás velmi jaká opatření byla dosud učiněna se strany majitele objektu k záchraně zámku, u koho byly plánovány fin. prostředky na obnovu a jaké plány má nyní MNV s celou akcí pro rok 1959.*“⁴⁷⁰

Taktéž korespondence z 6. června 1959 je hodna pozornosti, jelikož zde krajské památkové instituci se sídlem v Hradci Králové dělá oponenta výjimečně politický orgán, představovaný „*vesnickou organizací KSČ*“ s působností ve Starých Hradech. V tomto případě spočívá zvolená taktika přímého aktéra v argumentaci analogií („*Od začátku roku 1958 jsme se snažili MNV ve Starých Hradech přimět k nejnutnějším opravám, na které jsme celý rok zajišťovali fin. částku, viz spis ze dne (...) Snažili jsme se zajistit u OSP v Jičíně vypracování nutných projektových podkladů...*“)⁴⁷¹ a určitým nátlakem pomocí důrazu na obecně známá fakta („*Nechceme dále připomínat to, že podle zákona (...) jest vlastník památky povinen vlastním pečovat o její zachování...*“),⁴⁷² přičemž konec dopisu zároveň obsahuje nejzásadnější symbolické slovní obraty tohoto svědectví - totiž „*nemožnost*“ uplatnění vyslovené „*výtky*“, vznesené od místních politických činitelů. Tedy jakéhosi neoprávněného postoje přímého aktéra v dané věci.

Zde je dále zajímavým aspektem nespokojenost kompetentních orgánů s provedením zabezpečovacích prací, do které je zakomponován problém nemožnosti regulovat nedostatek pracovník sil. S tím souvisí rovněž (opět) proklamovaná neochota odpovědných míst převzít za stávajícího stavu za zámek Staré Hrady odpovědnost, což je (dle daných institucí) podepřeno neochotou nového vlastníka k patřičným stavebním krokům, přestože je ze strany těchto míst v tomto směru finančně podporován. Opět zde tak dochází k pilátovskému mytí rukou nad celou

⁴⁷⁰ Tamtéž, *Staré Hrady okres Jičín*, zn. KSP-973-1959, 6. 6. 1959.

⁴⁷¹ Tamtéž.

⁴⁷² Tamtéž.

věcí do doby, dokud nedojde v této věci ke změně z iniciativy druhé strany, tedy starohradské obce, jak to bylo hradeckými památkáři prezentováno pro místní stranickou buňku.

Písenné podklady z rozmezí od 24. března 1960 až do 14. února 1961 lze poté (pro jejich příbuznou tematiku) shrnout pod jedinou charakteristiku, jejíž podstatou jsou zjištění o stavu zkoumaného objektu a nutnosti jeho záchrany, reprezentované výpisy z šetření a zápisy z komisních prohlídek,⁴⁷³ které tematizují kromě výše řečeného také nutnost vypracování projektové dokumentace⁴⁷⁴ či problematiku (další) existence zdejších bytových jednotek v areálu zámeckého komplexu.⁴⁷⁵ V únoru 1961 se již (v návaznosti na zmíněné komisionální prohlídky a šetření) v dostupných pramenech objevují první náznaky možnosti radikálního řešení dlouhodobě neblahého stavu starohradského zámku. Např. v záznamu schůze z 24. února 1961 sepsaném na půdě MNV Staré Hrady (za účasti zástupců Státní památkové péče Krajského střediska Pardubice, Odboru výstavby ONV v Jičíně a MNV Sedliště). Dle tohoto záznamu příslušná komise na základě zběžné prohlídky zámku konstatovala, že se tento objekt „*nachází v desolátním stavu a některé části hrozí sesutím především severovýchodní roh - spojovací ochoz kde také 11. t. m. došlo k zřícení cihelné výplně okna včetně kamenného ostění. Při místním šetření (...) zástupci ONV v Jičíně a MNV Staré Hrady bylo jednomyslně dohodnuto provést vyklizení bytů a přestěhování osob jak v objektu vlastního zámku, tak i v objektu sousedním č. p. 63 a to nejpozději do 18. 2. t. r. z důvodu veřejné bezpečnosti.*“ Přičemž tato komise záhy konstatovala, že toto přestěhování „*není dosud provedeno, pouze rodina Kejzralova [Kejzlarova] byla přestěhována do náhradního bytu vedle úřadovny MNV.*“ Dále se tato komise „*shodla na názoru, že podle dnešního stavu nelze hospodárným způsobem zajistit záchranu části severovýchodního rohu, který*

⁴⁷³ Např.: zn. výst.-502/1960, 24. 3. 1960, IN: Tamtéž; zn. výst.-502/1960, 28. 3. 1960, IN: Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79; neoznačeno, 5. 4. 1960, IN: Tamtéž; neoznačeno, 19. 1. 1961, IN: SOKA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, Sběrka stavebních spisů, Staré Hrady, karton č. 1132, inv. č. 814, *Zápis o komisielním řízení, konaném ve Starých Hradech dne 19. ledna 1961, jehož účelem bylo zjištění stavu objektu a stanovení směrnic pro jeho opravu*, neoznačeno, 19. 1. 1961.

⁴⁷⁴ Tamtéž, *Zámek ve Starých Hradech, zajištění projektové dokumentace na stavební úpravy*, výst. 2357-59, KSP 244/1959, 13. 1. 1960.

⁴⁷⁵ Např.: *Zápis sepsaný v úřadovně místního národního výboru ve Starých Hradech, okr. Jičín dne 5. dubna 1960*, neoznačeno, 5. 4. 1960; *Zápis sepsaný dne 14. února 1961 v úřadovně MNV ve Starých Hradech*, neoznačeno, 14. 2. 1961, IN: Tamtéž.

hrozí zřícením“, pročež na základě těchto skutečností dále navrhuje „*odbourání po vyjádření odborných expertů*“.⁴⁷⁶

Po tomto základním shrnutí celé situace následují v textu vyjádření zástupců každé ze zúčastněných stran. Za pozornost zde stojí především stanovisko pardubických památkářů a Starohradských, k zástupcům složek při ONV v Jičíně postačí říci, že se zde zmiňují o (již výše naznačené) nutnosti přestěhování obyvatel bytu či (ještě mnohem četněji v minulosti předkládané) nemožnosti finančního příspěvku na záchranné opravy: „*Záležitost rekonstrukce celého objektu*“ míní památkářské vyjádření, „*pro který není zatím pevně stanoveno využití a který má nesporné hodnoty a otázkou dlouhodobou a muselo by se odrazit v 5 LP odboru školství ONV Jičín popřípadě odbor[u] školství KNV Hradec Králové. Toto se nestalo. Zástupci KSP Pardubice navrhuji, aby (...) otázka rekonstrukce celého objektu, byla rozhodnuta v době co nejkratší (...) kdy bude zvažena otázka hodnoty objektu i ekonomie oprav (...) Mezitím je nutné však operativně řešit otázku demolice narušené části. KPS Pardubice zajistí v době co nejkratší návštěvu expertů - statiků z Prahy (Ing. Budinka, Ing. Kos popřípadě další) kteří by stanovili rozsah demolice a způsob provedení vzhledem k velmi vážnému stavu.*“⁴⁷⁷ Vedle tohoto vyjádření, se kterým souhlasili přítomní konzervátoři z okresu a obce, se přítomní zástupci MNV Staré Hrady vyjadřují v tom smyslu, aby „*byla věnována veškerá péče k zachování historické památky objektů zámků a zajištěné finanční prostředky*“, načež po předložení stanoviska k přestěhování obyvatel ohrožených bytů do provizorního bydlení v prostorách bývalé místní kanceláře JZD uzavírají svůj pohled na projednávanou záležitost tím, že bude mezi vyklizením inkriminovaných objektů zámku „*provedeno řádné bezpečnostní opatření tj. zabeďnění [v]chodových otvorů a ohrazení prostoru dvorka v ohrožené části.*“⁴⁷⁸

Zbývalo zajistit vypracování podkladové dokumentace (pro úsek určený k odstřelu a pro vlastní demoliční práce), podle které měly být zajištěny potřebné finanční prostředky, jakož i samotné technické provedení celého úkonu: „*Zástupce KPS zajistí finanční prostředky na vypracování dokumentace části určené k demolici. Zástupci ONV spolu s MNV zajistí opatření stavebních výkresů u státního ústavu památkové péče v Praze (...) a pokusí se projednat otázku vypracování dokumentace*

⁴⁷⁶ Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79, Zápis sepsaný dne 24. února v úředně MNV Staré Hrady, okr. Jičín, neoznačeno, 24. 2. 1961.

⁴⁷⁷ Tamtéž.

⁴⁷⁸ Tamtéž.

*u Státního ústavu pro rekonstrukce památkových měst a objektů v Praze (...) Finanční prostředky na provedení demolice a příslušné úpravy bude nutno zajistit a řešit na ONV. O provedení demoličních prací bude jednáno s odborným podnikem, který se zabývá destrukcí objektů.*⁴⁷⁹

O čtyři dny později požádal Okresní národní výbor v Jičíně (odbor výstavby a vodního hospodářství) Státní ústav památkové péče v Praze o zmiňované výkresy cílových objektů starohradského zámku jakožto podkladů pro samotné plány demoliční, kdy se při té příležitosti písemně dotazují, zda se v archivu zdejšího ústavu „*nacházejí stavební výkresy stávající[ho] stavu včetně fasád, které by bylo zapotřebí k vypracování dokumentace na částečnou demolici objektu.*“⁴⁸⁰ Tím se, alespoň z hlediska úřední dimenze zkoumaného problému, uzavřela první z několika etap v dlouhém příběhu Starých Hradů. Nelze ji nazvat etapou záchrannou, nýbrž „pouze“ obdobím statečných a upřímných, avšak (prozatím) poměrně marných pokusů, které (spolu s následující etapou) „nanečisto“ předznamenal to, co mělo v šedesátých letech teprve přijít.

6. 1. 3 Shrnutí

Mezi nejkličovější aspekty rané fáze příběhu rekonstrukce Starých Hradů bezpochyby patří jeho převzetí do obecních rukou, následované navrácením statusu kulturní památky a také neodstřelením části objektu na počátku šedesátých let (což zároveň zčásti spadá do následující podkapitoly, proto budeme této události věnovat pozornost především tam). V souvislosti s tím byly novým majitelům zámku a iniciátorům jeho záchrany ustaveny úředními orgány kompetenční ohraničení, jejichž dodržování bylo již od prvních stabilizačních zákroků vyžadováno a kontrolováno. V souvislosti s tím je zde zmiňována především povinnost nového majitele objektu udržovat zámek v přijatelném technickém stavu, kteréžto direktivy však komplikují rozpady částí zámku v letech 1949 až 1951, které však na druhou stranu přitahují ke Starým Hradům potřebnou mediální a odbornou pozornost.

Od počátku vyvíjená snaha získat patřičnou úřední pozornost a neméně důležité finanční prostředky s sebou v rámci dvojsečnosti přináší také otázku po udržitelnosti fyzického stavu zámku, s čímž se pojí určitá neviditelnost starohradského zámku z hlediska jeho zahrnutí do rámce plánů oprav kulturních památek. Spolu

⁴⁷⁹ Tamtéž.

⁴⁸⁰ Tamtéž, *Zámek Staré Hradky, Zápis o místním šetření - zaslání*, zn. 329-1/61, 3. 3. 1961.

s pozorností kulturních a památkových institucí je pro toto období rovněž nutné zmínit snahu po tom nechat problematickou starost o rozpadající se zámek na stejnojmenné obci v roli jeho nového majitele. Tento stav se však v průběhu padesátých let začíná pomalu měnit. Klíčovou postavou pro toto období je zde stavitel Josef Kříž, který měl zásadní podíl na vypracování prvních posudků a rozpočtů, které tak byly nemalou pomocí v tehdy nepřiliš reflektované snaze Starohradských zvrátit neblahý běh zámeckých událostí.

Tímto vším se jako nit táhnou potíže MNV Staré Hrady s dodávkami stavebního materiálu. Na od začátku nejistý osud zámku mají rovněž vliv i širší regionální souvislosti v podobě reflexe stavu i jiných památkových objektů. Zámek Staré Hrady v letech 1948-1961 lze tedy pojmout jako objekt, kterému je přes oficiální uznání za kulturní památku souzeno se buď vlastními silami zachránit, nebo být naopak za úředního přispění technicky odstřelen. Jelikož ale k tomu druhému nedošlo, mohla být nastoupena cesta k tomu prvnímu. Avšak na rozdíl od avizovaného zničení zámku byla jeho záchrana věcí pomalou a nepřímou, k jejíž realizaci bylo rovněž třeba příslušných úředních povolení.

Stěžejními událostmi této etapy je z hlediska pramenů přidělení zámku⁴⁸¹ a podmínky a povinnosti s tím spojené,⁴⁸² následované pádem zámecké klenby, jenž zasáhne do souběžného vyjednávání ohledně ceny za tento objekt,⁴⁸³ za jehož rekonstrukci není v této době nový vlastník schopen poskytnout úhradu⁴⁸⁴, což je v rámci koordinace okresem tlumočeno nadřízeným krajským strukturám coby výsledek šetření. Od samého počátku jsou zde pro špatný stav objektu paralelně přítomné signály nastolující neodbytnou otázku alespoň částečného zbourání⁴⁸⁵ této

⁴⁸¹ a) Od propadu klenby k doporučenému bourání (únor 1949 - leden 1950): „přidělení chátrajícího zámku Starým Hradům, kdy Ministerstvo zemědělství přidělilo 3. 2. 1949 ,podle §u 7, odst. 3 dekretu č. 12/45 Sb. do vlastnictví obce Staré Hrady zámeckou budovu s nemovitostmi ve Starých Hradech““, s. 88.

⁴⁸² Tamtéž: „jejichž držba byla podmíněna udržováním ,budovy, kaple a parku v dobrém stavu pod dohledem státního památkového úřadu v Praze““, s. 88; „měl zájem na tom, aby shora uvedené podmínky byly řádně plněny“ a proto v souladu s tím ,žádá, aby o každé projektované stavební, či jiné akci na objektech vám přidělených byl vždy včas uvědomen a aby příslušné projekty mu byly předkládány k předchozímu schválení ještě před jejich uvedením.““, s. 89.

⁴⁸³ Tamtéž: „Místní národní výbor ve Starých Hradech Vám [Ministerstvu zemědělství] oznamuje, že dne 14. března se propadla klenba pod jednou bytovou jednotkou, a sice v předhradí, tj. v zachovalejší části hradu. Jelikož nedávno byl zde na úředním odhadu zástupce M. zemědělství, žádáme Vás, abyste při stanovení ceny za celý hradní komplet vzali laskavě v úvahu právě Vám hlášenou větší škodu...““, s. 91.

⁴⁸⁴ Tamtéž: „poněvadž potřebný náklad na tyto stavební práce bude nutno hraditi z prostředků státních, ježto jmenované obce by jich ze svých vlastních prostředků uhraditi nemohla...““, s. 93.

⁴⁸⁵ Tamtéž: „...žádá okresní národní výbor v Jičíně, aby technický referát krajského národního výboru zařídil za účasti zástupce Stát. památkového úřadu v Praze, příp. úředníka tohoto úřadu u KNV,

bývalé kulturní památky. Dalším tématem této úvodní etapy je poté samotné předání zámku⁴⁸⁶ obci Staré Hrady a navrácení jemu tolik potřebného památkového statusu,⁴⁸⁷ s čímž se prolínají procesy kontrol a revizí se sháněním financí a stavebního materiálu, jelikož rozpad zámku v této době stále pokračuje. Dále v rámci této první etapy stojí za zmínku především nutnost dalších rozsáhlých oprav zámeckého objektu,⁴⁸⁸ což se nevyhýbá ani ostatním stavbám v areálu starohradského zámku, konkrétně svatojanskému kostelu.⁴⁸⁹ Předmětem jsou rovněž aktérské konflikty, mající v tomto případě podobu dodávek vadného stavebního materiálu,⁴⁹⁰ což je na druhé straně a na jiném místě pramenů vyváženo poněkud zpolitizovaným, avšak zjevně upřímným aktérským gestem stavitele Josefa Kříže,⁴⁹¹ coby jednoho z nejvýraznějších protagonistů této etapy. I přesto však při pohledu do příslušných zdrojů můžeme zaznamenat určité upozadění zámku⁴⁹² následované pokračováním v daném kontextu nevyhnutelných destrukčních procesů, kolem nichž se opět vyskytuje osoba jičínského stavitele Kříže. Etapa rovněž poskytuje zčásti dochované pramenné svědectví o sporech obce Staré Hrady ve věci nespacených faktur⁴⁹³ či montáže trubek v kontextu prací na zámeckém vodovodu,⁴⁹⁴ přičemž

prohlídku zmíněného objektu a výsledek její zhodnotil v konkretisovaných úkolech nutných úprav stavebních, příp. zbourání těch částí které nejsou opravy schopné“.

⁴⁸⁶ b) Změna majitele a cesta k zámku II. kategorie (březen 1950 - leden 1951): „Uvedené skutečnosti (tj. upozornění na stav zámku, povinnosti s ohledem na jeho údržbu, nutnost nejdůležitějších oprav a vyčíslenou finanční hodnotu) následuje protokol o předání zámku z 22. března 1950.“, s. 97; „...následuje protokolárně stvrzené předání zámku...“, s. 97

⁴⁸⁷ Tamtéž: „Státní památkový úřad v Praze oznamuje k tamní žádosti ze dne 3. ledna t. r., zaslané ministerstvu školství, věd a umění, že celý zámecký komplex ve Starých Hradech byl ministerstvem školství, věd a umění zařazen do II. kategorie zámeckých objektů...“, s. 100.

⁴⁸⁸ c) Směrnice pro rekonstrukci, role stavitele Josefa Kříže, a zkáza dalších částí zámku (leden - říjen 1951): „Po tomto konstatování a následném popisu fyzického stavu obou hlavních objektů a přilehlého kostela zápis dále hovoří o „urychleném zabezpečení všech výše uvedených budov“ kterýžto úkol je rozsáhlý z hlediska jak „technického, tak finančního““, s. 103.

⁴⁸⁹ Tamtéž: „Při komisionálním řízení, konaném dne 19. ledna 1951 ve Starých Hradech u Libáně byl zjištěn desolátní stav krytiny a plechování sanktusové věžičky kostela sv. Jana Křtitele...“, s. 104.

⁴⁹⁰ Tamtéž: „...Tašky byly rovnány odborně a snad jenom tím, že byly zmrzlé, mohlo se státi, že se některé v důsledku oblevy uvolnily. Nastal-li tento případ, Vaší povinností bylo, abyste okamžitě nám ohlásili nastalou závadu, abychom skutečný stav věci shlédli a uvedli do pořádku.“, s. 105; „Na váš dopis z 2. února ohledně přerovnání tašek odpovídá [nečitelné] k Vašemu tvrzení, že tašky z cihelny Nový Bydžov Vámi objednané jste převzali zmrzlé a že tašky tyto jste dodali k nám, kde prý byly vyrovnány odborně - odpovídá cihelna N. Bydžov, že tašky byly odevzdány k dopravě ve stavu dobrém a ne zmrzlém.“, s. 106.

⁴⁹¹ Tamtéž: „Oznamujeme, že na MNV Staré Hrady dostavil se Váš zaměstnanec, stavitel Josef Kříž - a učinil ve prospěch MNV Staré Hrady socialistický závazek, že k 1. máji 1951 provede plány i předběžný rozpočet pojaté do I. etapy po svojí pracovní době úplně zdarma.“, s. 107.

⁴⁹² Tamtéž: „K doporučení okresní plánovací komise žádá rada ONV v Jičíně, aby prozatím nebyla prováděna oprava zámku ve Starých Hradech u Libáně, a částka, které mělo býti k tomu účelu v letošním roce použito, aby byla přesunuta na provedení stavebních úprav Valdštyňského zámku v Jičíně, které jsou naléhavější, ježto objekt slouží veřejným účelům...“, s. 110.

⁴⁹³ d) Žádosti o materiál a problémy s ním spojené (říjen 1951 - březen 1957): „Detailnější pozornost si však zaslouží záhy následující kus matérie, jehož předmětem je splátka faktury mezi Starými Hradými

vyústění tohoto sporu o montáž vodovodních trubek⁴⁹⁵ má dozvuky až na úrovni soudního rozřešení daného sporu.⁴⁹⁶ Nejen v rámci této samostatné etapy se z časového hlediska jedná o jeden z nejrozsáhlejších úředních konfliktů starohradských „zachránců“ se zainteresovanými institucemi. Do běhu této „malé úřední bitvy“ poté starohradský zámek i nadále chátrá, což v souvislosti se smysluplností jeho budoucí záchrany generuje nápady po využití jeho nabízející se kapacity.⁴⁹⁷ Nejenom tyto poněkud nelogické, ale i patrně jakékoliv jiné hypotetické návrhy, jsou však nadto blokovány přetrvávající neochotou převzít za celou věc finanční i úřední zodpovědnost z důvodu havarijního stavu objektu.⁴⁹⁸ V souvislosti se špatným stavem objektu a setrvalou obtížností zafinancování jeho záchrany je zde rovněž úřady reflektována jakási údajná neochota nového majitele⁴⁹⁹ po provedení

a Automobilovými závody Mladá Boleslav, které si starohradské v dopise dovolují „zdvořile upozorniti na splatnost našich níže uvedených faktur, která byla pravděpodobně nedopatřením přehlédnuta“ pročež tyto závody prosí o jejich „vyrovnání připojenou složenkou.“, s. 116; „...Žádáme Vás proto ještě tímto dopisem o sdělení, z jakého důvodu jste úhradu dosud neprovedli, resp. co snad tomu brání (...) V případě marného projití uvedené lhůty obrátíme se na ONV v Jičíně, případně budeme nuceni domáhati se úhrady cestou státní arbitráže.“, s. 118.

⁴⁹⁴ Tamtéž: „Po této zmínce přichází z hlediska tematické závažnosti prakticky neklíčovější part celého zkoumaného období, ve kterém je na ploše dostupných pramenů představen dovětek soudního sporu ve věci objednávky a montáže trubek pro zámecký vodovod. Z celého případu se zdá býti zřejmé, že zde obec dostala proplacen peněžité poukazy na objednávku od KNV Hradec Králové, kteréžto užití finančních prostředků z nějakého důvodu nedokázala poté KNV obratem doložit, pročež dostala celou sumu ve stanovené lhůtě ke zpětnému proplacení.“, s. 116.

⁴⁹⁵ Tamtéž: „K 19. říjnu téhož roku lze v pramenech nalézt exemplář žaloby uvalené (a podané k Lidovému soudu v Jičíně) na MNV Staré Hradce ze strany Stavomontáží, národního podniku z Hradce Králové ohledně návrhu „na vydání platebního rozkazu podle § 425 c. ř. s. na zaplacení Kčs 2 082 s příslušenstvím“ která je argumentována „vyúčtováním kamenické práce na Kčs 31 823 [nečitelné] pouze Kčs 29 741 staré měny, částku 2 082 [nečitelné] tj. měny nové.“ přičemž připomíná, že Stavomontáže jako žalující strana upomínaly „žalovanou stranu o zaplacení této částky naposledy pak 22. 4. 1953, žalovaná strana však vzdor tomu nezaplatila.“, s. 119.

⁴⁹⁶ Tamtéž: „16. prosince je poté v této věci vynesena rozsudek: „Žalovaná strana je povinna zaplatiti žalující straně obnos 1 694 Kčs s poplatkem z prodlení (...) dlužné částky za každý den prodlení od 14. 7. 1952 do zaplacení a na nákladech řízení obnos 42 Kčs a to vše do 15 dnů pod exekucí““, s. 119.

⁴⁹⁷ e) Kdo nese odpovědnost za "Staré Hradce"? (říjen 1957 - říjen 1958): „...stran návrhů na případné využití prostor zámku, projednávaných okresním národním výborem v Jičíně a Krajským filmovým podnikem se sídlem v Hradci Králové (např. poněkud bizarní návrh okresu na využití části prostor [horko těžko zachraňovaného objektu] coby skladu hořlavého filmového materiálu...““, s. 123.

⁴⁹⁸ Tamtéž: „Dnes tuto zříceninu nikdo jako investor nepřevzme, poněvadž by mu nastaly velké starosti se stavebními úpravami.“, s. 124.

⁴⁹⁹ f) Demolice: Výkresy, posudky a konečné rozhodnutí (listopad 1958 - březen 1961): „Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové obdrželo Váš dopis ze dne 24. 5. 1959 ke kterému Vám podává toto vysvětlení: Od začátku roku 1958 jsme se snažili MNV ve Starých Hradech přimět k nejnnutnějším opravám na které jsme po celý rok zajišťovali fin. částku (viz. spis ze dne 13. I. 1958, ze dne 4. 5. 1958, ze dne 24. X. 1958 a 17. XI. 1958). Pro Vaši podrobnou informaci doporučuji se s našimi spisy seznámit.“ Po připomenutí nutnosti o povinnosti vlastníka pečovat o památku pomocí vlastních prostředků krajský dopis pokračuje tím, že „není však správné ani to, že MNV a KSC nám vytýká současný stav Starých Hradů“ načež se pokouší hájit (svou vlastní) snahou o vypracování projektových podkladů a převedením pozornosti na aktivitu MNV Staré Hradce: „Snažili jsme se zajistit u OSP v Jičíně vypracování nutných projektových podkladů na zajištění krytin, komín. hlav a trhlín a dále zajistit výrobu, avšak bezvýsledně (...) Zajímalo by nás velmi jaká opatření byla

opravných prací, což je obratem tlumočeno místním politickým představitelům. To je poté v rámci dané etapy dějin zámku v pramenech následováno nutnou evakuací obyvatel v areálu zřízených bytových prostor, jelikož se pobyt v těchto prostorách stává bezpečnostním rizikem,⁵⁰⁰ a rovněž žádostí o podkladové výkresy⁵⁰¹ k destruktivnímu postupu v rámci fixace tohoto na první pohled neodvratně se rozpadajícího památkového objektu.

Pokud se na tento úsvit dějin starohradské záchrany podíváme z hlediska samotných argumentačních strategií, odvíjí se před námi na prostoru těch nejkličovějších úseků v rámci prvního událostního bloku úřední dialogy mezi Státním památkovým úřadem v Praze a MNV Staré Hrady ohledně přidělení zámku Starým Hradům,⁵⁰² mezi MNV Staré Hrady a Ministerstvem zemědělství ohledně následného propadu jeho klenby⁵⁰³ konzervátorem Státního památkového úřadu se sídlem v Jičíně a MNV Staré Hrady opět o otázce přidělu objektu,⁵⁰⁴ následované rozhovory ONV v Jičíně a technického referátu KNV v Hradci Králové ve věci úpravy zámku,⁵⁰⁵ a rovněž kontaktu technického referátu ONV v Jičíně se Státním památkovým ústavem se sídlem v Praze v kontextu údržby zámeckých budov.⁵⁰⁶

Druhý blok této podkapitoly poté předkládá dva prameny ke komunikaci Státního památkového úřadu a MNV Staré Hrady, jejichž tématem je ochrana tohoto chátrajícího zámku.⁵⁰⁷ Následující úsek poté v rámci dané podkapitoly nabízí zdaleka nejvíce situačních příkladů. Jedná se o jednání Státního komunálního podniku Jičín

dosud učiněna se strany majitele objektu k záchraně zámku, u koho byly plánovány fin. prostředky na obnovu a jaké plány má nyní MNV s celou akcí pro rok 1959.“, s. 127.

⁵⁰⁰ Tamtéž: „...Při místním šetření (...) zástupci ONV v Jičíně a MNV Staré Hrady bylo jednomyslně dohodnuto provést vyklizení bytů a přestěhování osob jak v objektu vlastního zámku, tak i v objektu sousedním č. p. 63 a to nejpozději do 18. 2. t. r. z důvodu veřejné bezpečnosti.“, s. 128.

⁵⁰¹ Tamtéž: „O čtyři dny později požádal okresní národní výbor v Jičíně (odbor výstavby a vodního hospodářství) Státní ústav památkové péče v Praze o zmiňované výkresy cílových objektů starohradského zámku jakožto podkladů pro samotné plány demoliční, kdy se při té příležitosti písemně dotazují, zda se v archivu zdejšího ústavu „nacházejí stavební výkresy stávající[ho] stavu včetně fasád, které by bylo zapotřebí k vypracování dokumentace na částečnou demolici objektu.“, s. 130.

⁵⁰² 21. 2. 1949: (Státní památkový úřad - MNV Staré Hrady): argumentace příčinou, autoritou, prospěchem (za použití symbolů: podmínky, povinnost, dohled, schválení).

⁵⁰³ 15. 3. 1949: (MNV Staré Hrady - Ministerstvo zemědělství): argumentace fakty, analogií, autoritou (naléhavost, okamžitost, laskavost).

⁵⁰⁴ 31. 3. 1949: (konzervátor Státního památkového úřadu se sídlem v Jičíně - MNV Staré Hrady): argumentace fakty, prospěchem, autoritou (povinnost, vlastnictví, přidělení, památka).

⁵⁰⁵ 5. 4. 1949: (ONV v Jičíně - KNV v Hradci Králové, technický referát): argumentace příčinou, autoritou, prospěchem (vlastnictví, stav, dozor, oprava, rozbourání, prostředky, povinnost, udržovat).

⁵⁰⁶ 12. 1. 1950: (ONV technický referát v Jičíně - Státní památkový úřad) argumentace autoritou, prospěchem (špatné vyhlídky, desolátní stav, rozsah, destruktivní změny).

⁵⁰⁷ 19. 6. 1950: (Státní památkový úřad - MNV Staré Hrady): argumentace příčinou, autoritou; 10. 1. 1951: (Státní památkový úřad - MNV Staré Hrady): argumentace prospěchem, autoritou, příčinou (pro oba: závazky, naléhavost, zanedbání, nebezpečí, ohrožení).

s MNV Staré Hrady ohledně předání stavebního materiálu⁵⁰⁸ (kterýžto konflikt má v pramenech i svůj dovětek),⁵⁰⁹ dialog stejných aktérů stran zadání udržovacích prací na zámku,⁵¹⁰ Rady ONV v Jičíně a MNV Staré Hrady ve věci pozastavení oprav,⁵¹¹ následované dorozuměním Státního památkového úřadu s MNV Staré Hrady, jehož impulsem je zřízení části zámku,⁵¹² následované žádostí MNV Staré Hrady k Ministerstvu školství o převzetí peněžité úhrady na udržovací práce⁵¹³ a nakonec dialogem KNV v Hradci Králové a MNV Staré Hrady, jehož předmětem je opět údržba rozpadajícího se starohradského zámku.⁵¹⁴ Další prostor pro zkoumání v rámci podkapitoly poté generuje již jen poslední oddíl tohoto úseku, zaměřený na přípravnou fázi radikálního řešení starohradské krize, na jejímž pozadí se nabízejí administrativní kontakty Krajského střediska péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové s Radou MNV Staré Hrady ohledně dalšího opatření k provedení zajišťovacích prací,⁵¹⁵ a poté téhož aktéra s obecní buňkou KSČ ve Starých Hradech, jejichž vyjednávacím tématem je poskytnutí financí na potřebné opravy.⁵¹⁶

Z obecného hlediska můžeme tedy události z pohledu použitých pramenů (nejen této části rozdělit na situace z hlediska jejich důležitosti na mimořádné a všední (nebo tzv. provozní). Tato první etapa dějin rekonstrukce zámku se tedy v duchu daného pomocného rozdělení nese ve znamení (v rámci dalších etap později kontinuálně přítomných) kontrol a revizí stavu zámku, ze kterých tu a tam „vyčnívají“ z argumentačně-strategického hlediska pozoruhodné situace, které onu etapu do jisté míry charakterizují: Starým Hradům je předán chátrající zámek, což na ně přenáší jisté povinnosti, jejich situace je zároveň s tím ztížena neschopností finančního pokrytí nutných fixačních úprav, kteroužto situaci alespoň částečně zmírní symbolické zařazení objektu mezi kulturní památky.

⁵⁰⁸ 2. 2. 1951: (Státní komunální podnik Jičín - MNV Staré Hrady): argumentace fakty, autoritou (nucení, neuznání, povinnost, závada).

⁵⁰⁹ 2. 3. 1951: (Státní komunální podnik Jičín - MNV Staré Hrady): argumentace analogií, autoritou (odbornost, nezaplacení, přerovnění).

⁵¹⁰ 4. 3. 1951: (MNV Staré Hrady - Státní komunální podnik Jičín): argumentace prospěchem, příčinou (prospěch, závazek, překážka, produktivita, socialistický).

⁵¹¹ 27. 4. 1951: (Rada ONV v Jičíně - MNV Staré Hrady): argumentace příčinou, prospěchem, příkladem (přesun, naléhavost, bezpečnost, ohrožení, zbourání, veřejné účely).

⁵¹² 22. 5. 1951: (Státní památkový úřad - MNV Staré Hrady): argumentace příčinou, autoritou, prospěchem (přání, památka, zachování, zájem).

⁵¹³ 1. 6. 1951: (MNV Staré Hrady - Ministerstvo školství, věd a umění): argumentace příčinou, prospěchem, autoritou (snaha, zachovat, záchrana).

⁵¹⁴ 15. 10. 1951: (KNV v Hradci Králové - MNV Staré Hrady): argumentace příčinou (odmítnutí).

⁵¹⁵ 17. 11. 1958: (Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové - Rada MNV Staré Hrady): argumentace analogií (opatření, zájem, nutnost, povinnost, údržba, ochota).

⁵¹⁶ 6. 6. 1959: (Krajské středisko péče o památky a ochranu přírody v Hradci Králové - KSČ MNV Staré Hrady): argumentace fakty, analogií (nemožnost, výtka).

Snaha stabilizovat tuto (staro)novou chátrající památku pomocí nejnútnejších opravných prací však naráží na neschopnost ufinancování prací vlastními silami, na spory ohledně dodávek materiálu a nesplacených faktur za objednané práce, což je ztěžováno setrvávajícím a finančně nákladným havarijním stavem zámku, v důsledku čehož zde ze strany institucí není příliš velká vůle po finančně-úředním zaštitění Starých Hradů, jelikož se zde v této situaci již od začátku jakožto snazší řešení jeví bezpečnostní odstřel některých jeho částí. Tomu se nový majitel zámku pokouší zabránit argumentací zaměřenou především na institucionální autoritu zainteresovaných orgánů kombinovanou s apelem na obecnou prospěšnost záchranu inkriminovaného objektu, jelikož je (rovněž) ve vlastním zájmu zainteresovaných památkových institucí nenechat tuto památku, jakkoliv momentálně do značné míry poničenou, zcela zchátrat.

6.2 V časech „budování cest“ (1961-1964)

Následující období patří mezi badatelsky nejproblematičtější úseky⁵¹⁷ v rámci zkoumaného tématu. Na vině je zde nedostatek relevantních informací k tomuto úseku napříč veškerými dostupnými zdroji (tedy jak u primárních pramenů, sekundárních pramenů, tak periodických tiskovin, a rovněž i u sekundární literatury, v souvislosti se kterou je zmíněný časový úsek zcela ignorován⁵¹⁸). V rámci tohoto (posledního „předzáchranného“) úseku rekonstrukce Starých Hradů je tedy ze strany pisatele obtížné dosáhnout jakéhokoliv jeho širšího popsání, přičemž je zde nutné více (a s větší opatrností) odhadovat, než s jistotou vyvozovat a konstatovat nějaké sebevědomější závěry, jako tomu může být u ostatních podkapitol.

Jak již bylo uvedeno na konci předcházející části věnované prvním pokusům o zvrát zkázy zámku, lze plánování a následující zamítnutí odstřelu pobožené části starohradského zámku považovat za jakousi spojnicí obou těchto podkapitol. Zásadním problémem je zde však ta skutečnost, že se v rámci jak primárních pramenů, tak ostatních zdrojů, rovněž jedná o nezmapovatelnou technickou část

⁵¹⁷ Obdobně jsou na tom s primárními prameny rovněž podkapitoly 6. 3. *První léta prací* 6. 4., *Legitimizace záchran* a 6. 7. *Epilog: Trampové a posledních třináct let* (viz rovněž pozn. č. 9). Ty jsou na tom ale alespoň lépe, co se týče svého podchycení v rámci ostatních zdrojů (LSK, dobových periodických tiskovin či sekundární literatury).

⁵¹⁸ Ve všech třech případech je tento úsek vynechán z jakýchkoliv komentářů: *Opomíjené Staré Hrady u Libáně* končí dokonce již v roce 1945, *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku* úsek přeskočí jedinou větou, a *Staré Hrady: Paměť doby* (stejně jako jejich předcházející verze z roku 1994) pokračují ve svém výkladu až rokem 1964 a začátkem prvních odklízecích prací.

určité fáze dějin zámku Staré Hradky, která je v rámci všeho dostupného zmíněna pouze několika málo větami, ačkoliv se z hlediska raného období starohradského příběhu jedná o jeden ze zásadních předělových momentů. Z tohoto (současného) pohledu je tedy tato událost již spíše jakousi na pozadí tušenou, mýtickou katastrofou, která byla v dávné minulosti jen se štěstím odvrácena.

V kontrastu toho, že je toto období takto opomenuté,⁵¹⁹ je nutné jej zároveň vnímat jako důležité „mezidobí“ umístěné mezi ony první poúnorové pokusy o jakousi stabilizaci zámku a první fázi samotných záchranných prací, o kterých bude pojednávat následující podkapitola. Absence zdrojů k této části dějin zámku má při bližším pohledu své logické opodstatnění, jelikož se jednalo o časový úsek, ve kterém měl Vladimír Holman (na své cestě od libáňského učitele k předsedovi MNV a stavbyvedoucímu na Starých Hradech) údajně v rámci nejen formálně-úředních, ale rovněž i až neformálně-přátelských vazeb (kterážto činnost může mít svůj počátek již v r. 1958, kdy Holman v Sedlišti získává nemovitost po příbuzných) obnovovat (staré) a navazovat (nové) institucionální kontakty k potřebnému úřednímu podložení budoucích záchranných prací na Starých Hradech. Jedinými zdroji pro taková tvrzení jsou však dnes bohužel již jen ústní svědectví pamětníků událostí z pozdějších let zámecké rekonstrukce, kteří se s Vladimírem Holmanem svého času dostali do přímého kontaktu, na základě čehož tyto informace vyslechli z jeho vlastního retrospektivního podání.⁵²⁰

Jeden ze soudobých článků k této etapě s neurčitostí souhrnně uvádí, že se Vladimír Holman v této době „*nespoléhal na psaní nadřízeným orgánům, ale na vlastní síly obce.*“⁵²¹ Z jiného jsme naproti tomu informováni o tom, že se nejprve snažil „*udat*“ rekonstrukci zámku některému z místních stavebních podniků, kvůli

⁵¹⁹ Např.: „Do poloviny šedesátých let byl na starohradský zámek smutný pohled.“, IN: BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRÝCHOVÁ, Eva, *Staré Hradky: Stručný průvodce...*, s. 11.

⁵²⁰ Zde mám na mysli vyprávění Evy Bílkové o rozhovorech s Vladimírem Holmanem, ve kterých měl svého času líčit přípravné práce stran získávání úředních potvrzení a povolení jako něco, co se místy nacházelo na samé hranici oficiálního (a tudíž i legálního) úředního jednání, protože zde pro něj možná do jisté míry v určitou dobu existovala hrozba nějakého trestního postihu, jelikož stavba v této době nebyla úředně povolena. Jak již však bylo řečeno, celý tento úsek má povahu až legendistického vyprávění o tehdejších aktivitách učitele Holmana, který z pochopitelných důvodů v rámci opatrnosti zřejmě odmítl při popisování událostí posluchačům zabíhat do větších detailů i mnoho let po inkriminovaných událostech.

⁵²¹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradky, karton č. 30, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1980-1981), „O Starých Hradech“, *Muzejní a vlastivědná práce* 3, Praha, Panorama, roč. 19, č. 89, 1981.

rozsahu práce a finančním nákladům byl ale odmítnut.⁵²² V dalším z poskytnutých rozhovorů sice Holman neposkytuje přímou odpověď na vznesenou otázku ohledně budování sítí potřebných kontaktů, ale (skrže svůj obecný metaforický komentář k obtížím stavebního úsilí) i tak možná částečně (jaksi v druhém plánu) reflektuje tuto „předzáchrannou“ etapu nutných příprav, stejně jako své možné „současné“ úřední těžkosti s tím spojené.⁵²³ To vše zdá se vcelku potvrzuje lakonické konstatování jiného článku (ohledně přístupu Vladimíra Holmana k celé věci) z roku 1988: „*Začal stavět. Povolení neměl.*“⁵²⁴

Klíčovým momentem tohoto období pro další budoucnost starohradského zámku bylo však každopádně spojení Starých Hradů se Sedlištěmi a zvolení učitele Vladimíra Holmana předsedou pro ně nyní společného MNV Staré Hrady v roce 1964.⁵²⁵ Toto Holmanovo zvolení předsedou národního výboru lze do jisté míry vnímat jako poskytnutí příležitosti a prostoru na to, skrže nabytou úřední funkci využít všech možností k dosažení pozitivních výsledků ve věci chátrajícího zámku. Holman tak v budoucnu měl být zcela klíčovou personou záchrany zámku, ve které se spojovaly výhody stavebně-technického dohledu nad pracemi na zámku a úředně-institucionálního kontaktu s okruhem pověřených osob ze zodpovědné sféry kulturních, památkových, potažmo až regionálně politických institucí.

Místní národní výbor ve Starých Hradech neměl ze začátku ani svoji úřadovnu, za kancelář mu tedy posloužily místnosti z prvního patra v předzámčí.⁵²⁶ Ke zmíněnému sloučení obou obcí, Holmanovu zvolení a tehdejšími podmínkami k úřadování, říká kronika obce toto: „*V tomto roce předseduje již ve sloučeném MNV se sídlem ve St. Hradech dnešní kronikář Vl. Holman - v kanceláři ve St. Hradech dole v přízemí. (...) Kancelář MNV Staré Hrady je v žalostném stavu. Vlhká, nedostatečně vybavená, celkem žádný nábytek. Ve vedlejší místnosti kanceláře stojí*

⁵²² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Místo kopřiv růže“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí*, Praha, Vydavatelství Práce, roč. 38, č. 216, 11. 9. 1982.

⁵²³ „V životě to chodí tak, že si člověk vytkne cíl a nalinýruje k němu cestu přímou a hladkou jako asfaltka. Tak se mu to zdá jednoduché. Ve skutečnosti se k té své metě musí drát přes překážky, skákat z kamene na kámen jako přes bažinu a každou chvíli mu hrozí, že v ní uvízne.“; IN: Tamtéž.

⁵²⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 34, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1988), „Hledání ducha Starých Hradů“, *Zemědělské noviny, Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 44, č. 184, 6. 8. 1988.

⁵²⁵ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce...*, s. 11.

⁵²⁶ Kromě kanceláří MNV byly tyto prostory využity rovněž na zřízení knihovny, IN: PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 14.

*na zemi voda, na tom pár trámů a dřevěná podlaha z části shnilá. Tak se začínalo ve Starých Hradech.*⁵²⁷

V takových kulisách tedy začínal učitel Vladimír Holman své působení ve funkci MNV Staré Hrady, v jehož čele si pokoušel vymoci co nejlepší podmínky pro plánovanou snahu zachránit ze starohradského zámku, jehož pozvolného rozkladu byl za minulých časů jako chlapec svědkem, co se jenom (ještě v této chvíli) dá. Tehdy se s několika penzionovanými řemeslníky vrhl (za podpory krátkodobého finančního příspěvku novopacké spořitelny ve výši 50 tisíc Kčs⁵²⁸) do „*složitého (...)* náročného i nebezpečného díla“⁵²⁹ postupné obnovy starohradského zámku, kterémužto odhodlanému voluntérství nebylo pro jeho zdánlivě předem danou marnost úředními místy nijak zabraňováno.⁵³⁰ Tímto způsobem se tedy Vladimír Holman spolu s několika statečnými, a „*takřka s holýma rukama*“,⁵³¹ odhodlal k záchraně „svých“ Starých Hradů.

6. 2. 1 Analýza č. 2

6. 2. 2 (březen 1961 - prosinec 1964)

a) Posudek PhDr. Jaroslava Wagnera, využití zámku a jeho zaměření (březen 1961 - prosinec 1964)

Počáteční určující situací této druhé, z časového záběru mnohem úspornější části, než byla ta předchozí, je již několikátý posudek k technickému stavu zámku v roli technicko-informačního dokreslení aktérských argumentačních strategií. Aktérským činem je zde z iniciativy krajských památkářů návrh na postup při stabilizaci starohradského zámku v (nealternované) roli objektu situace, v rámci kterého je stěžejní myšlenkou rozhodné nedoporučení ohledně odstranění narušených

⁵²⁷ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 15, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1923-1973, s. 91.

⁵²⁸ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Zámek z lásky“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR (Páteční příloha Zemědělských novin Náš domov*, roč. 33), Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 34, č. 194, 18. 8. 1978.

⁵²⁹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady rediviví“, *Domov: Bytová kultura a technika v domácnosti*, Praha, Státní nakladatelství technické literatury, č. 5, 1986, s. 26.

⁵³⁰ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Zámek z lásky“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR (Páteční příloha Zemědělských novin Náš domov*, roč. 33), Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 34, č. 194, 18. 8. 1978.

⁵³¹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady rediviví“, *Domov: Bytová kultura a technika v domácnosti*, Praha, Státní nakladatelství technické literatury, č. 5, 1986, s. 26.

úseků zámku z důvodů dopravně-logistických a rovněž statických, kdy by odstraněním inkriminovaných úseků (při technickém nezajištění navazujících okolních částí) pravděpodobně došlo ke zhroucení těchto částí stavby v rámci jakéhosi dominového efektu. Mezi tímto pramenem a materií následující zeje však bohužel velká časová mezera, pročež je nutné míru jejich návaznosti vnímat s větší dávkou badatelské obezřetnosti:

Kritické období přelomu let 1960/1961, kdy osud Starých Hradů visel z úředního i technického pohledu na vlásku a kdy se odklad případného odstřelu jejich určité části nezdál ještě věci zcela definitivní, pokračovalo i druhým březnovým týdnem roku 1961, ve kterém byl na odbor výstavby ONV v Jičíně zaslán posudek stavu zámku z rukou pracovníků Krajského střediska státní památkové péče východočeského kraje. Dle tohoto posudku dne 12. února téhož roku kvůli potrhanému zdivu „vypadlo kamenné ostění okna na severní stěně chodby ve druhém patře (...) a demolovalo střechu přízemního domku, který těsně doléhá k tomuto nároží zámku.“ Po tříbodovém rozvedení této skutečnosti následně zpráva vyslovuje možné řešení nastalého problému: „*Tento stav trhlin je sice opravdu kritický a při ponechání bez zajištění může být i katastrofální, avšak kompaktní nároží SV v obou patrech umožňuje řešiti tuto kritickou situaci tím, že lze zachytit celý tento zděný blok závlačemi vysazenými do otvorů B a B a zachycenými soustavou dřevěných táhel do stropů i podlah prvního i druhého patra.*“⁵³²

Následně se tento posudek při předestření dalších rad ohledně toho, jak v situaci postupovat, poněkud staví na stranu odpůrců odstřelu, když v dalších řádcích říká, že „*v žádném případě nesmí být použito v okolí tohoto objektu trhavin, i [v] sebemenší dávce. Kdyby došlo k demolování tohoto nároží, muselo by se tak dít za jistého snášení materiálu po předem vystavěném lešení, které by zabraňovalo svou pevností jakoukoli [jakékoliv] deformaci zdiva. Odbouráním tohoto zdiva jen pro pomoc nebezpečí zřícení, se nedoporučuje, poněvadž by se tím objekt otevřel (...) Tento postup může být prováděn jen při okamžitém znovuvystavění destruktivních částí.*“ Poté následuje krátká rekapitulace toho, jak se má tedy postupovat v rámci přijetí jednotlivých variant osudu zámku („*při demolici*“ nebo „*při zajištění*“).⁵³³

⁵³² SOkA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, Sběrka stavebních spisů, Staré Hrady, karton č. 1132, inv. č. 814, *Posouzení stavebního stavu narušené části zámku ve Starých Hradech*, č. j. 725/61/Voš, 10. 3. 1961.

⁵³³ Tamtéž.

I tak ale u dalšího z dokumentů můžeme vysledovat určitou tematickou spojitost, kdy je zde řešený umělecko-historický průzkum poměrně blízko výše popsanému památkářskému posudku coby další určující situace v rámci události druhé analýzy. Argumentační strategie zástupců starohradské obce se v tomto úseku opírají o písemně nedochovaný slib učiněný při další z řady komisionálních prohlídek, jehož realizaci si zde aktéři dokumentu vymáhají spolu s vyhotovením příslušných technických podkladů, přičemž jejich následné prohlášení k dříve již promeškané možnosti k stabilizaci a renovaci zámku, působí jako (další) z řady na pozadí skrytých úředních sporů mezi aktéry zámecké rekonstrukce a aktéry z okruhu zodpovědných institucí. Důsledkem toho je pravděpodobně (opětovně) zadření již tak komplikovaného mechanismu vznesených žádostí, příslibů k jejich splnění, a konečných provedení.

Zkázu evokující vzorec sdílených významů zasazený do 10. března 1961, na který jsou jeho přímí aktéři, představovaní zde opět krajským památkovým střediskem, nuceni argumentačně reagovat pomocí uvedených příkladů (*„I Ve druhém patře (...) 2 Celé nároží (...) 3 V prvním patře jeví se...“*)⁵³⁴ vychází z konstatování věcných a obecně známých faktů (*„Tento stav trhlin je sice opravdu kritický a při ponechání bez zajištění může být i katastrofální“*),⁵³⁵ jež však nejsou v konečném důsledku neřešitelné. Je proto pochopitelné, že tyto argumenty nabízejí jak slovní symboliku zápornou (jako je „nebezpečí“ vycházející ze stavu, který je „kritický“, jehož vyústěním může být stav ještě horší, totiž „katastrofální“), tak i nesporně pozitivnější („umožnění“ tento stav „řešiti“), což myslím dobře ilustruje konstantní složitost tehdejšího rozvržení nastalé situace, které je tento úryvek emblematickým příkladem.

Z tematického hlediska těsně navazující, avšak z časového poměrně dosti vzdálené (20. 7. 1961), je chronologicky další pramenné svědectví, jehož předmětem je žádost MNV Staré Hradky o urychlený umělecko-historický průzkum zámku, vznesená k ústavu památkové péče v Praze. Zasláná prosba se opírá o *„příslib při komisielním řízení“* provedeném 3. dubna loňského roku a dále naléhá, aby se v souladu s tímto slibem a proběhnutým řízením provedla žádaná procedura s následným vypracováním řádné doprovodné dokumentace. Po této prosbě přecházejí Starohradští do rétorické ofenzívy sdělením, že pokud adresát listu

⁵³⁴ Tamtéž.

⁵³⁵ Tamtéž.

zmešká „i letos lhůtu k finančnímu zabezpečení renovace zámku,“ prodlouží se tím „zase o jeden rok pustnutí zámku.“⁵³⁶

K následujícímu dni můžeme datovat žádost Ministerstva školství a kultury o posudek PhDr. Jaroslava Wagnera, jednoho z „hlavních hrdinů“ starohradské rekonstrukce. Tento legitimizační⁵³⁷ úřední dokument mimo pramenného uvedení jedné z klíčových postav celého příběhu na scénu budoucí záchrany a rozvedení otázky umělecko-historického posouzení zámku a jeho budoucnosti, rovněž nastiňuje mechanismy vztahů a fungování mezi jednotlivými zodpovědnými institucemi: „Člen komise pro zachování zámku ve St. Hradech s. Křížek obrátil se na předsedu Ústřední komise státní památkové péče s. akademika Květa se žádostí, aby byla ústřední komisi předložena k projednání otázka umělecko historické hodnoty shora uvedeného objektu a dále otázka, zda má být renovován či demolován. Na člena Ústřední komise státní památkové péče (...) obrátil se dále správce Městského muzea v Čes. Dubě. Žádáme Vás, abyste oba případy na místě přešetřili, odborně posoudili, projednali s příslušnými středisky a okresními národními výbory a zaslali nám své vyjádření. Teprve pak budeme moci posoudit, zda je nutno tyto otázky předkládat k rozhodnutí Ústřední komisi státní památkové péče.“⁵³⁸

Tuto problematiku rozvíjí také navazující úřední dokument, jehož přínosem je především ilustrace úředně-kompetenčního mechanismu shora naznačených žádostí a jejich uskutečnění. Je zde opět předestřena dosud neuzavřená aktéřská otázka další budoucnosti zámku, která je ve světle zde přítomných úředních výrazů v dané době pořád poměrně nejistá. Zajímavější úsek představuje další situace, jejíž dějovou náplní je medializace naznačené starohradské problematiky, jejíž (tentokrát výjimečně) nepřímým aktérem je učitel Vladimír Holman, personálně zastoupený redakcí Rudého práva. Jedná se o chytrý tah, kterým je na příslušné instituce v rámci jejich role aktérů-oponentů vyvíjen ostrý, ale přitom zároveň s tím (jmenovitě) neadresný mediální nátlak:

⁵³⁶ Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79, *Staré Hrady-zámek*, 4384/61, 20. 7. 1961.

⁵³⁷ K tomu Eva Bílková poznamenává: „Ve vzpomínkách J. Wagnera je důležité sdělení týkající se přístupu ONV [v Jičíně] k odstřelu. Je tam také zmínka o Ing. Pokorném.“, IN: LSK, roč. 24, č. 2, s. 39-40; „V průvodcovském textu bylo zařazeno sdělení o tom, že J. Wagner předal svou umělecko-historickou analýzu svému žákovi na ČVUT Ing. Pokornému, který vypracoval prováděcí projekty, takže stavba byla ‚legalizována‘ a Ing. Pokorný měl pak při rekonstrukci stavební dozor...“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 5. 12. 2023.

⁵³⁸ Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79, *Odborné posouzení umělecko-historické hodnoty renesančního zámku ve St. Hradech a morového sloupu v Čes. Dubě*, č. 37.609/61-V/2, 21. 10. 1961.

Přesně o měsíc později, dne 21. listopadu, upozorňuje Rudé právo svým listem pražské památkáře na nezámek o osud chátrajících Starých Hradů. Ve skutečnosti se jednalo o zmedializování celé záležitosti kolem zámku z iniciativy Vladimíra Holmana: „*Vážení soudruzi, do redakce jsme dostali dopis od kronikáře a člena MNV ve Starých Hradech, okres Jičín, kde nám píše, že u nich chátrá starý renezanční zámek, který prý má velkou památkovou hodnotu. O jeho údržbu se však nikdo nestará. Chtěli bychom Vás požádat, abyste byli tak laskavi a sdělili nám, zda se jedná skutečně o zámek, který je třeba celý renovovat. Děkujeme za spolupráci a věříme, že odpovíte pokud možno brzy. Se soudružským pozdravem ...*“⁵³⁹

Zde se objektivní vzorec sdílených významů, klasicky představovaný zastřešujícím tématem zámku Staré Hrady, dostává mimo pomyslnou síť (pro toto téma běžných) insitucionálních vztahů, jelikož je jeho přímým aktérem samotné Rudé právo, jenž svojí argumentací, kterou bychom mohli zařadit do kolonky analogií neboli osamocených příkladů („*kde nám píše, že u nich chátrá starý renezanční zámek, který prý má velkou památkovou hodnotu. O jeho údržbu se však nikdo nestará...*“),⁵⁴⁰ reaguje na podnět učitele Vladimíra Holmana, kterýžto podnět bychom mohli pokládat za jakousi výjimečně zprostředkovanou argumentační strategii, ve které tak tento klíčový aktér hraje určitou zákulisní roli, pokud to tak můžeme říci. O symbolické rovině tohoto krátkého sdělení, představované slovem „*nestarání*“ se, je poté možné přemýšlet jako o do určité míry „*dvojsečné zbrani*“, která, ačkoliv je zde primárně namířena na SÚPPOP, může vzhledem ke komplikovanosti situace poškodit i druhou stranu, tedy v tomto případě Holmanem personifikované Starohradské.

Přesto však je v rámci další v pramenech zachycené situace přes poměrně nadějný náznak (písemně nedochovaného) úředního schválení na využití zámku nutné konstatovat přetrvávající krizi v otázce bezpečnostní stabilizace zkoumaného objektu, kterážto fakticita je zde ilustrována v souvislosti s negativitou budoucích výhledů pro zámek, které jsou zde příčinou absence peněžitých prostředků. Z navazujících úředních svědectví je tak možné rozeznat neustálé převažování jedné i druhé z pomyslných misek vah zachování a zničení, stejně jako je tomu v případě další událostní situace, kdy je při té příležitosti skrze aktérskou argumentaci problematizována hodnota objektu, nesporně si zasluhujícího (teoretické)

⁵³⁹ Tamtéž, zn. dv-eš 23980, 20. 11. 1961.

⁵⁴⁰ Tamtéž.

vynaložení prostředků ke své záchraně a pozdější další využití, a druhou (praktickou) protiargumentační rovinu tohoto problému, jejímž jádrem je konstatování faktické nepřítomnosti jak potřebných finančních prostředků (v tom lepším případě), tak toho (což je však podle mého názoru mnohem závažnější problém), že zde schází ideje k jeho využití. Jde tedy o vzájemně se posilující protiargumenty, kdy je momentální nedostatek potřebných financí legitimizován tím, že se jejich případné vynaložení na projekt záchrany zámku v konečném důsledku vlastně ani nevyplatí:

V lednu 1962 je Radou Okresního národního výboru v Jičíně při odboru pro školství a kulturu (v rámci komunikace se Státním ústavem památkové péče a ochrany přírody v Praze) schváleno navrhované využití zámku, jehož podobu však není bohužel možné z dochovaných pramenů identifikovat. Bez jakékoliv pochybnosti však tento úřední záznam v souvislosti s tím předestírá zámku Staré Hrady chmurnou budoucnost téměř „na všech frontách“. Tedy jak z hlediska případných oprav, tak stran finančního zajištění i případného budoucího využití: „*Školská a kulturní komise ONV v Jičíně souhlasí se zamýšleným využitím objektu Staré Hrady ve smyslu uvedeném ve Vašem dopise. V plánu 3. 5LP není však počítáno s většími opravami objektu a nejsou tudíž plánovány ani finanční prostředky. Využití zámku k uvedeným záměrům není pro špatný stav objektu v současné době možné.*“⁵⁴¹

Zámek tedy přes veškeré snahy o zabránění technickému odstřelu neměl ještě zdaleka v této souvislosti vyhráno. Z úředního hlediska stále do velké míry balancoval nad pomyslnou propastí řízeného zániku. I o celých pět měsíců později je na ploše úřední komunikace zachránců zámku v čele s Vladimírem Holmanem a odpovědných institucí toto téma diskutováno. Jejimi řešiteli jsou východočeští památkáři skrze úřední komunikaci s pražským centrem: „*Krajské památkové středisko projednávalo několikrát otázku záchrany zámku Staré Hrady u Libáně v okrese Jičín s příslušnými orgány jak MNV tak ONV. Všechny tyto složky jsou si již nyní vědomy mimořádné umělecko-historické hodnoty objektu, který má své řádné místo ve vývoji architektury u nás, řešení se však rozbíjí o dva problémy: Využití a finanční úhradu obnovy.*“ Zámku je tedy přiznána jeho nesporná hodnota zasluhující si úsilí o své zachování, zároveň jsou však na misky vah vhozeny kontinuální překážky, které dynamiku takového potřebného úsilí v úředních očích brzdí: finanční

⁵⁴¹ Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karta č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79, *Staré Hrady - zámek - vyjádření k památkové hodnotě*, 13897/61, 20. 12. 1961.

investice do takové záchrany a rovněž také neméně palčivá otázka budoucího využití daného objektu.⁵⁴² Jinak řečeno zda by veškeré materiální a finanční úsilí bylo vyváženo obhajitelnou mírou legitimizace takového rozsáhlého podniku, čímž se Staré Hrady ocitají nejen ve sféře diskuze úzce odborné (památkové a kulturní), ale rovněž tím již zasahují do sféry veřejné (společenské a politické).

Tyto dva prameny nám poté nabízejí aktérsky sdílené významy v podobě „*Vyjádření k památkové hodnotě*“ a „*záchranež zámku*“, na jejichž prostoru je možné zaznamenat argumentaci aktérů (jde o Radu ONV v Jičíně při odboru pro školství a kulturu, která píše pražským památkářům) pomocí následku vzešlého z analogie („*V plánu (...) není však počítáno s většími opravami a nejsou tudíž plánován ani finanční prostředky (...) Využití zámku (...) není pro špatný stav (...) objektu v současné době možné.*“),⁵⁴³ kteroužto interpretací je pro nepřímého aktéra psaní zdůvodněn nezáměr o předmět dané korespondence. Argumentace aktérů druhé dostupné matérie k podtématu (zastoupených SÚPPOP Východočeského kraje) poté rovněž pražským památkářům předkládá příklad zkombinovaný s odvoláním se na veřejný zájem, které však v tomto případě alespoň zčásti působí ve prospěch Starých Hradů („*...jsou si již nyní vědomy mimořádné umělecko-historické hodnoty objektu, který má své řádné místo ve vývoji architektury u nás (...) řešení se však rozbíjí o dva problémy: využití a finanční úhrady obnovy*“).⁵⁴⁴ Symbolická rovina tím tedy reflektuje jak umělelecko-historickou „hodnotu“, tak zároveň i její momentální špatný „stav“, jenž ji tak do určité míry devaluje a stále z ní tak částečně činí potenciální terč pro práci střelmistrů.

Poté v pramenech následuje další časový skok, jenž nám pro svou délku opět znesnadňuje kompaktnější postižení obou za sebou jdoucích událostí. Tematické jádro této části opět nastoluje otázku urychlených technických oprav Starých Hradů. Zde je argumentační zajímavostí explicitní znevážení jednoho z již provedených odborných posudků, jehož kritiku lze chápat také jako určitý příspěvek do „věčné“ argumentační polemiky na téma vynaložení finančních prostředků versus pozdější případné využití zámku a rizika s tím spojená. Další pramen je druhem zobrazené situace opět více technicko-informačním úsekem, ve kterém lze však i tak nalézt hledané argumentační fráze komunikačních strategií, jelikož jsou zde v technickém názvosloví daných odborných posudků, rovněž přítomny na čtenáře cílící nihilistické

⁵⁴² Tamtéž, *Staré Hrady u Libáně - otázka záchrany zámku ke zn. 241/62, č. 188/62 Žal*, 4. 6. 1962.

⁵⁴³ Tamtéž, *Staré Hrady - zámek - vyjádření k památkové hodnotě*, 13897/61, 20. 12. 1961.

⁵⁴⁴ Tamtéž, *Staré Hrady u Libáně - otázka záchrany zámku ke zn. 241/62, č. 188/62 Žal*, 4. 6. 1962.

popisy stavu zámku i jeho okolí. Následující technicko-informační výpis (seznam) se poté již více týká budoucí etapy rekonstrukce zámku vyhrazené pro další z kapitol, která je vlastně také již proběhlou minulostí, jen na okamžik zpřítomněnou.

Související otázka investic nutných na opravu zámku je v dostupných pramenech poté reflektována až v červenci 1964. Toto vyjádření Krajské památkové správy zámek Pardubice k investičnímu úkolu na generální opravu starohradského zámku ve svém obsahu konstatuje, že tento úkol „v zásadě zachycuje kritický stav zámku, avšak nezdůrazňuje, že situace severovýchodního rohu je předzvěstí stavu, který začíná se projevovat prakticky v celé hlavní budově“, potvrzením čehož „jsou trhliny u převážné většiny oken a dveří a postupující rozevírání a prodlužování trhlín v severových. rohu.“ Přičemž je tento první bod celého vyjádření uzavřen s tím, že je zámek „značně sešlý a jestliže nebude bezodkladně přistoupeno k zajištění bude brzy pozdě.“ Z dalších bodů zprávy stojí za zmínku kritika posudku ke statickému zámku,⁵⁴⁵ odhad potřebných finančních nákladů,⁵⁴⁶ či upozornění (případného) investora⁵⁴⁷ na poměr mezi fyzickým stavem zámku, náklady na jeho opravu a společenskou nutností takový podnik uskutečnit.⁵⁴⁸

V prosinci téhož roku je poté na zámku Staré Hrady „dle požadavku investora Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Pardubicích“ vypracováno odborné zaměření jeho fasád coby technického podkladu k plánované etapě rekonstrukce. Po úvodním popisu okolí zámku,⁵⁴⁹ je text věnován jemu samotnému,⁵⁵⁰ stejně jako výsledkům povrchového průzkumu,⁵⁵¹ kteréžto zprávy

⁵⁴⁵ „b) Vlastní statický posudek k invest. úkolu je neúplný a dosti nepřesný.“, IN: SOkA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, Sběrka stavebních spisů, Staré Hrady, karton č. 1132, inv. č. 814, *Vyjádření k investičnímu úkolu na gen. opravu zámku Staré Hrady*, zn. A1-1151/Ing. Šk/Há, 23. 7. 1964.

⁵⁴⁶ „f) Investiční náklad požadujeme upravit na 300 000 Kčs.“, IN: Tamtéž.

⁵⁴⁷ „Zároveň upozorňujeme investora na velmi pokročile [pokročilý] dezolátní stav budovy, a aby velmi důkladně uvážil společenskou nutnost uchování objektu se zřetelem k vysokým nákladům na jeho zachování.“, IN: Tamtéž.

⁵⁴⁸ Tamtéž.

⁵⁴⁹ „Uprostřed vsi Staré Hrady, situované na mírném návrší and potokem, asi 1 km severně [od] Libáně, rozkládá se velký komplex zámku Staré Hrady - Stará, který byl nástupcem gotického hradu, respektive tvrze.“, IN: Tamtéž, *Průvodní zpráva k zaměření objektu zámku Staré Hrady*, PS 7360, 8. 12. 1964.

⁵⁵⁰ „Jádro hradu, na nějž se omezila naše práce, je čtyřkřídle, s lehce lichoběžným, skoro čtvercovým vnitřním nádvořím. Všechna křídla byla původně dvouposchodová, západní je však z větší části zříceninou. Podle stručného popisu v Uměleckých památkách Čech, je objekt zámku vlastně renesanční novostavbou, datovanou letopočtem 1573 na bráně do předhradí. Tento údaj je však v naprostém rozporu se skutečností.“, IN: Tamtéž.

⁵⁵¹ „Jen povrchový průzkum prokázal, že zámek je výsledkem poměrně složitého stavebního vývoje. Jeho nejstarší částí je položřícené západní křídlo, typický gotický jednotrakt, v přízemí s mohutnými valenými klenbami. Valeně zaklenuta je i severní místnost prvního poschodí. Nejvýznamnějším prostorem se jeví střední prostor prvního patra se stopami žebrové klenby a s dosti náročnými

mohou sloužit rovněž jako doplňující geograficko-historicko-technický materiál ke svrchu nastíněným dějinám Starých Hradů.⁵⁵²

Vedle toho zpráva dále zmiňuje to vůbec nejdůležitější, a sice momentální fyzický stav zámku, ve kterém se konstatuje, že tento „objekt je léta bez údržby a převážná náplň vlastního zámku - obilní sklad - je pro zámek kritická. Pro tuto náplň byla zřejmě zničena téměř všechna okna a vnější renesanční mříže byly odsekány (zbyly stopy železných čepů v ostění oken), okenní křídla odstraněna a otvory oken asi ze dvou třetin zazděny, takže okna slouží jako větrací otvory pro sklad“. Po nástinu tohoto lidového „zpraktičnění“ starohradské památky zpráva dále uvádí, že „na celém objektu nejsou ani žlaby, ani okapy, voda ztéká nekontrolovatelně k patě budovy a zvláště ve dvoře, kde jeho terén je ke středu vypnutý, přímo ztéká k základové spáře. Relativně v lepším stavu je krov, který potřebuje pouze výměnu některých částí - konservaci a opravu krytiny (i její konservaci Lukofobem⁵⁵³). Střecha nad gotickou částí je prolomená, zdivo prorostlé vegetací tak živelnou, že urychluje chátrání.“ Nakonec se zpráva vrací opět k (neméně bezútěšnému) obrazu fyzické podoby zámeckého okolí: „Bezprostřední okolí zámku je velmi zanedbané, zvláště na severovýchodní straně, kde byly odbourány přízemní budovy a suterénní zdivo. Je nezakryté, vydané všem způsobům chátrání: nekontrolovatelnému rozebírání, podmáčení deštěm apod.“⁵⁵⁴ Na základě těchto skutečností byl poté předložen návrh dalšího postupu, jenž můžeme zároveň považovat za osu budoucího postupu Holmanem vedených záchranných prací. Návrh se týkal těchto bodů:

„1. V I. etapě je nutné provést statické zajištění budovy. 2. Odvodnění střech žlaby a okapy a odvedení svrchní vody od budovy. 3. Úprava terénu vně i vnitř budovy ve spádu od budovy. Současně provést odstranění narušující zeleně a zajištění suterénních prostor na severovýchodě zámku. 4. Dle předpokládané náplně vybavit objekt (podlahy, dlažby, san. zařízení atd.). 5. Nová okna. 6. Zajištění

pravoúhlými profilovanými portály protilehlými, v severní i jižní zdi. Gotické křídlo bylo dvojposchodové, dokládají to fragmenty zrušených pravoúhlých oken, patrných na dochovaném, renesančně upraveném dvorním průčelí. Skoro uprostřed západní strany gotického křídla, připojovalo se hranolové, věžovité stavení, přístupné, jak lze ještě zjistit v přízemí i prvním patře gotickými potrály (...) Podle architektonických detailů lze hlavní výstavbu gotického křídla klásti ještě do doby předhusitské. Gotický hrad se přirozeně neomezoval na popsání jádro s věžovitým přístavkem.“, IN: Tamtéž.

⁵⁵² Viz kapitola 3. *Staré Hradě jako tvrz, hrad, zámek a ruina.*

⁵⁵³ Také jako „Lukopren“, jde o silikonovou dvousložkovou hmotu používanou ve stavebnictví k tmelení a těsnění spár, IN: KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 4*, K-L, Praha, Encyklopedický dům 2003, s. 414.

⁵⁵⁴ SOkA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, Sbírká stavebních spisů, Staré Hradě, karton č. 1132, inv. č. 814, *Průvodní zpráva k zaměření objektu zámku Staré Hradě*, PS 7360, 8. 12. 1964.

*gotického zdiva zastřešením. 7. Vnější fasády. 8. Rekonstrukce podhradí.*⁵⁵⁵ Dle všech indicií na tom tedy byl zámek Staré Hradky pořád velice špatně, k čemuž se i nadále přidružovaly diskuze ohledně problematiky nelehkého finančního zajištění případné rekonstrukce a (pokud se toto finanční zajištění přeci jen podaří nějak obstarat a zámek s jeho podporou nakonec zachránit) také následného dalšího využití této památky. Přesto všechno zde však byl teoretický plán na jejich záchranu. Chyběli jen lidé, kteří by se této roli s patřičnou dávkou odbornosti, odvahy a potřebné víry ujali. Právě v této chvíli vystupuje Vladimír Holman, učitel, předseda MNV Staré Hradky, malíř a po svém otci rovněž stavař, z dějinného polostínu před světla jejich jeviště, aby se ujal své role, na kterou byl jako jeden z mála připraven.

6. 2. 3 Shrnutí

Na malém prostoru druhé části dějin rekonstrukce Starých Hradů lze při bližším pohledu pozorovat tytéž symptomy jako u části předchozí: tedy stále kritický technický stav zámku, technické posudky tohoto stavu a komisionální řízení i s tím spojené (další) vyslovené naděje a nesplněná přání, jejichž průvodním jevem je zřejmá snaha po technické stabilizaci starohradského objektu, blokována jak neschopností vše finančně zajistit, tak i tím, jak veškerou tuto snahu v blízké budoucnosti smysluplně využít. Přesto však technické posudky fyzického stavu zámku, jeho medializování i uskutečnění odborných zaměření dávají tušit stálou přítomnost určitých nadějných vyhlídek, kterých v následujících letech bude využito k provedení prvních oficiálních rekonstrukčních úprav coby pozitivního důsledku naznačeného vývoje, jehož směr byl udán předchozími dvěma etapami z let 1948 až 1964.

Etapami krizí, snah, pokusů a (v některých případech) i nezbytného štěstí, které bylo nutné překonat proto, aby mohla začít první léta záchranných prací pod novým předsedou MNV Staré Hradky Vladimírem Holmanem, nyní již ovšem oficiálních. Přestože se jednalo, jak již bylo řečeno výše, o etapu (z pramenného hlediska) krátkou, její zařazení má v této práci své pevné místo pro svůj přeci jen do jisté míry stabilizační charakter, ve kterém nedošlo ke zničení zámku, ačkoliv zde stále hrozilo, ve kterém se mu dostalo dalšího odborného zájmu (symbolizovaného osobou PhDr. Jaroslava Wagnera) a ve které získal své pevné regionálně-politické uplatnění muž,

⁵⁵⁵ Tamtéž.

jenž bude zásadní koordinátorskou postavou jeho rekonstrukce, kulturně-politickým zastáncem a nakonec i jednou ze symbolických postav pozdějších kulturních aktivit, které se budou v areálu starohradského zámku později konat.

Do realizace kulturních aktivit v této chvíli (tedy v letech 1964-1965) však zbývalo ještě mnoho let, vyplněných prvními pracemi v okolí zámku, renovacemi přilehlých budov i jednáním o pronájmu za účelem získání potřebných finančních prostředků. Ačkoliv ani toho druhé „předzáchrané“ období nezbavilo starohradské záchránce kontinuálních problémů s rozpadem zámku, financováním jeho stabilizace či polemik ohledně případného využití této památky, je jí (stejně jako etapě předchozí) třeba přiznat zásluhu na tom, že starohradským záchranářům, stejně jako jejich aktérským oponentům z řad kulturních a památkových institucí ukázala, že o zámek Staré Hrady přetrvává určitý zájem, o který se bude možno při jejich záchraně opřít.

Tato etapa je z pohledu dostupných zdrojů odstartována nedoporučením odstranit ohrožené úseky odstřelem⁵⁵⁶ z důvodu narušení dalších částí zámku, které by onen odstřel mohl vyvolat v rámci jakési řetězové reakce. Tato logická argumentace je poté v rámci další snahy o záchranu zámku spojena s žádostí o jeho umělecko-historický průzkum,⁵⁵⁷ přičemž zdání institucionálního nezájmu o tuto záchranu je následně v rámci efektivity rétorického boje o starohradský zámek stavbyvedoucím Holmanem zmedializováno.⁵⁵⁸ Ačkoliv má zámek v očích zodpovědných orgánů svoji nezpochybnitelnou hodnotu, situaci záchranářům stále komplikuje nedostatek finančních prostředků.⁵⁵⁹ Naznačeným protikladům (záchrana vs. obtíže s její

⁵⁵⁶ a) Posudek PhDr. Jaroslava Wagnera, využití zámku a jeho zaměření (březen 1961 - prosinec 1964): „...v žádném případě nesmí být použito v okolí tohoto objektu trhavin, i [v] sebemenší dávce. Kdyby došlo k demolování tohoto nároží, muselo by se tak dít za jistého snášení materiálu po předem vystavěném lešení, které by zabraňovalo svou pevností jakoukoli [jakékoliv] deformaci zdiva. Odbouráním tohoto zdiva jen pro odpomoc nebezpečí zřícení, se nedoporučuje, poněvadž by se tím objekt otevřel...“, s. 142.

⁵⁵⁷ Tamtéž: „...žádost MNV Staré Hrady o urychlený umělecko-historický průzkum zámku, vznesená k ústavu památkové péče v Praze.“, s. 143; „Člen komise pro zachování zámku ve St. Hradech s. Křížek obrátil se na předsedu Ústřední komise státní památkové péče s. akademika Květa se žádostí, aby byla ústřední komisi předložena k projednání otázka umělecko historické hodnoty shora uvedeného objektu a dále otázka, zda má být renovován či demolován...“, s. 143.

⁵⁵⁸ Tamtéž: „Vážení soudruzi, do redakce jsme dostali dopis od kronikáře a člena MNV ve Starých Hradech, okres Jičín, kde nám píše, že u nich chátrá starý renezanční zámek, který prý má velkou památkovou hodnotu. O jeho údržbu se však nikdo nestará. Chtěli bychom Vás požádat, abyste byli tak laskavi a sdělili nám, zda se jedná skutečně o zámek, který je třeba celý renovovat.“, s. 144.

⁵⁵⁹ Tamtéž: „Krajské památkové středisko projednávalo několikrát otázku záchrany zámku Staré Hrady u Libáně v okrese Jičín s příslušnými orgány jak MNV tak ONV. Všechny tyto složky jsou si již nyní vědomy mimořádné umělecko-historické hodnoty objektu, který má své řádné místo ve vývoji architektury u nás, řešení se však rozbíjí o dva problémy: Využití a finanční úhradu obnovy.“, s. 146.

realizací) poté sekunduje přetrvávající nutnost statického zajištění⁵⁶⁰ zámku, odpuzujícího případně další zájemce o jeho koupi a renovaci.⁵⁶¹

Z hlediska analytické argumentační matérie tohoto osamocené úseku se předmětem zdejšího rozboru staly úřední „rozhovory“ těchto institucí: Krajského střediska památkové péče Východočeského kraje s Odborem výstavby ONV v Jičíně v rámci jejich řešení havarijního stavu jedné zámecké části, což bylo v rámci této spolupráce vtěleno do příslušného posouzení jejího stavebního stavu,⁵⁶² kterýžto úřední komunikační bod je s jako téměř vždy nevyhnutelným časovým odstupem následován dotazem deníku Rudé právo na stav zámku a progres jeho momentálních záchranných operací,⁵⁶³ realizovaný ve stejný den jako dochované vyjádření Rady ONV v Jičíně pro SÚPPOP k památkové hodnotě zámku Staré Hrady,⁵⁶⁴ kterýžto aspekt vždy generoval palčivou otázku faktické záchrany tohoto objektu - a tou se zabývá rovněž také poslední kus zdejšího argumentačního pramene, konkrétně jde o komunikaci východočeských a pražských památkářů.⁵⁶⁵

Prizmatem dostupné matérie můžeme tedy o této etapě říci, že v rámci těch nejzajímavějších dějových aspektů reflektuje především důsledky (prozatímního) neodstřelení ohrožených částí zámku, jako je např. názor na nepraktičnost takového rozhodnutí či snaha domoci se odborného ocenění ohroženého zámku, fungujícího tak jako další záminka k neukutečnění radikálního řešení celé situace, což se na ploše pramenů v další moment zesílilo zveřejněním domnělého nezájmu o stav starohradského zámku, který, ačkoliv je v očích památkových orgánů záchrany zasluhujícím objektem, opakovaně naráží na tuto záchrany blokující technické, ekonomické a legitimizační komplikace. Ty samozřejmě logicky poté v návaznosti

⁵⁶⁰ Tamtéž: „Toto vyjádření Krajské památkové správy zámek Pardubice k investičnímu úkolu na generální opravu starohradského zámku ve svém obsahu konstatuje, že tento úkol ,v zásadě zachycuje kritický stav zámku, avšak nezdůrazňuje, že situace severovýchodního rohu je předzvěstí stavu, který začíná se projevovat prakticky v celé hlavní budově‘ potvrzením čehož ‚jsou trhliny u převážné většiny oken a dveří a postupující rozevírání a prodlužování trhlín v severových. rohu.“ přičemž je tento první bod celého vyjádření uzavřen s tím, že je zámek „značně sešlý a jestliže nebude bezodkladně přistoupeno k zajištění bude brzy pozdě.“, s. 147.

⁵⁶¹ Tamtéž: „Zároveň upozorňujeme investora na velmi pokročile [pokročilý] dezolátní stav budovy, a aby velmi důkladně uvážil společenskou nutnost uchování objektu se zřetelem k vysokým nákladům na jeho zachování.“, s. 147.

⁵⁶² 10. 3. 1961: (Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody východočeského kraje - Odbor výstavby ONV v Jičíně): argumentace příkladem, fakty (nebezpečí, kritický, katastrofální, umožnění, řešení).

⁵⁶³ 20. 11. 1961: (Rudé právo - Státní ústav památkové péče a ochrany přírody): argumentace analogií (nestaráni [se]).

⁵⁶⁴ 20. 12. 1961: (Rada ONV v Jičíně, odbor pro školství a kulturu - Státní ústav památkové péče a ochrany přírody): argumentace analogií (špatný stav, prostředky).

⁵⁶⁵ 4. 6. 1962: (Státní ústav památkové péče východočeského kraje - Státní ústav památkové péče): argumentace prospěchem (umělecko-historická, hodnota).

na to odrazují jakéhokoliv případného investora rekonstrukce. Z argumentačně-strategického hlediska poté můžeme konstatovat, že je na tomto pramenném prostoru jejich aktéry převážně operováno s analogií a příkladem.

6.3 První léta prací (1964-1970)

Ačkoliv se v případě tohoto úseku jedná o první „oficiální“ rekonstrukční období v rámci zkoumaného problému, ani ono není prosté komplikací spojených s časovou sousledností proběhnuvších událostí. Konkrétně se jedná o shodu ohledně datování tohoto prvního úseku prací, kdy se jednotlivé zdroje zcela neshodují na tom, kdy tyto první práce vlastně začaly. V tomto případě nemám na mysli primární prameny úřední povahy ani kroniky,⁵⁶⁶ ale periodické prameny sekundární (novinové články⁵⁶⁷ a *Listy starohradské kroniky*⁵⁶⁸) spolu s dostupnou literaturou.⁵⁶⁹ Jako řešení tohoto dilematu jsem zvolil v rámci zákona pravděpodobnosti tu nejčtetnější z nabízených časových variant, pročež jsem v souvislosti s tím onen začátek rekonstrukčních prací zasadil do zdá se v tomto ohledu „nejjistějšího“ roku 1964.⁵⁷⁰

V rámci výše naznačeného budu tedy v této části používat příslušné pasáže z uvedených zdrojů, ačkoliv je budu vztahovat ke „svému“ roku 1964. Půjde tedy o to, že jinam časově zařazené pasáže vztáhnou v rámci pracovních potřeb právě k tomuto datu. Samotné záchranné práce na starohradském zámku začaly tím, o čem již informovala předchozí podkapitola, totiž úpravou místností z prvního patra

⁵⁶⁶ Pamětní kniha obce Staré Hrady v souvislosti s rekonstrukcí zámku začíná opravou střech a komínů v roce 1966 (s 95), Kronika Starých Hradů a Sedliště je vedena až od roku 1974, jenž již spadá do jiné fáze opravných prací Starých Hradů.

⁵⁶⁷ Tyto materiály obsahují celkem 6 zmínek pro rok 1964, 3 pro rok 1965, 2 pro rok 1966 a 1 pro rok 1967.

⁵⁶⁸ LSK: 1/1984 (1x 1965); 3/1988 (1x 1966).

⁵⁶⁹ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*: nepřímá zmínka o roku 1966 (článek „Po dvaadvaceti letech“ datovaný do roku 1988 a z toho plynoucí výpočet (informace vychází z LSK, roč. 11, č. 3 viz předchozí poznámka, je tedy dobré tento zdroj brát jako jednu a nikoliv dvě zmínky o uvedeném roce 1966); BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*: (opět) nepřímá zmínka o roku 1964 (s. 11).

⁵⁷⁰ Zařazení začátku záchranných prací na Starých Hradech tedy vypadá při celkovém součtu výše uvedených zmínek z jednotlivých zdrojů takto: 1964 (7x), 1965 (4x), 1966 (4x), 1967 (1x); je však třeba vzít také v úvahu, že informace pro všechny tyto písemnosti vlastně vycházejí od jednoho jediného zdroje, kterým je Vladimír Holman. Je spoluautorem kronik [informace k rekonstrukci vycházejí z jeho stavebních deníků], poskytovatelem rozhovorů pro tisk, *Listy starohradské kroniky* vycházejí rovněž ohledně rekonstrukčních prací z jeho stavebních deníků, stejně jako Pencova brožura (viz *1. Staré Hrady jako předmět bádání*). Některé tyto zdroje uvádějí rok začátku záchranných prací přímo, některé lze zprostředkovaně vypočítat (např. prostřednictvím zmínky v článku o tom, že práce na zámku začaly před sedmnácti lety, a znalosti roku, ve kterém daný článek vyšel v tisku).

předzámčí na kanceláře MNV,⁵⁷¹ které následovala zdejší výměna oken, úklid („*odpadků, kamení, kopřiv a zeminy*“ z) prvního nádvoří zámku pomocí pásového traktoru (práce zahrnovaly rovněž „*vykácení spousty porostů vyrostlých na troskách staré části hradu*“⁵⁷²) a výměna střech.⁵⁷³ Vladimír Holman tyto první úklidové a opravné práce v jednom z rozhovorů později přirovnal ke „*svlékání krásné ženské ze špinavých a roztrhaných šatů*“.⁵⁷⁴ Nejdříve přišly na řadu menší budovy v předhradí,⁵⁷⁵ opravena byla stará konírna,⁵⁷⁶ která byla po své renovaci pronajata jako skladiště pro firmu Plastimat⁵⁷⁷ z Libáně⁵⁷⁸, což lze chápat jako jeden z prvních kroků renovátorů, jak zužítkovat přímo zámecké, či alespoň přilehlé zámecké prostory coby přísun finančního kapitálu pro další potřebné opravy⁵⁷⁹ („*dělali jsme jednu místnost za druhou a hned pronajímali*“).⁵⁸⁰ Tím nejdůležitějším krokem v tomto směru bude již dříve avizované pronajmutí zámeckých prostor Památníku národního písemnictví, popsané v následující podkapitole.

⁵⁷¹ Vladimír Holman k tomu později řekl: „Místností tady na zámku leželo ladem plno. Vybrali jsme si ty nejskromnější, domek u brány v prvním nádvoří, kde bývaly dřív kanceláře lesní správy. Přestavěli jsme to, na brigády chodila celá vesnice, za rok to bylo hotové.“, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Náš pan učitel“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR (Páteční příloha Zemědělských novin Náš domov*, roč. 37), Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 39, č. 219, 16. 9. 1983.

⁵⁷² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady rediviví“, *Domov: Bytová kultura a technika v domácnosti*, Praha, Státní nakladatelství technické literatury, č. 5, 1986, s. 26.

⁵⁷³ PENC, Stanislav: *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 14.

⁵⁷⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Náš pan učitel“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR (Páteční příloha Zemědělských novin Náš domov*, roč. 37), Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 39, č. 219, 16. 9. 1983.

⁵⁷⁵ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Staré Hrady (Poznáváme hrady a zámky našeho okolí)“, *Domousnický zpravodaj*, Domousnice, MNV Domousnice, č. 64, únor 1978.

⁵⁷⁶ „Objednány ocelové nosiče do bývalé konírny v zámku.“, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, Pamětní kniha obce Staré Hrady 1923-1973, s. 98.

⁵⁷⁷ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů, (1986-1987), „Staré Hrady žijící“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 42, č. 102, 1. 5. 1986.

⁵⁷⁸ Národní podnik Plastimat Liberec, závod Libáň.

⁵⁷⁹ „Řešil se tím podstatně finanční problém - pro obnovené prostory se ihned hledal uživatel, který platil nájem.“, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 35, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1989), „Zámek, jenž unikl zkáze“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí (Příloha deníku Práce*, č. 18), Praha, Vydavatelství Práce, roč. 45., č. 107, 7. 5. 1989.

⁵⁸⁰ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Místo kopřiv růže“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí*, Praha, Vydavatelství Práce, roč. 38, č. 216, 11. 9. 1982.

V této první fázi (organizované v širším pojetí v rámci akce Z⁵⁸¹) byl rovněž v předzámčí upraven kulturní sál (tyto práce zahrnovaly opatření prostoru stropními traverzami a střechou, nábytek do tohoto sálu byl poté zhotoven ze starého jasanu na nádvoří), stejně jako požární zbrojnice a restaurační zařízení („*pohostinství*“).⁵⁸² Finančním ziskem z kulturního sálu, restaurace a pronajaté konírny tak byl poté za dva roky splacen onen padesátitisícový dluh u novopacké spořitelny, poskytnutý Vladimíru Holmanovi na první úpravy v okolí zámku.⁵⁸³ Tato půjčka byla velmi vítanou pomocí do začátku rekonstrukcí, jelikož okresní národní výbor začal teprve po (časově nespecifikovaném) „*delším období*“ stavební úpravy na Starých Hradech finančně podporovat.⁵⁸⁴ Příslušná literatura klade tyto první práce do let 1965 až 1967,⁵⁸⁵ poskytnutí půjčky od povopacké spořitelny na dokončení rekonstrukce rozpadlé konírny a její pronájem poté do roku 1968.⁵⁸⁶ Z těchto peněz se kromě splátky spořitelně opravila rovněž střecha zámecké kaple, poté již začaly rekonstrukční práce na samotné zámecké budově,⁵⁸⁷ jelikož se koncem šedesátých let MNV Staré Hrady podařilo bezplatně sehnat potřebné stavební plány.⁵⁸⁸

Začalo se tedy pracovat na vlastních prostorách dosud chátrajícího zámku, a to doslova místnost po místnosti, schod po schodu. Probíhají složitá jednání o budoucím využití zámku,⁵⁸⁹ přičemž do roku 1969 je opraveno celkem pět zámeckých místností. O rok později přichází další z důležitých personálních milníků starohradské rekonstrukce. V roce 1970 je totiž ONV v Jičíně ustanoven stavebním

⁵⁸¹ „Jednalo se o pomocné i odborné investiční práce (včetně bezplatné pomoci občanů při státní investiční výstavbě), údržbové a úklidové práce řízené vždy národními výbory.“, IN: KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol., Průvodce kulturním děním..., s. IN: KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním...*, s. 122.

⁵⁸² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 35, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1989), „Staré Hrady nám i budoucím“, *Rudé právo: Organ Ústředního výboru Komunistické strany Československa*, Praha, Svoboda, roč. 69, č. 186, 9. 8. 1989.

⁵⁸³ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Zámek z lásky“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR: Náš domov: Páteční příloha Zemědělských novin*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 34, č. 194, 18. 8. 1978.

⁵⁸⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 35, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1989), „Zámek, jenž unkl zkáže“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí (Příloha deníku Práce*, č. 18), Praha, Vydavatelství Práce, roč. 45., č. 107, 7. 5. 1989.

⁵⁸⁵ 1965 - „Výměna oken v předzámčí, oprava střech, úklid prvního nádvoří“ (PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 14), 1966 - „Úprava kulturního sálu a příslušenství“ (tamtéž), 1967 - V roce 1967 byl pokácen veliký jasan na prvním nádvoří, jehož kořeny narušovaly základy okolní zástavby. Vyrobil se z něho nábytek do kulturního domu.“ (BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce...*, s. 11).

⁵⁸⁶ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce...*, s. 11-12.

⁵⁸⁷ Tamtéž, s. 12.

⁵⁸⁸ „MNV opatřuje si plány na opravu zámku.“, IN: SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 15, neusp., *Kronika obce Staré Hrady 1923-1973*, s. 99.

⁵⁸⁹ Která vzhledem k retrospektivnímu charakteru následující podkapitoly, jenž se těmito záležitostmi bude zabývat, zde prozatím pro tuto chvíli pominu.

dozorem Ing. architekt Karel Pokorný, který následně schvaluje další plány stavebních úprav, přičemž ONV na tyto stavební plány následně z rozpočtu uvolňuje vyšší peněžité částky (konkrétně pro pokrytí faktur a účtů za stavební materiál, které do této doby hradilo Krajské středisko státní památkové péče).⁵⁹⁰

Každodennost těchto výše popsaných (prvních) rekonstrukčních postupů z let 1964-1970 byla z technicko-personálního pohledu taková, že chyběly nejen pracovní síly, ale také potřebné nástroje⁵⁹¹ a rovněž do jisté míry i potřebný stavební materiál, který (vybouraný a znovu použitý) pocházel převážně z místních zdrojů.⁵⁹² Vladimír Holman v této souvislosti vzpomínal, že „*ani půlka cihly nepřišla nazmar, ani prach ze starých omítek se nesměl vyhodit, z trámů se odstranily shnilé části a jinak se vše použilo, každý kus dřeva i starého kamene*“.⁵⁹³ Problém byl rovněž s přísunem střešních tašek, jejichž zdrojem byly většinou staré střechy budov (nejen) z Libáně.⁵⁹⁴ Jindy byl zase např. za pomoci mládeže u „*Dlouhých*“ v Sedlišťích zbourán sklep, jehož materiál byl poté obratem dovezen na zámek a následně zužitkován.⁵⁹⁵

Vladimír Holman se tedy nejpozději ve druhé polovině šedesátých let svépomocí (a zároveň s pomocí hrstky dalších schopných řemeslníků) pustil do prvních rekonstrukčních prací, jelikož dle svých pozdějších slov „*nečekal, až někdo půjde, a zda někdo půjde*“. Byl totiž zastáncem toho, že „*za chlapa mluví jeho práce*“ a „*řeči jsou k ničemu*.“ Patrně byl kromě bohatých zkušeností se zedničinou a stavebním prostředím obecně, také znalcem lidských povah, protože v souvislosti s tímto náhledem na svět zároveň vsadil na to, že „*ostatním byla hanba, aby se nepřidali, a tak se do toho pustili také*.“⁵⁹⁶ Tedy do první fáze záchranných prací na ohroženém starohradském zámku, kterou následovala událost neméně důležitá, než byly první opravné práce na okolí zámku, a později na něm samém, zaštitěné velkorysou

⁵⁹⁰ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 14.

⁵⁹¹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Místo kopřiv růže“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí*, Praha, Vydavatelství Práce, roč. 38, č. 216, 11. 9. 1982.

⁵⁹² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 35, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1989), „Zámek, jenž unikl zkáze“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí (Příloha deníku Práce)*, č. 18), Praha, Vydavatelství Práce, roč. 45., č. 107, 7. 5. 1989.

⁵⁹³ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Místo kopřiv růže“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí*, Praha, Vydavatelství Práce, roč. 38, č. 216, 11. 9. 1982.

⁵⁹⁴ PENC, Stanislav: *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 14.

⁵⁹⁵ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 15, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1923-1973, s. 101.

⁵⁹⁶ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Místo kopřiv růže“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí*, Praha, Vydavatelství Práce, roč. 38, č. 216, 11. 9. 1982.

spořitelní půjčkou. Událost neméně materiální, avšak ve své druhé rovině také ideová, jejíž legitimizační účinek z ní udělal jeden z bezpochyby nejpřelomovějších okamžiků celé rekonstrukce.

6. 3. 1 Analýza č. 3

6. 3. 2 (květen 1966 - březen 1971)

a) Příchod Ing. Karla Pokorného, rozhodnutí o přípustnosti stavby a první restaurátorské práce (květen 1966 - březen 1971)

V rámci tematické kontinuity můžeme taktéž i v prvním svědectví této etapy z roku 1966 v analyzované události rozpoznat jako určující situaci jednání o provedení statických stabilizací příslušných úseků zámku v souvislosti se setrvale špatným stavem daných částí, v mantinelech které protagonisté komunikačních strategií vyjednávají provedení těchto oprav při použití poukazu na setrvale špatný stav, kterému má být aplikací zmíněných kroků účinně zabráněno. Ruku v ruce s tím používají jako další strategický situační argument (z dobového hlediska oficiálně uplatňovaného komunikačního jazyka v rámci sdíleného veřejného prostoru takticky opět poměrně silný) odkaz na zájem příslušných úředníků památkové instituce na pozitivním vývoji další situace zámku.

I když bylo začátkem šedesátých zabráněno radikálnímu vyústění starohradské otázky formou technického bezpečnostního odstřelu, a přestože byly paralelně s tím vyvíjeny snahy o (alespoň) nejnutnější zabezpečení nejhroženějších částí zámku, bylo prizmatem dochovaných pramenů ze začátku května roku 1966 bohužel „konstatováno, že destrukce objektu pokračuje.“⁵⁹⁷ V souvislosti s tím bylo ze strany Starých Hradů žádáno o provedení statických oprav („střech, [a] některých zdí“),⁵⁹⁸ v úřední chronologii pramenů následované zmínkou o jednání, využití, opravě a úklidu zámku, ve kterém Starohradští prosí Státní ústav památkové péče o pomoc, jelikož k tomu odpovědní „soudruzi mají vážný zájem o zámek...“.⁵⁹⁹

Krátké úřední sdělení ze sedmého říjnového dne roku 1966, nám opět v rámci svého objektivního vzorce významu v podobě tématu „slíbené pomoci“ nabízí

⁵⁹⁷ Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79, *Opis/Zápis sepsaný dne 6. 5. 1966 v kanceláři MNV Staré Hrady za účelem projednání rekonstrukce a využití zámku Staré Hrady*, neoznačeno, 6. 5. 1966.

⁵⁹⁸ Tamtéž, *Staré Hrady zám.*, 3010/66, 10. 6. 1966.

⁵⁹⁹ „Soudruzi tu byli dvakrát, a sice s jednou komisí s. řed. DR. Denkštejn[em] a s druhou s architekt[em] s. Dr. Aron[em?]“, IN: Tamtéž, neoznačeno, 7. 10. 1966.

argumentaci MNV Staré Hrady směrem k SÚPPOP, zaměřenou na odvolání se k příslušné autoritě a veřejnému zájmu („...jsme projednávali několikrát s nár. muzeem v Praze. Soudruzi tu byli dvakrát, a sice s jednou komisí (...) a s druhou s arcibiskupem...“),⁶⁰⁰ následovanému kombinací argumentu příčinou a opětovného odvolání se k příslušné autoritě („V přípisě z 30. května 1966 (...) nám slibujete pomoc. Prosíme Vás proto, poněvadž soudruzi mají vážný zájem o zámek...“),⁶⁰¹ kteréžto psaní můžeme poté z hlediska symbolů-slov, popsat jako jakýsi podprahový důraz na „prosbu“ podloženou „slibem“ vycházejícím z určitého „zájmu“, což pro situaci starohradského zámku, přes částečně defenzivní charakter takového sdělení, vyznívá lépe nežli mnohé ze situací zobrazených na prostoru tomuto psaní předcházejících pramenů.

Na naznačenou snahu aktérů popsaného pramene po stabilizaci objektu tematicky navazuje i pramen následující, v rámci jehož určující situace (kterou je konkretizace výše naznačených postupů na úpravu zámku a s tím [jako vždy] související finančně-výrobní stránka věci), která je zde však (v rámci komunikační strategie aktérů) doplněná rovněž o zajímavý aspekt projekčních možností (v budoucnu opraveného) zámku, kterýžto zde tak částečně sehrává úlohu legitimizačního argumentu pro provedení žádaných oprav. Další určující situací v chronologickém pořadí zdejších pramenů je poté peněžitý příspěvek na chystané opravy zámku, v rámci čehož je aktéry daného pramene (odborem školství a kultury ONV v Jičíně) písemně poněkud nelogicky argumentováno nemožností ponechat si finanční částky z nájmu nebytového prostoru (sklepů), jelikož se zde jedná pouze o malou finanční částku.

Předmětem dalšího kusu korespondence (v rámci role určující situace) je již výše naznačená snaha domoci se institucionálně přislíbené pomoci z minulosti, s čím souvisí v roli jakéhosi podtématu (k tomu všemu ještě) pro budoucnost aplikovaného snížení peněžitých dotací nutných pro opravné práce. Aktéři pramene zde poté v rámci výše naznačeného argumentují kontinuitou svých pracovních aktivit na adaptaci ohrožených částí, kterážto neurčitá formulace je dále v textu v rámci rétorické taktiky aktérů rozvedena do naléhavého apelu o pomoc při záchraně ohrožené střechy kaple sv. Jana Křtitele, tento argument je poté ještě sám o sobě rovněž rozveden do formy technických podrobností materiálního ražení, jejichž

⁶⁰⁰ Tamtéž.

⁶⁰¹ Tamtéž.

připomenutím je podepřen předchozí argument aktérů na záchranu střechy zámecké kaple.

Zbytek roku 1966 se poté optikou dochované matérie nese ve znamení schůzek (za účelem projednání detailů k opravám a k nim potřebných financí),⁶⁰² které „zpřesní postup dalších úprav zámku a prověří finanční, výrobní a projekční možnosti“⁶⁰³ záchrany Starých Hradů. Následně prameny k tomuto období mlčí až do 19. března 1968, kdy nás informují o schválení příspěvku na opravy starohradského zámku ve výši 28 000 Kčs.⁶⁰⁴ O opravách zámku v předvečer (14. srpna) intervence vojsk Varšavské smlouvy, na kterých se „nepřestalo pracovat“, poté dostupné prameny (s odkazem na příslibenou a nesplněnou pomoc z roku 1967 a snížené finanční dotace pro rok 1968)⁶⁰⁵ říkají následující: „Nakoupili jsme proto cement, dříví a ostatní materiál, zejména staré tašky na přeložení střechy na kapli. O tu nyní jde...“, jelikož zde existovalo „vážné nebezpečí velkého poškození klenby.“⁶⁰⁶

Sdílený vzorec aktérských významů z února osmašedesátého roku nabízí „dialog“ hojně se v pramenech vyskytující dvojice aktérů (MNV Staré Hrady píše SÚPPOP), ve kterém tvůrce dané matérie používá argumentaci následků a příčin („Pro letošní rok nám byly sníženy fin. dotace a tak po osobním jednání se soudruhy na kraji nám finančně nepomohou, ačkoliv v roce 1966 nám pomoc (...) příslibili.“),⁶⁰⁷ což následují apely na věcnou fakticitu dané záležitosti, kombinovanou s odvoláním se k autoritě, a rovněž také k užitečnosti svého konání i pro ostatní („Nakoupili jsme proto cement, dříví a ostatní materiál (...) Dále žádáme a žádali jsme dále i ONV odbor školství o fin. pomoc. Nutně potřebujeme opravit sklepy, abychom je mohli dále jako nebytové místnosti pronajímat. I zde bychom potřebovali vaši přímluvy, odevzdáváme dost peněz do vyššího rozpočtu z našich příjmů...“).⁶⁰⁸ V rámci této argumentace zde poté lze identifikovat od toho se tematicky odvíjející symbolické pojmy, jako jsou „nepomoc“, „slib“, „nebezpečí“ spolu se slovy „poškození“, „lhostejnost“ či „ihned“, následované „příspěvkem“, „přímluvou“ nebo také „žádostí“, což vše dohromady (opět) naznačuje defenzivní

⁶⁰² Tamtéž, č. j. 2772/66-Ž/Ja., 31. 10. 1966.

⁶⁰³ Tamtéž, Záznam o jednání ve věci využití zámku Staré Hrady okres Jičín, neoznačeno, 10. 11. 1966.

⁶⁰⁴ Tamtéž, 1690/68, zn. 704-škol./Kl., 19. 3. 1968.

⁶⁰⁵ Tamtéž, Oprava zámku a hradu, neoznačeno, 14. 2. 1968.

⁶⁰⁶ Tamtéž.

⁶⁰⁷ Tamtéž.

⁶⁰⁸ Tamtéž.

situaci Starohradských, kteří v takto pasivní roli musejí prosit ty z vlivnějších aktérů, o jejich přízeň.

V dalším kroku v rámci tohoto pramene je nám poté nabízen návrat k tematice sklepů-nebytových prostorů (coby situace), ve kterém Starohradští uplatňují ofenzivněji působící dialog, jehož zřejmým záměrem je pomocí poukázání na jejich nedobrý technický stav získat potřebnou finanční částku na jejich renovaci a zároveň s tím i legitimizaci, spočívající v jejich uplatnění pomocí pronájmu po provedení příslušných úkonů, na které jsou peníze žádány. Tento požadavek je poté poměrně neprůstředně podpírán připomenutím odvádění, zdá se nezanedbatelně vysokých peněžitých částek, do rozpočtu starohradské obce, jejichž kupní sílu by si tímto aktéři pro změnu přáli využít také pro vlastní účely.

Následně se tentýž úřední záznam svěčuje s tím, že zde rovněž existuje nutnost opravy sklepů, aby je bylo možné „*dále jako nebytové místnosti pronajímat*“, jelikož je není možné v souvislosti s tímto záměrem neudržovat. Dále Starohradští v textu korespondence žádají o přímluvu, kterou podkládají odevzdáváním velkých částek peněz do rozpočtu z obecních příjmů.⁶⁰⁹ Dalším časovým skokem se poté prameny přesouvají do následujícího roku nastupující normalizace, jejich předmětem je zapůjčení plánů „*kde jsou zakresleny dodatečně postavené příčky, abychom je mohli odstranit. Neradi bychom se dopustili omylů.*“⁶¹⁰ V říjnu téhož roku žádá obec Staré Hrady (prostřednictvím Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody) o návštěvu PhDr. Jaroslava Wagnera,⁶¹¹ což (o dva měsíce později) v pramenech následují vyjednávání o povolení stavby („*za účelem zjištění podmínek pro vydání stavebního povolení*“)⁶¹² a rovněž pak (s odstupem dalšího měsíce) záznam místního šetření k obnovovacím pracím, jehož nejpodstatnějším sdělením je nepředpokládaný nárůst finančních nákladů.⁶¹³ Shodná informace je zmíněna i v následujícím, o tři dny mladším úředním záznamu ze 17. listopadu 1969.⁶¹⁴

Tyto události, na jejichž pozadí docházelo v tehdejší Československu k radikální proměně politicko-společenského kurzu, vychýleného nevyžádanou násilnou cestou, následuje z hlediska tématu tohoto textu další z důležitých bodů na

⁶⁰⁹ Tamtéž.

⁶¹⁰ Tamtéž, *Žádost o zapůjčení plánů St. Hrady*, 23-05-19, 28. 5. 1969.

⁶¹¹ Tamtéž, *Výzva k návštěvě*, neoznačeno, 14. 10. 1969.

⁶¹² Tamtéž, *Obnovovací práce hradu Staré Hrady, stavební řízení*, zn. výst./326/69/S, 31. 10. 1969.

⁶¹³ SOKA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, Sbírká stavebních spisů, Staré Hrady, karton č. 1132, inv. č. 814, *Záznam místního šetření dne 14. 11. 1969 ve Starých Hradech*, neoznačeno, 14. 11. 1969.

⁶¹⁴ Tamtéž, *Hrad Staré Hrady, obnovovací práce*, Výst./326/69/S, 17. 11. 1969.

cestě složité starohradské záchrany. Je jím dohoda o vykonávání stavebního dozoru s Ing. Karlem Pokorným, zmíněná v úředním záznamu z 21. února 1970, který vedle tohoto faktu rovněž svého čtenáře informuje o tom, že kromě stavebního dozoru je Ing. Pokorný „zároveň projektantem studie stavebních úprav v přízemí zámku“, v rámci čehož mají být řečeným „Ing. Pokorným prováděny statické úpravy konstrukcí.“ V samém závěru nás pak zpráva informuje o podrobnostech⁶¹⁵ vykonávaného stavebního dozoru z hlediska časového rozsahu tohoto úkonu a s tím související mzdy. Na to tematicky navazuje sedmibodové „Rozhodnutí o přípustnosti stavby na provádění obnovovacích prací zámku Staré Hradý u Libáně“ z 5. května téhož roku:⁶¹⁶

Po spíše technicko-informační pramenné zmínce o prosbě za zapůjčení stavebních plánů, která je však zajímavá pro s tím související aktérské avizování snahy neudělat při postupu práce nějakou chybu, reflektují tedy úřední prameny k danému časovému úseku opět dva z důležitých „uzlových bodů“ v rámci řešeného tématu, a to jak z hlediska praktického, tak personálního. Prvním je vyjednávání Starých Hradů s cílem získat potřebná stavební povolení na plánované úpravy (spjaté se zaměstnancem Památkového ústavu PhDr. Jaroslavem Wagnerem), druhým je dohoda o stavebním dozoru (s protagonistou Ing arch. Karlem Pokorným). Z pohledu zainteresovaných aktérů poté obě situace vypadají následujícím způsobem: U návštěvy Jaroslava Wagnera jsou použity argumenty hovořící o (pokud možno co nejdříve možném) poskytnutí profesionálního názoru řečeného památkáře, který by převážil pomyslnou miskou vah na jeden z názorů osob kolem rekonstrukce zámku,

⁶¹⁵ „Požadavek jednotného stavebního dozoru vyplynul z komisielního řízení 25. 11. 1969. Ing. K. Pokorný je zároveň projektantem studie stavebních úprav v přízemí zámku. V rámci stavebního dozoru budou ing. Pokorným prováděny statické úpravy konstrukcí. Předpokládá se, že stavební dozor bude vykonáván cca 2x měsíčně, podle potřeby stavby, za hodinovou mzdu (...) 35 Kčs x 0, 5 tj. 17,50 Kčs/hod. podle skutečně odpracovaných hodin a cestovní výlohy (kilometrové os. autem) 0, 8 Kčs/ km.“, IN: Tamtéž, *Stavební dozor, Dohoda o provádění stavebního dozoru na opravě hradu St. Hradý, okr. Jičín mezi MNV St. Hradý a Ing. Karlem Pokorným z Ml. Boleslavi*, neoznačeno, 21. 2. 1970.

⁶¹⁶ „1. Výstavba výše uvedená budiž provedena podle schválené projektové dokumentace, vypracované KPÚ Hr. Králové a to oprávněným stavebním závodem. Jedná se o dokumentaci starého stavu zámku, 2. Bez úředního povolení nesmí být prováděny úchytky od schválené dokumentace, nebo jiné stavební změny. Rovněž nesmí býti provedeny jakékoliv vedlejší přístavby bez předchozího písemného souhlasu zdejšího odboru, 3. Veškeré konstrukce buďtéž provedeny podle norem vydaných ČSN, 4. Přístavbě musí být šetřeno předpisů na ochranu zdraví a života zaměstnanců podle vl. nař. 4/53/1931 Sb. ve znění vlád. nař. č. 97/1948 Sb. Investor je povinen zajistit bezpečnost práce ve smyslu zákona čís. 65/61 Sb. o bezpečnosti ochraně zdraví při práci URO č. 83 ze dne 14. 7. 1961, (...) 5. Kominové průduchy a topeniště musí být před ukončením stavby prohlédnuty kominickým podnikem a osvědčení o tom předloženo při kolaudaci (vyhl. č. 159/54 MV), 6. Objekt zámku musí být opatřen bleskosvody dle normy 341390, 7. Po ukončení akce nutno požádati o provedení kolaudačního řízení podle Iv. nař. č. 8/56 Sb.“, IN: Tamtéž, *Rozhodnutí*, zn.: Výst. 326/1242/3692/70 S, 5. 5. 1970.

mezi kterými se zdejší protagonisté nemohou rozhodnout. Ve druhém případě Ing. arch. Pokorného se naproti tomu jedná o technicko-informační materii bez možnosti argumentačního vytěžení, která je však velice důležitá svým personálním významem (Karel Pokorný bude dozor nad rekonstrukcí Starých Hradů vykonávat až do r. 1985, z hlediska profesionálního dohledu tedy obsáhne značnou část časového záběru rekonstrukce).

Posledním pramenným svědectvím je pro tento časový úsek dvojí situační uvedení obnovy císařských bust, v rámci kterých je v prvním případě smyslem a důležitostí zachování starohradské památky vyvažována personální, jakož i finanční argumentace památkářů, v rámci které byl řečený proces na dlouhou dobu pozastaven. Druhé svědectví poté v rámci stejné situace přetavuje aktérský čin protagonistů pramene do již konkrétního souhlasu s restaurátorským postupem na opravu zmíněných císařských bust. Jak je patrné z těchto řádek, uvedené období bylo vzhledem k šíři svého časového záběru několika let paradoxně poměrně málo bohaté na dostupné prameny:

První zmínky o restaurátorských úpravách císařských bust pocházejí z úřední korespondence zástupců obce Staré Hrady s Krajským střediskem Státní památkové péče ze 14. listopadu 1970 a (poté až) z 2. března 1971. Listopadová odpověď z kraje v souvislosti se zařazením bust do plánu restaurátorských prací tematizuje problematickou stránku věci ohledně indispozice odborného personálu a vyčkávání na vývoj finanční stránky věci, zároveň s tím však rovněž zohledňuje kvalitu zmíněné památky spolu s reflexí dosavadních snah o rekonstrukci starohradského komplexu.⁶¹⁷ Reakce památkářů z března 1971 naproti tomu (kromě úvodního odkazu na výše řečenou finanční situaci) probírá již konkrétnější kroky oné realizace restaurátorských prací a rovněž i budoucí využití obnovených bust pro výstavní

⁶¹⁷ „Vážení soudruzi, omlouváme zdržení odpovědi na Váš dopis, týkající se restaurátorských prací v zámku Staré Hrady u Libáně, jednak pro onemocnění příslušných pracovníků, jež trvalo delší dobu, jednak jsme vyčkávali, jak se vyvine finanční situace. Pokud jde o sdělení, jež Vám podala s. Foltýnová, prom. hist., v roce 1969 o zařazení některých Vašich akcí do plánu restaurátorských prací, bylo tehdy předběžné. Finanční situace nebyla, bohužel, tak příznivá, aby nám dovolila realizovat. Přesto však bychom Vám rádi vyhověli, jak kvůli kvalitě objektu, tak i pro Vaši vzácnou snahu uvést objekt do pořádku, máme proto některé Vaše práce v záloze v plánu restaurátorských prací i pro příští rok (busty, reliéfy). Zatím Vám však nemůžeme ještě v současné době říci zodpovědně a s definitivní platností, zda v roce 1971 k restaurování dojde, poněvadž dosud neznáme výši přidělu finančních prostředků.“, IN: SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Staré Hrady u Libáně, restaurátorské práce*, č. j. 2885/70-Ž/Ržk C1, 14. 11. 1970.

účely.⁶¹⁸ Tímto (z časového hlediska) široce „rozkročeným“ úředním dialogem poté končí první oficiální fáze rekonstrukčních prací na zámku Staré Hrady.

A to jak z hlediska jejich četnosti, tak bohužel i z pohledu hledaných argumentačních strategií jejich protagonistů. Avšak, i tak mají tyto materiály svůj smysl, a to především z hlediska jejich svědectví ke dvěma personálně-úředním přelomům ze začátku sedmdesátých let, která nám dávají nahlédnout do důležitých změn stran přípustnosti stavby v rámci chystaných úprav, podmínek pro přípustnost těchto stavebních úprav, či do důležitých změn v rámci památkového a stavebního dohledu na kroky Starohradských, které tyto kroky rovněž z odborného hlediska legitimizují. Z tohoto hlediska zde však je ještě prozatím příliš nereflektovaný aspekt pronájmu již obnovených či paralelně obnovovaných zámeckých prostor Literárnímu archivu Památníku národního písemnictví.

6. 3. 3 Shrnutí

Rané roky oficiální rekonstrukce Starých Hradů při prvním pohledu (na příslušné prameny, jež je z úředního hlediska pokrývají) tematicky nijak nevybočují z toho, co jsme mohli vidět ve dvou předešlých přípravných fázích dějin záchrany zámku. Také v případě této etapy zde máme totiž možnost sledovat písemná upozornění zástupců obce Staré Hrady na stále kritický stav zámku, v souvislosti s čím je ze strany těchto aktérů žádáno o úřední povolení a rovněž i nezbytné finanční zajištění nutných stabilizačních úprav nejohroženějších částí. Mimo těchto aspektů jsou zde přítomny rovněž první snahy po legitimizaci a finančním zajištění rekonstrukčních pokroků ve formě snah o renovaci a pronájem nebytových prostor v areálu zámku.

Ačkoliv se v tomto případě z celkového pohledu jedná pouze o dílčí záležitost, je na jejím příkladu možné vysledovat použité argumentace v souvislosti s tokem finančních částek do obecního rozpočtu a jejich případným zpětným použitím na místní účely. S tematikou disponování s finančními zdroji souvisí rovněž v pramenech přítomná zmínka o regulaci poskytnutých finančních rezerv, na což

⁶¹⁸ „Vážený soudruhu předsedo, jak jsme Vás již dříve informovali, měli jsme snahu po několika předešlých letech zařadit do plánu restaurátorských prací KPS některé z Vašich akcí, pro nedostatek finančních prostředků k tomu však až dosud nedošlo (...) Tyto busty bychom zároveň rádi uplatnili na výstavě restaurátorských prací, kterou zdejší středisko uspořádá k 50. výročí založení KSČ ve státním zámku Doudleby v květnu t. r. Poněvadž věc již spěchá, požádali jsme Výtvarnou službu Čes. fondu výtvarných umění o urychlené provedení akce. Za tím účelem se k Vám v nejbližších dnech dostaví restaurátor ČFVU akadem. sochař Vlad. Turský (...) a požádá Vás o laskavé vydání bust, poněvadž je odveze do svého ateliéru v Praze 7.“, IN: Tamtéž, *Staré Hrady u Libáně, zámek, 2 renes. busty-restaurování*, Č. j. /71-Ž-C3, 2. 3. 1971.

Starohradští kontrují kontinuitou dynamiky opravných prací, kteréžto argumenty (podepřené soudobě vděčným apelem na profesionální zájem představitelů odpovědných památkových institucí a taktéž na vlastní zodpovědný postup při aplikaci rekonstrukčních úkonů) mají své nesporné pozitivní vyústění v podobě kroků k získání odborného analytického posudku (personálně ztělesňované památkářem Jaroslavem Wagnerem), stavebního povolení a rovněž neméně důležité angažování jeho žáka Karla Pokorného do role stavebního dozoru nad postupem dalších prací, jenž se mohl při práci na prováděcích projektech opřít o umělecko-historický rozbor z pera svého učitele.

Přes „zdeděné“ obtíže z předchozích let se získáním potřebných povolení a financí na stále chátrající úseky starohradského zámku je možné konstatovat, že tato etapa přinesla řadu pozitivních impulsů, které snahy Vladimíra Holmana a jeho spolupracovníků o záchranu starohradské památky posunuly zase o několik kroků vpřed. Vedle technicko-úředních a personálních zajištění rekonstrukce zámku však byla tím nejdůležitějším krokem legitimizace těchto snah prostřednictvím renovace a pronájmu zámeckých prostor Památníku národního písemnictví (z r. 1969), kvůli kterému se následující podkapitola na chvíli vrátí v toku dějinného času o několik let nazpět, aby tento klíčový aspekt historie záchrany Starých Hradů osvětlila.

Dochované úřední záznamy nám v rámci této v pořadí třetí rekonstrukční etapy sdělují informace o (dalších) jednáních stran provedení fixačních stabilizací, čemuž by napovídala opětovný výskyt sdělení ve smyslu neustávajících destrukčních procesů,⁶¹⁹ (navzdory čemuž je však ze strany oficiálních úředních struktur o osud zámku projevován určitý zájem,⁶²⁰ stejně jako ze strany záchranářů k nepolevujícím snahám dále rekonstruovat⁶²¹) s nimiž koresponduje (taktéž bohužel neustávající) chátrání kostelní střechy.⁶²² Tento krizový stav však rekonstruktérům Starých Hradů na druhou stranu nebrání ve snahách alespoň částečně existenci daného objektu (z)legitimizovat pomocí veřejně prospěšného využití některých jeho prostor coby bytů, k čemuž je přidruženo rovněž direktivní poukázání na ekonomické aktivity

⁶¹⁹ a) Příchod Ing. Pokorného, rozhodnutí o přípustnosti stavby a první restaurátorské práce (květen 1966 - březen 1971): „...bylo prizmatem dochovaných pramenů ze začátku května roku 1966 bohužel ,konstatováno, že destrukce objektu pokračuje.“, s. 157.

⁶²⁰ Tamtéž: „...jelikož k tomu odpovědní ,soudruzi mají vážný zájem o zámek...“, s. 157.

⁶²¹ Tamtéž: „O opravách v předvečer (14. srpna) intervence vojsk Varšavské smlouvy, na kterých se ,nepřestalo pracovat‘, poté dostupné prameny (s odkazem na příslibenou a nesplněnou pomoc z roku 1967 a snížené finanční dotace pro rok 1968)...“, s. 159.

⁶²² Tamtéž: „Nakoupili jsme proto cement, dříví a ostatní materiál, zejména staré tašky na přeložení střechy na kapli. O tu nyní jde...“, jelikož zde existovalo „vážné nebezpečí velkého poškození klenby.“, s. 159.

starohradské obce,⁶²³ jak to naznačují další pramenné úseky etapy. Zcela stěžejní je poté pro tuto etapu záchranných prací zaprvé personální výměna na postu stavebního dozoru v podobě Ing. arch. Pokorného,⁶²⁴ a zadruhé schválení přípustnosti dalších prací,⁶²⁵ jehož aktérem je pro změnu památkář PhDr. Wagner. Faktografickým dovětkem této etapy je poté na ploše analyzovaných pramenů započetí prací na opravě dvou císařských bust.⁶²⁶ Jak už název tohoto úseku argumentačních pramenů poněkud napovídá, přinesl s sebou především důležitou personální výměnu na postu hlavního stavebního dozoru. I v tomto kontextu však dále docházelo k písemným prosbám o pomoc, jak o tom referuje první pramen tohoto úseku, týkající se dialogu MNV Staré Hrady a Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody,⁶²⁷ které měly být nezbytným hnacím motorem dalších úprav zámku, jak o tom pojednává záznam komunikace těch samých aktérských institucí, zasazený do doby o něco pozdější. Do doby, jejíž srpnové vyústění výrazně pozmění politicko-spoločenský kontext, odehrávající se na pozadí dalších záchranných prací na postupně rekonstruovaném (a taktéž legitimizovaném, jak ukáže následující retrospektivní podkapitola) zámku Staré Hrady.⁶²⁸

⁶²³ Tamtéž: „Následně se tentýž úřední záznam svěruje s tím, že zde rovněž existuje nutnost opravy sklepů, aby je bylo možné ‚dále jako nebytové místnosti pronajímnat‘, jelikož je není možné v souvislosti s tímto záměrem neudržovat. Dále Starohradští v textu korespondence žádají o přimluvu, kterou podkládají odevzdáváním velkých částek peněz do rozpočtu z obecních příjmů.“, s. 160.

⁶²⁴ Tamtéž: „Požadavek jednotného stavebního dozoru vyplynul z komisielního řízení 25. 11. 1969. Ing. K. Pokorný je zároveň projektantem studie stavebních úprav v přízemí zámku. V rámci stavebního dozoru budou ing. Pokorným prováděny statické úpravy konstrukcí. Předpokládá se, že stavební dozor bude vykonáván cca 2x měsíčně, podle potřeby stavby, za hodinovou mzdu (...) 35 Kčs x 0, 5 tj. 17,50 Kčs /hod. podle skutečně odpracovaných hodin a cestovní výlohy (kilometrové os. autem) 0, 8 Kčs / km.“, s. 161.

⁶²⁵ Tamtéž: „1. Výstavba výše uvedená budiž provedena podle schválené projektové dokumentace, vypracované KPÚ Hr. Králové a to oprávněným stavebním závodem. Jedná se o dokumentaci starého stavu zámku, 2. Bez úředního povolení nesmí být prováděny úchytky od schválené dokumentace, nebo jiné stavební změny. Rovněž nesmí býti provedeny jakékoliv vedlejší přístavby bez předchozího písemného souhlasu zdejšího odboru, 3. Veškeré konstrukce buďtéž provedeny podle norem vydaných ČSN, 4. Přístavbě musí být šetřeno předpisů na ochranu zdraví a života zaměstnanců podle vl. nař. 4/53/1931 Sb. ve znění vlád. nař. č. 97/1948 Sb. Investor je povinen zajistit bezpečnost práce ve smyslu zákona čís. 65/61 Sb. o bezpečnosti ochrany zdraví při práci URO č. 83 ze dne 14. 7. 1961, 5. Kominové průduchy a topeniště musí být před ukončením stavby prohlédnuty kominickým podnikem a osvědčení o tom předloženo při kolaudaci (vyhl. č. 159/54 MV), 6. Objekt zámku musí být opatřen bleskosvody dle normy 341390, 7. Po ukončení akce nutno požádati o provedení kolaudačního řízení podle lv. nař. č. 8/56 Sb.“, s. 161.

⁶²⁶ Tamtéž: „Přesto však bychom Vám rádi vyhověli, jak kvůli kvalitě objektu, tak i pro Vaši vzácnou snahu uvést objekt do pořádku, máme proto některé Vaše práce v záloze v plánu restaurátorských prací i pro příští rok (busty, reliéfy)...“ , s. 162.

⁶²⁷ 7. 10. 1966: (MNV Staré Hrady - Státní ústav památkové péče): argumentace autoritou, prospěchem, příčinou (prosba, slib, zájem).

⁶²⁸ 14. 2. 1968: (MNV Staré Hrady - Státní ústav památkové péče): argumentace následkem, příčinou, fakty, autoritou (nepomoc, slib, nebezpečí, poškození, shostejnost, ihned, příspěvek, přimluva, žádost).

Na základě výše řečených skutečností lze tedy o této (z hlediska možnosti vytěžení pramenných podkladů) velice úsporné podkapitole konstatovat, že přes svou poměrně značnou faktografickou „osekanost“, přispěla do roviny dalšího poznání o rekonstrukci starohradského zámku, jelikož mimo „standardní agendu“ samovolné destrukce, snah o její zastavení a nakonec také logické vůle nalézt pro tyto snahy zdroje podpůrných financí přinesla zejména zprávy o důležité aktérské výměně v rámci celého chodu dalších událostí, stejně jako neméně důležité uznání těchto budoucích prací z pera jiného z klíčových aktérů, v rámci popisovaných událostí již nějakou dobu aktivně působícího na pomyslný směr jejich chodu. Pokud jde o argumentační strategie této části poznání dějin starohradské záchrany, vyznačuje se různorodou argumentací, ve které lze identifikovat prostá fakta, příčinu, následek, veřejný prospěch a nakonec (spolu se zmíněným prospěchem) mírně převládající aspekt institucionální autority.

6.4 Legitimizace záchrany (1969)

Tato podkapitola se z hlediska chronologie sledovaných událostí vymyká svým zařazením do předkládaného textu v rámci své retrospektivity, ohledně které se vrací nazpět před rok 1971, kterým byla uzavřena předchozí část analytické podkapitoly ke Starým Hradům. To je způsobeno oním nekonzistentním překryvem pramenné matérie, která způsobuje opomenutí této události v rámci předchozí etapy rekonstrukce. Vinou této absence tak bude tato důležitá část (stejně jako tomu bylo u části druhé⁶²⁹ a jak tomu rovněž bude i u podkapitoly poslední⁶³⁰) ze své většiny zkompletována pomocí sekundárního korpusu pomocných pramenů a rovněž pak ze sekundární literatury.

Tento úsek se vedle výše řečeného vymyká také svou odlišnou koncepcí, na základě které není chronologickým rozborem argumentačních strategií z úřední korespondence, jako je tomu u všech ostatních částí hlavní kapitoly. Je totiž spíše popisem koncentrovaným kolem smlouvy MNV Staré Hrady s Památkem národního písemnictví (PNP), pomocí které se snaží nahlédnout předpoklady, okolnosti a klíčové principy tohoto úředně-právního svazku, který pomohl záchranu starohradského zámku nejen finančně zabezpečit, ale především kulturně a

⁶²⁹ Podkapitola 6. 2 *V časech „budování cest“ (1961-1964)*.

⁶³⁰ Podkapitola 6. 7 *Dovětek: Trampové a posledních třináct let (1980-1993)*.

společensky legitimizovat nejen v rámci budoucích oprav, ale také z hlediska retrospektivního vnímání již vykonaného.

Opravy dalších částí zámku Staré Hrady ve druhé polovině šedesátých let se časově překrývaly s nesnáze Památníku národního písemnictví, který se v té době ve svém strahovském sídle potýkal s nedostatkem úložného místa,⁶³¹ pročež v souvislosti s tím hledal možnosti umístění depozitáře svého Literárního archivu mimo oblast Prahy (s perspektivou dalšího rozšíření přidělených prostor po dokončení gotického křídla zámku).⁶³² A tak zájmy řečeného památníku nakonec přebily soudobé paralelní zájmy ze strany Národního a Židovského muzea.⁶³³ Kromě vhodnosti dokončených prostor zde byl také aspekt jejich vhodných klimatických podmínek pro uložení písemností.⁶³⁴ Nájemní smlouva o využití postupně renovovaných prostor byla podepsána v květnu 1969,⁶³⁵ a od podzimu téhož roku se tyto prostory začaly plnit kartony archivního materiálu.⁶³⁶ Ty ze začátku spravoval pouze jeden jediný zaměstnanec s neúplným pracovním úvazkem. Kromě kartonů s osobními fondy⁶³⁷ (obsahujících doklady, korespondenci, rukopisy, fotografie, výstřižky apod.) zámek pojal také starší nakladatelské archivy (např. Vilímkův, Ottův aj.) či písemnosti různých institucí a kulturních spolků (např. Umělecké besedy).⁶³⁸ Další prostory zámku se proto již dopředu obnovovaly se záměrem svého

⁶³¹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Putování za krásou slova a obětavostí“, *Az Magazin: Populárně výběrový magazín vydavatelství Naše vojsko*, Praha, Naše vojsko, č. 9, září 1982, s. 141.

⁶³² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Už tam nesídlí netopýři a sovy“, *Lidová demokracie: Orgán čs. strany lidové - nositel řádu práce*, Praha, Nakladatelství Lidová demokracie, roč. 35, č. 14, 17. 1. 1978.

⁶³³ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Putování za krásou slova a obětavostí“, *Az Magazin: Populárně výběrový magazín vydavatelství Naše vojsko*, Praha, Naše vojsko, č. 9, září 1982, s. 141.

⁶³⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 32, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1984-1985), „Podle mého názoru“, *Tvorba: Týdeník pro politiku, vědu a kulturu*, Praha, Symposion, č. 22, 29. 5. 1985.

⁶³⁵ BÍLKOVÍ Eva a KAROL - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce...*, s. 18.

⁶³⁶ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 35, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1989), „Zámek, jenž unikl zkáze“, *Práce: Deník revolučního odborového hnutí (Příloha deníku Práce)*, č. 18), Praha, Vydavatelství Práce, roč. 45., č. 107, 7. 5. 1989.

⁶³⁷ Např. K. V. RAISE, Fr. A. ŠUBRTA, A. HEYDUKA nebo O. PAVLA, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 32, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1984-1985), „Podle mého názoru“, *Tvorba: Týdeník pro politiku, vědu a kulturu*, Praha, Symposion, č. 22, 29. 5. 1985.

⁶³⁸ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Už tam nesídlí netopýři a sovy“, *Lidová demokracie: Orgán čs. strany lidové - nositel řádu práce*, Praha, Nakladatelství Lidová demokracie, roč. 35, č. 14, 17. 1. 1978.

využití pro tento rozrůstající se depozitář.⁶³⁹ Později tak k prvnímu a druhému patru renesanční části zámku přibýly i prostory druhého patra z gotické části a dále prostor obnovené bývalé konírny, části předzámčí a bývalého pivovaru.⁶⁴⁰ K srpnu 1988 (tedy v době již prakticky ukončené rekonstrukce zámku) tento literární archiv obsahoval celkem sedmnáct a půl tisíce kartonů,⁶⁴¹ uložených na ploše zahrnující více než⁶⁴² 1300 m², pro které Literární archiv PNP zřídil v prostorách zámku badatelské služby ve formě ubytovny a studovny.⁶⁴³ V ubytovnách mohl zájemce o studium archiválií (od počátku sedmdesátých let) v případě potřeby i přespat.⁶⁴⁴ První z ubytoven nazývali badatelé vzhledem k její velikosti „komůrkou“, byla zřízena v prostorách bývalého pivovarského komína.⁶⁴⁵ Pro účely bádání jim ze začátku sloužila pracovna tamních zaměstnanců, jelikož samostatná studovna byla na zámku zřízena až později.⁶⁴⁶ Stejně tak se o nějaký čas později nabídla možnost ubytovat více badatelů naráz v nově upravených místnostech předzámčí.⁶⁴⁷ Za zmínku stojí rovněž zdejší umístění pracovny a knihovny básníka Jaroslava Vrchlického⁶⁴⁸ (v roce 1977)⁶⁴⁹ obsahující na 10 tisíc svazků knih.⁶⁵⁰ Roku 1997 byly v prostoru předzámčí otevřeny také pracovny Aloise Jiráka a Elišky

⁶³⁹ K tomu dále např.: „Postupně každým rokem je pak Památníku přidáváno jedno zámecké křídlo“, IN: PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 14.

⁶⁴⁰ BÍLKOVÁ, Eva, BÍLEK, Karol, *Staré Hradý: Stručný průvodce...*, s. 18-19.

⁶⁴¹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 34, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1988), „Hledání ducha Starých Hradů“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 44, č. 184, 6. 8. 1988.

⁶⁴² Poněvadž se jedná o starší údaj z roku 1982, lze předpokládat, že k srpnu roku 1988 musel být tento údaj vzhledem k níže naznačeným rozšířením příslušných prostor již vyšší, než tomu bylo v uvedeném roce 1982, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Putování za krásou slova a obětavosti“, *Az Magazín: Populárně výběrový magazín vydavatelství Naše vojsko*, Praha, Naše vojsko, č. 9, září 1982, s. 141; K tomu E. Bílková dodává, že „dle přehledu, který vedl Karol Bílek, bylo na Starých Hradech k 1. 1. 2003 uloženo 1520 fondů ve 26 687 kartonech.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 9. 1. 2023.

⁶⁴³ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hradý: Stručný průvodce...*, s. 19.

⁶⁴⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Putování za krásou slova a obětavosti“, *Az Magazín: Populárně výběrový magazín vydavatelství Naše vojsko*, Praha, Naše vojsko, č. 9, září 1982, s. 141.

⁶⁴⁵ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁶⁴⁶ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 5. 12. 2023.

⁶⁴⁷ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁶⁴⁸ „1970 - 11. května PNP najal část obnoveného zámku ve Starých Hradech u Jičína pro potřeby literárního archivu, později tam byla instalována pracovna J. Vrchlického (1974).“, IN: *Památník národního písemnictví, O nás, Historie*, [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/historie/>; Zde je nutné si všimnout rozporu v uvedených letech umístění pracovny J. Vrchlického. Autorovi se bohužel tento problém nepodařilo osvětlit.

⁶⁴⁹ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁶⁵⁰ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 32, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1984-1985), „Podle mého názoru“, *Tvorba: Týdeník pro politiku, vědu a kulturu*, Praha, Symposium, č. 22, 29. 5. 1985.

Krásnohorské,⁶⁵¹ následně získal PNP v předzámčí rovněž prostory pro depozitář svého oddělení Umělecké sbírky.⁶⁵² K archiváliím patří v souvislosti s jejich zpracováním inventáře fondů,⁶⁵³ rovněž i starohradští pracovníci Literárního archivu PNP (stejně jako jejich pražští kolegové) tyto inventáře vytvářeli.⁶⁵⁴ Museli ale písemnosti uspořádat dle archivních pokynů a blíže je popsat.⁶⁵⁵ Inventáře jsou dostupné odborným pracovníkům, jakož i zájemcům o literaturu v různorodých institucích a badatelé, kteří archiv navštíví, je dostanou k nahlédnutí spolu s příslušnými písemnými materiály⁶⁵⁶ (kterýžto postup máme s určitými nepřesnostmi doložený i v dobovém tisku).⁶⁵⁷ Archivní materiál se buďto (při menší objednávce) převážel do studovny na Strahov, nebo byl (v případě většího množství požadovaných archiválií) předkládán badatelům na Starých Hradech.⁶⁵⁸ Takto můžeme v základních charakteristikách a rysech vnímat faktografické předpoklady smluvního svazku Památníku národního písemnictví a MNV Staré Hrady, jejich úředního stvrzení skrze písemnou smlouvu i důsledky tohoto spojení v podobě přednostního „zadání“ ještě nezrenovovaných částí zámku pro účely řečeného archivu. V roce 1971 se jeho správcem stává manžel PhDr. Evy Bílkové, archivář, historik, který sem přichází z nedaleké Sobotky,⁶⁵⁹ Karol Bílek.⁶⁶⁰

6. 4. 1 (květen 1969)

a) Smlouva s Památníkem národního písemnictví (květen 1969)

Pokud jde o samotnou nájemní smlouvu, byla sepsána na dobu padesáti let ve věci pronájmu prvního a druhého patra zámku, jakož i sklepních místností vedle

⁶⁵¹ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce...*, s. 19.

⁶⁵² Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁶⁵³ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Záslužná edice“, *Předvoj: Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně*, Jičín, OV KSČ, roč. 19., č. 18, 28. 4. 1978.

⁶⁵⁴ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁶⁵⁵ „Fond je rozdělen na části: doklady, korespondence, rukopisy (vlastní, cizí), tisky a výstřižky, fotografie, varia.“, IN: Elektronická korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

⁶⁵⁶ „Inventář obsahuje i stručný životopis, historii fondu a možnosti jeho využití.“, IN: Tamtéž.

⁶⁵⁷ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Putování za krásou slova a obětavostí“, *Az Magazin: Populární výběrový magazín vydavatelství Naše vojsko*, Praha, Naše vojsko, č. 9, září 1982, s. 141.

⁶⁵⁸ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 5. 12. 2023.

⁶⁵⁹ Je spjatý především se Sobotkou (její historií i současností), i když je rodákem z Mladé Boleslavi, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁶⁶⁰ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady rediviví“, *Domov: Bytová kultura a technika v domácnosti*, Praha, Státní nakladatelství technické literatury, č. 5, 1986, s. 26.

zámecké brány.⁶⁶¹ Ačkoliv má být dle názvu této podkapitoly předmětem analýzy právě ona, bude jím ve skutečnosti tematicky navazující písemný závazek z roku následujícího. Je tomu tak z důvodu absence znění smlouvy z r. 1969 v korpusu shromážděných písemných pramenů, které byly autorovy k dispozici při vytváření předkládaného textu. Přesto však může tato smlouva z r. 1970 do určité míry splnit výpovědní požadavky na sebe kladené, jelikož se u ní dají vysledovat podobnosti ve formě již známých klíčových aspektů, přítomných (v bohužel nepřítomné) smlouvě z května 1969 (např. doba pronájmu, konkrétní pronajaté místnosti, MNV Staré Hrady jako jedna ze stran uzavřené dohody).

Řečená osmibodová „*Smlouva o přenechání části nemovitosti k dočasnému užívání*“ z 11. května 1970, svým prostřednictvím (ve II. bodě) poskytovala „*Památníku národního písemnictví na Strahově (...) veškeré místnosti v I. a II. poschodí zámku Staré Hrady k dočasnému užívání jako depositární prostory, studovny a inspekční pokoje.*“ V souvislosti s tím se MNV Staré Hrady jako majitel objektu (ve III. bodě této smlouvy) zavazoval k tomu, že „*nepřenechá zbývající část objektu k užívání jiné organizaci ani občanovi, takže objekt bude užíván výlučně Památníkem národního písemnictví a Místním národním výborem Staré Hrady.*“ Přizemí této části zámku poté zůstalo starohradským k dispozici pro kulturní a osvětové účely.⁶⁶²

Za zmínku dále stojí pasáž (v rámci IV. bodu) této smlouvy, jejímž tématem je péče o inkriminované prostory, která říká, že je jejich nájemce „*povinen provádět drobnou údržbu*“ přičemž jakékoliv větší zásahy v tomto směru smí realizovat „*pouze se souhlasem MNV Staré Hrady*“, kterému v této věci dle znění dokumentu náleží starost o základní údržbu uvedených místností. Kompetenční rozdíly mezi zmíněnými druhy údržby místností byly vymezeny pomocí příslušné vyhlášky („*vyhl. min. spravedlnosti č. 45/1964 Sb.*“), přičemž smlouva tento bod uzavírá konstatováním o jejich následném uzavření a zpřístupnění „*pouze pracovníkům Památníku národního písemnictví a osobám jim pověřeným.*“⁶⁶³

Pátý bod této nájemní smlouvy v sobě poté skrývá komentář klíčového finančního aspektu v rámci této písemné dohody, který říká, že se Památník národního písemnictví („*podle platných zákonných předpisů, v současné době podle*

⁶⁶¹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 15, neusp., Pamětní kniha obce Staré Hrady 1923-1973, s. 102.

⁶⁶² Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Podnikový archiv (neusp.), karton 599, složka 9, *Smlouva*, s. 1.

⁶⁶³ Tamtéž, s. 2.

vyhlášky č. 98/1967 Sb.“) za užívání daných prostor zavazuje poskytovat majiteli zámku peněžitou úhradu, jejíž součástí měla být („požádá-li o to MNV Staré Hradý“) záloha v rozumné výši.⁶⁶⁴ Tento smluvní bod rovněž stanovuje termín předání pronajatých místností „ve stavu způsobilém ke smluvnímu užívání nejpozději do konce roku 1973.“ Bod č. VI. se poté zabývá již výše zmíněným půlstoletým trváním platnosti smlouvy, v jehož mantinelech stanovuje podmínky pro další spolupráci obou smluvních stran:

„Smlouva se uzavírá na dobu padesáti roků. Pokud se smluvní strany nebo jejich právní zástupci nedohodnou do 31. 12. 2015 na prodloužení sjednané padesátileté doby užívání, právo užívání předmětných místností uplynutím sjednané padesátileté lhůty zanikne.“ Dle tohoto bodu si dále PNP vyhrazuje právo tuto smlouvu změnit nebo vypovědět („pro nedodržení podmínek je smlouva vypověditelná kdykoliv“) před jejím vypršením v případě, že by v této vymezené době došlo k zásadní změně v rámci potřeb užívání inkriminovaných zámeckých prostor, což bylo poté spolu s výše zmíněnými předchozími body za MNV Staré Hradý „tomu na důkaz“ 11. května 1970 v Praze kontrasignováno předsedou tohoto národního výboru Vladimírem Holmanem.⁶⁶⁵

Ačkoliv se zde tedy v rámci použitého pramene jedná „pouze“ o zástupný úřední dokument (v jehož mantinelech, jak již bylo naznačeno, není pro jeho specifický charakter i rozsah možné provádět plnohodnotnou analýzu argumentačních strategií), může nám nájemní smlouva z května 1970 skze svou interpretaci v rámci sledovaného tématu (coby technicko-informační matérie) leccos nabídnout, i když nelze vinou absence „předcházející“ dohody z roku 1969 určit rozsah možných rozdílů mezi oběma smlouvami. Tato smlouva (jakožto jinak hypotetická situace v rámci události, neobsahující argumentační rétoriku)⁶⁶⁶ nám tedy sděluje např.

⁶⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁶⁵ Tamtéž, s. 3-4.

⁶⁶⁶ „Níže psaného dne, měsíce a roku byla uzavřena ve smyslu § 348 hosp. zák. mezi Památkem národního písemnictví na Strahově v Praze 1, Strahovské nádvoří 132 ze strany jedné, a mezi Místním národním výborem Staré Hradý, okr. Jičín ze strany druhé tato smlouva o přenechání části nemovitosti k dočasnému užívání: I. Místní národní výbor Staré Hradý je ve smyslu vyhl. č. 104/66 Sb. o správě národního majetku správcem zámku Staré Hradý. II. Místní národní výbor Staré Hradý přenechává a touto smlouvou již přenechal Památku národního písemnictví na Strahově ve smyslu § 348 hosp. zákoníku a § 9 vyhl. min. fin. č. 104/66 Sb. veškeré místnosti v I. a II. poschodí zámku Staré Hradý k dočasnému užívání jako depositární prostory, studovny a inspekční pokoje. Památník podpisem smlouvy přijímá uvedené prostory k dočasnému užívání v uvedeném rozsahu. III. Vzhledem k tomu, že v místnostech předaných do dočasného užívání budou uloženy cenné předměty, zavazuje se MNV Staré Hradý, že kromě Památku národního písemnictví nepřenechá zbývající část objektu k užívání jiné organizaci ani občanovi, takže objekt bude užíván výlučně Památkem národního písemnictví a Místním národním výborem Staré Hradý. Památník národního písemnictví

časový rozsah uzavřeného paktu (na padesát let do r. 2015), meze kompetencí zainteresovaných stran (drobné úpravy v kompetenci LA PNP, základní úpravy v režii MNV Staré Hradý a případné rozsáhlejší zásahy do struktury místností, o kterých bylo třeba dále jednat) či podmínky, které měly vliv na faktickou délku tohoto smluvního závazku (jenž mohl být podle situace před padesátiletou lhůtou přerušen, nebo naopak za tento horizont dále prodloužen). Přes naznačené analytické limity (v rámci kterých má písemnost onen „nevytěžitelný“ charakter) je tedy tento pramen důležitým výpovědním zastavením v kontextu nastavení podmínek budoucí spolupráce obou jmenovaných subjektů, které do značné míry určily její další podobu v souběhu událostí v rámci sledovaného tématu.

6. 4. 3 Shrnutí

Uskutečněním popsaných událostí se tak zámku Staré Hradý (skrže renovaci a zúčelnění konkrétních místností) dostalo potřebné kulturní legitimizace, díky které byl posílen smysl záchraný tohoto objektu, přičemž tato ideová rovina s sebou přinesla rovněž i praktický materiální aspekt v podobě přísunu peněžitých částek na

výslovně souhlasí s tím, aby v přízemí zámku byly místnosti využity MNV pro kulturní-osvětové účely. Ohledně užívání sklepních místností se smluvní strany dohodnou dodatečně. IV. Památník národního písemnictví se zavazuje užívat předmětné místnosti pouze shora uvedeným způsobem. Je povinen provádět drobnou údržbu místností a větší úpravy pouze se souhlasem MNV Staré Hradý. Základní údržba přísluší Místnímu národnímu výboru Staré Hradý, který je povinen udržovat místnosti a celý objekt v řádném stavu způsobilém k užívání a případné závady ihned odstraňovat. Strany se dohodly, že bude analogicky použito ustanovení vyhl. min. spravedlnosti č. 45/1964 Sb. o tom, co se považuje az drobnou údržbu a základní údržbu. Při opravách a adaptacích zámku bude MNV Staré Hradý postupovat s největší opatrností a dodržovat veškeré bezpečnostní opatření, zejména požární. Místnosti Památníku národního písemnictví budou zcela pod uzavřením a přístupné pouze pracovníkům Památníku národního písemnictví a osobám jim pověřeným. MNV Staré Hradý zavede do každé místnosti elektrický proud a zajistí i zavedení motorového proudu a to vlastním nákladem. V. Za užívání místností zavazuje se Památník národního písemnictví poskytovat MNV Staré Hradý úhradu podle platných zákonných předpisů, v současné době podle vyhlášky č. 98/1967 Sb. Úhrada je splatná ročně pozadu nejpozději do 15. listopadu toho kterého roku. Požádá-li o to MNV Staré Hradý, bude Památníkem národního písemnictví poskytnuta na úhradu za užívání místností přiměřená záloha. Úhrada za užívání místností přísluší Místnímu národnímu výboru Staré Hradý ode dne, kdy ta která místnost byla za účasti zástupců Památníku národního písemnictví a Místního národního výboru Staré Hradý komisionálně předána Památníku národního písemnictví ve stavu způsobilém k smluvnímu užívání. Všechny místnosti v I. a II. poschodí zámku budou odevzdány Památníku národního písemnictví ve stavu způsobilém ke smluvnímu užívání nejpozději do konce roku 1973. VI. Smlouva se uzavírá na dobu padesáti roků. Pokud se smluvní strany nebo jejich právní zástupci nedohodnou do 31. 12. 2015 na prodloužení sjednané padesátileté doby užívání, právo užívání předmětných místností uplynutím sjednané padesátileté lhůty zanikne. Pro nedodržení podmínek je smlouva vypověditelná kdykoliv. Památník národního písemnictví si vyhrazuje právo změny smlouvy, příp. smlouvu vypovědět před jejím uplynutím, jestliže by se podstatně změnila potřeba užívání prostor. VII. Smlouva se uzavírá pod podmínkou, že bude schválena příslušným dislokačním orgánem. VIII. Smlouva zavazuje i event. právní zástupce smluvních stran. Tomu na důkaz vlastnoruční podpisy oprávněných zástupců smluvních stran. V Praze dne 11. května 1970.“, IN: Tamtéž.

další opravy prostřednictvím pronájmu řečených místností. Obě tyto roviny, rovina legitimizační i praktická, byly nesmírně důležité pro další pokračování rekonstrukčních prací. Ve zmíněné praktické (či technické) rovině lze vysledovat další z řady provázání Literárního archivu a záchranných prací, protože to byl právě tento archiv, pro který byly v (blízkém budoucnu) rekonstruované místnosti po svém dokončení přednostně určeny.

Vedle těchto principiálních a technických aspektů nelze pominout ani účinek samotné nájemní smlouvy, v rámci které byl svazek mezi zámek Staré Hrady a Památkem národního písemnictví uzavřen na dlouhou dobu padesáti let, znamenající v tomto případě půlstoleté zabezpečující pokrytí celého projektu prakticky do samotného jeho konce, ačkoliv nelze pominout (vždy možný) aspekt jejího vypršení a následného neprodloužení. Rovněž je zde třeba zopakovat také dvoustranný účinek takové legitimizace, která nejenže bezprostředně (v rámci automatického přidělení ještě nehotových místností archivu) či vzdáleně posvětila rekonstrukci částí zámku v rámci budoucnosti, ale rovněž dala smysl již proběhlým fixačním pracím z předchozích let.

Ačkoliv z pramenů ani dostupné literatury není možné identifikovat povahu komunikačních kanálů, skrze které se případ renovace Starých Hradů dostal z perimetru regionálních dějin až „na stůl“ odpovědných osob z okruhu Památníku národního písemnictví, aby se následně přetavil v možnost využití Starohradských zámeckých prostor pro ony archiválie, lze tuto souhru šťastných náhod považovat za zásadní. Odstartovala totiž cestu zámku Staré Hrady za uplatněním již hotového i prozatím imaginárního prostoru, čekajícího na zachránce tohoto zámku v první polovině sedmdesátých let.

6.5 Další léta prací (1971-1973)

Díky nutnosti výše popsaného pozastavení se nad rokem 1969, můžeme tuto podkapitulu (z technického hlediska jakožto badatelského strukturálního konstrukt) vnímat jako další chronologickou část příběhu záchrany zámku Staré Hrady. Pravdou však je, že ji můžeme rovněž vnímat jako organickou součást oné třetí kapitoly, která je od této části oddělena oním legitimizačním aspektem nájemní smlouvy z roku 1969. Pokud jde o tematickou stránku věci, bude se tato podkapitola zabývat přípravnou fází prací z první poloviny sedmdesátých let, která předcházela rozsáhlé

rekonstrukci nejstarší gotické části starohradského zámku z první a druhé poloviny této dekády, které bude vzápětí po této textové části věnována samostatná podkapitola.

V této době (tedy v roce 1971) dle svědectví podpůrné literatury probíhají rekonstrukční práce na severním křídle renesanční části zámku, konkrétně se jedná o obnovu tzv. krbového sálu, umístěného ve druhém patře této části (pronajaté PNP), rovněž je pak nutné zmínit zdejší práce v přízemí části jižní, na prostoru budoucí svatební síně (tento nápad se dle písemných záznamů nesetkal s přílišným pochopením místních občanů: „*Pracuje se na úpravě oddací místnosti v zámku. Od mnohých občanů pro to není pochopení a je to přímo vytýkáno jako chyba.*“).⁶⁶⁷ Součástí těchto prací je také oprava zdejších chodeb, omítání zdí. V této době je pro potřeby popsaných oprav zakoupena míchačka betonu v ceně 2900 Kčs.⁶⁶⁸ Spolu s tím (avšak až pro následující rok 1972) probíhají také opravy kanalizačního systému a vodovodu. Opravné práce v této době zasahují rovněž pro změnu i již vzpomínané jižní křídlo renesanční části (konkrétně jde o aplikaci omítek).⁶⁶⁹

Rovněž i v tomto roce jsou rekonstrukční práce Vladimíra Holmana a jeho spolupracovníků znepríjemňovány. Dle zápisu pamětní knihy starohradské obce pro daný rok, který onu houstnoucí atmosféru přibližuje, tyto nesnáze souvisely s omezenými možnostmi disponování s přiděleným finančním kapitálem a z toho vycházejících veřejných nepochopení celého tohoto procesu s nádechem křivdy: „*Vůbec se dost často do rekonstrukce zámku záměrně šťouralo - práce se lidem i vedoucímú otravovala. Peníze na to uvolňoval KNV v příkazu H. a ústavu Památkové péče v Praze - a na nic jiného nemohly být peníze poukazovány. Ale to mnozí občané nechápali - vlastně nechtěli. Velmi často se projevovala osobní nenávisť u několika jedinců. Muselo se to překonat v zájmu věci.*“⁶⁷⁰

Rok 1973 však nepřinášel pouze takové negativní události, jelikož byl zároveň s tím dvojitým výročním rokem k historii starohradského komplexu: Vycházelo na něj v této době⁶⁷¹ totiž 400 let trvání renesanční části a 650 let trvání starší části gotické, v této době se zároveň podařilo zrenovovat a zpřístupnit návštěvníkům hned tři zámecká křídla, kterýžto úspěch následovalo zřízení ubytovny a sociálních

⁶⁶⁷ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 15, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1923-1973, s. 109.

⁶⁶⁸ Tamtéž, s. 110.

⁶⁶⁹ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 14-15.

⁶⁷⁰ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 15, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1923-1973, s. 110.

⁶⁷¹ Tamtéž, s. 112.

zařízení v prostorách severního křídla starohradského zámku, oprava a doplnění křížové klenby v přízemí a omítnutí arkád. V obecnější rovině rekonstrukčních postupů je poté nutné zmínit připojení zámku na elektrickou síť.⁶⁷²

Spolu s tím (v únoru, který „byl taktéž mírný“) rovněž docházelo k opravám podružnějších aspektů, souvisejících s chodem celého komplexu. V tomto případě se jednalo o opravu jímky umístěné nad předzámčím, kam byly situovány rekonstruované byty. O prázdninách téhož roku byla pro změnu omítána severní zámecká zeď (tyto práce vykonával zedník Jan Joukl, jeden z původních „důchodců“, jemuž pomáhal jako přidavač další z aktérů - Václav Mikolášek).⁶⁷³ Pokud jde o shora avizované jubilejní oslavy spjaté s dějinami Starých Hradů, podává o ní pamětní kniha stejnojmenné obce obsáhlejší zprávu, která pro přiblížení organizačních aspektů a atmosféry těchto oslav, stojí na tomto místě za obsáhlejší ocitování:

„Toho dne [1. července] se sjelo hodně rodáků - celá organizace proběhla dobře, až na pohostinství, které fungovalo mizerně (vedoucí nezajistila řádné pohoštění). Celý program měla na starosti osvětová beseda Libáň-Staré Hradky. Slavnost byla pořádána pod záštitou OK ONV Jičín. Dopoledne od 8-12 hod. byla prohlídka zámku - a zároveň depozitářů Památníku národního písemnictví Praha. Prováděly studentky a pracovníci osvětové besedy i někteří pracovníci PNP Praha. Dále zde v recepci síni byla výstava K. H. Borovského, dále na chodbách výstava dokumentů, obrazů, kreseb i fotografií vztahujících se k zámku i hradu. (...) Večer pak byla beseda v sále kulturního domu s pracovníky zámku, a s rodáky z místa i okolí.“⁶⁷⁴ V souvislosti s těmito oslavami pak můžeme v dostupné literatuře detekovat větu (u které není možné určit, zda je aspektem vycházejícím z [v písemných pramenech nedochovaných] konkrétních faktů [technicko-úředního rázu] či „pouhým“ projevem soudobých nálad spojených se sváteční atmosférou popisovaných oslav), která na malý okamžik tematicky odkazuje na atmosféru první poloviny šedesátých let, ve které se vyústění situace Starých Hradů zdálo být stále velice nejisté: „Při oslavách 400. výročí trvání zámku v roce 1973 bylo už jasné, že se jeho odstřel, k němuž byl v roce 1960 odsouzen, konat nebude.“⁶⁷⁵

⁶⁷² PENC, Stanislav, *Staré Hradky: Paměť doby*, s. 15.

⁶⁷³ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hradky, kniha č. 15, neusp., Kronika obce Staré Hradky 1923-1973, s. 111.

⁶⁷⁴ Tamtéž, s. 112.

⁶⁷⁵ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hradky: Stručný průvodce...*, s. 12.

Při příležitosti těchto jubilejních oslav a s tím spojených kulturních akcí byla veřejnosti zpřístupněna celkem tři obnovená zámecká křídla.⁶⁷⁶ Shora uvedené oslavy a kulturní akce lze tak vnímat jako určitou předeheru k rozvinutí rozsáhlejších kulturních aktivit na Starých Hradech, ke kterému dojde za dva roky v roce 1975, v době paralelní renovace nejstaršího gotického křídla. Těmito oslavami tak byla uzavřena další léta záchranných prací na Starých Hradech, spadající do první poloviny sedmdesátých let. Ač tato doba byla z politického a společenského hlediska plná nových překážek a výzev, pro příběh Starých Hradů to byla především doba kulturně-spoločenské fixace renovovaného zámku.

Legitimizace záchrany zámku z května 1969 tak dostala v roce 1973 v symbolické rovině (další) velice silnou kulturně-spoločenskou záštitu v podobě kulatých oslav existence jednotlivých částí Starých Hradů. Lze snad proto říci, že se tímto rokem stav Starých Hradů (nahlédnuto z kulturně-spoločenské roviny) definitivně stabilizoval. Nyní ho bylo třeba stabilizovat rovněž i fyzicky, s čímž v rámci dějin starohradské záchrany přichází (časově) nejdelší, (technicky) nejnáročnější a z celkového náhledu těchto dějin i nejslavnější fáze celé záchrany Starých Hradů - přestavba nejstaršího gotického křídla, v jehož rámci se uskuteční rovněž neméně důležitá záchrana renesančních sgrafit.

6. 5. 1 (červen 1971 - listopad 1973)

a) Prostory pro archiv Památníku národního písemnictví (červen - srpen 1971)

Z hlediska dostupných pramenů začíná tato druhá fáze oficiálních stavebních úprav zámku zápisem z vykonané akce Z (k chystanému projektu, finančnímu rozpočtu, brigádnickým silám na výpomoc, a potřebnému časovému plánu, v jehož rámci měly všechny tyto prvky fungovat jako celek), který vznikl společným úsilím Starých Hradů a Státní banky československé (SBČS) v Jičíně. K archivu pro Památník národního písemnictví tento materiál sděluje, že objekt „*bude ve 2. a 3. podlaží pronajat Památníku národního písemnictví na Strahově. Zmíněný Památník sem již stěhuje své písemnosti. V současné době má již pronajaty dva rohové sály, 5 archivních místností a 3 studovny. V dohledné době k těmto místnostem přistoupí*

⁶⁷⁶ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady rediviví“, *Domov: Bytová kultura a technika v domácnosti*, Praha, Státní nakladatelství technické literatury, č. 5, 1986, s. 26.

*prostorné chodby, na jejichž ukončení se pracuje.*⁶⁷⁷ Tématu Památníku národního písemnictví se drží rovněž i o měsíc mladší zápis, vyjadřující se k úklidu a uvolnění depozitářů pro materiály PNP. Úklid dostal na starost sám Vladimír Holman, co se týče dalších úkonů, zmiňuje se zápis např. o dokoupení naftových kamen (a k tomu potřebných kanystrů), doplnění inspekčního pokoje lůžkovinami, vybavení kanceláře správci Karolu Bílkovi, opravení archivních regálů přistěhovaných z Prahy, či zavedení telefonu do každého poschodí.⁶⁷⁸

b) Od výstavby sklepa k prověrkám a akcím Z (srpen 1971 - červen 1973)

K tomu samému srpnu se poté prameny např. zmiňují o marginálnější záležitosti, kterou je přístavba sklepa ke kulturnímu domu.⁶⁷⁹ Poté však z hlediska tématu tohoto textu následuje (opět) závažnější pramenná materie, ztělesněná řadou několika za sebou jdoucích pramenů, jejichž ústředním tématem jsou zápisy z prověrek stavu prací na rekonstrukci zámku a taktéž z již zmiňovaných akcí Z. Aktérskými stranami těchto pramenů (zasahujících časový úsek v rozmezí od 11. 4. 1972 do 19. 6. 1973) jsou zde opět zástupci obce Staré Hrady a SBCS.⁶⁸⁰ Z tohoto hlediska je jedním z mála pramenných příkladů možné ilustrace určitého vývoje jedné uzavřené události, která se v rámci tématu záchrany zámku Staré Hrady nabízí poměrně výjimečně, vzhledem k již několikrát zmiňované roztroušenosti a neúplnosti dostupných pramenů.

c) Studie ke gotickému křídlu (červenec - listopad 1973)

Do perimetru (opět pouhého) jednoho roku umístěné téma odborné studie k budoucí rekonstrukci gotického křídla zámku nám první pramen z provenience Státního ústavu památkové péče, určený Starým Hradům, nabízí její písemné schválení PhDr. Jaroslavem Wagnerem: „*Státnímu ústavu památkové péče a ochrany*

⁶⁷⁷ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Zápis prověrky akce Z, konané dne 16. června 1971 u Místního národního výboru ve Starých Hradech*, neoznačeno, 18. 6. 1971.

⁶⁷⁸ Tamtéž, *Zápis o jednání ve Starých Hradech dne 21. července 1971 o dalším postupu staveb a jiných prací v objektu hradu*, neoznačeno, 21. 7. 1971.

⁶⁷⁹ Tamtéž, *Smlouva o díle, Výstavba sklepa*, neoznačeno, 30. 8. 1971.

⁶⁸⁰ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Zápis prověrky stavu prací na rekonstrukci hradu ve Starých Hradech konané dne 12. dubna 1972 u Místního národního výboru ve Starých Hradech*, neoznačeno, 12. 4. 1972; Tamtéž, *Zápis prověrky akce Z konané 5. prosince 1972 u Místního národního výboru ve Starých Hradech, Prověrka zaměřena na pokračování rekonstrukce hradu*, neoznačeno, 5. 12. 1972; Tamtéž, *Zápis prověrky akce Z konané 14. února 1973 u Místního národního výboru ve Starých Hradech*, neoznačeno, 14. 2. 1973; Tamtéž, *Zápis prověrky akce Z konané 19. června 1973 u Místního národního výboru ve Starých Hradech*, neoznačeno, 19. 6. 1973.

přírody byla předložena studie obnovy a využití středověkého křídla zámku ve Starých Hradech, zpracovaná Ing. arch. Pokorným. Zmíněná studie byla vypracována podle směrnic daných již dříve projektantovi a na základě předchozích konsultací, takže k ní není dalších připomínek.⁶⁸¹ Text této Pokorného studie se poté v rámci svého zaměření na gotický palác v areálu Starých Hradů zabývá těmito tématy: Přízemím gotického paláce,⁶⁸² jeho 1. patrem,⁶⁸³ 2. patrem,⁶⁸⁴ zastřešením,⁶⁸⁵ uměleckou výzdobou⁶⁸⁶ a nakonec rovněž ekonomickou stránkou celého podniku.⁶⁸⁷ S tím jistě souvisí (byť v obecnější míře formulovaná) „Žádost o zvýšení finančního příspěvku na akci Z“ pro rekonstrukci zámku Staré Hrady, ve které aktéři této písemnosti žádají „ještě pro tento rok, a sice o osmdesát tisíc Kčs“, v souvislosti

⁶⁸¹ Tamtéž, *Staré Hrady (o. Jičín), zámek, studie středověkého křídla*, čís. 4442/73, 9. 7. 1973.

⁶⁸² „Místnosti budou využity pro účely muzea (výstavní sály a depositář), a pro sklad inventáře MNV pro přednáškovou a recepční síň v severním křídle zámku. Ponechá se pouze vstup do depositáře stáv. renesanč. dveřmi. Zachovalé interiéry budou očištěny od pozdějších stavebních zásahů, obnoví se rampová schodiště do přízemí. Konstrukční zásahy: zpevnění stáv. kleneb a zdí, zřízení základů a nadzákladního zdiva pro dostavbu v severozápadním rohu. Po vnějším obvodě části západ. křídla navrhujeme odvodňovací žlab.“, IN: Tamtéž, *Průvodní zpráva*, neoznačeno, 9. 7. 1973.

⁶⁸³ „Místnosti budou využity pro účely muzea. Stáv. zdivo se doplní zdíkem novým, převážně v záp. průčelí. Severozápadní roh budovy je novostavba. Stáv. prolomená klenba v jedné místnosti se rozebere a všechny prostory se zastropí novým železobetonovým kasetovým stropem, který zároveň stáhne celou budovu. Vybourané vřetenové schodiště ve schodišťové věži se nebude obnovovat, poškozené klenuté stropy v této schodišťové věži se nahradí novými železobetonovými. Architektonické články původní stavby se pokud možno obnoví. Původní hlavní vstup do paláce v záp. průčelí se pouze naznačí, nebude používán. Vstup do muzea se provede dřevěným schodištěm a pavlačí z nádvoří zámku ke gotic. obloukovému dveřnímu vchodu v I. patře.“, IN: Tamtéž.

⁶⁸⁴ „Místnosti budou sloužit potřebám Památníku nár. písemnictví. V návaznosti na stáv. ubytovnu se v jihozáp. rohu budovy provedou další 2 ubytovny s příslušenstvím, zbývající plocha bude využita pro tresorové depositáře. Tresory jsou přístupny z chodby u nádvořího průčelí. Větrání bude prováděno klimatisací ve zvláštní strojovně. Z původního zdiva II. patra zbývá pouze východní stěna, silně porušená. Po její rekonstrukci budou zde obnovena původní gotická okna podle zbytků ve zdivu dochovaných. V otvoru býv. arkýře je navržen zjednodušený nový arkýř s trojúhelníkovým půdorysem. Ostatní zdivo a stropy jsou nové, přizpůsobené v konstrukci příčným novým zdem v I. patře. Stropy jsou železobetonové, event. zčásti montované.“, IN: Tamtéž.

⁶⁸⁵ „Římsa na vnějších průčelích bude tvarově navazovat na stáv. římsy na jižním a severním průčelí zámku. Římska do nádvoří bude dřevěná, bedněná, event. s použitím některých historisujících detailů. Krovy mohou být provedeny, za předpokladu ohnivzdorných stropů nad II. p., dřevěné, event. je možno provést ocelové vazníky. Krytina bude pálená. Půdní prostor nad gotic. palácem bude od ostatních půdních prostorů oddělen požárními zdmi, vyvedenými nad střechem. Vnější průčelí (jižní, západní, severní) i vnitřní do nádvoří budou omítnuta hrubou omítkou, lžící hlazenou. Na vnějších průčelích budou okolo oken provedeny omítkové pasparty cca 30 cm široké, 2-3 cm vystupující z omítky. V nádvořího průčelí budou všechny otvory s kamenným ostěním a omítka bude dotažena k rubové straně kamene. Římska a pasparty na vnějších průčelích bude bílá. Dřev. části nádvořího průčelí budou konservovány do tmavé barvy dřeva. Vnitřní povrchy budou provedeny podle účelu místností. Okna budou zasklena surovým sklem do kovových okenních rámců, s obdélníkovým svislým dělením. V obnovených gotických oknech v II. patře bude v konstrukci okna naznačen typický gotický okenní kříž. Vstup do muzea v gotickém lomeném oblouku bude proveden jako okna.“, IN: Tamtéž.

⁶⁸⁶ „V přízemí budou 2 mříže na schodištích do I. patra, v muzejních prostorách I. patra bude použito plastiky a některých uměleckých řemesel, včetně osvětlovacích těles atd. Vytápění mimo klimatisované depositáže bude elektrické. Objekt bude vybaven příslušnou protipožární technikou.“, IN: Tamtéž.

⁶⁸⁷ „Stavební náklad byl stanoven (viz předložený souhrnný rozpočet) po podrobné rozvaze na jednotlivé díly stavby zpětně jako aproximativní [přibližný].“, IN: Tamtéž.

s čímž v témže listě proklamují, že „*tato částka bude prostavena ještě v tomto roce*“ a že „*veškeré práce s rekonstrukcí jsou v chodu.*“⁶⁸⁸ Přes původní schválení Pokorného studie památkáři z Prahy k ní můžeme v dalším z pramenů (ze dne 30. 11. 1973) nalézt připomínky ze strany krajských památkářů, sepsané vedoucím odboru památkové péče Ing. Černíkem:

„Po prostudování průvodní zprávy a návrhu rekonstrukce gotického paláce (projektant Ing. K. Pokorný) Krajské památkové středisko v podstatě souhlasí s navrhovaným způsobem obnovy. Doporučuje však, aby okenní šambrány⁶⁸⁹ ve druhém patře jižního vnějšího průčelí byly tvarově více přizpůsobeny stávajícím okenním šambránám. Rovněž navrhujeme úpravu vzhledu dveří v nádvoří - s kladením lišt stromečkovitě s hřeby po okrajích a ve střední části. K uvažovanému využití rekonstruovaných prostor nemáme žádných dalších námitek.“⁶⁹⁰ Tím byla ze strany odpovědné krajské památkové instituce učiněna symbolická tečka za přípravnou fází k rekonstrukci gotického křídla starohradského zámku, která měla trvat osm dlouhých let.

6. 5. 3 Shrnutí

I druhá fáze záchranných prací na Starých Hradech tematicky kráčí ve stopách svého předchůdce z let prvních. Je zde však třeba reflektovat významné okolnosti, které obě fáze (časově i významově) odlišují. Z časového hlediska totiž druhé fázi prací předchází legitimizační akt smlouvy uzavřené s Památkem národního písemnictví z r. 1969, který z hlediska své podstaty tuto (náhledem toku plynoucího času do jisté míry stále „budoucí“) druhou fází legitimizuje stejně jako ty, které jsou tou dobou již (byť nyní retrospektivně posvěcenou) minulostí. Rozdílem je tedy zasazení tohoto legitimizačního kroku, protože zatímco se první fázi prací dostalo „pouze“ zpětné legitimizace bez praktického účinku v době jejího průběhu, je tato druhá fáze postavena do smysluplného světla ještě před svým brzkým začátkem.

⁶⁸⁸ Tamtéž, *Žádost o zvýšení fin. přísp. na akci Z - rekonstrukce zámku ve Starých Hradech*, neoznačeno, 16. 10. 1973.

⁶⁸⁹ „Orámování okenních a dveřních otvorů profilovaným kamenným ostěním nebo štukovým profilem, realizované u hist. zděných budov.“, IN: KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 7*, R-Š, Praha, Encyklopedický dům 2004, s. 524.

⁶⁹⁰ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., *Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, Vyjádření k projektu rekonstrukce hradního křídla Starých Hradů u Libáně*, č. j. 4721/73/Sk-Koš, 30. 11. 1973.

Další pozoruhodnou nuancí mezi oběma těmito fázemi dějin záchrany zámku, je poté závažnost dopadu jejich dějového obsahu. V tomto případě hraje ve prospěch této druhé fáze prací zaprvé (obě fáze propojující událostně-aktérský prvek) schválení odborné studie (v rámci prvních let prací) nově angažovaného stavebního dozorce architekta Karla Pokorného zaměstnancem Ústavu památkové péče Jaroslavem Wagnerem (autora pro započítí dalších rekonstrukcí důležitých odborných posudků a zároveň vyjednávající aktérskou osobu ve věci povolení k těmto rekonstrukcím). Druhým klíčovým událostním prvkem jsou poté oslavy hned dvojitého jubilejního výročí trvání zámku, kteréžto lze označit za (vedle smlouvy s PNP) rovněž důležitý legitimizační prvek. Tento aspekt měl však v rámci regionálních dějin Starých Hradů patrně více společenský a popularizační rys, než tomu bylo u řečené nájemní smlouvy z r. 1969.

Lze tedy říci, že první fáze záchrany Starých Hradů spadající do let „normalizace společenských poměrů“, byla po všech stránkách jinak nadějným obdobím. Se záštitou finanční a principiální legitimizace, spojené se symbolickou oslavou dvojitého jubilea, byla v této etapě rekonstrukce rozvinuta další spolupráce s Literárním archivem PNP (uvolnění dalších prostor) a souběžně s tím také památkovými orgány schválena neméně důležitá architektonická koncepce renovativní přestavby nejstarší části kdysi odepsaného zámku, jenž měl nyní, po desítkách let nejistot, více výhod na své straně a s tím spojenou reálnou šancí na to, že se jednoho dne dočká konce své rekonstrukce. Ten byl však přesto ještě vzdálenou budoucností, před kterou se rýsovaly rozvaliny nejstaršího křídla zámku.

6.6 Rekonstrukce sgrafit a přestavba gotiky (1974-1987)

Touto podkapitolou přichází v rámci rekonstrukce zámku Staré Hrady jedna z jejích nejdelších, (technicky) nejtěžších a nejikoničtějších fází. V rámci sledovaného tématu jde o až jakýsi samostatný „příběh v příběhu“ Starých Hradů, (dle dochovaného obrazového materiálu)⁶⁹¹ ze všech etap nejvíce připomínající onen snímek Oldřicha Lipského „*At' žijí duchové!*“, vzniknuvší jen několik málo let (1977) po začátku této rekonstrukční fáze. Přestavba gotického křídla je z hlediska příkladu tedy tím nejemblematičtějším úsekem záchranných prací, v jehož průběhu působí všechny klasické prvky starohradského příběhu - úřední vyjednávání, rekonstrukční

⁶⁹¹ Např. viz obrazová příloha, obr. č. 65 a 66.

práce, odborné restaurování, výpomocné brigády školáků a trampů i kulturní aktivity, dotvářející s výše popsáním souborem aspektů starohradské „dějiny všedního dne.“

Stejně jako tomu bylo u předchozích fází záchrany starohradského zámku (a jak tomu také bude u fáze následující - poslední), byl tento úsek rekonstrukce gotického křídla, „*tedy poslední části, která ještě zámku k plnému dokončení chybí*“⁶⁹² pomyslným jevištěm pro ilustraci specifického genia loci, oné atmosféry⁶⁹³ prostupující záchranné práce na Starých Hradech od samých prvopočátků těchto snah. Dle Holmanova vyprávění zde proto bylo možné zaznamenat např. budování části zdi, při které si mládenci podávají kameny tak, „*jako kdyby nevážily vůbec nic*“, sochařku Miladu Zubatou, pracující na gotickém ostění „*mezi praním plenek a krmením*“ či s lopatou pracujícího brigádníka (dojíždějícího na kole z pět kilometrů vzdálených Dětenic), jenž „*se nemohl dočkat, až mu bude patnáct let, aby ho také vzali na stavbu.*“ kterýžto entusiasmus je (dle Vladimíra Holmana) koncentrován rovněž do názoru dalšího z dobrovolných pomocníků, jenž na dotaz, co jej na zámek přilákalo z tak velké vzdálenosti, odpověděl napůl řečnickou otázkou: „*Kdo ze současníků může říci, že stavěl gotický hrad?*“⁶⁹⁴

Vedle přestavby gotického křídla, ze kterého v uvedené době zůstala stát prakticky jedna jediná zeď spolu s několika klenutými přízemními prostory,⁶⁹⁵ a která (dle výroku novinového článku z r. 1983) „*byla už doslova zříceninou*“,⁶⁹⁶ byla dalším tématem této etapy restaurace zámeckých sgrafit⁶⁹⁷ (prováděná paralelně s obnovou okolních venkovních omítek)⁶⁹⁸ akademickým sochařem Aloisem

⁶⁹² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), (Bez názvu), *Mladý svět*, Praha, Mladá fronta, roč. 20, č. 33, od 8. 8. do 14. 8. 1978.

⁶⁹³ Byť je zde přitom nutné reflektovat možnost určité retrospektivní idealizace. A to jak u narátora Vladimíra Holmana, tak u osob zodpovědných za vznik konkrétních novinových článků-rozhovorů.

⁶⁹⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 30, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1980-1981), „Stavěli jsme hrad“, *Zemědělské noviny: Děník ministerstva zemědělství a výživy ČSR (Páteční příloha Zemědělských novin Náš domov*, roč. 32), Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 36, č. 18, 8. 8. 1980.

⁶⁹⁵ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 16.

⁶⁹⁶ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Staví hrad“, *Předvoj: Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně*, Jičín, OV KSČ, roč. 24, č. 29, 22. 7. 1983.

⁶⁹⁷ Jinak také „sgrafito“. Jde nástěnnou výzdobu, která je do dané proškrabávána skrze horní tenkou štukovou vrstvu na spodní vrstvu tmavou. Tento typ výzdoby byl častý v období renesance., IN: KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 7*, R-Š, s. 253.

⁶⁹⁸ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady rediviví“, *Domov: Bytová kultura a technika v domácnosti*, Praha, Státní nakladatelství technické literatury, č. 5, 1986, s. 26.

Tintěrou,⁶⁹⁹ kterému je v některých chvílích této rekonstrukční práce k ruce jako výpomoc samotný stavbyvedoucí Vladimír Holman.⁷⁰⁰ Společná kronika obcí Staré Hradý a Sedliště (začínající právě v roce 1974) k tehdejšímu stavu zámeckých sgrafit poznamenává že „byly již v katastrofálním stavu“ a „velké části již chyběly.“⁷⁰¹

Z obecného hlediska se inkriminovaná gotická část zámku (s ohledem na potřeby Literárního archivu PNP) renovovala tím způsobem, že zde byly konstruovány silné zdi a těžké železobetonové stropy kvůli schopnosti snést zátěž uloženého archivního materiálu.⁷⁰² K problematice takového stropu později archivář Karol Bílek (možná poněkud s nadsázkou) v jednom z novinových rozhovorů poznamenal, že se do jedné z jeho zdí „vešlo snad 3 tisíce koleček betonu“, k čemuž vzápětí dodal, že měl snad každé z těchto koleček v rukou, „protože“ (což je z hlediska sociálního kontextu vzájemných vztahů na sledovaném pracovišti poměrně zajímavý postřeh) „pan učitel intelektuálům moc nedůvěřuje, má strach, aby něco nezkazili a tak jim svěřuje jen pomocné práce.“⁷⁰³

Práce na obnově zdí a stropů byla patrně tím nejsložitějším úkolem celé rekonstrukce gotického křídla Starých Hradů. Explicitně i „mezi řádky“ je to patrné na Holmanových vzpomínkách reprodukováných jak na stránkách dochovaných kronik obce („Zde v gotické části se začíná zpět s vyzdviháváním metrových zdí v I. patře a více na betonovou maltu [čtyřstovka cement] zpracovává se zde starý vybouraný materiál a to jak cihly, tak i kámen“),⁷⁰⁴ tak i dostupné sekundární literatury („Nyní se dělá bednění pro železobetonové nosníky a nové dělené

⁶⁹⁹ Ideje uskutečnění této rekonstrukční práce mají své kořeny již v padesátých letech, jak o tom bylo v tomto textu pojednáno dříve na jiném místě (s. 75), v souvislosti s tím Kronika obce Staré Hradý z let 1974-1987 říká, že „díl restaurátorských prací zde [Alois Tintěra] prováděl již v době tkzv. Protektorátu“, IN: SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hradý, kniha č. 17, neusp., Kronika obce Staré Hradý 1974-1987, s. 5.

⁷⁰⁰ PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 15.

⁷⁰¹ Ke kontextu restaurace sgrafit dále kronika Starých Hradů-Sedliště uvádí toto: „Jen díky tomu, že jsem osobním dopisem upozornil s. Jana Lemberka, předs. kult. komise KNV Hradec Králové (...) na tento stav - správně jak jsem pak zjistil vedoucí odboru kultury KNV a na jeho zásah u krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody východočeského kraje, financovalo toto středisko celý náklad kolem 65 tisíc Kčs - smlouvu jsme v MNV uzavřeli v roce 1973 s Fondem čl. umělců výtvarných - Praha - Dílo a pak jsem oznámil, že nemáme finanční krytí. Převzaly tedy Pardubice celou smlouvu dne 13. 5. 1974. Na restaurátorskou práci se dostavil akademický sochař restaurátor Alois Tintěra z Prahy, který o prázdninách 1974 začal na tomto díle pracovat.“, IN: SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hradý, kniha č. 17, neusp., Kronika obce Staré Hradý 1974-1987, s. 5.

⁷⁰² PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 16.

⁷⁰³ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 34, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1988), „Hledání ducha Starých Hradů“, *Zemědělské noviny, Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 44, č. 184, 6. 8. 1988.

⁷⁰⁴ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hradý, kniha č. 17, neusp., Kronika obce Staré Hradý 1974-1987, s. 48.

železobetonové stropy. Zároveň se pokračuje ve zdění terasové zdi...[myšleno zdi pod kaplí]“).⁷⁰⁵

V dostupné literatuře Vladimír Holman poté práce na gotické části rozvádí následujícím způsobem: „Samozřejmě byly zachovány a pečlivě opraveny všechny fragmenty gotické původní stavby, restauroval jsem ostění, portály, zabudovali jsme sem rozvod elektřiny, vyspárovali jsme klenuté zdi, položili jsme dlažbu, osadili nová okna a dveře...“.⁷⁰⁶ Pokud jde o obecný kontext k tomuto časovému úseku, je zde nutné zmínit (z úředně administrativního hlediska) sloučení obce Staré Hradý s Libání, kdy rekonstrukční práce přestaly spadat pod akce Z⁷⁰⁷ a přešly pod organizaci údržby kulturních památek,⁷⁰⁸ a (v pro změnu kulturním kontextu samotného prostoru starohradského zámku) zprovoznění svatební síně, ve které se v dubnu 1975 „konala první svatba“, přičemž souběžně s tím se zámecké hlavní nádvoří „proměnilo v park s okrasnými dřevinami a růžemi.“⁷⁰⁹

Práce na gotickém křídle pokračovaly dle vzpomínek pana učitele Holmana i v letech 1976 - 1978, přičemž ve druhém z uvedených roků (v tomto roce začíná vycházet periodikum *Listy starohradské kroniky*) bylo (konkrétně již v měsíci lednu) na rekonstrukční práce přiděleno celých 200 000 Kčs.⁷¹⁰ V souvislosti s touto finanční výpomocí je nutné poznamenat, že až do této doby (tedy do konce roku 1974) bylo do „Akce Hrad“ (jak záchranu zámku v kontextu akce Z pojmenovává společná pamětní kronika Starých Hradů a Sedliště) zainvestováno celkem 1 268 000 Kčs.⁷¹¹

V roce 1978 se mimo gotické části rekonstruovaly rovněž i jiné prostory zámeckého areálu (např. společenská místnost v předhradí, dokončení restaurace, terénní úpravy květinových záhonů), mezitím však architekt K. Pokorný vypracoval plány na zabetonování gotických stropů (armatury těchto stropů provedly o

⁷⁰⁵ PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 19.

⁷⁰⁶ Tamtéž, s. 16.

⁷⁰⁷ Přejod rekonstrukce zámku zpod akcí Z do organizace údržby památek, o kterém je zde hovořeno, nebyl automatickým důsledkem sloučení obou obcí. O této administrativně-kompetenční záležitosti bylo proto dále jednáno s památkáři, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

⁷⁰⁸ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hradý žijící“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 42, č. 102, 1. 5. 1986.

⁷⁰⁹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 35, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1989), „Staré Hradý nám i budoucím“, *Rudé právo: Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa*, Praha, Svoboda, roč. 69, č. 186, 9. 8. 1989.

⁷¹⁰ PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 17.

⁷¹¹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hradý, kniha č. 17, neusp., Kronika obce Staré Hradý 1974-1987, s. 9.

nadcházejících prázdninách brigády studentů a žáků libáňské školy pod vedením veteránů rekonstrukčních prací, Holmanových „důchodců“, a další ochotní pomocníci), a tak, jak po letech vzpomínal Vladimír Holman „rostou zdi bývalého gotického hrádku, přibývají stropy, nové mříže, zábradlí (...) novotou svítí okna a dveře.“⁷¹² V roce 1979 byla na zámecké nádvoří umístěna kašna.⁷¹³ Jak ve své brožuře na základě Holmanových vzpomínek a stavebních deníků dále uvádí S. Penc, pracovalo se na přelomu let 1979/1980 opět nejvíce na gotickém křídle, jmenovitě se jednalo o zabetonování kazetových stropů (v roce 1979), zhotovení dveří oken a rovněž mříží do těchto oken (1980).⁷¹⁴ Zásahu na zvládnutí těchto rekonstrukčních úkonů měli kromě stálých pracovníků brigádníci z řad studentů a učňů.⁷¹⁵ V tomto roce v květnu (tedy v době začátku trampských brigád na Starých Hradech, o kterých bude později pojednáno samostatně na jiném místě)⁷¹⁶ byla rovněž stavitelem Josefem Skřivánkem z odboru výstavby ONV v Jičíně provedena revize probíhajících stavebních úprav. Následující rok byly budovány příčky ve 2. patře gotické části („z cihel do výše 4 metrů“),⁷¹⁷ z obecného hlediska však bylo významnější, že se v této době rekonstrukce zámku „těší pozornosti veřejných činitelů“, čímž je konkrétně myšlena návštěva „vedoucího tajemníka OV KSČ s. Ing. [Stanislava] Ludvíka dne 4. ledna 1982.“⁷¹⁸

V této době bylo dokončeno bednění pro druhou polovinu stropu 2. patra gotiky, takže bylo možné položit a svázat armaturu (se kterou pomohli i členové

⁷¹² PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 17-19.

⁷¹³ Projekt Josefa Císařovského byl původně (1974) určen pro atrium strahovské zahrady, Císařovský však rok před podepsáním smlouvy na uskutečnění díla podepsal Chartu 77, v důsledku čehož byl na postu realizátora svého vlastního návrhu nahrazen Václavem Irmanovem. Kašna byla nakonec v roce 1979 umístěna na nádvoří Starých Hradů osazením na sokl od Martina Pokorného. (LSK, roč. 13, č. 2, červen 1990, s. 48-49); Jednalo se o studnu „...s krajkou kované mříže promítající se na stěny nádvoří. Pod mříž je sestaven kamenný podstavec, který je syntézou slohových protikladů nádvoří. Z šestibokého bloku podstavce vyběhají ke gotické části nádvoří žebra, revokující představu opěráků gotických staveb. Do renesančního prostoru nádvoří se studna mění v kašnu...“ (LSK, roč. 3, č. 2, červen 1980, s. 20); Její instalace byla v malém měřítku ukázkou mezioborové spolupráce v rámci rekonstrukce Starých Hradů, jelikož se na její realizaci podílel historik umění, malíř a sochař (J. Císařovský), sochaři (V. Irmanov a M. Pokorný) i elektrikář (František Svoboda ml., zavedení systému protékající vody); Karel Pokorný ve svém článku publikovaném v LSK v roce 1980 používá pojmenování „studna“ i „kašna.“, Václav Irmanov (LSK 1990) „kašna“. Tak je toto umělecké dílo nazýváno i v dalších písemných záznamech a článcích. Dílo bylo umístěno na nádvoří, voda sem byla přivedena v trubkách. Kde je kašna nyní, se bohužel nepodařilo zjistit., IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 10. 1. 2024.

⁷¹⁴ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 21.

⁷¹⁵ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 30, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1980-1981), „Prázdniny na Starých Hradech“, *Předvoj: Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně*, Jičín, OV KSČ, roč. 21, č. 39, 26. 9. 1980.

⁷¹⁶ Viz následující podkapitola 6. 7 *Dovětek: Trampové a posledních třináct let (1980-1993)*.

⁷¹⁷ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 17, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1974-1987, s. 110-117.

⁷¹⁸ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 22.

z organizace Socialistického svazu mládeže [SSM]: „Kromě pořádání zábav a schůzové činnosti nastoupili všichni chlapci z organizace v sobotu 12. června na pomoc při obnově zámku (...) Vykonali velký kus práce při armování stropu 2. patra gotické části, takže stavbyvedoucí Vladimír Holman byl víc než spokojen.“⁷¹⁹ Po těchto pracích nastala v rekonstrukci gotické části starohradského komplexu pauza z důvodu generální opravy bývalé zámecké konírny.⁷²⁰ Odbočku od prací na gotickém křídle si však zasluhují ještě jiné závažné okolnosti této doby.

Rekonstrukce středověkého gotického křídla a rovněž sgrafit ak. sochařem A. Tintěrou nejsou totiž všechny důležité aspekty tohoto rekonstrukčního období. Paralelně s restaurací sgrafit a renovací gotického křídla zámku totiž v této době probíhala rovněž obnova císařských bust a také (stále se rozrůstající) kulturní činnost pod taktovkou Osvětové besedy Staré Hrady. O prvním aspektu, tedy rekonstrukci bust dvou raně novověkých císařů, hovoří např. soudobý článek Milady Lejskové-Matyášové. Osvětluje přitom okolnosti jejich dřívějšího sejmutí z portálu zámecké brány a ruku v ruce s tím také nutnost jejich obnovy: „Dříve zdobily dvě niky po stranách v (...) portálu ve Starých Hradech u Libáně, odkud se před časem zřítily a tak silně poškodily, že bez restaurátorského zásahu by bylo bývalo nemyslitelné osadit je na jejich původní místa.“⁷²¹

Po tomto konstatování text pokračuje zaměřením se na jednotlivé busty a postup jejich oprav: U první busty, ztvárnující Ferdinanda I. (v rozměrech 95x75 cm) bylo odborným postupem „odstranění nečistot a provedení demontáže podstavce, který byl nahrazen novým, provedeným z pískovce stejnorodého s originálem, přičemž byla respektována a zachována zbylá část původního odstavce a jeho profilace. (...) Nejzávažnějším restaurátorským zásahem bylo domodelování nosu z přírodního kamene, přičemž bylo pamatováno na možnost jeho eventuálního odstranění.“ Tak komentuje článek postup práce na první bustě a pokračuje popisem zásahů na bustě druhé, znázorňující podobu jeho syna Maxmiliána II. (90x75 cm): „...byla vytvořena na rozdíl od první z opuky a její kámen byl už před započítím restaurace ve velmi špatném stavu. (...) Hlavním úkolem bylo tedy především zajištění statiky poprsí a zpevnění i konservace vlastního materiálu. Proto byl nejprve vyhotoven nový

⁷¹⁹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), „Pomohli“, *Předvoj: Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně*, Jičín, OV KSČ, roč. 23, č. (v originále ručně odstraněno), 25. 6. 1982 (v originále ručně přepsáno).

⁷²⁰ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 23.

⁷²¹ LEJSKOVÁ-MATYÁŠOVÁ, Milada, „Imperátorské busty ze Starých Hradů u Libáně a jejich restaurování“, *Zprávy památkové péče (Památková péče)*, Praha, Orbis, roč. 12, č. 1, 1973, str. 59.

profilovaný podstavec z opuky a čepy spojeny s poprším, čímž byla statika busty zajištěna.⁷²²

Druhý prvek v podobě kulturní činnosti byl vedle smlouvy Starých Hradů s Památkem národního písemnictví bezpochyby nejdůležitějším (kulturně-sociálním) legitimizačním aspektem s mnohem větším společenským dosahem, jak to již bylo zmíněno na místě této legitimizaci věnovaném.⁷²³ Jak už bylo řečeno, „hnacím motorem“ kulturní činnosti - tedy jejím organizátorem, propagátorem a také uskutečňovatelem, byla Osvětová beseda Staré Hrady. Obecným účelem těchto osvětových besed⁷²⁴ bylo, pokud se zaměříme čistě na kulturní činnost, vytváření souborů („lidově umělecké tvořivosti“) a kulturních kroužků, jejichž úkolem bylo organizování uměleckého života obyvatelstva v dané obci.⁷²⁵ Osvětová beseda Staré Hrady kromě vydávání *Listů starohradské kroniky* (od r. 1978) pořádala na zámku Staré Hrady výstavy, koncerty a hudebně-literární pořady,⁷²⁶ přednášky, zábavné programy pro mládež (taneční zábavy ve 2. pol. 70. let),⁷²⁷ či besedy se známými

⁷²² Tamtéž.

⁷²³ Viz podkapitola 6. 4 *Legitimizace záchrany* (1969).

⁷²⁴ „Od léta 1950 byly [tyto organizace] základním kulturně-osvětovým zařízením na venkově a v malých obcích. (...) Za jejich jakéhosi předchůdce můžeme považovat již kulturní družstva zakládaná od jara 1948 (...) Vznik osvětových besed umožnilo vládní nařízení č. 101/1950 Sb. z 5. července 1950 o zrušení soustavy osvětových rad a přenesení jejich působnosti na orgány lidové správy (národní výbory) (...) Do roku 1967 jich zhruba několik set ubylo. Tento částečný úbytek započal už koncem padesátých let, kdy se upozorňovalo, aby se činnost osvětových besed v menších městech nekřížila se závodními kluby ROH (...) Organizační forma se přesto ukázala natolik funkční a odolnou, že osvětové besedy přetrvaly nejrůznější změny a jako základní osvětová zařízení existovaly až do roku 1990, přičemž ani tento mezník neznamenal jejich definitivní zánik, v některých obcích (...) působí stále ve formě občanských sdružení.“, IN: KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním...*, s. 639-640.

⁷²⁵ Tamtéž, s. 639.

⁷²⁶ V letech 2000-2006 připravovali pro Staré Hrady Alfred Strejček a Štěpán Rak Hudebně-literární festival, jehož program tvořila z větší části vystoupení těchto dvou umělců. Za zmínku zde také stojí, že plakáty k těmto programům návštěvníky lákaly rovněž na noční prohlídky zámku, IN: Příloha elektronické komunikace s Evou Bílkovou z 3. 8. 2023; K tomu dále E. Bílková v korespondenci vzpomíná: „Program Hudebně literárního festivalu v letech 2000-2006 zajišťovali Alfred Strejček a Štěpán Rak. Zvali také své kolegy a známé umělce (vystoupili Jitka Molavcová, Jan Matěj Rak, Jiří Pavlica, Jaroslav Svěcený aj.) Na pozvánkách a plakátech byly oznámeny také noční prohlídky zámku – pásma, která připravovali ochotníci z řad příznivců zámku. Říkala jsem jednou Alfredu Strejčkovi, že riskovali, když neznali, co se bude dít, jak se vydaří záměr ochotníků-neherců.“. Odpověděl mi: „To šlo jedině na Hradech.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 28. 12. 2023; Eva Bílková také připomíná Prvomájová recitační odpoledne z let 1986-2007, jejichž program sestavovala a také v něm účinkovala režisérka a recitátorka Hana Kofránková. Její zásluhou ve Starých Hradech vystoupili Ota Sklenčka, Vladimír Ráž, Josef Somr, Radovan Lukavský, Bořivoj Navrátil, Alfred Strejček, Otakar Brousek, Rudolf Pelar, Vojtěch Havel, Ivan Ktraus, Jiří Šlupka Svěrák aj., IN: Telefonický rozhovor s Evou Bílkovou z 26. 11. 2023.

⁷²⁷ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Záslužná práce osvětových besed“, *Předvoj: Organ OV KSČ a ONV v Jičíně*, Jičín, OV KSČ, roč. 20, č. 19, 12. května 1979.

osobnostmi⁷²⁸ své doby.⁷²⁹ Mezi další důležité aktivity Osvětové besedy pak patřilo rovněž zajištění průvodcovských služeb po zámku. Kvůli provádění došlo občas k nedorozuměním - o jednom drobném incidentu (riziko, že by návštěvníci mohli pošlapat koberec ve svatební síni, provozované MNV Libáň) informuje říjnové číslo *Mladého světa* z roku 1986).⁷³⁰ O své rozsáhlé činnosti⁷³¹ vydávala Osvětová beseda Staré Hrady každý rok písemné výroční zprávy,⁷³² přičemž v průběhu daného roku mezitím produkovala zápisy z pravidelných schůzí svých členů.⁷³³ Zde je nutné poznamenat, že V. Holman zastával funkci předsedy Osvětové besedy Staré Hrady až do roku 1978, kdy ji v duchu svého přání předat „předsednictví mladé generaci“,⁷³⁴ postoupil dosavadní člence rady osvětové besedy Evě Horáčkové,⁷³⁵ provdané od roku 1980 za Karola Bílka.⁷³⁶ Pravidelný provoz uměleckých výstav⁷³⁷

⁷²⁸ Většina těchto umělců vystupovala bez nároků na honorář, IN: BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce...*, s. 17.

⁷²⁹ Tamtéž; Podrobný přehled pořadů a další činnosti starohradské osvětové besedy a Občanského sdružení SH: *Listy starohradské kroniky: Zvláštní číslo ke třiceti letům Listů starohradské kroniky (1978-2008)*; Dále: *Občanské sdružení SH, Činnost OS SH*, [online]. [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: <http://www.ossh.cz/cinnost-ossh>.

⁷³⁰ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Dopisy v koši nekončí“, *Mladý svět*, Praha, Mladá fronta, roč. 28, č. 43, od 4. 10. do 22. 10. 1986.

⁷³¹ Do které dále patřila péče o expozice, věnované historii i současnosti zámku a okolí (instalované na jeho chodbách) či shromažďování rozličných písemných a fotografických materiálů, které se daly následně v rámci pořádaných kulturních programů dále využít, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023; Významná byla i další vydavatelská činnost osvětové besedy a Občanského sdružení SH - publikace (Starohradské pohádky, J. M. Palát: Starohradská setkání, Jaroslav Marek: Ze skicáře mistra kominického aj.), minikatalogy k výstavám, pohlednice zámku atd. Přehled např.: *Listy starohradské kroniky: Zvláštní číslo...*, s. 30-31.

⁷³² Např.: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 17-22, neusp., Činnost osvětové besedy a Občanského sdružení SH v letech 1973-2004, Činnost osvěty 1973-1979, 1975 a starší, *Jednotný plán kulturně-výchovné činnosti na rok 1975*, 10. 1. 1975.

⁷³³ Např.: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, *Schůze OB ve Starých Hradech 15. 3. 1975*.

⁷³⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1973-1979, 1977, *Zápis o schůzi Osvětové besedy Libáň-Staré Hrady, která se konala dne 25. listopadu 1977 v 19 hodin v kanceláři zámku Staré Hrady*, neoznačeno, 25. 11. 1977.

⁷³⁵ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1973-1979, 1978, *Zápis o schůzi Osvětové besedy Libáň-Staré Hrady, která se konala dne 13. ledna 1978 v 19. 30 hodin v kanceláři zámku Staré Hrady*, neoznačeno, 13. 1. 1978.

⁷³⁶ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 11. 1. 2024.

⁷³⁷ K výstavám uměleckých děl na Starých Hradech se pojí několik kuriozit: Vystavovaná díla nebyla mnohdy vůbec pojištěná - riziko nesli sami jejich autoři (Telefonický rozhovor s Evou Bílkovou z 26. 11. 2023); Často zde také nepanovala shoda v pokynech úřadů o vedení záznamů ohledně výtvarných děl věnovaných do zámecké galerie vystavujícími umělci nebo zprostředkovateli výstav. Jednání o tom často probíhala jen ústně. Osvětová beseda i Občanské sdružení SH ale vedly jejich seznam a každé mělo svou zvláštní kartu s podrobnými údaji. Pravidelně o těchto darech informovaly v *Listech starohradské kroniky*. Při prodeji zámku se právníci neshodli na tom, komu díla patří (obci nebo pořadateli výstav?). V zámecké galerii zůstalo na 350 výtvarných děl (Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023); Přehled výstav na starohradském zámku IN:

začal na Starých Hradech až s úpravou tzv. recepční síně v arkádách vnitřního nádvoří v roce 1975, v polovině osmdesátých let mohli poté účinkující umělci a vystavovatelé začít využívat nedávno dokončené prostory v gotické části starohradského komplexu.⁷³⁸ Nezanedbatelným prvkem v rámci starohradských kulturních aktivit byla pochopitelně různorodá mediální zprostředkování těchto činností, skrze kterou docházelo k další (auto)legitimizaci existence zámku i těchto samotných kulturních aktivit. Na prvním místě musíme jmenovat již několikrát zmiňované „domácí“ tištěné médium, *Listy starohradské kroniky*.⁷³⁹ Jako další jsou zde poté zmínky o zdejších aktivitách v dobovém tisku⁷⁴⁰ a televizi.⁷⁴¹

Důležité je si zde (již poněkolkáté) uvědomit onen (od jisté chvíle všudypřítomný) stmelující a průsečíkový aspekt rekonstrukčních prací, provozu Literárního archivu PNP a kulturního programu v areálu opravovaného zámku. Badatelé navštěvující zprovozněný archiv totiž mnohdy vypomáhali se záchrannými pracemi, zároveň s tím ale také přinášeli doporučení pro další podobu kulturních programů nebo vytvářeli nová sociální propojení poskytnutím kontaktů na další osoby schopné pomoci s rekonstrukcí jednotlivých úseků stavby. Památník národního písemnictví navíc pro pořádání kulturních akcí (zcela zdarma) poskytoval

Bibliografický rejstřík Listů starohradské kroniky..., s. 53-67; *Listy starohradské kroniky: Zvláštní číslo ke třiceti letům Listů starohradské kroniky*..., s. 6-17.

⁷³⁸ BÍLKOVÍ Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce*..., s. 15.

⁷³⁹ O začátcích vydávání Listů starohradské kroniky: „Osvětová beseda Libáň-Staré Hrady začala letos vydávat vlastní časopis ‚Listy starohradské kroniky‘, který pro zajímavý obsah doporučujeme k odběru našim čtenářům a jejich přátelům, kteří bydlí jinde a měli by o časopis zájem. Je vydáván 4x ročně za předplatné 8 Kčs.“, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979), „Nový časopis“, *Domousnický zpravodaj*, Domousnice, MNV Domousnice, č. 68, listopad 1978; „Tento časopis bude čtyřikrát ročně přinášet články a zprávy o přítomnosti a minulosti Starých Hradů a Sedliště. Odpovědným redaktorem je Vladimír Holman. Cena čísla je 2 Kč, a pokud máte zájem o odběr, přihlášky zasílejte na adresu Osvětová beseda, zámek Staré Hrady, 507 23 Libáň.“, IN: Tamtéž, „Listy starohradské kroniky“, *Předvoj: Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně*, Jičín, OV KSČ, roč. 19., č. 38, 19. 9. 1978; *Listy starohradské kroniky* začaly vycházet v počtu 250 výtisků, od r. 1990 v počtu 950 výtisků. Odpovědným redaktorem byl dle tiráže Vladimír Holman, ve skutečnosti LSK redigoval od počátku Karol Bílek, jehož jméno jako odpovědného redaktora se v tiráži mohlo uvádět až od 1. čísla v roce 1990. Vladimír Holman se na redakční práci významně podílel. Dále ji vykonávali Eva Bílková-Horáčková, František a Irena Škodovi, Jiřina Straková aj., IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

⁷⁴⁰ Zde se jedná o odkazy na ony na různých místech předkládaného textu použité dobové periodické články (viz SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů).

⁷⁴¹ Např.: „5. dubna natáčeli pracovníci Krátkého filmu Praha na Starých Hradech film o zámku“ (LSK, roč. 1, č. 1, srpen 1978, s. 7); „V televizi se objevil starohradský zámek opět 29. 9. 1980 v pořadu o Památníku národního písemnictví. Diváci zde nahlédli do bohatství sbírek literárního archivu Památníku národního písemnictví, jehož depozitář je v našem zámku.“ (LSK, roč. 3, č. 4, prosinec 1980, s. 61); „Televizní štáb redaktora Langera natočil 10. prosince 1984 zajímavý pořad o obnově a současném využití zámku ve Starých Hradech. Hovořili v něm vedoucí odboru kultury ONV s. Kopánková a vedoucí rekonstrukce Vladimír Holman. Pořad vysílaný 25. prosince se setkal s velkým ohlasem.“ (LSK, roč. 8, č. 1-2, březen 1985, s. 34).

potřebné prostory, díky kterým mohli jejich aktéři svým dílem a specifickým způsobem přispět k rozšíření povědomí o aplikované záchranné práci, jejich progresivitu mohli sledovat nejen oni sami, ale také (a to především) návštěvníci těchto programů.⁷⁴² Pro pořadatele kulturních akcí zde však samozřejmě existovala i řada dalších podnětů.⁷⁴³

V roce 1982 nadále pokračující⁷⁴⁴ (od počátku srpna do poloviny září, instalace gotických oken do nádvoří)⁷⁴⁵ rekonstrukce nejstarší části zámku tak měla vedle sebe řadu dalších událostí, vlivů a pomyslných „linií“, které se uskutečňovaly souběžně s ní. Další rok se opravovaly klenuté stropy a zdi v prostoru přízemí,⁷⁴⁶ a v roce 1984 se (jak po dvaadvaceti letech, v roce 1988, na témže místě vzpomínal V. Holman) „pracovalo nepřetržitě celý rok.“ („*sekání pro elektriku a omítání všech místností*“).⁷⁴⁷ V tom samém roce vystřídal zesnulého Karla Pokorného v roli odborného stavebního dozoru Josef Skřivánek, který pokračoval v převzaté práci podle již dříve schválených stavebních plánů, což mu celou situaci usnadnilo.⁷⁴⁸

O rok později poskytl KNV v Hradci Králové navýšený finanční příspěvek na rekonstrukční práce („*Elektrickou instalaci pokládal František Svoboda ze Sedliště*“; „*Balkonek ve 2. patře gotiky ozdobilo kované zábradlí*“), což však přesto v dalším roce nezabránilo (zjevně kontinuálním) nesnázím ohledně obstarávání potřebného stavebního materiálu (pro tento rok zahrnovaly práce např. vybílání tří archivních depozitářů v témže patře, opravu komínů a střech [pokrývači Jan a Josef Škodovi] či zhotovení schodů na půdu gotické části [truhlář Jan Trnka]. „Závěrečný“ rok 1987 rekonstrukce Starých Hradů se poté z obecného hlediska nesl ve znamení zbytkových dokončovacích prací.⁷⁴⁹

⁷⁴² Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 3. 2. 2021.

⁷⁴³ Jako iniciační podněty k pořádání kulturních programů zde zaprvé fungovaly osobní rozhovory (např. mezi jednotlivými umělci či mezi badateli Literárního archivu i návštěvníky), zadruhé se jednalo rovněž o ohlasy na zprávy o akcích na zámku v tehdejší periodickém tisku. Je třeba zmínit, že Osvětová beseda Staré Hradky a Občanské sdružení SH měly mezi umělci dlouholeté pomocníky – vedle Hany Kofránkové a Alfreda Strejčka to byl malíř Vladimír Komárek, klavírista Josef Pícek a další, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

⁷⁴⁴ Ačkoliv jedno z pozdějších čísel LSK hovoří o tom, že „podstatné práce skončily v roce 1981“. Tím je zde zřejmě míněno zabezpečení zámeckého objektu, konkrétně jeho zpevnění dokončením gotické části, na které se poté pracovalo dále až do přelomu let 1988/1989, IN: LSK, roč. 24, č. 2, červen 2001, s. 39-40.

⁷⁴⁵ PENC, Stanislav, *Staré Hradky: Paměť doby*, s. 23.

⁷⁴⁶ Tamtéž s 25.

⁷⁴⁷ Tamtéž s 25-26.

⁷⁴⁸ Elektronická korespondence s Evou Bílkovou z 29. 7. 2020.

⁷⁴⁹ PENC, Stanislav, *Staré Hradky: Paměť doby*, s. 27.

Kulturní život na Starých Hradech však běžel bez ustání dál⁷⁵⁰ vstříc roku 1989 a s ním i konci osmdesátých let v roli druhé (a rovněž také poslední) normalizační dekády, po které již s „novými časy“ přišla i „jiná etapa“ v dějinách rekonstrukční záchrany a legitimizace Starých Hradů. V rámci této etapy bude však třeba ještě nutné se v závěru záchrany zámku pozastavit nad jedním jejím zcela specifickým personálním prvkem - totiž nad dobrovolnickými brigádami složenými ze skupin trampů, kteří od května 1980 velkou měrou přispívali ke zdárnému dokončení prací na gotickém úseku zámku, jehož nádvoří a i jiné venkovní části se jim v tomto kontextu staly tak trochu druhým „domovem.“

6. 6. 1 Analýza č. 4

6. 6. 2 (únor 1974 - říjen 1987)

a) Přípravy na přestavbu gotického paláce (únor 1974)

Jak napovídá název této podkapitoly i její výše nastíněný kontextuální úvod, je tato část záchrany Starých Hradů (o trochu více než části ostatní) prolínající se směsicí čtyř silných podtémat - rekonstrukce gotického křídla, rekonstrukce sgrafit, mládežnicko-tramprských brigád (o kterých bude podrobněji pojednáno v následující, poslední části tohoto textu) a kulturních aktivit pod taktovkou Osvětové besedy Staré Hrady. Z úřední žádosti Starohradských (ze dne 14. 2. 1974) o povolení rekonstrukce gotické části, které předcházela prosba o dodávku betonu,⁷⁵¹ si můžeme udělat představu o mnoha klíčových aspektech takového komplexního stavebního podniku. O finančních nákladech, časovém rozmezí, jednotlivých fázích postupu, i o (současném i pozdějším) upotřebení (z)rekonstruovaných místností:

„Žádáme o povolení rekonstrukce gotického paláce u zámku Staré Hrady v celkovém nákladě 1 495 000 Kčs. Započítí stavby rekonstrukce r. 1974 - 1979. Celková hodnota díla bude 3 mil. Kčs. V r. 1974 v prvním pololetí je dokončena

⁷⁵⁰ Zmiňuje se o tom např. závěrečná poznámka ze *Starých Hradů: Paměti doby* při ohlédnutí za dvaadvaceti lety rekonstrukce a kulturních aktivit na zámku (vztahuje se to tedy k r. 1988): „...byla založena a stále se rozšiřuje galerie obrazů a plastik z darů zde vystavujících výtvarníků, je tu restaurace a vinárna, využití má i kulturní sál a ostatní prostoty...“, IN: Tamtéž, s. 28; K tomu dále např.: „V polovině 70. let začala netradičním způsobem vznikat novodobá zámecká galerie – mnozí lidé, kteří připravili výstavu díla svého příbuzného či přítele, věnovali zámku ukázkou z tvorby – obraz, grafiku, keramiku, fotografii, tapiserii, několik děl regionálních malířů pak Osvětová beseda zakoupila. Po 30 let byl vytvářen ojedinělý soubor, který na konci roku 2007 čítal 359 výtvarných děl. Je cenný po umělecké stránce a má velkou hodnotu historicko-dokumentární.“, IN: KOLEKTIV autorů, *Listy starohradské kroniky: Zvláštní číslo ke třiceti letům Listů starohradské kroniky...*, s. 3.

⁷⁵¹ SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, neoznačeno, 5. 2. 1974

*rekonstrukce tří křídel zámku. Slouží PNP Praha. (...) Gotický palác, druhé poschodí, bude pronajat též PNP-Praha pro naše nejdražší rukopisy (K. H. Mácha, B. Němcová, J. Dobrovský)...*⁷⁵² Zápis prověrky akce Z ze stejného dne poté naopak referuje o postupu prací na mladší renesanční části, v souvislosti s identickým poskytnutím těchto prostor LA PNP⁷⁵³ o něco dříve. V následujících dvou pramenech (oba jsou z 18. 2. téhož roku) jsou poté akcentována další z naznačených podtémat, sgrafita nad zámeckou branou a busty císařů Ferdinanda I. a jeho syna Maxmiliána II.

b) Jednání kolem zámecké brány (únor 1974)

V prvním prameni k tomuto jednání žádá MNV Staré Hrady kulturní komisi KNV o zapojení Státního ústavu památkové péče v Pardubicích do celé akce, „*aby nám pomohl financovat pro rok 1974 restaurování sgrafit na fasádě zámku (jižní průčelí)*“ což odůvodňuje tím, že „*Pardubice nám to slibovaly již mnoho let, ale došlo tam k mnoha střídáním a tak skutek utek.*“ Kromě této informace nám dáva pramen nahlédnout rovněž do „*zákulisních*“ mechanismů financování takového projektu, respektive problémech takového finančního pokrytí celé akce: „*Hospodářskou smlouvu č. 993/73 se nám podařilo s Dilem Praha po delší námaze pro tento rok (...) uzavřít, a sice dodací lhůta je 30. VII. (...) Tak by bylo vše v pořádku až na to, že úhradu 69 324 Kčs nemám.*“ Z čehož dle autora pramene vyplývá, že v tom případě nezbyvá, „*než smlouvu zrušit, poněvadž to nespadá do akce Z-rekonstrukce. Píši tedy o radu, zda by se úhrada někde nenašla, buď u vás, nebo v Pardubicích.*“⁷⁵⁴

Druhé svědectví stejného stáří (adresovaná památkářům do Pardubic) poté referuje o výše popsané situaci a z ní vyvstávajícím jednání zástupců starohradské obce, kteří po úvodním optimistickém sdělení toho, že se „*konečně podařilo dostat do plánu restaurátorských prací opravu sgrafit nad první branou*“, a uvedení plánovaného data započetí těchto prací (30. července 1974) přiznávají ke zmíněným problémům s nemožností tyto práce zařadit do akce Z a obeslání krajských struktur v dané věci, načež adresáty svého listu prosí, zda by „*s tímto finančním problémem*

⁷⁵² Tamtéž, *Žádost o výstavbu-rekonstrukce gotického paláce zámku Staré Hrady u Libáně*, neoznačeno, 14. 2. 1974.

⁷⁵³ Tamtéž, *Zápis prověrky akce Z konané 14. února u Místního národního výboru ve Starých Hradech, Prověrka zaměřena na rekonstrukci hradu*, neoznačeno, 14. 2. 1974.

⁷⁵⁴ Tamtéž, *Sgrafita nad branou ve St. Hradech*, neoznačeno, 18. 2. 1974.

nepomohli“, což v dalším kroku rozvádějí argumentací předchozích snah dané instituce v rámci nastíněné problematiky: „*Vaši zaměstnanci se o tuto restauraci snažili, ale k realizaci nedošlo. Prohlídka restaurátory zde byla. Letos je krajní hranice provedení restaurátorských prací*“, k čemuž je jako dovětek ještě dodáno, že „*v letech příštích by to již význam nemělo a práce by již provést nešla.*“⁷⁵⁵ Toto císařské intermezzo v pramenech následuje navázání na gotickou tematiku, v jejímž rámci jsou na ploše dochovaných písemností konkretizovány technické okolnosti její rekonstrukce,⁷⁵⁶ jakož i finanční stránka věci⁷⁵⁷ spolu s následným použitím tohoto nejstaršího středověkého křídla ke kulturním účelům (výstavy a návštěvy).⁷⁵⁸

Chronologicky první pramen, vztahující se k rekonstrukci gotické části zámku, jehož aktéry jsou na jedné straně ONV v Jičíně a na druhé jemu podřízené úřady na úrovni města a obce, kromě technicko-informačního tématu potřeby cementu, je hodný pozornosti pro důraz kladený na odpovědné hlášení potřeby této komodity. Jednání kolem zámecké brány naznačuje jistá zklamání ze strany Starých Hradů směrem ke krajské kulturní komisi se sídlem v Hradci Králové. Nelehkou pozici Starohradských v jednání s nadřízenými orgány naznačuje rovněž další dochovaný pramen, ve kterém je počáteční náznak naděje vystřídán očividným zklamáním nad nemožností zrealizovat plánované dílčí úpravy v rámci širších souvislostí v podobě zmiňovaných brigád akcí Z. Je zde poukazováno na prosbu o pomoc po zmíněných předchozích snahách o totéž, což je umocňováno rovněž hlediskem krátkých se časových lhůt k této realizaci vymezených, což záhy přechází v mírný protinátlak stran úředních postupů. V rámci zkoumaných aktérských činů je zde rovněž apelováno na pozdější využití renovovaného objektu jako protihodnoty, což je (opět) z hlediska Starých Hradů poměrně silný argument.

⁷⁵⁵ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Sochy-busty, sgrafita*, neoznačeno, 18. 2. 1974.

⁷⁵⁶ „Při rekonstrukci bude používáno převážně starého materiálu - cihel, kamene, staré dlažby. Budou dokoupeny cihly, dále ocelové nosiče. Okna budou zajištěna brigádnicky. Kované mříže a dveře dle starých provede jako dosud kovář brigádně, dveře dřevěné dodá JZD Milkovice, jako dosud (...) Vzduchotechniku potřebnou pro archivní účely (rukopisy) provede pak v II. patře PNP Praha na svůj náklad a dle svých projektů. MNV zajistí jen výstavbu místností. Stavbu povede jako dosud s. Vl. Holman. Pracovní síly 2 zedníci, 2 tesaři a přidavači zajištěny. Dále pak brigády SSM a PO z místa, kteří pomáhají při těžších pracech - jako doprava nosníků a podobně.“, IN: SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Gotický palác-rekonstrukce*, neoznačeno, 22. 2. 1974.

⁷⁵⁷ „Rozpočtová souhrnná částka na dobu pěti let z celkového rozpočtu 1 494 500 Kčs bude zajišťována tak jako posud. renes. zámek z vyššího rozpočtu každoroční žádostí (po dobu pěti let) (...) na údržbu památek historických.“, IN: Tamtéž, *Gotický palác-rekonstrukce, doklad a/1 akci Z*, 22. 2. 1974.

⁷⁵⁸ Tamtéž, *Rekonstrukce gotického paláce-využití*, doklad - c, 22. 2. 1974.

c) Přípravy na rekonstrukci sgrafit (březen 1974 - leden 1975)

Prameny k přípravné fázi rekonstrukce sgrafit situované do března téhož roku poté rovněž naznačují vyhocenější názorový spor o finanční dotaci, ve kterém se ze strany domácích Starých Hradů dovedně argumentuje použitím vlastních sil v rámci pokračujícího jednání ohledně (ne)zařazení zámku Staré Hrady do příslušného plánu stavebních prací, kterážto rétorická strategie je ještě více zesílena poukázáním dalšího pramene na předložení závazného prohlášení a tím, že je zámek restaurován pro potřeby LA Památníku národního písemnictví. Po následné technicko-informační pramenné materii stojí za bližší pozornost úřední dokument, ve kterém památkáři v roli opětovného dialogového partnera-oponenta „vrací úder“ Starým Hradům tím, že poukazují na jim svěřenou (ne)realizaci opravy zámeckých sgrafit, k čemuž je jako příčina uvedeno nedisponování potřebnými podklady:

K 22. březnu téhož roku můžeme tedy následně v pramenech detekovat jak (další) stesky stran nedostatku peněz spíše obecnějšího charakteru (s připojenou protiargumentací),⁷⁵⁹ tak rovněž z hlediska absence peněz na opravu zámeckých sgrafit.⁷⁶⁰ V souvislosti s podtématem rekonstrukce gotického úseku (pokud pomineme druhotné práce této záchranné etapy, např. převedení hospodářské smlouvy na nového investora [pardubické památkáře],⁷⁶¹ zhotovení kamenných desek na zámeckém nádvoří⁷⁶² a žádosti [adresované J. Wagnerovi] o jejich zafinancování⁷⁶³) pak je zde důležité zmínit především písemný záznam ve věci zaslání prosby o zařazení rekonstrukce gotického křídla zámku do plánované akce Z rovněž pro onen následující rok: „Kulturnímu odboru ONV jsme předložili závazné prohlášení na akci další rekonstrukci [rekonstrukce] hradu pro účely Pam. nár. písemn. Praha Strahov na rok 1975. Požadavek dotace z vládní rozpočtové rezervy

⁷⁵⁹ „Ve St. Hradech u Libáně (...) restaurujeme svépomocí v akci Z (...) renesanční zámek, který byl již k odepsání. Nyní však po čtyřech letech práce (...) slouží jako depozitář LA Pam. nár. písemnictví (...) Přizemí renes. zámku upravujeme pro veřejnost, právě jako část gotickou. Tyto části budou sloužit návštěvníkům široké turistické veřejnosti. Na akci Z jsou nám poskytovány peníze z kult. odboru KNV na výstavbu, ne však na další úpravy vnitřní (...) Prosíme proto o finanční příspěvek na tyto úpravy (...) Abyste se přesvědčili o oprávnění našeho požadavku (vše je doloženo dokumentací a plány) zveme Vás k návštěvě. Měli bychom ještě letos možnost prostavět a provést úpravy ve výši stopadesát tisíc Kčs.“, IN: SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Žádost o fin. příspěvek*, neoznačeno 22. 3. 1974.

⁷⁶⁰ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Restaurování sgrafit-jihní průčelí*, č. j. 2168/74, 15. 5. 1974.

⁷⁶¹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Zrušení HS č. 993/73, 1712/VS-III-74/Su*, 24. 6. 1974.

⁷⁶² SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Kamenné desky na nádvoří, event. č. 4360*, 30. 6. 1974.

⁷⁶³ Tamtéž, *Žádost o finanční příspěvek na rek. zámku Staré Hrady*, neoznačeno, 30. 6. 1974.

na rok 1975 je 300 tisíc Kčs. Poněvadž tuto práci budeme provádět nadále v akci Z, prosíme, aby byla tato akce zařazena do akce Z 1975.“⁷⁶⁴

Aktérská (proti)argumentace z 22. 3. 1974 je poté další užitečnou látkou ke zkoumání rétorických taktik protagonistů starohradské záchrany. Sdíleným vzorcem významu je zde poměrně časté téma žádosti o finanční příspěvek, kterýžto četný výskyt naopak zvyšuje nutnost se nad jedním z nich blíže pozastavit, jelikož nám on sám může leccos povědět o případech sobě podobných. Aktéřsky „přítomný“ MNV Staré Hradce, konkrétně jeho kulturní komise (druhým je Vládní výbor pro cestovní ruch Ministerstva obchodu ČSR), se zde pokouší odvoláním na veřejný prospěch („Tyto části budou sloužit návštěvníkům široké turistické veřejnosti...“)⁷⁶⁵ a věcnost stranám známých faktů, přecházející do opětovného cílení obecnou prospěšnost ze zdatu projednávaného díla („Na akci Z jsou nám poskytovány peníze z kult. odboru (...) ne však na další úpravy vnitřní a na zařízení pro návštěvníky (...) Byli bychom rádi kdybyste na nás pamatovali i v letech příštích, abychom mohli pokračovat v pracích a zlepšovat služby návštěvníkům a propagaci našeho objektu.“)⁷⁶⁶ Ze symbolického hlediska použitých slov se tento part jeví jako apel zainteresovaných aktérů na vyzdvižení (stále probíhající) záchrany zámku (jenž byl v minulosti „k odepsání“, čemuž bylo zabráněno následnou „svépomocí“), která již v tehdejší současnosti umožňuje jeho smysluplné využití pro zájmy veřejné (reprezentovaný slovy jako je „depozitář“ LA PNP, „veřejnost“, „služby“, „návštěvníci“ a „propagace“), čímž si Starohradští tak trochu vymínají další pomoc oslovené instituce („prosíme“ o „finanční příspěvek“, s čímž souvisí taktéž závěrečný poukaz na „pamatování“). Jde zde tedy zdá se o důraz na kontrast neperspektivní minulosti zámku, která díky usilovné práci aktérů přechází do probíhající fáze profitu.

Z tohoto obecného úhlu pohledu, reprezentujícího širší kontext peněžního hospodaření a přidělování financí konkrétním stavebním projektům, se (prostřednictvím „Hospodářské smlouvy č. 993/73 na práce a výkony“) dostáváme zpět k „malým“ dějinám záchrany starohradského zámku v souvislosti s problematikou poškození ohrožených sgrafit. Informační hodnota této smlouvy tkví především v tom, že jsou v ní uvedeny (kromě stavu sgrafit) konkrétní odborné

⁷⁶⁴ Tamtéž, *Rekonstrukce hradu, Zařazení do akce Z pro rok 1975*, neoznačeno, 15. 7. 1974.

⁷⁶⁵ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Žádost o fin. příspěvek*, neoznačeno 22. 3. 1974.

⁷⁶⁶ Tamtéž.

rekonstrukční úkony, které měly být na poškozená sgrafita aplikovány.⁷⁶⁷ V pramenech odraženou „každodennost“ této rekonstrukční etapy poté reprezentují aspekty již výše několikrát zmíněné, tematicky „běžné“ úřední agendy, jako je např. monitoring čerpání finančních prostředků⁷⁶⁸ a zápisy z prověrek akcí Z k opravě zámku,⁷⁶⁹ proložené dalo by se říci doplňkovou rekonstrukční prací v rámci zámeckého interiéru (rekonstrukce nádvoří a terasy). Zde jde rovněž o dochovaný soupis projektové dokumentace spolu s uvedenou výší finančních nákladů.⁷⁷⁰

Dále stojí za pozornost rovněž také úřední záznam komunikace mezi Krajským střediskem památkové péče a (za práci zodpovědným) podnikem ČFVU Dílo, ve kterém Krajské středisko památkové péče vyjadřuje svoji nespokojenost s nerekonstruovanými úseky sgrafit, ve kterém svůj postoj zdůvodňují tím, že (jimi jakožto institucí byla) na základě zprávy o prohlídce díla provedena prohlídka restaurátorské práce jižního průčelí zámku, avšak jelikož zde byl přítom nedostatek „*podkladů pro definitivní rozhodnutí vzniklých problémů*“,⁷⁷¹ požadují v souvislosti s tím „*konzultaci s restaurátorem A. Tintěrou a každopádně příslušnou restaurátorskou zprávu*“, jakož i k tomu připojenou „*fotografickou dokumentaci*“.⁷⁷²

Tento problém je tématem i dalšího pramene, kde je tato otázka rozvíjena v kontextu synchronizace potřebné spolupráce, stížností na nedostatečnou koordinaci a konkretizací v tomto rámci nutných úkolů. Dané téma je poté uzavřeno dalším úředním listem, jehož rétorické vyznění je o něco smířlivější, než jak je tomu u uvedených pramenů předchozích. Od rekonstrukčních úprav odlišné kulturní aktivity jsou (možná poněkud překvapivě) ze situační i argumentačně-strategické roviny

⁷⁶⁷ „Sgrafitová výzdoba rozrušena, místy odfouklá, opadaná, kresebnost matná. Kamenné články kvádrování poškozeny. Budou odstraněny veškeré nečistoty, uvolněné části sgrafit přichyceny injektáží. Kresby budou obnoveny zapěňováním, kresebnost sgrafit upřesněna a místy přistoupeno k sejmutí matric. Scházející ornam. sgrafit možno po dohodě s památkovými orgány doplnit. Po opravě bude provedena celková retuš a barevné ucelení, rovněž kamenné články budou doplněny a barevně uceleny. Nakonec bude provedena celková konzervace.“, IN: SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Hospodářská smlouva na práce a výkony č. 993/73*, bez uvedení data (dle lhůty před 30. 7. 1974).

⁷⁶⁸ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, OK-p/Sc/74, 2. 8. 1974.

⁷⁶⁹ Tamtéž, *Zápis prověrky akce Z konané dne 19. září 1974 u Místního národního výboru ve Starých Hradech*, neoznačeno, 19. 9. 1974.

⁷⁷⁰ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Rekonstrukce nádvoří a terasy zámku, doplnění žádosti ze dne 24. září 1974*, neoznačeno, 3. 10. 1974.

⁷⁷¹ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu, *Staré Hrady - zámek, rekonstrukce sgrafita jižního průčelí*, 2-687/74/Dv-Koš, 31. 10. 1974.

⁷⁷² SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku, *Staré Hrady u Libáně - vyjádření k restaurovanému sgrafitu*, č. j. 2-831/74/Dv-Koš, 12. 11. 1974.

neméně zajímavých prostorem „třecích ploch“, jelikož na tomto svém prostoru koncentrují řadu malých konfliktů, doplněných reflexí těchto marginálních, avšak přesto v mozaice Starých Hradů důležitých událostí.

Na to navazuje další úřední korespondence pardubických památkářů s Českým fondem výtvarných umělců (který rovněž jako předchozí pramen pochází z 12. listopadu 1974) a Dílem, podnikem ČFVU (ze 7. ledna 1975), jejichž tématem je (v prvním případě) nalezení příslušných podkladů pro chystané opravy spolu s otázkou (ne)konzultace pracovního postupu,⁷⁷³ a (v případě druhém) následné konceptuální uchopení této práce s dovětkem v otázce zmíněné kooperace postupu s památkovou institucí. Pardubičtí památkáři tedy v prvním dopise, jelikož podle jejich mínění „*zvolený postup, až na nevyřešené ponechané volné plochy je odpovídající*“ doporučují „*najít podklady pro rekonstrukci chybějících částí*“, což je v textu v rámci tohoto bodu poté rozvedeno do technických detailů.⁷⁷⁴ V případě nalezení řečených podkladů poté (ve druhém bodě tohoto doporučení) nabádají v rámci dalších technických podrobností ke „*sjednocení barevnosti ploch*“.⁷⁷⁵

Výše nastíněná situace z 12. listopadu roku 1974 si zaslouží naši pozornost nejen z hlediska obecné fakticity, ale rovněž také pro formu argumentačních strategií, aplikovanou svými aktéry v rámci obsaženého úředního „monologu“. V něm se tito aktéři-interpreti (představovaní krajským střediskem státní památkové péče a Českým fondem výtvarných umělců) v duchu přijaté taktiky argumentačně odvolávají na svoji vlastní autoritu („*Nemůžeme ovšem souhlasit s tím, že akce nebyla s námi vůbec konzultována, přesto, že navíc investorem bylo naše středisko...*“),⁷⁷⁶ která svojí slovní symbolikou („nekonzultování“ a „nesouhlasu“) opět poměrně jasně naznačuje ne vždy ideální spolupráci záchrany zámku se týkajícími institucí, což je z hlediska argumentační rétoriky a symboliky zopakováno rovněž v dovětku k danému případu ze 7. 1. 1975, o kterém je pojednáno níže.

Druhý list, je, jak již bylo řečeno, rozvedením zmíněných témat a reakcí na jejich existenci. Nutno zde ovšem podotknout, že se, jak je z následujícího úryvku patrné,

⁷⁷³ „Nemůžeme ovšem souhlasit s tím, že akce nebyla s námi vůbec konzultována...“; „Jelikož projednávaná otázka nebyla s námi včas konzultována...“, IN: Tamtéž.

⁷⁷⁴ „...s tím, že bude ponechána jejich odlišná barevnost základu a přepěnování kresby bude provedeno v (okrem) sražené bílé v dostatečné nápadnosti, aby tímto byla citlivě patrná doplňující rekonstrukce. Rekonstruované plochy mohou pak být odděleny ne příliš nápadnou konturou (...) lze doporučit sjednocení barevnosti ploch a ostatní základní barevnosti, oddělením vynechaných ploch hraniční konturní linkou (bílá) a vhodné vytvoření malovaných rámových prvků pro tektonizaci těchto zbylých kusů v celkové kompozici (rovněž mírně odlišené bílé).“, IN: Tamtéž.

⁷⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁷⁶ Tamtéž.

zde částečně jedná o reakci na (nedochovaný) dopis ze začátku prosince 1974: „K Vašemu dopisu ze dne 6. 12. 1974 sdělujeme, že naše připomínky (...) ze dne 12. 11. 1974 byly Vámi nepřesně pochopeny. Tím, že jsme hospodářskou smlouvu potvrdili a o akci, kterou financujeme, samozřejmě věděli, nic nemění na skutečnosti, že koncepce prací nebyla s námi projednána, což je povinností restaurátora. Věc jsme prohovořili s restaurátorem a se s. Dr. Wagnerem (...) dílo bude v předaném stavu přijato (...) Sami usilujeme o to, aby restaurátoři pracovali v souladu s odborným názorem našeho střediska, a domníváme se, že k tomuto je dostačující konzultace před a v průběhu restaurátorských prací.“⁷⁷⁷ Kromě (takovýchto a dalších jiných) rekonstrukčních prací, však ke Starým Hradům v oněch časech patřil také důležitý aspekt různorodých kulturních aktivit, jejichž organizační a koordinační složkou byla Osvětová beseda Staré Hrady.

d) Osvětová beseda (Libáň-) Staré Hrady⁷⁷⁸ (červen 1975 - říjen 1987)

Prameny k této (úředně vyjednávací) rovině dějin Starých Hradů jsou (při neustálé nutné reflexi své mezerovitosti generující řadu „bílých míst“) poměrně dynamickým a emocemi nabitým dialogem Starých Hradů a jejich úředních (v zásadních otázkách krajských) protihráčů v rámci jednotlivých, do několika let roztažených mikrokauz. Tyto případy navázané na starohradské kulturní aktivity začínají politováním zástupců Starých Hradů nad vlastní „neviditelností“, které se (obecně) týká organizace kulturních akcí a (konkrétněji pak) nákupu k tomu přidružených komodit - v tomto případě především již zmíněného klavíru. Tento spor je poté vystřídán mikropříběhem realizace koncertu, jehož argumentačním protagonistou je za starohradské archivář Karol Bílek, a rovněž i (poněkud v pomyslném pozadí celé záležitosti umístěný) Památník národního písemnictví jakožto donátor celé akce.

Důležitost Osvětové besedy Staré Hrady je v oblasti kulturních aktivit⁷⁷⁹ na starohradském zámku srovnatelná s tím, jakou klíčovou roli hrály příslušné instituce v oblasti rekonstrukčních prací a jejich jednotlivých fází. V jistém smyslu můžeme tedy v duchu jakési vzájemné provázanosti říci, že nebýt záchranných prací, nebylo

⁷⁷⁷ Tamtéž, *Staré Hrady u Libáně, restaurování sgrafit*, č. j. 2-990/75/Dv-Koš, 7. 1. 1975.

⁷⁷⁸ Zdejší kombinace dvou názvů starohradské osvětové besedy vychází z problematiky časového pokrytí této části práce, které pojímá jak první, tak druhé časové období, ve kterých se názvy této organizace lišily.

⁷⁷⁹ Více ke kulturním aktivitám Osvětové besedy Staré Hrady např: *Činnost OS SH*, [online]. [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: <http://www.ossz.cz/cinnost-ossz>.

by ani pozdějších kulturních aktivit (přesněji řečeno, nebylo by je kde realizovat), tyto aktivity však zpětně pomáhaly zlegitimizovat a podepřít předešlé i souběžně probíhající rekonstrukční fáze prací. Následující úsek tak bude jako jakési vložené kulturní intermezzo z hlediska dostupných pramenů mapovat právě tento druh aktivit na pomalu se vzrnávajícím zámku Staré Hradý až do samého ukončení prací na gotické části.

Rok 1975 byl (nejen) pro kulturu v daném regionu rokem jubilejního třicátého výročí osvobození Československa, v kterémžto duchu je koncipován dochovaný „*Jednotný plán kulturně-výchovné činnosti na rok 1975*“. Místní národní výbor měl v této souvislosti zabezpečit „*důstojný průběh oslav (...) výročí osvobození (...) Sovětskou armádou podle schváleného politicko-organizačního opatření*“ z předcházejícího roku, zahrnující v širším pojetí oslavy 1. máje v Libáni za přítomnosti sovětské armádní delegace z Jičína. V návaznosti na sledované téma je však v souvislosti se starohradským zámekm především v rámci těchto oslav důležité zmínit např. jubilejní zasedání sloučeného⁷⁸⁰ MNV (u příležitosti třicátého výročí vzniku národních výborů), které se konalo v prostorách zámku,⁷⁸¹ a rovněž také dokončení a slavnostní otevření výše zmíněné svatební síně v přízemí jižního zámeckého křídla.⁷⁸²

V rámci zaznamenané úřední komunikace jsou poté časově nejbližší kulturní aktivity na Starých Hradech vinou torzovitosti pramenů k jednotlivým vyjednáváním (dostatek je naopak dokladů ke schůzím osvětové besedy, kterým od roku 1978 sekundují LSK) bohužel velmi zredukovány, jelikož mají mezi sebou z časového hlediska značný odstup. Přesto však nabízejí cenné svědectví o (nedochované) stížnosti finančního odboru ONV v Jičíně z května téhož roku směrem ke starohradské osvětové besedě, na kterou jim ta svým dopisem odpovídá: „*Obnos (...) 4000 Kčs, byl nahospodařen z vlastních příjmů a má sloužit k zakoupení klavíru (...) Nedaří-li se sehnat klavír za tento obnos, bude částka použita k těmto účelům [v dopise rovněž zmíněné záložky do knih s fotografiemi Starých Hradů] (...) K tomu, že organizace prý neplní své poslání, sdělujeme, že každým rokem pořádá OB ve*

⁷⁸⁰ „Od 1. 1. 1975 se obec Staré Hradý stala součástí střediskové obce Libáň.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁷⁸¹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradý, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1973-1979, (1973) 1975 a starší, *Jednotný plán kulturně-výchovné činnosti na rok 1975*, neoznačeno, 10. 1. 1975.

⁷⁸² Ve své době šlo o velkou událost, první svatba se v této síni konala 30. dubna 1975, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

Starých Hradech řadu programů - v letošním roce 6 velkých akcí (...) Je nám líto, že finanční odbor ONV v Jičíně o těchto akcích nic neví.“⁷⁸³

V této sdílené situaci (ve které starohradská osvětová beseda zastává part tvůrčího aktéra jejího pramene), hraje hlavní roli poměrně jasná argumentace pomocí příkladu, kterým se zde tato beseda brání jičínskému finančnímu odboru („*K tomu, že organizace prý neplní své poslání, sdělujeme, že každým rokem pořádá OB ve Starých Hradech řadu programů - V letošním roce 6 velkých akcí, poslední byl koncert vážné hudby renesanční (...) V plánu máme dvě výstavy a klavírní koncert.*“),⁷⁸⁴ jenž zde tak (nikoliv naposled) plní roli obranného mechanismu, tentokrát proti výše zmíněné „nevědomosti“ onoho finančního odboru. Jako zdejší symboly lze proto identifikovat s neznalostí související zmínku o „neplnění“, čemuž na druhé straně kontrují slova o „nehonorování“ v souvislosti s „odpracováním“ Osvětovou besedou „pořádaných“ kulturních „akcí“, které tak v tomto případě vytváří účinnou oponenturu proti naznačeným výtkám.

Jako další stojí za pozornost korespondence archiváře Karola Bílka s paní Dolákovou⁷⁸⁵ ze září 1977, ve kterém je Karolem Bílkem konstatováno že „*už se na nás asi opravdu zlobíte (...) že jsme si něco dohodli a teď, když má dojít k realizaci, mlčíme. Ale nebylo to naší vinou. Dopis řediteli Památníku národního písemnictví se žádostí o finanční zabezpečení koncertu (...) který hodlá uspořádat Osvětová beseda Staré Hrady k 60. výročí VŘSR, jsme odeslali brzy po naší návštěvě, ale nastalo mlčení, které se protrhlo až po dovolených. A nyní, když se z dovolené vrátila i paní (...) která má takovou kulturní činnost na starosti, jsme se dozvěděli, že koncert je schválen a Památník ho zaplatí. Je tedy potřeba především dohodnout přesný termín...*“⁷⁸⁶ Přetrvávání organizačních obtíží nastiňuje rovněž protokol o výsledku prověrky činnosti hospodaření Osvětové besedy Libáň-Staré Hrady z 29. září téhož roku.⁷⁸⁷

⁷⁸³ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1973-1979, (1973) 1975 a starší, *Odpověď na dopis z 19. 5. 1975*, neoznačeno, 4. 6. 1975.

⁷⁸⁴ Tamtéž.

⁷⁸⁵ Šlo o počátky kulturních akcí, kdy vybavení ještě neodpovídalo požadavkům (v tomto konkrétním případě požadavkům flétnistky Evy Dolákové, členky souboru Musica lyrica), IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

⁷⁸⁶ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1973-1979, (1973) 1975 a starší, 1977, neoznačeno, 2. 9. 1977.

⁷⁸⁷ Tamtéž, *Protokol o výsledku prověrky činnosti hospodaření osvětové besedy ve Starých Hradech*, neoznačeno, 29. 9. 1977.

Organizačního tématu se drží rovněž i další dochovaný pramen, obsahující z obecného hlediska širěji pojatou a taktéž i tematicky závažnější zmínku týkající se hospodaření Osvětové besedy Staré Hrady, ve kterém je na tuto organizaci vyvíjen nátlak ve věci dodání písemných podkladů, personálního obsazení, aktivit nezahrnutých do určeného kulturního plánu, i v závěru zmíněné vedení účetní agendy, což se v navazujících pramenech odráží v nastínění příslušných pokynů stran nápravy obtíží v mechanismech vedení besedy. Další dostupné písemné materiály předávají aktérskou iniciativu opět starohradské osvětové besedě, personifikované zde panem učitelem Holmanem, který ke spoluaktérům pramene vznáší písemné výtky ve věci způsobených škod na prostorách kulturního sálu. Pro daná léta dostupné prameny ovšem reflektují rovněž i kladnou stránku starohradských kulturních aktivit (ač je z pohledu [ne]dochovaného korpusu pramenů kvantita příslušných dokumentů spíše na straně konfliktních situací), z praktického hlediska reprezentovanou poměrně nadšenou zmínkou tohoto aspektu v souhrnné zprávě o činnosti osvětových besed. Předchozí nastíněné problémy starohradské osvětové besedy s jejich smluvními spolupracovníky jsou poté, jak již bylo naznačeno v rámci předložených citací, tématem rovněž sedmi dalších dochovaných pramenů, ve kterých dochází v rámci zastávaných aktérských rolí k výměnám příslušných pozic, kdy jsou zástupci zdejší osvětové besedy v jednu chvíli stranou žalující, aby se v dalších situačních příkladech naopak staly stranou žalovanou:

Zmíněná zpráva se v daných souvislostech zmiňuje (vedle nepředložení a) zřizovací listiny a organizačního řádu, b) neurčení majetku do její správy a za c) nejmenování vedení odpovědného za politickou, odbornou a hospodářskou činnost)⁷⁸⁸ např. o tom, že do doby konání této prověrky „byly uskutečněny další akce, které nebyly zahrnuty v jednotném kulturním plánu (...) činnosti na rok 1977“,⁷⁸⁹ dále že „rozpočet OB Staré Hrady na rok 1977 není proveden v souladu se směrnici“,⁷⁹⁰ to, že „vedoucí OB nevede účetnictví podle ‚Hlavních zásad hospodaření vesnických osvětových besed‘, kde se stanoví, že rozpočet OB se sestavuje ze dvou hledisek a to podle druhu činnosti a podle účelových a rozpočtových položek. Vypracovaný rozpočet vedoucím OB pouze obsahuje příjmy...“⁷⁹¹ či např. výtku, jejíž podstatou je podobné téma v tom smyslu, že „není veden

⁷⁸⁸ Tamtéž.

⁷⁸⁹ Tamtéž.

⁷⁹⁰ Tamtéž.

⁷⁹¹ Tamtéž.

*předepsaný deník peněžních příjmů a výdajů a pro tento účel je používán pouze obyč. sešit...“.*⁷⁹² Zpráva je nakonec uzavřena poukazem na nezajištění „*vedení evidence vstupenek na různé akce...“*⁷⁹³

Na tyto aspekty poté reaguje pramen z listopadu téhož roku, jenž na základě výše zjištěných skutečností žádá předsedu rady osvětové besedy Vladimíra Holmana, aby „*ihned realizoval v další činnosti OB tato opatření: 1) Rozpočet OB na příslušný (...) rok je třeba vždy sestavit podle ‚Hlavních zásad hospodaření vesnických osvětových besed‘, 2) Účetnictví OB nutno vésti v předepsaném deníku (...) který Vám byl již MNV v Libáni předán, 3) Vstupenky používané OB na různé akce je nutno evidovati v ‚Knize evidence vstupenek‘, provádět vyúčtování a (...) a archivovat zbytek vstupenek...“*⁷⁹⁴ S tím výrazně kontrastuje naopak pozitivní záznam o pochvale starohradské osvětové besedy ve zprávě „*Celodenního aktivu předsedů osvětových besed“*, tlumočené MNV v Libáni (novou) předsedkyní rady Osvětové besedy Libáň-Staré Hrady Evou Horáčkovou, ve které je tato organizace označena „*za jednu z nejlepších“*, což se zdá být důsledkem toho, že „*my [Osvětová beseda Libáň-Staré Hrady] jsme své nedostatky [na základě zmíněných kontrol o finančním hospodaření] už napravili...“*⁷⁹⁵

Pole objektivního vzorce sdílených významů, tematicky zhmotněné do podoby výše zmíněné zprávy o prověrce hospodaření starohradské osvětové besedy z 29. září 1977, sepsané Výborem lidové kontroly při jičínském ONV, a odpovědi řečené besedy na tuto zprávu z 16. listopadu téhož roku, přináší na jedné straně argumentaci pomocí příkladů („*Rozpočet OB, je třeba vždy sestavit podle..., Účetnictví OB nutno vésti..., Vstupenky (...) je nutno evidovati...“*),⁷⁹⁶ zatímco rétorickou strategií starohradské osvětové besedy zastupované V. Holmanem, je zde argumentace jak příkladová, tak následková („*My jsme své nedostatky už napravili. Nová paní (...) vede finance podle stanovených předpisů (...) už od ledna.“*),⁷⁹⁷ Symbolické hledisko tohoto úředního „dialogu“ poté opět optikou logiky obou písemností leží na jedné straně v symbolice kritické, zatímco v opačném směru se zde jedná o slova

⁷⁹² Tamtéž.

⁷⁹³ Tamtéž.

⁷⁹⁴ Tamtéž, *Prověrka činnosti a hospodaření OB Libáň-Staré Hrady - opatření*, Kult. 1206/1977 - B, 16. 11. 1977.

⁷⁹⁵ Tamtéž, 1978, *Zpráva o aktivu předsedů OB*, neoznačeno, 3. 4. 1978.

⁷⁹⁶ Tamtéž, *Prověrka činnosti a hospodaření OB Libáň-Staré Hrady - opatření*, Kult. 1206/1977 - B, 16. 11. 1977.

⁷⁹⁷ Tamtéž, 1978, *Zpráva o aktivu předsedů OB*, neoznačeno, 3. 4. 1978.

svým zabarvením pozitivní („nedostatky“ a „odpovědnost“ proti „napravení“ chyb těch, kteří jsou hodnoceni jako jedni z „nejlepších“).⁷⁹⁸

Dalším závažným zastavením je v rámci kulturních aktivit na zámku (ohledně kterých je nutné připomenout např. [později schválenou] žádost o povolení vydávání *Listů starohradské kroniky*)⁷⁹⁹ konverzaci k pronájmu kulturního domu, zaplacení nájmu a uhrazení škod, kterou vede starohradská osvětová beseda s MO SSM⁸⁰⁰ Libáň: „*Vážení soudruzi,*“ oslovuje zde své adresáty, „*uplynula již řada dní, ba týdnů od konání Vaší taneční zábavy, k níž jste si pronajali sál kulturního domu ve Starých Hradech. Čekali jsme dost dlouho, že se sami ozvete a projevíte zájem nejen o placení nájmu a úklidu,*“ přechází osvětová beseda k jádru věci, načež pokračuje ve své kritice adresátova jednání: „*ale i odstranění škod, které jsme po Vaší zábavě našli na zařízení sálu. Nemluvě o strašném nepořádku ve všech místnostech*“ z čehož je nakonec vyvozen závěr v tom smyslu, že se Osvětová beseda Libáň-Staré Hradce „*bude muset moc rozmýšlet, zda Vám sál bude ještě někdy v budoucnu pronajmut a když, tak s jakými zárukami.*“⁸⁰¹ Jako ostatně vše, i tento spor lze chápat jako vyústění několika dějinných aspektů.⁸⁰²

Iniciativu v roli přímého aktéra pramene přebírá osvětová beseda také v této další ukázce (ze dne 8. 11. 1978), ve které se svými aktérskými oponenty sdílejí jakožto objektivní vzorec významu taneční zábavy, v souvislosti se kterou argumentují pomocí příkladů a jejich následku, dokládajících negativní dopady počínání libáňského SSM („*...nejen o placení nájmu a úklidu, ale i o odstranění škod, které jsme po vaší zábavě našli na zařízení sálu. Nemluvíme o strašném nepořádku...*“),⁸⁰³ kterážto konání vycházelo z faktického nezvládnutí organizace

⁷⁹⁸ K tomu E. Bílková poznamenává: „Nešlo o zpronevěru peněz, ale o způsob zaznamenávání pohybu financí. Je třeba připomenout, že to byly začátky kulturní činnosti v rozsahu, s nímž si prostě místní nezkušení dobrovolní pracovníci, kteří neměli k dispozici kancelářské technické vybavení, nevěděli rady. Jakmile dostali instrukce, vše se zavedlo podle nich. Nutno ovšem podotknout, že v něčem instrukce nebyly jasné, někdy byly různé názory nebo se během několika desetiletí trvání činnosti pokyny měnily.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

⁷⁹⁹ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradce, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, 1978, neoznačeno, 12. 4. 1978.

⁸⁰⁰ Místní organizace Socialistického svazu mládeže.

⁸⁰¹ Tamtéž, neoznačeno, 8. 11. 1978.

⁸⁰² I zde dejme slovo E. Bílkové: „O nepořádku po tanečních zábavách různých pořadatelů je podrobně psáno, protože OB vadil a myslela si, že MNV, který zábavy povoloval, to nechce řešit. Zábavy se konaly v sále v budově předzámčí, OB výstavy a další akce pořádala přímo v zámku (v renesanční a gotické části, někdy ve svatební síni) a na uzavřeném druhém nádvoří. Několik koncertů bylo i v kapli. Taneční zábavy pořádala v sále hlavně ve 2. polovině 70. let, plesy jednou ročně v této době a v 1. polovině 80. let.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

⁸⁰³ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hradce, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, 1978, neoznačeno, 12. 4. 1978.

této zábavy, což je zde starohradskou besedou následně předloženo jakožto věcný argument („*To vše svědčí o nedostatečně organizované pořadatelské službě...*“).⁸⁰⁴ Symbolické vyústění takového způsobu argumentace je poté myslím více než jasné. Tento způsob věcné a příkladové argumentace a z toho vycházející slovní symboliky poté můžeme vztáhnout i na následující případy těchto, dalo by se říci (jistě poměrně vyčerpávajících) „malých organizačních válek“, které Osvětová beseda Libáň-Staré Hrady vedla v zájmu svých kulturních aktivit v letech osmdesátých.

Positiva starohradské kulturní činnosti⁸⁰⁵ (např. zmínka o příkladné práci žákyně I. ročníku Střední ekonomické školy Jičín Jaroslavy Hrdé z Libáně-Sedliště⁸⁰⁶ či žákyně II. ročníku jičínského gymnázia [pocházející rovněž z Libáně-Sedliště] Ladislavy Bočkové⁸⁰⁷ v rámci Osvětové besedy Libáň-Staré Hrady v dopisech odeslaných 13. června 1979) jsou (v delším časovém odstupu) následně střídána stížnostmi na „*zjištěné nedostatky po taneční zábavě 9. 8. 1980*“,⁸⁰⁸ konstatováním „*málo vyhovujícího*“ stavu kulturního sálu zámku, vyžadujícího provedení příslušných oprav,⁸⁰⁹ anebo nepořádku, který zůstal po kulturních akcích a s tím spojených dluzích MO SSM Libáň za pronájem těchto prostor.⁸¹⁰ Nájem za tyto prostory je (v souvislosti s jeho renovací) předmětem rovněž i následujícího úředního záznamu z 2. března roku 1983.⁸¹¹

Potíže organizačně-koordinačního, popř. průběhového rázu (v souvislosti s její správou pronajímaného kulturního sálu), však bohužel Osvětovou besedu Libáň-Staré Hrady neopouštěly ani v následujících letech. Svědčí o tom např. (opakované)

⁸⁰⁴ Tamtéž.

⁸⁰⁵ „OB měla na starosti také provádění po zámku, významnou měrou se podílela na expozici o historii a současnosti zámku, která byla instalována na zámeckých chodbách, shromažďovala písemné materiály, výstřižky z novin a časopisů a vytvářela fotografickou dokumentaci (...) Žádné honoráře se neproplácely autorům příspěvků, zdarma se prováděla redakční práce i administrace. Na vydávání přispívali čtenáři na předplatném, někdy zasílali i zvýšený obnos.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

⁸⁰⁶ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, 1979, neoznačeno, 13. 6. 1979.

⁸⁰⁷ Tamtéž, 1979, neoznačeno, 13. 6. 1979.

⁸⁰⁸ „Ještě v 9:45 hod. ráno dnešního dne, když už na zámek chodili cizí turisté, zdobily zámek: otevřená brána, 23 poházených papírových kelímků od piva, 7 poházených lahví od nealkoholických nápojů, 1 zlomená a zřejmě oknem vyhozená trnož od lavice ze sálu, nepočítané množství obalů od sušenek, cigaret apod., kolem restaurace a sousedního bloku budov několik ozdobných stop po zvracejících účastnících zábavy, mezi zámkem a konírnou dvě hromádky lidského trusu s příslušným množstvím použitého papíru (ubrousků)“, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1980-1984, 1980, *Zjištěné nedostatky po taneční zábavě 9. 8. 1980*, neoznačeno, 10. 8. 1980.

⁸⁰⁹ Tamtéž, *Stav kulturního sálu Staré Hrady*, neoznačeno, 10. 9. 1980.

⁸¹⁰ Tamtéž, neoznačeno, 5. 12. 1980.

⁸¹¹ Tamtéž, 1981, *Pronájem sálu*, neoznačeno, 2. 3. 1981.

nedostatky v povolovacím řízení pro aktivity této besedy (úřední dopis z 29. března 1983),⁸¹² poničení kulturního sálu a fyzické střety mezi účastníky pořádaného programu (21. listopadu 1983)⁸¹³ - následky čehož jsou předmětem i dalších dvou písemných svědectví (oboje z 24. listopadu 1983)⁸¹⁴ či potíže s placením pronájmu za poskytnutí kulturního sálu (8. února 1985⁸¹⁵ a 28. února 1985⁸¹⁶). Tato fakta, reprezentující až jakousi „odvrácenou stránku“ kulturních programů proběhnuvších na Starých Hradech, však musí být v rámci spravedlnosti uvedena do kontrastu s pozitivitou světlé stránky těchto aktivit, o které se nám dostupné prameny rovněž zmiňují:

Kromě několika příkladů z ranku úřední korespondence mezi aktéry a institucemi,⁸¹⁷ poskytují (vnitřní a rovněž poměrně detailní) vhled do těchto kulturních aktivit již výše zmíněné zápisy ze schůzí⁸¹⁸ Osvětové besedy Libáň-Staré Hrady spolu s jejich výročními zprávami. V rámci ilustrace takové souhrnné výroční zprávy zde dejme prostor např. onomu jubilejnímu roku, ve kterém Vladimír Holman oslavil své sedmdesátiny, roku 1984: „*Práci OB Libáň-Staré Hrady řídí pětičlenná rada OB, pracuje patnáctičlenný aktiv dobrovolných pracovníků. Předsedkyně OB PhDr. Eva Bílková je toho času na mateřské dovolené, zastupuje ji prom. hist. Karol Bílek a místopředseda OB Vladimír Holman. Aktiv Ob byl doplněn novými mladými pracovníky (...) a žáky ZŠ Libáň, kteří mají o práci skutečný zájem (...) Dobře pokračuje spolupráce se školou v Libáni, se sousedními osvětovými besedami Libáň a Veliš, s Památníkem národního písemnictví v Praze i s nadřízenými orgány - MNV Libáň, odbor[em] kultury ONV a OKS Jičín. Práce OB se řídila opět plánem práce, který byl zařazen do jednotného kulturního plánu MNV. Také rozpočet byl řádně*

⁸¹² Tamtéž, 1983, *Schvalovací řízení*, neoznačeno, 29. 3. 1983.

⁸¹³ Tamtéž, *Vyjádření k zápisu OB Libáň-Staré Hrady ze dne 10. 11. 1983*, Kult. škol., 21. 11. 1983.

⁸¹⁴ Tamtéž, *Vyjádření k Vašemu dopisu z 21. 11. 1983*, neoznačeno, 24. 11. 1983.

⁸¹⁵ Tamtéž, 1985 b), neoznačeno, 8. 2. 1985.

⁸¹⁶ Tamtéž, neoznačeno, 28. 2. 1985.

⁸¹⁷ Např. zde, pokud půjdeme v pramenech poněkud nazpět: SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1973-1979, 1978, *Podklady k jednání OV KSČ o mládeži*, neoznačeno, 23. 9. 1978; Tamtéž, 1979, neoznačeno, 19. 1. 1979; Tamtéž, neoznačeno, 27. 6. 1979; Tamtéž, neoznačeno, 15. 12. 1979; SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1980-1984, 1980, *Ples OB Libáň-Staré Hrady 1981*, neoznačeno, 7. 11. 1980; Tamtéž, 1983, *Schvalovací řízení*, neoznačeno, 29. 3. 1983; Tamtéž, *Zpráva o činnosti OB Libáň-Staré Hrady v roce 1984*, neoznačeno (bez uvedení data).

⁸¹⁸ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, *Zápis o schůzi Osvětové besedy Libáň-Staré Hrady, která se konala dne 11. května 1984 v 19 hodin v kanceláři zámku Staré Hrady*, neoznačeno, 11. 5. 1984.

vypracován a schválen MNV (...) Činnost spočívala v rozvíjení osvědčených forem (...) Především je to činnost výstavní (...) Konal se rovněž tradiční ples Osvětové besedy (...) Za další je třeba připomenout vydávání časopisu Listy starohradské kroniky (...) Velmi významnou součástí práce OB Libáň-Staré Hrady je starost o provádění po zámku...“⁸¹⁹ Oba prameny nám tedy předkládají nejen ilustraci personální skladby dané organizace, ale rovněž také nástin plánovaných (a v důsledku toho se na zámku opakujících) kulturních aktivit, což nám v konečném výsledku poměrně dovedně nabízí tematické pokrytí této mnohotematické činnosti pro větší časové období, svým závěrem se překrývající s „posledním“ rokem stavebních prací na Starých Hradech, rokem 1987. Zároveň s tím jej můžeme z technického hlediska rovněž vnímat jakožto určitý „vyplňovací tmel“ v rámci souběhu událostí pro časové rozestupy mezi následujícími citacemi dostupných pramenů.⁸²⁰

e) Zeď pod křídelní klenbou a její (ne)prolomení (březen 1977)

Zde metaforicky řečeno odstoupíme ze světla kulturní sféry opět do stínu záchranných prací, jelikož se vedle organizování a pořádání kulturních akcí, na zámku rovněž souběžně s tím nadále pracovalo na revitalizaci gotického křídla, což nám při zpětném návratu z roku 1987, dokládají o deset let mladší prameny z měsíce března. Jejich tématem je zeď v přízemí jižního křídla zámku, nacházející se toho času ve stavu existenčního ohrožení, o čemž Vladimír Holman svým dopisem informuje PhDr. Jaroslava Wagnera. Toto téma se poté „přelévá“ i do další pramenné situace, ve které se památkář Wagner coby její přímý aktér argumentačně staví za názor učitele Holmana:

„Vážený pane doktore, obracím se na Vás ve velmi naléhavé záležitosti a prosím Vás o přípis, ve kterém byste se vyjádřil k následujícímu (...) Paní tajemnice MNV se dožaduje (...) abychom probourali zeď pod křížovou klenbou, aby zde byl další vchod (...) do oddací síně z nynější knihovny Jaroslava Vrchlického“ uvádí Holman Wagnera do dané problematiky, načež dále bez zastírání namítá, že „*vybourat pilíř pod křížovou klenbou si dovolí jen ten, kdo chce, aby mu to spadlo na hlavu*“, k čemuž (spolu se zmínkou ohledně nerozhodnosti Ing. Pokorného v této záležitosti)

⁸¹⁹ Tamtéž, *Zpráva o činnosti OB Libáň-Staré Hrady v roce 1984*, neoznačeno (bez uvedení data).

⁸²⁰ Je tomu tak proto, že pro tyto časové mezery máme dostupná svědectví pouze z okruhu kulturních aktivit a nikoliv rekonstrukčních prací, jako je tomu na jiných místech.

dodává seznam důvodů,⁸²¹ na základě kterých i „za cenu zastavení další rekonstrukce“ odmítá spolu s dalšími stejně smýšlejícími (avšak v onom dopise nejmenovanými) spolupracovníky „tento nesmysl udělat.“⁸²²

Kauza tedy, jak již bylo řečeno, pokračuje přeposláním této informace Státnímu ústavu památkové péče a ochrany přírody do pražské centrály PhDr. Jaroslavem Wagnerem, o kteréžto aktu řečený Wagner spravuje MNV Staré Hrady takřka obratem 18. března, přičemž přikládá argumenty stavící se na stranu V. Holmana: „Státní ústav památkové péče (...) byl informován o záměru prolomení zdi mezi obřadní síní a knihovnou (...) Realizace tohoto záměru není vhodná z hlediska (...) památkové péče proto, že by došlo jak k dispozičnímu narušení objektu (porušení renesanční zdi podpírající renesanční klenbu) tak i k možným technickým narušením.“ Což uzavírá dovětkem hovořícím o doposud uplatňované, fungující spolupráci starohradských rekonstruktérů a odborných složek památkové péče, jen díky které „mohlo být dosaženo dosavadních dobrých výsledků.“⁸²³ Poslední z písemných materiálů k této věci, nám poté nabízí zamítavé památkové hledisko,⁸²⁴ které je tak odborným podpůrným pilířem jednostranného směřování celé této komunikace.

Tento chronologický návrat do minulosti, přivádějící s sebou na scénu dvě z nejdůležitějších osobností celé starohradské záchrany (jehož souhrnným objektivním vzorcem aktéry sdíleného významu je zde akt potenciaálního probourání zdi pod křídelní/křížovou klenbou), nabízí argumentaci pomocí analogického příkladu a následku (Vladimír Holman: „Ve vašich plánech (...) je tato zeď mezi oddací síní a Vrchlického pracovnou zakreslena jako staré renesanční zdivo - tedy nedá se s ním nic dělat (...) a pak také vybourat pilíř, si dovolí jen ten, kdo chce, aby mu to spadlo na hlavu.“)⁸²⁵ v prvním případě, a argumentaci příčinou v případě druhém (Jaroslav Wagner: „Realizace tohoto záměru není vhodná (...) proto, že by došlo k dispozičnímu narušení objektu (...) i k možným technickým

⁸²¹ Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79, *Staré Hrady u Libáně, zámek, úpravy*, neoznačeno, 14. 3. 1977.

⁸²² Tamtéž.

⁸²³ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 12, neusp., Protokoly o schůzích stavební a technické komise z let 1962-1971, *Staré Hrady u Libáně, zámek, úpravy*, 1593/1977-P/5, 18. 3. 1977.

⁸²⁴ Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79, neoznačeno, 21. 3. 1977.

⁸²⁵ Tamtéž, *Staré Hrady u Libáně, zámek, úpravy*, neoznačeno, 14. 3. 1977.

narušením.“)⁸²⁶ Na první pohled negativní vyznění těchto pramenů (zastoupené v prvním případě symbolikou „kategoričnosti“ na základě „váhání“ a „zbytečnosti“ navrhovaného destrukčního aktu, jehož realizace by mohla vést k „nebezpečí“ pádu klenby z důvodu jejího zatížení písemnostmi LA PNP, s čímž aktér druhého pramene souzní poukázáním na „nevhodnost“ takového „narušení“), si lze však vzhledem k jejich vyústění vyložit jakožto dobrý konec špatného nápadu, o němž se formou úřední korespondence radí dva staří profesionálové.

f) Apely PhDr. Jaroslava Wagnera (červenec - srpen 1979)

Uprostřed dění se Jaroslav Wagner nachází i na ploše následujícího úředního svědectví, ve kterém se svou argumentací pro změnu zasazuje o stabilizaci stavu zámecké kaple a rovněž i již několikrát zmíněných bust dvou raněnovověkých císařů, jejichž místo bylo a rovněž nadále i má být nad starohradskou zámeckou branou. Poměrná konstantní dynamika běhu rekonstrukčních prací je však (již poněkoliť) zastavena finančním aspektem celé věci, v rámci kterého opětovný nedostatek peněz (jakožto konstantní problematický element starohradské záchrany i starohradských kulturních aktivit) do celé záležitosti zasáhne skoro jako na potvrzení toho, že (pokud budeme poněkud parafrázovat známé rčení) „člověk míní, avšak peníze mění“. Poslední dostupný pramen ke gotickému úseku sledované rekonstrukce je poté, jak již bylo předesláno na příslušném místě, především technicko-informačním souhrnem několika málo následujících let:

Snahou PhDr. Wagnera je zde tedy v prvním případě upozornit na nedobry stav inventarizovaných předmětů z prostoru zámecké kaple („bylo zjištěno, že zámecká kaple je stále uzavřená a nevětraná. Poněvadž její inventář, převážně renesanční, je mimořádných uměleckých hodnot a je zapsán ve státním seznamu movitých kulturních památek pod č. rej. 4459 [hl. oltář], 4460 [oltář Nanebevzetí], 4461 [oltář arch. Michaela] a 4462 [kazatelna], pokládáme za nutné, aby prostor kaple byl řádně větrán a vstup, podobně jako v minulosti, byl zamezen přehražením vchodu.“)⁸²⁷ a zadruhé na již dříve dohodnuté pořízení kopií císařských bust („Dne 10. 11. 1966 bylo dohodnuto (...) že plastiky na průčelí zámku ve Starých Hradech

⁸²⁶ SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 12, neusp., Protokoly o schůzích stavební a technické komise z let 1962-1971, *Staré Hrady u Libáně, zámek, úpravy*, 1593/1977-P/5, 18. 3. 1977.

⁸²⁷ SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005, Činnost osvěty 1973-1979, 1979, *Staré Hrady (o. Jičín), zámecká kaple*, 4697/79 dr. Wagner, 24. 7. 1979.

budou nahrazeny kopiemi. Dosud k této akci nedošlo a nyní je možno provést tyto kopie poměrně za nízkou úhradu (...) V současné době upozornila správa zámku na nutnost pořízení kopií a doporučuje, aby jejich provedení bylo svěřeno absolventce kamenosochařské školy v Hořicích s. Miladě Zubaté...“),⁸²⁸ což pouze potvrzuje setrvalou důležitost PhDr. Wagnera jakožto aktéra v celém procesu záchrany starohradského zámku.

g) Zastavení prací a (opětovný) nedostatek financí (duben 1981)

Úlohou tohoto do krátkého časového úseku koncentrovaného textového partu je (vedle v pramenech promítnutého [po]zastavení záchranných prací, jak to avizuje pojmenování tohoto citačního oddílu) připomenout neustále přítomnou problematiku nedostatku potřebných finančních prostředků. Oba prameny jsou situovány do rozmezí pouhých dvou dnů (14. a 15. dubna 1981), avšak přesto mají v porovnání s ostatními prameny svoji hodnotu, pramenící z tematického zaměření svého obsahu. Přerušování záchranných prací, které je v odpovědi (zformulované MNV v Libáni) Starým Hradům vyargumentováno ustanovením vyhlášky federálního ministerstva práce a sociálních věcí „o závazném absolutním limitu mzdových prostředků pro rozpočtové organizace“, která nedává „možnost práce [na Starých Hradech] obnovit a pracovníkům vyplácet mzdy. V dohodě s nadřízenými orgány se hledá proto možnost, jak v pracích pokračovat“ načež je zde dospěno k závěru, že „jedinou možností by bylo provádění stavební činnosti v rámci samostatného zařízení MNV - DOS na základě výjimky (...) o kterou (...) žádáme.“⁸²⁹

Zmíněná žádost je poté předmětem obsahu i druhého avizovaného pramene, ve kterém libáňský MNV opět prostřednictvím svého předsedy Josefa Bernkopfa ve věci „Stavební práce na rekonstrukci zámku Staré Hrady“ oznamuje svůj záměr o zřízení drobné provozovny MNV pro stavební práce, „jelikož výkony této provozovny (...) budou zaměřeny na dokončování obnovovacích prací na zámku...“ pročež je v tomto smyslu v dopise dále žádáno o „přidělení příslušné výjimky“, kromě které se Libáň dožaduje rovněž možnosti zaměstnávat na této provozovně větší počet pracovníků (přibližně deset osob místo dosavadních pěti) „neboť zde jsou zapotřebí

⁸²⁸ Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79, *Staré Hrady (o. Jičín), kopie plastik císařů*, 4696/79, 24. 7. 1979.

⁸²⁹ SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 12, neusp., Protokoly o schůzích stavební a technické komise z let 1962-1971, *Zastavení rekonstrukčních prací na zámku*, Kult. /1981, 14. 4. 1981.

stavební profese jako zedník, kameník, tesař, truhlář, kovář, elektrikář, pokrývač, přidavač apod.“, kromě těchto pracovních pozic bylo třeba rovněž nalézt také zaměstnance do dvou funkcí (v tomto prameni) popsanych jako „vedoucí provozovny a administrativní pracovník.“⁸³⁰

h) Dokončování gotického křídla, jednání o využití prostor a jejich předání LA PNP (listopad 1981 - září 1984)

Následující pramen, „Zápis z kontrolního dne“, sepsaný 3. listopadu 1981 na zámku Staré Hrady, můžeme použít jakožto přehledový rekapitulační souhrn již dříve vykonané práce (z let 1975 až 1981) a rovněž pak činnosti, kterou starohradští záchranáři v čele s Vladimírem Holmanem plánovali pro následující léta. V rámci rekapitulace dějů minulých tedy tento zápis hovoří o tom, že se „po odkrytí základů [gotické části] (...) započalo (...) za dozoru Ing. Karla Pokorného se zděním obvodových zdí i příček“, přičemž „byla zachována původní síla [těchto] zdí“ nesoucích ze železobetonu zbudovaný strop prvního patra této části, „jehož síla byla budována větší vzhledem k plánovanému zatížení prostor 2. patra“, ve kterém měl být později deponován LA PNP. V další části, věnované rozmezí let 1980-1981, tento text poté hovoří o obdobném typu výše popsanych prací pro ono druhé „archivní“ patro, o budování renesančních dvojoken nebo o zřízení tamní římsy, jejímž napojením na existující římsu renesanční mělo dojít k provázání gotické části s ostatními zámeckými křídly.⁸³¹

Po této rekapitulaci poté následuje avizovaný náhled nastiňující budoucnost dalších rekonstrukčních prací: „Do konce roku 1981 budou obnovována ostění oken a dveří gotických, bude odšalována⁸³² hotová část stropu a budováno bednění pod zbývající část. Betonáž proběhne na jaře r. 1982. Dále bude v r. 1981 ještě prováděno spárování a doplňování kamenných zdí v přízemí a prováděna hrubá elektroinstalace. Během r. 1982 bude provedena vazba a zastřešení taškovou krytinou a průběžně během celého roku budou probíhat práce na vnitřních úpravách

⁸³⁰ Tamtéž, *Zřízení drobné provozovny - DOS*, neoznačeno, 15. 4. 1981.

⁸³¹ Tamtéž, *Zápis z kontrolního dne konaného dne 3. listopadu 1981 na zámku Staré Hrady*, neoznačeno, 3. 11. 1981.

⁸³² „Odbedněna“ (z něm. „Schalung“, bednění, pažení, IN: BENEŠ, Josef: *Německo-český a česko-německý kapesní slovník*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1972, s. 123); dále k samotnému výrazu „bednění“: „Forma zhotovená podle výkresu (...) U monolitické konstrukce budov se b. vytváří vždy pro jedno podlaží nebo se připraví jen pro svislé nosné prvky (sloupy, rámové stojky, stěny). Původní b. bylo sestavováno z opakovaně používaných prken z jehličnatého dřeva.“, IN: KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 1*, A - Č, Praha, Encyklopedický dům 2001, s. 200.

místností.“⁸³³ Entuziazmus tohoto záznamu je však poněkud „uzemněn“ obsahem následujícího pramenného materiálu (z 19. července 1982, týkajícího se jednání mezi MNV Libáň a ONV v Jičíně), ve kterém se hovoří o opětovné hrozbě zastavení rekonstrukčních prací pro nedostatek finančních prostředků („*Předpoklad je úhrada kulatiny cca 15 tisíc Kčs, a zbytek 31 tisíc Kčs, pak na mzdy...*“).⁸³⁴

Přesto je však rovněž reflektováno potenciální využití objektu po jeho dokončení, jak nám to ukazuje ručně psaný dopis předsedy MNV Libáň Jiřího Čubana Památníku národního písemnictví z října 1983. Psaní se týká projednání památkem podaného návrhu ve věci „*úpravy budoucích majetkoprávních vztahů na zámku Staré Hradý*“ na podkladě čehož je ze strany libáňského národního výboru předpokládáno „*dokončení hlavní rekonstrukce objektu v této pětiletce*“, přičemž dopis dále dané instituci v roli adresáta zdůrazňuje, že je i nadále počítáno s poskytováním těchto prostor LA PNP jako tomu bylo doposud, kteréžto využití „*přineslo a přináší (...) prospěch naší kultuře.*“ Je zde však v závěru rovněž zmíněno přání kontinuity využívání těchto místností pro potřeby místních kulturních zařízení a aktivit „*místní osvětové besedy apod.*“⁸³⁵

Pohledem do „minulé budoucnosti“ další fáze záchrany Starých Hradů poté může být také zápis z kontrolního dne datovaný 21. zářím 1984,⁸³⁶ který po personálním úvodu ve věci zainteresovaných účastníků⁸³⁷ (co se týká inkriminované gotické části) konstatuje, že „*hrubá stavba zdiva gotického křídla zámku (...) je dokončena a prostor nad posledním podlažím připraven k provedení (...) konstrukce střešního pláště (...) Uvnitř stavby se stále provádějí (...) vnitřní práce (...) Vlastní objekt gotického křídla byl řádně zajištěn dostatečnou izolací (...) Pro vlastní provedení vazby nad gotickým křídlem je zajištěno dostatečné množství řeziva (...)* Po demontáži lešení bude provedeno propojení gotického křídla s rozvodnou

⁸³³ SOKA Jičín, Protokoly o schůzích stavební a technické komise 1962-1971, *Zápis z kontrolního dne konaného dne 3. listopadu 1981 na zámku Staré Hradý*, neoznačeno, 3. 11. 1981.

⁸³⁴ Tamtéž, *Rekonstrukce zámku Staré Hradý*, Kult. 82, 19. 7. 1982.

⁸³⁵ Tamtéž, RP/8/1983/ŘS, 18. 10. 1983.

⁸³⁶ Zde tuto zprávu s rozdělením na 3 poznámkové části uvádím v jejím úplném znění pro její detailní popis (v jiných pramenech již nezachycených) budoucích stavebních prací na nejstarší gotické části, jakož i jiných úseků., IN: Tamtéž, *Zápis z kontrolního dne konaného 21. září 1984 na zámku Staré Hradý*, neoznačeno, 21. 9. 1984.

⁸³⁷ 1. část: „Postup výstavby a současný stav: V poslední době pracuje na akci skupina s počtem v průměru 2 lidí, odborný technický dozor až do svého úmrtí prováděl Ing. arch. Karel Pokorný z Mladé Boleslavi. Funkci stavbyvedoucího svědomitě zajišťuje s, Vladimír Holman. Podle možností a dle naléhavosti se na nutných pracích účastní i brigády Svazu ochránců přírody.“, IN: Tamtéž.

elektro...“,⁸³⁸ poté zpráva pojímá budoucnost z poněkud širší perspektivy, když dodává, že „*podle stavu jednání k dnešnímu dni předpokládá MNV Libáň po dokončení renovace celého zámku (...) předání tohoto objektu PNP Praha.*“⁸³⁹ Tímto mikropříběhem z hlediska dostupných pramenů končí i příběh záchrany gotické části Starých Hradů i rekonstrukce zámku obecně jako takového. Má však, ačkoliv prameny nepodchycený, ještě jeden specifický rozměr, jehož zrod, kontext a dopad je třeba odvyprávět, byť to bude do jisté míry příběh svými kulisami tak trochu povědomý.

⁸³⁸ 2. část: „Prohlídkou se zjišťuje, že hrubá stavba zdíva gotického křídla zámku Staré Hradě je dokončena a prostor nad posledním podlažím připraven k provedení krovové konstrukce a střešního pláště. Část krytiny je již uložena v prostoru půdy, zbývající část bude po provedení vazby krovu dopravena k účelům krytiny střechy. Uvnitř stavby se stále provádějí dle potřeby vnitřní práce a zajišťuje a zajišťuje se hrubá instalace elektro. Kompletace hlavního rozvaděče elektro a rozvodny pro celý zámek je dokončena a výchozí revizní správa elektro je údajně uložena na MNV Libáň. Objekt hlavního rozvaděče je umístěn v budově bývalé konírny a stavebně rovněž dokončen. V objektu bývalé konírny jsou stavební práce včetně PSV dokončeny a prohlídkou zjištěno, že tato část je již využívána pro účely archivace. Vytápění těchto prostorů je zajištěno akumulací kamny. Střešní plášť tohoto objektu je rovněž dokončen a provedena nutná oprava části opadálých vnějších omítek. Jelikož si při deštích s větrem dochází k zatékání vody vnějšími dveřmi, provádí se v současné době přiměřený přístřešek nad vstupem do této části archivu. Vlastní objekt gotického křídla byl řádně zajištěn dostatečnou izolací a asfaltovými nátěry nejvyššího podlaží a tato izolace se projevila jako velmi dobrá. Během celé doby minulého roku nedocházelo k zatékání do této části stavby. Pro vlastní provedení vazby nad gotickým křídlem je zajištěno dostatečné množství řeziva a jak sdělil přítomný předseda MNV Libáň s. Čuban, provede montáž krovu ZSS Valdice s nástupem tesařů 1. října 1984. Vnější omítka objektu je dokončena a po provedení vazby a položení krytiny včetně žlabu bude lešení odstraněno. Po demontáži lešení bude provedeno propojení gotického křídla s rozvodnou elektro.“, IN: Tamtéž.

⁸³⁹ 3. část: „S ohledem na zchátralý stav byla již provedena nutná oprava zámecké opěrné zdi při státní komunikaci a tím bylo zabráněno dalšímu znehodnocení tohoto objektu. Prohlídkou bývalých koníren bylo zjištěno, že část větví stávajícího starého kaštanu přímo ohrožuje dobrý stav střechy a střešního pláště tohoto objektu a z těchto důvodů bude nutno závažné větve při střechě odstranit. Pokud jde o objekt 63 [část bývalého pivovaru], který je rovněž součástí areálu zámku, projedná podle dojednání PNP Praha vyslání odborného pracovníka statika, který posoudí a navrhne způsob zajištění havárie kleneb v tomto objektu a v přílehlé části. Toto je bezpodmínečně nutné s ohledem na zajištění stavby a ohrožení bezpečnosti okolí. Písemnou objednávku podá MNV Libáň. Termín pro zpracování projektu se požaduje nejpozději do 30. 12. 1984. Dále byla provedena prohlídka části objektu koníren a zjištěno, že krajní trakt, ve kterém je dočasně a provizorně umístěna hasičská výzbroj, se nachází ve velmi sešlém stavu, zchátralé jsou stropy i střechy, vstupní vrata, která jsou původní, se nacházejí v dezolátním stavu a hrozí jejich vypadnutí a ohrožení bezpečnosti okolních uživatelů. Z těchto důvodů je nutné zrušení tohoto dočasného provizoria hasičské zbrojnice a techniku umístit v jiném vhodném náhradním objektu. S ohledem na průběh stavebních prací a nutnosti pokračování celé akce až do úplného dokončení v roce 1985 a 1986 požaduje MNV Libáň nadřízený orgán, odbor kultury ONV Jičín, a obnovení činnosti DOS na další tato léta, tj. roku 1985 a 1986. Limity potřebných finančních prostředků jsou nárokovány na odboru kultury ONV Jičín u s. O. Sedláčka. Podle stavu jednání k dnešnímu dni předpokládá MNV Libáň po dokončení renovace celého zámku Staré Hradě předání tohoto objektu PNP Praha. Na pokračující stavební práce MNV Libáň zajistí odborný technický dozor a tento uvede na OVÚP ONV v Jičíně. U postupně dokončovaných akcí bude jednáno s orgány OVPO Jičín ve věci zajištění protipožárních opatření dle předpisů. Dokončení části stavby nutno dle posouzení orgánů VB zajistit proti vloupání. Stav financování k dnešnímu dni: Na letošní rok byla stanovena finanční částka 300 000 Kčs, a k 1. pololetí 1984 prostavěno celkem 158 416 Kčs. V druhém pololetí se projeví zvýšené finanční náklady v provedení vazby krovu nad celou gotickou částí včetně plechování a žlabů a pokrytí krytinou. Dále bude nutné zajistit další část elektroinstalačního materiálu včetně akumulací kamen. Dále bude položena dlažba v 1. patře, tuto práci přislíbila družstevní organizace JZD.“, IN: Tamtéž.

6. 6. 3 Shrnutí

Tato poslední, zdaleka neikoničtější fáze dlouhého příběhu architektonické záchrany, zlegitimizování a v neposlední řadě i kulturního využití (v této době již bez nadsázky spíše „nového“) zámku Staré Hradky, je z hlediska kontinuity popsáných událostí tak trochu novým projektem, ačkoliv byla zároveň s tím skrze řadu drobnějších pracovních aspektů nedílnou součástí předcházejících rekonstrukčních let a v nich obsažených událostí. V rámci předcházejících fází prací na opravě objektu byla tato (dalo by se říci spíše až téměř) (ne)část starohradského zámku ve své mizivé podobě reliktu původního stavu odsouzena do statické role čekatelky na pomocné znovuzrození, v jehož rámci došlo zároveň s tím i k obnově sgrafit zásluhou sochaře A. Tintěry.

Z obecného hlediska se v tomto případě nejstarší části zachraňovaného zámku jednalo o velmi rozsáhlé, těžké a úmorné pracovní úkony, aktersky zalidněné (vzhledem k rozsahu tohoto podniku) větším počtem pracovníků, než kolik jich participovalo na předcházejících rekonstrukčních etapách. S jejich pomocí se poté na tomto za staveniště maskovaném pomyslném „jevišti“ uplatňovaly aspekty aplikované i v letech předcházejících - zcela dobrovolná a zdarma (popř. velmi málo) honorovaná práce nabídnuvších se dobrovolníků, fungujících několika odborníků z okresu a památkových úřadů, recyklování již dříve a na jiném místě (či alespoň jiném místě v areálu zámku) použitého materiálu, kteréžto „obrazy“ byly výstupem rozličných úředních vyjednávání.

Vyjednávání, které tak jako v letech minulých, probíhalo za účelem získání stavebního materiálu, jeho zafinancování a nakonec také k získání povolení, která aktéry opravňovala s těmito komoditami manipulovat za účelem jejich využití pro potřeby zámku. Přes tato (v té době již) klasická starohradská narativní schémata se však jednalo o poměrně nový samostatný podnik, který nesnesl srovnání s etapami předcházejícími a který se těšil (nejenom pro paralelní křehký kulturních programů) poměrně značnému zájmu (opět nejen) regionálních médií. Za těchto okolností tedy rekonstrukce gotické části pomalu šla k závěrečnému dějství nejenom v rámci samotných oprav zámku, ale rovněž také v širším kontextu jedné etapy československé historie. Předtím se však ještě revitalizovanému zámku dostalo poměrně nečekané pomoci od trampů, kteří se tak stali dalšími svědky završení myšlenky a díla pana učitele Holmana. Široce pojatý závěr rekonstrukce Starých Hradů, pokud je možné takto nazvat osm let dlouhou etapu náročných prací, je na

ploše k tomu dochovaných pramenů „započata“ uvolněním dalších potřebných prostor pro stěhující se Literární archiv PNP,⁸⁴⁰ spolu s tím si zaslouží svoji pozornost také zřejmé neposkytnutí pomoci na souběžné práce na sgrafitech v areálu zámku,⁸⁴¹ s čímž souvisí nemožnost zařazení tohoto typu prací do širšího plánu a zkracující se časové lhůty na tyto úkony vymezené.⁸⁴² Zároveň s tím se aktéři v těchto pramenech dále snaží svůj svépomocí realizovaný projekt záchrany zámku legitimizovat jeho kulturní účelností.⁸⁴³ Co se týče závěru těchto rekonstrukcím věnovaných úseků, reflektuje vedle výše zmíněných faktů také aspekt ne příliš dobré spolupráce, konkrétně na příkladu opravy poničených sgrafit.⁸⁴⁴ Čtvrtý blok této etapy se poté zcela mimořádně věnuje kulturní činnosti Osvětové besedy Staré Hrady, v rámci čehož je nutné reflektovat (vedle neméně důležitého povolení vydávat *Listy starohradské kroniky*) především zaznamenané obtíže jak charakteru obecného,⁸⁴⁵ administrativního⁸⁴⁶ i organizačního.⁸⁴⁷ Další událostní bloky pramenů

⁸⁴⁰ a) Přípravy na přestavbu gotického paláce (únor 1974): „Zápis prověrky akce Z ze stejného dne poté naopak referuje o postupu prací na mladší renesanční části, v souvislosti s identickým poskytnutím těchto prostor LA PNP“, s. 192.

⁸⁴¹ b) Jednání kolem zámecké brány (únor 1974): „Pardubice nám to slibovaly již mnoho let, ale došlo tam k mnoha střídáním a tak skutek utek.“, s. 193.

⁸⁴² Tamtéž: „Druhé svědectví stejného stáří (adresovaná památkářům do Pardubic) poté referuje o výše popsané situaci a z ní vystávajícím jednání zástupců starohradské obce, které po úvodním optimistickém sdělení toho, že se ‚konečně podařilo dostat do plánu restaurátorských prací opravu sgrafit nad první branou‘ a uvedení plánovaného data započetí těchto prací (30. července 1974) přiznávají ke zmíněným problémům s nemožností tyto práce zařadit do akce Z a obeslání krajských struktur v dané věci, načež adresáty svého listu prosí, zda by ‚s tímto finančním problémem nepomohli‘, což v dalším kroku rozvádějí argumentací předchozích snah dané instituce v rámci nastíněné problematiky: „Vaši zaměstnanci se o tuto restauraci snažili, ale k realizaci nedošlo. Prohlídka restaurátory zde byla. Letos je krajní hranice provedení restaurátorských prací‘ K čemuž je jako dovětek ještě dodáno, že ‚v letech příštích by to již význam nemělo a práce by již provést nešla.“, s. 193.

⁸⁴³ Tamtéž: „...spolu s následným použitím tohoto nejstaršího středověkého křídla ke kulturním účelům (výstavy a návštěvy).“, s. 193; c) Přípravy na rekonstrukci sgrafit (březen 1974 - leden 1975): „Ve St. Hradech u Libáně (...) restaurujeme svépomocí v akci Z (...) renesanční zámek, který byl již k odepsání. Nyní však po čtyřech letech práce (...) slouží jako depozitář LA Pam. nár. písemnictví (...) Přízemí renes. zámku upravujeme pro veřejnost, právě jako část gotickou. Tyto části budou sloužit návštěvníkům široké turistické veřejnosti.“, s. 195; Tamtéž: „...se zde pokouší odvoláním na veřejný prospěch („Tyto části budou sloužit návštěvníkům široké turistické veřejnosti...“)...“, s. 195.

⁸⁴⁴ Tamtéž: „Nemůžeme ovšem souhlasit s tím, že akce nebyla s námi vůbec konzultována...“; „Jelikož projednávaná otázka nebyla s námi včas konzultována...“, s. 197.

⁸⁴⁵ d) Osvětová beseda (Libáň-) Staré Hrady (červen 1975 - říjen 1987): „...K tomu, že organizace prý neplní své poslání, sdělujeme, že každým rokem pořádá OB ve Starých Hradech řadu programů - v letošním roce 6 velkých akcí (...) Je nám líto, že finanční odbor ONV v Jičíně o těchto akcích nic neví.“, s. 200.

⁸⁴⁶ Tamtéž: „Zmíněná zpráva se v daných souvislostech zmiňuje (vedle nepředložení a) zřizovací listiny a organizačního řádu, b) neurčení majetku do její správy a za c) nejmenování vedení odpovědného za politickou, odbornou a hospodářskou činnost) např. o tom, že do doby uskutečnění této prověrky ‚byly uskutečněny další akce, které nebyly zahrnuty v jednotném kulturním plánu (...) činnosti na rok 1977‘, dále že ‚rozpočet OB Staré Hrady na rok 1977 není proveden v souladu se směrnicí‘, to, že ‚vedoucí OB nevede účetnictví podle ‚Hlavních zásad hospodaření vesnických osvětových besed‘, kde se stanoví, že rozpočet OB se sestavuje ze dvou hledisek a to podle druhu činnosti a podle účelových a rozpočtových položek. Vypracovaný rozpočet vedoucím OB pouze

poté opět navazují na záchranné práce tematikou vyjednávání ohledně hrozící destrukce zdi pod křížovou klenbou mezi Vladimírem Holmanem a Jaroslavem Wagnerem,⁸⁴⁸ za povšimnutí stojí rovněž pozdější Wagnerova iniciativa ohledně taktéž ohroženého inventáře zámecké kaple,⁸⁴⁹ což z hlediska zaznamenání si zasluhujících aspektů doplňuje zastavení rekonstrukce v první polovině osmdesátých let⁸⁵⁰ a rovněž také opětovná zmínka ohledně uvolnění prostor pro archiválie PNP,⁸⁵¹ jenž je z hlediska zdejších pramenů, jak již bylo řečeno, posledním střípkem do starohradských „dějin všedního dne“.

obsahuje příjmy... ‘ či např. výtku, jejíž podstatou je podobné téma v tom smyslu, že ‚není veden předepsaný deník peněžních příjmů a výdajů a pro tento účel je používán pouze obyč. sešit...‘. Zpráva je nakonec uzavřena poukazem na nezajištění ‚vedení evidence vstupenek na různé akce...‘, s. s. 201-202.

⁸⁴⁷ Tamtéž: „Na tyto aspekty poté reaguje pramen z listopadu téhož roku, jenž na základě výše zjištěných skutečností žádá předsedu rady Osvětové besedy Vladimíra Holmana, aby ‚ihned realizoval v další činnosti OB tato opatření: 1) Rozpočet OB na příslušný (...) rok je třeba vždy sestavit podle ‚Hlavních zásad hospodaření vesnických osvětových besed‘, 2) Účetnictví OB nutno vésti v předepsaném deníku (...) který Vám byl již MNV v Libáni předán, 3) Vstupenky používané OB na různé akce je nutno evidovat v ‚Knize evidence vstupenek‘, provádět vyúčtování a (...) a archivovat zbytek vstupenek...‘, s. 202; (opakované) nedostatky v povolovacím řízení pro aktivity této besedy (úřední dopis z 29. března 1983), na pozdějších s. 204-205; Tamtéž: ‚‚Vážení soudruzi‘ oslovují zde své adresáty pisatelé, ‚uplynula již řada dní, ba týdnů od konání Vaší taneční zábavy, k níž jste si pronajali sál kulturního domu ve Starých Hradech. Čekali jsme dost dlouho, že se sami ozvete a projevíte zájem nejen o placení nájmu a úklidu,‘ přecházejí Staré Hrady k jádru věci, načež pokračují ve své kritice adresátova jednání: ‚ale i odstranění škod, které jsme po Vaší zábavě našli na zařízení sálu. Nemluvě o strašném nepořádku ve všech místnostech‘ z čehož je Starými Hrady nakonec vyvozen závěr v tom smyslu, že se OB Staré Hrady ‚bude muset moc rozmýšlet, zda Vám sál bude ještě někdy v budoucnu pronajmut a když, tak s jakými zárukami.‘, s. 203; Tamtéž: ‚‚zjištěné nedostatky po taneční zábavě 9. 8. 1980‘, s. 204; Tamtéž: ‚‚...anebo nepořádku zůstavšního po kulturních akcích a s tím spojených dluzích MO SSM Libáň za pronájem těchto prostor.‘, s. 204; Tamtéž: ‚‚... (opakované) nedostatky v povolovacím řízení pro aktivity této besedy (úřední dopis z 29. března 1983)...‘, s. 205; Tamtéž: ‚‚...poničení kulturního sálu a fyzické střety mezi účastníky pořádaného programu (21. listopadu 1983) - následky čehož jsou předmětem i dalších dvou písemných svědectví (oboje z 24. listopadu 1983) či potíže s placením pronájmu za poskytnutí kulturního sálu (8. února 1985 a 28. února 1985)...‘, s. 205.

⁸⁴⁸ e) Zeď pod křídelní klenbou a její (ne)prolomení (březen 1977): ‚‚Vážení pane doktore, obracím se na Vás ve velmi naléhavé záležitosti a prosím Vás o přípis, ve kterém byste se vyjádřil k následujícímu (...) Paní tajemnice MNV se dožaduje (...) abychom probourali zeď pod křížovou klenbou, aby zde byl další vchod (...) do oddací síně z nynější knihovny Jaroslava Vrchlického‘, s. 206; Tamtéž: ‚‚...Realizace tohoto záměru není vhodná z hlediska (...) památkové péče proto, že by došlo jak k dispozičnímu narušení objektu (porušení renesanční zdi podpírající renesanční klenbu) tak i k možným technickým narušením.‘, s. 207.

⁸⁴⁹ f) Apely PhDr. Jaroslava Wagnera (červenec - srpen 1979): ‚‚bylo zjištěno, že zámecká kaple je stále uzavřená a nevětraná. Poněvadž její inventář, převážně renesanční, je mimořádných uměleckých hodnot a je zapsán ve státním seznamu movitých kulturních památek...‘, s. 208.

⁸⁵⁰ g) Zastavení prací a (opětovný) nedostatek financí (duben 1981): ‚‚Přerušeni záchranných prací, které je v odpovědi (zformulované MNV v Libáni) Starým Hradům vyargumentováno ustanovením vyhlášky federálního ministerstva práce a sociálních věcí ‚o závazném absolutním limitu mzdových prostředků pro rozpočtové organizace‘, která nedává ‚možnost [rekonstrukční] práce [na Starých Hradech] obnovit a pracovníkům vyplácet mzdy. V dohodě s nadřízenými orgány se hledá proto možnost, jak v pracích pokračovat‘, s. 209.

⁸⁵¹ h) Dokončování gotického křídla, jednání o využití prostor a jejich předání LA PNP (listopad 1981 - září 1984): ‚‚...je i nadále počítáno s poskytováním těchto prostor LA PNP jako tomu bylo doposud, kteréžto využití ‚přineslo a přináší (...) prospěch naší kultuře.‘, s. 211.

První úsek poslední analýzy představuje klasické rekonstrukční ilustrace úředních komunikací kulturní komise MNV Staré Hrady s vládním výborem pro cestovní ruch Ministerstva obchodu ve věci žádosti o finanční příspěvek⁸⁵² a Krajského střediska státní památkové péče s Českým fondem výtvarných umělců ohledně vyjádření k restaurování sgrafit.⁸⁵³ Další a zcela jiné „jednostranné monology“ poté nabízí až čtvrtý oddíl tohoto etapového bloku, věnovaný paralelně pořádaným kulturním akcím, jejichž poněkud úzké koncentrování pouze do tohoto jednoho podkapitolového oddílu je vyváženo větším počtem dochované pramenné matérie, která v chronologickém pořadí reflektuje několik drobných konfliktů Osvětové besedy Staré Hrady ohledně administrativy, organizování, a realizace kulturních programů (zdrojem převažující „nekonfliktní“ pramenné látky jsou poté již zmíněné zápisy ze schůzí a výroční zprávy OB). Zaprvé se jedná o jednání s finančním odborem ONV v Jičíně na základě neplnění zadaných povinností,⁸⁵⁴ což je zadruhé následováno oznámením MNV v Libáni o prověrce činnosti hospodaření vypracovanou Odborem lidové kontroly ONV v Jičíně,⁸⁵⁵ reakcí MNV Staré Hrady na zprávu aktivu předsedů osvětových besed, zaslano MNV v Libáni⁸⁵⁶ a nakonec také průběhem taneční zábavy v prostorách zámku.⁸⁵⁷ Závěrečné příklady argumentačních pramenů se poté vrací zpět do prostředí rekonstrukčních prací prostřednictvím korespondence stavbyvedoucího Vladimíra Holmana⁸⁵⁸ a památkáře PhDr. Jaroslava Wagnera,⁸⁵⁹ jejichž korespondenční „dialog“ (či spíše dvojitý monolog, jako tomu bylo u převážné většiny ostatních pramenů) je pomyslnou tečkou za prameny ke strategii záchrany starohradského zámku, ke které tito dva muži přispěli nad jiné mírou nebývalou.

⁸⁵² 22. 3. 1974: (Kulturní komise MNV Staré Hrady - Vládní výbor pro cestovní ruch Ministerstva obchodu ČSR): argumentace prospěchem, fakty (odepsání, svépomoc, depozitář, veřejnost, služby, návštěvníci, propagace, příspěvek, pamatování).

⁸⁵³ 12. 11. 1974: (Krajské středisko státní památkové péče - Český fond výtvarných umělců): argumentace autoritou (ne Konzultování, nesouhlas).

⁸⁵⁴ 4. 6. 1975: (Osvětová beseda Staré Hrady - Finanční odbor ONV v Jičíně): argumentace analogií (neplnění, nehonorování, odpracování, pořádání, akce).

⁸⁵⁵ 16. 11. 1977: (MNV Libáň - Osvětová beseda Staré Hrady): argumentace fakty, autoritou (ihned, nutnost, realizace, předepsané, opatření).

⁸⁵⁶ 3. 4. 1978: (MO SSM Libáň - Osvětová beseda Libáň-Staré Hrady): argumentace následkem (dialog, nedostatky, odpovědnost, napravení).

⁸⁵⁷ 8. 11. 1978: (MNV Libáň - MO SSM Libáň): argumentace příkladem (nepořádek, utržené, urvané, pozvrácené, nedostatečně).

⁸⁵⁸ 14. 3. 1977: (MNV Staré Hrady - Státní ústav památkové péče): argumentace analogií, následkem (kategoričnost, váhání, zbytečnost, nebezpečí).

⁸⁵⁹ 18. 3. 1977: (Státní ústav památkové péče - MNV Staré Hrady): argumentace příčinou (nevhodnost, narušení).

Závěrečný tandem etapy a k ní dochovaných písemných pramenů nám při souhrnném hodnocení nabízí výstupy dokládající určitý dvojproces v podobě rozsáhlé rekonstrukce, která je zároveň sama sobě odůvodněním z hlediska legitimizačního poskytnutí opravovaných prostor pro veřejně prospěšné (vědecké) účely archivního bádání a později provozovanou rozsáhlou kulturní činností, kterýžto proces je však pomyslně rozdrolován působením rozličných komunikačních, administrativních či např. organizačních nesnází, které ve svém důsledku v rámci této etapy vedou ke špatné komunikaci aktérů a institucí, nedodržení slibů, neplnění povinností a nakonec i přímým fyzickým škodám, což je interpretu těchto pramenů komentováno různou škálou argumentačních odůvodnění.

Tato rétoricko-strategická odůvodnění se zde zaměřují na (kvantitativně poměrně vyváženou) argumentaci faktickým stavem věcí, obecně-veřejným prospěchem konání, autoritou odpovědných institucí či následkem případných rozhodnutí (v případě úseků k opravě zámku), což je (v kontextu intermezza kulturní činnosti Osvětové besedy Staré Hradě) doplněno dalším předložením věcných faktů, analogických příkladů chybných jednání, z nich vyplývajících následků, a rovněž odvoláním se k autoritě kompetenčně mocnějších institucionálních subjektů, které zde stejně jako jinde a jindy v rámci zaznamenaných úředních komunikací působí v určité roli arbitra, v ideálním případě do jisté míry vždy utvářejícího podobu výsledného dopadu proběhnuvších událostí.

6.7 Dovětek: Trampové na gotice a posledních třináct let (1980-1993)⁸⁶⁰

Poslední podkapitola věnovaná záchraně Starých Hradů se rovněž poněkud vymyká klasickému přístupu k jednotlivým periodám této rekonstrukce. Kromě toho, že se k této části nepodařilo dohledat primární písemné zdroje z ranku úřední korespondence, a toho, že je zároveň s tím také z časového hlediska retrospektivní, je také odlišná díky specifickému podtématu ze „světa“ záchrany Starých Hradů,⁸⁶¹

⁸⁶⁰ Toto do názvu přetavené tvrzení není zcela přesné. „Posledních třináct let“ jistě platí pro onu specifickou trampskou fázi, nikoliv však obecně, jelikož zmínky o dokončovacích pracích sahají dle informací v LSK až do roku následujícího.

⁸⁶¹ Úkolem těchto posledních odstavců, věnovaných závěrečnému partu rekonstrukčních prací pod vedením Vladimíra Holmana, tak bude se (za stížených podmínek bez asistence úředních svědectví) zamyslet nad podstatou role trampů na této závěrečné etapě záchrany, ke které se tyto trampové s laskavostí tak trochu sobě vlastní propůjčili pod velením svých „šerifů“. I přes uvedený podkladový handicap má rovněž i tato část své pevné místo v chronologickém běhu starohradské záchrany,

dobrovolnickým brigádám, kteréžto specifikum je dále tematicky zúženo na ještě více konkrétní podtéma brigád trampských, spadající do posledních třinácti let sledované rekonstrukce.⁸⁶² Je tomu tak proto, že to byli právě (tito) trampové, kdo na svých bedrech nesl pomyslnou i fyzicky zcela reálnou tíhu dokončovacích prací na gotickém křídle.

Abychom dostatečně pochopili toto jejich entuziastické nasazení do pozdní fáze rekonstrukčních prací na Starých Hradech, je nutné nyní alespoň v krátkosti nastínit jejich nejednoznačné „dějiny v dějinách postupně se proměňujícího Československa“ s důrazem na osmdesátá léta, která tuto podkapitulu časově vymezují. Obecně lze říci, že se jednalo o specificky český fenomén volnočasových aktivit, jehož prvopočátky lze s různou mírou (ne)jistoty zasadit zhruba již na sklonek devatenáctého století,⁸⁶³ formování a rozmach do časů první republiky,⁸⁶⁴ oživující vzepětí (po časech útlumu v období válečného Protektorátu⁸⁶⁵ a poté „budovatelských“ 50. let⁸⁶⁶) do let šedesátých,⁸⁶⁷ jenž jsou následně vystřídána dalším, pro trampy a tramping⁸⁶⁸ neklidným obdobím posrpnové normalizace let sedmdesátých.

ačkoliv toho nemůže na první pohled nabídnout tolik, jako většina podkapitol jí předcházejících. Je doplňujícím dodatkem předchozí podkapitoly, jejíž výše popsané technicko informační části a (především) části argumentačně-strategické, z atmosférického hlediska dokresluje. Toto její samostatné zařazení bylo nutné zaprvé pro její rozdílný časový záběr od gotické části, zadruhé pak pro zdůraznění onoho specifického trampského „ovzduší“, které všem předcházejícím podkapitolám logicky chybí.

⁸⁶² Poslední trampská brigáda na Starých Hradech proběhla dle LSK ve dnech 12. - 14. června 1992, kdy jimi bylo upravováno především okolí kaple, IN: LSK, roč. 15, č. 2-3, srpen 1992, s. 56; O poslední brigádě jako takové poté hovoří LSK, roč. 16, č. 2, z června 1993 na s. 53.

⁸⁶³ RANDÁK, Jan, KRŠKO, Jan, MAREŠ, Jan, POHUNEK, Jan, ŠPRINGL, Jan, *Putování za obzor: Tramping v české společnosti 1918-1989*, Nakladatelství Lidové noviny 2020, s. 44.

⁸⁶⁴ Čemuž je věnována celá jedna samostatná publikace, viz KRŠKO, Jan, MAREŠ, Jan, POHUNEK, Jan, RANDÁK, Jan, ŠPRINGL, Jan, *Český tramping v časech formování a rozmachu*, Academia 2020; K tomu dále např. RANDÁK, Jan, KRŠKO, Jan, MAREŠ, Jan, POHUNEK, Jan, ŠPRINGL, Jan, *Putování za obzor...*, s. 105.

⁸⁶⁵ RANDÁK, Jan, KRŠKO, Jan, MAREŠ, Jan, POHUNEK, Jan, ŠPRINGL, Jan, *Putování za obzor...*, s. 148.

⁸⁶⁶ Tamtéž, s. 241.

⁸⁶⁷ Tamtéž, s. 268.

⁸⁶⁸ Termín prošel za více než sto let trvání trampského fenoménu svým vlastním vývojem. Zde pouze namátkou, která (skrže pojem „subkultura“) myslím dostatečně charakterizuje složitost a nejednoznačnost daného pojmu v rámci nastolené otázky „subkulturnosti trampingu“: „Pojem [subkultura] se začal v sociologii užívat od počátku 40. let 20. století a původně byl svázán s výzkumem městského prostředí (...) Na stránkách Sociologické encyklopedie charakterizoval Miloslav Petrušek subkulturu jakožto ‚soubor specif. norem, hodnot, vzorů chování a životní styl charakterizující určitou skupinu v rámci širšího společenství, příp. tzv. dominantní či hlavní kultury, již je tato skupina konstitutivní součástí [jde rovněž i o] specif. skupinu, která je tvůrkyní a nositelem zvláštních, odlišných norem, hodnot, vzorců chování a zejm. životního stylu, i když se podílí na dominantní kultuře a fungování širšího společenství [v rámci čehož je také] důležitým znakem subkultury viditelné odlišení od dominantní kultury‘ [přičemž je nutné zároveň s touto obecnou

Následující (a pro zdejší téma klíčová) osmdesátá léta, však můžeme považovat naopak za období generační obměny trampů a částečného návratu trampingu do veřejného prostoru, rovněž v tomto období docházelo k utváření významných lokálních tramských společenství, přičemž zde vznikají také nové, s trampingem spjaté kulturní fenomény, jako např. festival tramské písně *Porta* či hnutí na ochranu přírody.⁸⁶⁹ Co se týká přímé spojitosti trampů se Starými Hrady a jejich zdejšími aktivitami ve sledované době, informuje nás o nich vedle sekundární literatury soudobý tisk a rovněž poněkud specifické *Listy starohradské kroniky*. Jak již bylo naznačeno výše, trampové se na Starých Hradech objevují (ve větším počtu jako skupina, především severočestí⁸⁷⁰) až teprve roku 1980.⁸⁷¹ Od té doby však hráli v rámci pracovních aktivit na Starých Hradech (nastíněných již v rámci kontextu předchozí podkapitoly) poměrně zásadní roli.

Dle vzpomínek archivářky Evy Bílkové vše odstartovala tehdejší návštěva Jindřicha Nováka z České Lípy, tou dobou již několik let přispívajícího k rekonstrukci zámku, jenž za Vladimírem Holmanem přišel toho času s nabídkou možnosti přivést přes svého kamaráda Milana „Bědu“ Eliáše⁸⁷² na pomoc partu trampů,⁸⁷³ což zdá se potvrzuje soudobé číslo *Listů starohradské kroniky*, ve kterém se píše o tom, že (patrně nějakou dobu po této návštěvě, ve dnech) „17. a 18. května přijelo na zámek na 50 členů různých osad trampů, sdružených ve Svazu ochránců přírody, [jejichž] brigádu zorganizovali Jindra Novák a Milan Eliáš z České Lípy“, v rámci které tito trampové následně (mimo jiné) „rozebírali vychýlenou zeď gotického křídla a třídili stavební materiál, který z ní vybourali, zdili pilíř v 1. patře a spárovali zdivo v přízemí (...) [nebo např.] rozebrali (...) rozpadlý kus zdi pod

Petruskovou charakteristikou přiznat] (...) že uvést skutečně přesnou definici [jak pojmu subkultura, tak pojmu tramping] je v podstatě nemožné.“, IN: Tamtéz, s. 14.

⁸⁶⁹ Tamtéz, s. 366.

⁸⁷⁰ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů, (1986-1987), „Staré Hrady“, *Čtení pro ženy*, Praha, Mona, zima 1986-1987.

⁸⁷¹ „Jindra Novák (...) v květnu ohlásil učiteli Holmanovi (...) že sjednal s několika kamarády, že v sobotu a neděli přijedou budovat zámek. Ohlásil 12-20 lidí. Vladimír Holman se zaradoval, neboť pracovníků je zde stále málo. V pátek přijelo asi 5hochů. Ráno jsme se však probudili - a celé nádvoří bylo poseto spacáky a spícími postavičkami, další ještě dojížděli. No prostě nakonec tu bylo skoro padesát příslušníků různých tramských osad.“, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 30, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1980-1981), „Víkend na Starých Hradech“, *Mladý svět*, Praha, Mladá fronta, roč. 22, č. 25, od 10. 6. do 16. 6. 1980.

⁸⁷² Sledovaného StB v roce 1981 pro jeho vazby na zrušenou organizaci Junák, organizátorskou roli mezi trampy (měl být jedním z organizátorů tramského srazu „I. zlatá horečka severu“ pod údajným krytím lesní brigády pod SSM, či koordinátorem nelegálního skautingu v rámci tramského prostředí), a rovněž za členství v jakémsi „tramském výboru“, pokoušejícím se odhalovat konfidenty StB v rámci tramské komunity, IN: RANDÁK, Jan, KRŠKO, Jan, MAREŠ, Jan, POHUNEK, Jan, ŠPRINGL, Jan, *Putování za obzor...*, s. 439 a 443.

⁸⁷³ Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 7. 2. 2021.

[zámeckou] kaplí“,⁸⁷⁴ kteroužto činnost večer zakončili zpěvem a společným rozhodnutím o bezplatnosti této vykonané práce.⁸⁷⁵ To se týkalo rovněž dopravy a stravy.⁸⁷⁶

V souvislosti s dostavbou gotické části se zdroje k tomuto období zmiňují o trampech rovněž k roku 1981 („Vydatně nám přispěla třicetiletá tramská brigáda, (...) kdy nám tito mladí lidé (...) vynesli tuny železných prutů ke stavbě, vytahali tisíce cihel a stovky betonových desek do 2 patra...“),⁸⁷⁷ 1982 (kdy „téměř čtyřicetiletá“ parta trampů „provedla 15. května výkop pro položení vodovodního vedení do gotické části (...) vedení pak položila a opět zaházela“),⁸⁷⁸ 1983 (stavba lešení, omítání, výkopy a jiné práce z dubna, srpna a září),⁸⁷⁹ 1984 (kromě tradiční práce na gotickém křídle také „údržba celého areálu a jeho zeleně“),⁸⁸⁰ 1985 („jako každý rok přijížděli i mladí trampové (...) kteří prováděly výkopy a spoustu další těžké roboty“),⁸⁸¹ 1986 („...tak i letos nám vydatně pomohly brigády trampů“)⁸⁸² a rovněž i v onom roce 1987 (odklizení lešení u gotiky nebo dřeva u zámecké kaple).⁸⁸³ Veškeré tyto práce se navíc uskutečňovaly za ztížených technických podmínek, „protože vrcholem mechanizace po celou dobu stavby byl vrátek,⁸⁸⁴ míchačka a cirkulárka a (...) lešení se stavělo pouze dřevěné.“⁸⁸⁵

Tyto každoroční brigádnické práce měly rovněž díky specifickému naturelu svého tramského personálního osazenstva svůj jedinečný (a pracovní dynamiku do jisté míry určující) genius loci, který se částečně odráží v úryvcích tehdy otisknutých článků, ve kterých např. zmíněný Jindřich Novák přivádí trampy na Staré Hrady (mimo jiné) z toho důvodu, že se zde „zahleděl do jedněch modrých očí“⁸⁸⁶ své

⁸⁷⁴ O této události se zmiňuje rovněž např. S. Penc ve své brožuře na s. 21.

⁸⁷⁵ *Listy starohradské kroniky*, roč. 3, č. 2, červen 1980, s. 21.

⁸⁷⁶ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), (Bez názvu), *Mladý svět*, Praha, Mladá fronta, roč. 25, č. 1, od 28. 12. 1982 do 3. 1. 1983.

⁸⁷⁷ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 22.

⁸⁷⁸ *Listy starohradské kroniky*, roč. 5, č. 2, červen 1982, s. 10.

⁸⁷⁹ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 25.

⁸⁸⁰ *Listy starohradské kroniky*, roč. 7, č. 4, prosinec 1984, s. 66.

⁸⁸¹ PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 26.

⁸⁸² *Listy starohradské kroniky*, roč. 9, č. 3., září 1986, s. 49.

⁸⁸³ SOKA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 17, neusp., *Kronika obce Staré Hrady 1974-1987*, s. 389.

⁸⁸⁴ „Naviják“, IN: KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 8*, T-Ž, Praha, Encyklopedický dům 2005, s. 374.

⁸⁸⁵ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady“, *Čtení pro ženy*, Praha, Mona, zima 1986-1987.

⁸⁸⁶ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 30, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1980-1981), „Vstupné: Dvě cihly!“, *Mladý svět*, Praha, Mladá fronta, roč. 22, č. 43, od 14. 10. do 20. 10. 1980.

budoucí snoubenky,⁸⁸⁷ což spustilo naznačenou lavinu (od té doby) každoročních trampských „nájezdů“, pro jejichž práci již na třetí návštěvu chyběl potřebný stavební materiál, na základě čehož jim pan učitel Holman povolil další brigádu na Starých Hradech za přínos nedostatkových cihel (v počtu dvou cihel na chlapce a jedné cihly na dívky [o jedné z nich, s přezdívkou „...Čiko, která se zúčastnila 27. 7. trampské brigády na Starých Hradech“, se zmiňuje např. „pátrací“ inzerát jistého „Afričana“ ze Strážnice, otištěný v *Mladém světě*]⁸⁸⁸).⁸⁸⁹

Trampové však, ačkoliv v této době tvořili zřejmě nejvýraznější a také neosobitější mládežnickou brigádnickou skupinu, nebyli zdaleka jedinými platnými pomocníky na Starých Hradech v průběhu osmdesátých let. Takováto skupina brigádníků z řad trampské mládeže měla „vedle sebe“ také mnoho dětí, studentů⁸⁹⁰ a učňů (čili prázdninových brigádníků), kteroužto trampsko-civilní směsici doplňovaly (mimo rovněž již výše avizovaných „důchodců“-řemeslníků) na rozsáhlejší nárazové práce také brigády místních hasičů, „svazáků“ a dalších ochotných obyvatel obce,⁸⁹¹ kooperujících místy v součinnosti např. také se členy Československé strany socialistické z Nové a Staré Paky, Jičina nebo Libáně.⁸⁹² Sociální i věková skladba brigádnických skupin té doby byla tedy (stejně jako v minulých letech prací na Starých Hradech) velice pestrou ukázkou možností zapojení kolektivu do takového podniku.⁸⁹³

⁸⁸⁷ Podle daného článku to měla být naopak tato brigádnice, kdo z České Lípy nejprve přivedl Jindřicha Nováka na Staré Hrady, IN: SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady žijící“, *Zemědělské noviny: Deník ministerstva zemědělství a výživy ČSR*, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 42, č. 102, 1. 5. 1986.

⁸⁸⁸ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 32, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1984-1985), „Táborový oheň“, *Mladý svět*, Praha, Mladá fronta, roč. 27, č. 38, od 10. 9. do 16. 9. 1985.

⁸⁸⁹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 30, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1980-1981), „Vstupné: Dvě cihly!“, *Mladý svět*, Praha, Mladá fronta, roč. 22, č. 43, od 14. 10. do 20. 10. 1980.

⁸⁹⁰ Např.: „Eva Horáčková, Ladka Bočková, Jarča Hrdá a Věra Tobiřáková ze Sedliště, Helena Slavíková z Mrkvojed, Zdena a Michal Trmalovi z Trutnova, Leo Kubiček z Ostravy, Martin Kovář z Prahy, z Libáně Lenka Nováková, Zbyněk Jirovec, Radek Mikule, Roman Jonáš, Mil. Gärtner, Jirka Straka, Dita Škodová, Milena Droznová, Eva a Josef Petříčkovi, L. Kanaval, Pavel Fišera (jeho děd zde lesařil v prvních letech obnovy), Roman Rychna, Ivan Hrych, Pavel Tůma a další.“, IN: PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 18.

⁸⁹¹ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Staré Hrady“, *Čtení pro ženy*, Praha, Mona, zima 1986-1987.

⁸⁹² SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983), (Bez názvu), *Svobodné slovo: List Československé strany socialistické - nositel Řádu práce*, Praha, Melantrich, roč. 38, č. 206, 31. 8. 1982.

⁸⁹³ O brigádách s místními lidmi v rámci akce Z hovoří dostupná literatura od r. 1964, o takto masověji pojatých pracích s širším kolektivem, a se zapojením studentů poté poprvé od r. 1968, IN: PENC, Stanislav, *Staré Hrady: Paměť doby*, s. 14.

Specifickou atmosféru však trampové přinesli nejen do vykonané práce, ale rovněž do chvil nutného pracovního oddechu. Své svědectví o tom podává např. (zdá se) trampské periodikum *Laura*, které kromě obdivné reflexe novodobých dějin zámku ukazuje rovněž osobitě pojaté chvíle odpočinku, ve kterých se jejich aktéři k večeru „rozdělili na snoby a hospodské povaleče, neboť jsme si mohli vybrat na spaní buď obrazovou galerii, či sál hradní hospody“, z čehož autor textu posléze přechází do hudební vložky, v níž je osazenstvu zorganizované zábavy u krbu v prostoru starohradské „Čertovny“ (nacházející se v přízemí gotické části) předvedeno, že „i notoricky známé trampské songy mají kromě rytmu i melodii.“⁸⁹⁴ K tomu je třeba v rámci soudobého kontextu doplnit, že bylo v té době nutné o trampech na Starých Hradech psát krátce a ne příliš explicitně, přičemž tito museli zároveň s tím oficiálně vystupovat jako členové spolku na ochranu přírody, o čemž čtenáře *Listů starohradské kroniky* informuje text Karola Bílka.⁸⁹⁵

Ačkoliv tento úryvek (vzhledem k časovému vymezení podkapitoly, kterou tímto překračuje) pochází již z polistopadových dob roku 1990, velice zdatně myslím ilustruje onu naznačenou (a hledanou) atmosféru (někdy rovněž nelehké) koexistence trampů v areálu starohradského zámku, jakož i okolnosti s ní spojené: „Mnohokrát byli kontrolováni, legitimováni (...) a když je jednou na nádvoří zámku budili příslušníci SNB z Kovidlna dosti neurvale, požádali jsme o pomoc náčelníka okresní správy SNB v Jičíně (...) majora Břetislava Brixího. Ten s porozuměním vyslechl naše stížnosti (...) A od té doby měli trampové na Starých Hradech pokoj. A dokonce tu slavili několik svateb a v Bystřici křtili jednoho svého potomka (...) Některé výroky při večerních poseděních byli jen pro uši opravdových kamarádů (...) třeba reakce na to, když jeden tramp - novomanžel dostal darem několik svazků Sebraných spisů V. I. Lenina (...) nad pobytem trampů na Starých Hradech držel ochrannou ruku i vedoucí tajemník OV KSČ Jičín Ing. Stanislav Ludvík,⁸⁹⁶ který měl pochopení pro kulturu a pomohl Hradům i jindy.“⁸⁹⁷

⁸⁹⁴ SOKA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987), „Návštěvou u Pana Učitele“, *Laura: Interní metodický materiál TJ TAK Praha 111 21 PS 398 Praha 1*, Praha, TOMOS, květen 1987.

⁸⁹⁵ *Listy starohradské kroniky*, roč. 13, č. 1, březen 1990, s. 3.

⁸⁹⁶ S ohledem na konec působení Ing. Ludvíka ve funkci, můžeme tuto trampsko-policejní příhodu datovat někdy před 28. leden 1983.

⁸⁹⁷ Tamtéž.

Rokem 1987 za účasti trampů a mnohých dalších, končí poslední fáze nejzásadnějších prací⁸⁹⁸ na Starých Hradech, oficiálně započatá v rozmezí let 1964 až 1965, po uskutečnění dvou fází přípravných. Na tomto místě bude nejlépe dát poslední slovo „vedoucímu záchrany zámku Staré Hradý“,⁸⁹⁹ učiteli, malíři,⁹⁰⁰ a letitému stavbyvedoucímu zámecké rekonstrukce Vladimíru Holmanovi, jehož částečně idealizované shrnutí uplynulých událostí z roku 1988 se později objevilo v samém závěru brožury Stanislava Pence: „*O Starých Hradech bylo již mnoho napsáno a napovídáno (...) Jména jistě v budoucnu nebudou důležitá, i když jich zde jsou zapsány stovky: dětí, chlapců i dívek, mužů, žen, důchodců (...) z nichž mnoho již odešlo do nenávratna (...) Nebyli to však jenom jedinci, ale i organizace (...) které měly (...) cíl zachránit a dobudovat celý komplex...*“⁹⁰¹

6. 8 Staré Hradý v nových časech (1994-2007)

Jak ukázala předchozí podkapitola, dostavbou gotického křídla v roce 1987 se tedy příběh Starých Hradů zcela neuzavírá. Mimo dalších brigád v rámci dokončovacích prací (v letech 1987 až 1994)⁹⁰² jde především o opravy propadu střechy v předzámčí v roce 1994,⁹⁰³ a opětovnou opravu sgrafit v roce 2004.⁹⁰⁴ Také zde nadále probíhají kulturní aktivity⁹⁰⁵ pod taktovkou Osvětové besedy Staré

⁸⁹⁸ „V roce 1987 se pokračovalo hlavně v dokončovacích pracích na gotickém křídle zámku...“, IN: PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 27.

⁸⁹⁹ Tamtéž, s. 28.

⁹⁰⁰ Svědčí o tom záznamy o výstavách V. Holmana v LSK, např.: „Vladimír Holman vystavuje“ (roč. 2, č. 2, červen 1979, s. 18-19); „Při příležitosti vernisáže výstavy obrazů a kreseb malíře Vladimíra Holmana...“ (roč. 3, novoroční příloha, prosinec 1980, s. 74-76); „Není to poprvé, kdy jsme zde byli svědky zahájení výstavy obrazů Vladimíra Holmana.“ (roč. 5, č. 4 [s přílohou], prosinec 1982, s. 67-68); „Nové obrazy a grafiku Vladimíra Holmana mohli shlédnout návštěvníci...“ (roč. 9, č. 2, červen 1986, s. 46).

⁹⁰¹ PENC, Stanislav, *Staré Hradý: Paměť doby*, s. 28.

⁹⁰² Viz celkem 13 zmínek v rámci „Drobných zpráv“ v LSK z let 1987 až 1994.

⁹⁰³ „Propadající se střechy starohradského podzámčí volaly již delší dobu po výměně letitých krovů. Peníze se našly až letos, kdy ministerstvo kultury na doporučení referátu kultury Okresního úřadu v Jičíně poukázalo na tento účel 550 000 Kč. Bylo to ovšem až v polovině listopadu a starohradskému obecnímu úřadu nastaly perné chvíle. Zásluhou organizátorských schopností starosty Josefa Mičlíka se podařilo nemožné: v několika dnech přijeli zástupci různých firem, proběhlo výběrové řízení a firma KERS pod vedením pana Jaroslava Blažejce nabídla nejlepší podmínky. A začaly se dít věci nebývalé. Tesaři a pokrývači potřebovali mít hodně pomocníků – a ti se našli.“, IN: LSK, roč. 17, č. 4, prosinec 1994, s. 99-100.

⁹⁰⁴ „Během letních měsíců akademický malíř a restaurátor Hanuš Joža pracuje na jejich zajištění a restaurování...“, IN: „Po třiceti letech opravují sgrafita“, *Noviny Jičínska*, Hradec Králové, Pnpres, roč. 13, č. 163, 15. 7. 2004, s. 6.

⁹⁰⁵ Jejichž realizace nepostrádala napětí až do samotného konce (posledních rekonstrukčních prací i samotného politického režimu v Československu): Eva a Karol Bilkovi, Co možná nevíte o práci naší OB, IN: LSK roč. 13, č. 1, březen 1990, s. 4-7. V textu je i vzpomínka na akce konané v létě 1989 (s. 6): „Úřady nesly nelibě již uvedení Čapkových Hovorů s TGM, které tolik zaujaly v červenci v přednesu Vlastimila Fišara a Františka Skřípka. Jiří Bartoška však měl přijet 20. srpna! A Jiří

Hrady⁹⁰⁶ i nástupnického Občanského sdružení SH, a rovněž i provoz Literárního archivu PNP.⁹⁰⁷ Je tu však ještě také „třetí život“⁹⁰⁸ Starých Hradů. Zde je nejdůležitější především období od listopadu 2006⁹⁰⁹ do srpna 2007, na konci kterého byl zámek Staré Hrady dne 31. srpna 2007 prodán do rukou soukromého vlastníka,⁹¹⁰ kteréžto období provázela složitá jednání,⁹¹¹ protesty, návrhy řešení i ohlasy ve sdělovacích prostředcích.⁹¹² A ačkoliv se i zde na tomto pozdním časoprostoru, opět uplatňovaly „strategie záchrany kulturní památky“,⁹¹³ jde již o poněkud odlišný příběh, spadající do zcela jiných časů českých moderních a

Dědeček o 14 dní později. Oba jmenovitě uvedeni na seznamu těch, kteří nesměli vystupovat. A tak po osobních jednáních jsme dostali písemně (!), že odbor kultury ONV jejich vystoupení nedoporučuje – a nakonec ústně, že dojde-li k nějaké provokaci, bude to poslední kulturní pořad na Starých Hradech. A teď si představte přes 400 lidí (mezi nimi i několik příslušníků StB v civilu) 20. srpna na nádvoří zámku! Ale vše proběhlo dobře.“ Následuje poděkování „členům školské a kulturní komise MNV v Libáni (jmenovitě předsedkyni komise Zdeňce Hakenové, která povolení podepsala), Ludvíku Kunderovi, Jiřímu Adamírovi, Jiřímu Bartoškovi, Josefu Jírovi, Jaroslavu Klápště a všem vítaným návštěvníkům. Poděkování bylo vysloveno i Jiřímu Dědečkovi, který zpíval a hrál své odvážné songy 3. září na nádvoří a pak ještě dlouho v užším kroužku posluchačů.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁹⁰⁶ Úřední korespondence z období od 7. 10. 1987 do 27. 11. 2002, IN: SOkA Jičín, Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15 (neusp.), Zápisy ze schůzí 1975-2005, Činnost osvěty; také v LSK pro uvedené období.

⁹⁰⁷ V LSK, rubrika „Pracoviště LA PNP Staré Hrady“ s uvedením příslušného roku.

⁹⁰⁸ Danou chronologii pojmám tímto způsobem: 1. život SH (faktografické dějiny SH před započítáním záchranných prací, od 14. století po rok 1949); 2. život SH (vlastní dějiny záchrany SH, od předzáchranných etap rekonstrukce po dokončení rekonstrukce oficiální, tzn. 1949-1987/1994); 3. život SH (od definitivního ukončení hlavních prací v r. 1994 do prodeje zámku v roce 2007).

⁹⁰⁹ „Starohradští zastupitelé na schůzi 4. 11. 2006 sdělili, že zámek potřebuje a bude potřebovat opravy, na které obec nemá a nebude mít finanční prostředky, a seznámili občany se záměrem využít nabídky Rudolfa Suka a zámek prodat.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 16. 4. 2020 a telefonický rozhovor s ní z 20. 12. 2023.

⁹¹⁰ „Zámek ve Starých Hradech byl prodán (...) kupní smlouva byla uzavřena 31. srpna 2007.“, IN LSK, roč. 30, č. 4, prosinec 2007, s. 128.

⁹¹¹ „Občanské sdružení SH s neklidem sleduje záměr obecního zastupitelstva prodat starohradský zámek do rukou soukromého vlastníka. Získání zámku soukromníkem by znemožnilo pokračování kulturních aktivit, které vytvořily dobré jméno zámku a obce v povědomí celorepublikové veřejnosti. Jako ideální řešení vidíme, v případě nezájmu obce, odprodej objektu zámku státní instituci. To garantuje zachování dědictví, vytvořeného rukama našich předků a v době nedávné zachráněného obyvateli Starých Hradů a zachování kulturní činnosti a přístupu do zámku všem občanům a návštěvníkům. Jako Občanské sdružení SH prohlašujeme, že jsme ochotni tento prodej státní instituci zprostředkovat. Budeme také spolupracovat s tímto vlastníkem na získávání finančních prostředků na údržbu a rekonstrukci zámku. V tomto nám může pomoci Svazek obcí Mariánská zahrada, Regionální muzeum a galerie v Jičíně nebo Národní památkový ústav.“ (LSK, roč. 29, č. 4, prosinec 2006, s. 176).

⁹¹² Informují o tom podrobně LSK (roč. 29, č. 4 2006; roč. 30, č. 1, 2-3, 4 2007; roč. 31 č. 1 2008). Občanské sdružení SH uveřejnilo své prohlášení záhy poté, co se o záměru prodat zámek dozvědělo, IN: Příloha elektronické korespondence s E. Bílkovou z 8. 1. 2024.

⁹¹³ Které do jisté míry korespondovaly s argumentačními strategiemi aktérů záchrany zámku v předcházejících letech už jen díky tomu, že se těchto předprodejních jednání rozložených do řady měsíců zúčastnili někteří její bývalí aktéři a sympatizanti, jak naznačuje E. Bílková: „protože se domnívám, že dění kolem prodeje objektu vypovídá o tom, jak byl zámek chápán mnoha a mnoha lidmi, které si získal. Byli to lidé, kteří přímo ‚přiložili ruku ke společnému dílu‘ – k jeho záchraně a jeho využívání ke kulturním účelům, k jeho prezentaci. A také lidé, kteří ho považovali za příklad záchrany kulturního dědictví hodný následování.“, IN: Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 3. 8. 2023.

soudobých dějin. Ten první, o kterém pojednávala zde předkládaná práce, se tedy v krátkém rozmezí let 2004-2007 symbolicky uzavřel procesem počátku opětovného chátrání zrenovovaného zámku a jeho (taktéž opětovného) prodeje, který jej měl (opět, jako již jednou v minulosti) zachránit před hrozící zkázou. Největším symbolickým předělem mezi „druhým“ a „třetím životem“ Starých Hradů však bylo bezpochyby odhalení pamětní desky⁹¹⁴ z iniciativy Občanského sdružení SH v rámci 6. sjezdu rodáků a přátel obcí Staré Hrady a Sedliště v roce 2005 v arkádách 2. zámeckého nádvoří,⁹¹⁵ které leckterému přihlížejícímu divákovi mohlo trochu připomenout ony časoprostorové paradoxy z vědeckofantastických filmů teprve nedávno skončeného dvacátého století:

„Ale to se již přiblížil vrchol sjezdového programu - přijížděl sám vévoda Albrecht z Valdštejna s vévodkyní, aby se na vnitřním nádvoří sešli s dalšími historickými osobnostmi, které zasáhly do stavebního vývoje hradu a zámku. Dostavil se arcibiskup Arnošt z Pardubic se svou matkou Adličkou ze Staré, pan Jiřík Pruskovský⁹¹⁶ z Pruskova s paní Uršulou z Lobkovic, pan generál Jindřich Schlik s manželkou Annou ze Salmu, pan generál František Josef Jindřich Schlik s chotí Vilemínou Breuerovou a současný starosta pan Josef Miclík (...) Rozprávěli o svých zásluhách a neúspěších - a nakonec se shodli, že největší zásluhu o zámek má pan učitel Vladimír Holman s desítkami a stovkami dobrovolných pracovníků, kteří vzácnou památku zachránili před demolicí - a že si tedy právě oni zaslouží pamětní desku (...) nápis na ní oznamuje: „Poděkování všem, kteří pod vedením učitele Vladimíra Holmana zachránili v 2. polovině 20. století starohradský zámek před zkázou““⁹¹⁷.

⁹¹⁴ Zřízení pamětní desky v areálu starohradského zámku bylo iniciováno Osvětovou besedou Staré Hrady již před rokem 2005, realizaci jejího slavnostního odhalení v tomto roce mělo poté na starosti nástupnické Občanské sdružení SH, z jejichž prostředků byla také financována, IN: Elektronická korespondence s E. Bílkovou z 2. 11. 2023; Osud tohoto pamětního artefaktu je však v této době (říjen 2023) nejistý. Dle současných majitelů zámku Staré Hrady se pamětní deska na svém místě nenacházela již pouhé dva roky po svém slavnostním odhalení v roce 2005: „Když jsme v roce 2007 Staré Hrady od obce koupili, pamětní deska k rekonstrukci zámku zde již nebyla. Dle informací tehdejšího starosty byla zřejmě tato deska spolu s původní expozicí po prodeji zámku přemístěna do státního archivu či depozitáře, snad v Jičíně.“, IN: Elektronická korespondence s Petrou Sukovou z 5. 10. 2023; Ani na jednom z uvedených míst se však pamětní deska podle nejnovějších informací nenachází.

⁹¹⁵ Elektronická korespondence s Evou Bílkovou z 18. 9. 2023.

⁹¹⁶ Zde můžeme vzhledem ke zkoumanému tématu rozeznat určitou symboliku dějin - Jiříkův syn Oldřich Desiderius, další z majitelů zámku Staré Hrady, byl po smrti dle svého přání pohřben v premonstrátském klášterním kostele v Praze na Strahově, odkud o několik staletí později přichází zlomový impuls k finančnímu zajištění a legitimizaci záchrany starohradského zámku v podobě zřízení prostor pro Literární archiv PNP, nacházející se původně právě na Strahově., IN: LSK, roč. 7, č. 4, 1984, s. 72-81.

⁹¹⁷ *Listy starohradské kroniky*, roč. 28, č. 3, 2005, s. 85.

Závěrem

Hrdličky zvoní poledne.

Dým jako přímka stoupá vzhůru.

Před branou stojím Zavřeno je.

Zabuším do azuru,

a s nebe spadne klíč.

Už na kameni cinká,

jak verše pana Seiferta,

jak první konvalinka.⁹¹⁸

Jiří M. Palát, *Hradům na rozloučenou*

Zde interpretovaný příběh rekonstrukčně-kulturní záchrany zámku Staré Hradky u Libáně, situované do druhé poloviny 20. století, není dozajista věrným odrazem původní žité reality. Spíše než o cokoliv jiného se v tomto případě jedná do jisté míry o jakýsi surreální starohradský „zámek v oblacích“, z kteréžto interpretační mlhy pouze tu a tam vystupují body nezpochybnitelně doložených či potenciálně doložitelných událostí v roli dějinných faktů. Tato práce (při vědomí „interpretování již interpretovaného“) tedy není a ani nemůže nikdy být přesnou faktografickou výpovědí o sledovaných událostech, maximum, čím se mohla stát (a snad se i do jisté míry stala), je být alespoň částečně reprezentativní vzorkovou sondou do jisté typologie jednání v rámci určitého prostoru, času a konkrétního předmětu zkoumání, v mezích těchto veličin existujícího.

S tímto úvodním slovem předkládaného závěru se pojí to, o čem bylo pojednáno v metodologické části textu v rámci pojetí historického faktu. Totiž s tím, že každý z oněch vyjednávacích mikropříběhů v rámci jednotlivých etap rekonstrukce zámku či jeho pozdějších kulturních programů má sám o sobě vždy hned několik interpretačních vyústění, ze kterých bylo vždy vybráno jedno jediné, avšak v patrnosti je nutné vést každé z nich, i ta nepoužitá, jelikož jsou součástí dané

⁹¹⁸ *Listy starohradské kroniky*, roč. 4, č. 3, září 1981, s. 33.

situace, stejně jako „vítězný návrh“. Vyvozené závěry tedy na základě tohoto pojetí chápu daleko spíše jako otevřenou polemickou nabídku jedné z několika možností, nežli jako nějaké „zabetonované“, hermeticky uzavřené, a tudíž zcela neměnné závěry, postrádající v důsledku toho potenciál k další diskusi.

Předmětem daného aktérsko-institucionálního jednání zde byl hrad a zámek Staré Hrady, vystavěný ve svých počátcích do podoby gotické tvrze, později v časech renesance zvizualizované do hávu reprezentačního panského sídla, které však bylo později víceméně ponecháno napospas procesu postupného chátrání, jenž z něj učinil bezprizorní ruinu bez smyslu a využití s vyhlídkou násilím ukončené existence z moci úřední. To vše mu však bylo v letech 1949 až 1993 postupně vráceno v důsledku dokonání sledu rekonstrukčních záchranných prací pod taktovkou stavbyvedoucího Vladimíra Holmana, novopackého rodáka a dlouholetého svědka této zkázy. Součástí této dlouholeté záchrany byly na pozadí samotných prací a pozdějšího kulturního využití jejich výsledků úředních vyjednávání, týkající se materiálních, finančních i principiálních aspektů této činnosti, jejich autory byly jak samotní aktéři této záchrany, tak i zodpovědné památkové, kulturní, ba i regionální politické instituce, na tomto procesu ve větší či menší míře zainteresované. To vše dohromady vytvářelo vedle na první pohled viditelné rekonstrukce a jejího kulturního využití jakési „skryté kolbiště“ úředního stýkání a potýkání, v intencích kterých bylo oběma (v rámci různých aspektů) vzájemně se prolínajícími stranami v daném procesu užito argumentačních taktik a strategií k dosažení vytyčených cílů. Pokud se přeneseme od obecných úvah směrem k samotným poznatkům, lze ke zkoumání dějin rekonstrukce starohradského zámku vzhledem k jednotlivým jejím etapám konstatovat následující:

Ve své první (neoficiální) etapě záchrany (*6. 1 Na cestě k odstřelu [1948-1961]*) se zámek Staré Hrady představuje jakožto fyzicky nestabilní a v důsledku toho existenčně ohrožený objekt, jehož další trvání balancuje na hraně prodaného a převzatého kontroverzního problému, na jehož zabezpečení se do jisté míry nedostává potřebné institucionální vůle ani finančních prostředků, ačkoliv je jim v průběhu této etapy úspěšně navrácen status kulturní památky. Z hlediska dochovaných pramenů je toto jimi nejlépe zmapované⁹¹⁹ období zastoupeno reflexí

⁹¹⁹ Zastoupení dochovaných pramenů v rámci jednotlivých etap je následující: *6. 1 Na cestě k odstřelu (1948-1961)*, 79 ks pramenů (což činí 45,4 % z celkového objemu pramenů); *6. 2 V časech „budování cest“ (1961-1964)*, 8 ks (4,6 %); *6. 3 První léta prací (1964-1971)*, 15 ks (8,6 %); *6. 4 Legitimizace záchrany (1969)*, 1 ks (0,6 %); *6. 5 Další léta prací (1971-1973)*, 11 ks (6,3 %); *6. 6 Rekonstrukce*

aspektů, jako je např. zmiňované převzetí zámku do rukou obce Staré Hradý, navrácení památkového statusu, povinnost nového majitele jej udržovat, či pozdější vypracování plánů na jeho rekonstrukci a taktéž vypracování k této rekonstrukci potřebného finančního rozpočtu.

Z argumentačního hlediska je tato etapa kooperací Starých Hradů s památkáři, technickými referáty či okresním stavebním podnikem, nesoucí se v duchu převážně autoritativní a prospěchové vyjednávací strategie. Tyto argumentační strategie jsou zde poté nejvíce symbolicky zastoupené (pokud budeme sled událostí poněkud parafrázovat⁹²⁰) důrazy⁹²¹ na „povinnost“ (v pramenech k této etapě zmíněnou celkem 5x) nového majitele ohledně udržování převzatého majetku v přijatelném stavu, to však zároveň komplikuje „naléhavost“ (3x) fyzického stavu zámku a s tím spojených oprav. Danažské „vlastnictví“ (2x) „ohroženého“ (2x) zámku je od samého začátku pod „dohledem“ (2x) zodpovědných institucí, jenž nové majitele „nutí“ (2x) rozpadající se „památku“ (2x) patřičným způsobem „udržovat“ (2x) s cílem jejího „zachování“ (2x) v rámci přijatých „závazků“ (2x). Otázkou do nejisté budoucnosti zámku Staré Hradý bylo, jak vzbudit „zájem“ (2x) o něco, co je téměř odsouzeno k „(ro)zbourání“ (2x).

Ve druhé (taktéž ještě neoficiální) etapě rekonstrukce zámku (6. 2 *V časech „budování cest“ [1961-1964]*) jsme poté svědky rozvinutí předchozích snah o stabilizaci objektu, kdy je zde možné zaznamenat kontinuitu z hlediska většiny předchozích aspektů (v podobě nutných stabilizačních oprav, problematiky jejich financování či legitimizace těchto dvou procesů, a nejen jich) stejně jako stále „otevřeného konce“ kontinuálně chátrajícího zámeckého komplexu, byť prozatím

sgrafit a přestavba gotiky (1974-1987), 60 ks (34,5 %); 6. 7 *Dovětek: Trampové na gotice a posledních třináct let (1980-1993)*, 0 ks (0%); Z kvantitativního hlediska by tedy pořadí jednotlivých etap a jejich pramenného pokrytí bylo následující: 1. 6. 1 *Na cestě k odstřelu (1948-1961)*, 2. 6. 6 *Rekonstrukce sgrafit a přestavba gotiky (1974-1987)*, 3. 6. 3 *První léta prací (1964-1971)*, 4. 6. 5 *Další léta prací (1971-1973)*, 5. 6. 2 *V časech „budování cest“ (1961-1964)*, 6. 6. 4 *Legitimizace záchrany (1969)*, 7. 6. 7 *Dovětek: Trampové na gotice a posledních třináct let (1980-1993)*. Z tohoto nástinu je tedy na první pohled patrné značně nevyrovnané rozložení písemných zdrojů v rámci jednotlivých rekonstrukčních fází, kdy zde máme nejvíce úředních svědectví pro první neoficiální etapu, jakož i regulérní etapu závěrečnou, zatímco pokrytí zbytku časové osy dějin starohradské záchrany je z tohoto hlediska bohužel přinejlepším torzovité.

⁹²⁰ Takovým způsobem, při kterém bude zachována fakticita kontextu i děje pramenů, kdy však zároveň dojde k určitému zpřeházení slov jejich umístěním na jiná místa, než na kterých byla původně jmenovitě použita. Jinak řečeno jsou zde tato slova použita trochu jiným způsobem k témuž účelu, výkladu toho samého.

⁹²¹ Zde je nutné poznamenat, že se zde, pokud je to možné, snažím v rámci deklarovaných argumentací zmiňovat převážně nejvíce zastoupené symbolické slovní obraty. Tam, kde to není možné, uvádím v rámci nezbytnosti i méně čtené symbolické obraty zúčastněných aktérů. Zbytek symbolů viz *Shrnutí* jednotlivých etap-podkapitol.

bez bezprostřední hrozby technického odstřelu, jenž byl jakýmsi tíživým stínem předcházejících let. Klíčové je zde především uskutečnění umělecko-historického průzkumu Starých Hradů, jejichž nesporná hodnota však z realizátorů rekonstrukčních prací nesnímá přetrvávající obtíže ohledně získávání finančních prostředků k realizacím stavebních plánů.

Z pohledu (pro tuto etapu skromného korpusu) písemných pramenů, se Starohradští pro tuto chvíli zcela vytráčí z aktérské scény, jelikož zde máme možnost detekovat pouze úřední interakci jejich aktérských partnerů-oponentů z jiných podkapitol - památkové orgány, odbor výstavby či rada pro školství a kulturu při ONV, a dokonce i Rudé právo, hrající svoji roli v případě medializace starohraského případu jakožto důsledku již dříve patrného institucionálního nezájmu odpovědných institucí, což je však v rámci této etapy ve shodě s faktickým kontextem prameny reflektováno tento stav vyvažujícím posouzením stavebního stavu zámku a vyjádřením k jeho památkové hodnotě, což opět nastoluje otázku jeho faktické záchrany, rovněž těmito prameny zde odražené.

Tento pramenný výsek poté nabízí aktérskou argumentaci zaměřenou (s mírnou převahou) na analogii, následovanou argumentací operující s konstatováním faktů, udáním jejich příkladů či jako v případě předešlé etapy obecným prospěchem. Dané strategické postupy jsou poté v pramenech konkretizovány formulací (pouze jednotlivě přítomných) symbolů s převážně varovným vyzněním, jelikož je zde (při opětovném parafrázování etapové látky) i přes (po)zastavení procesu odstřelu zámku vedle řečených finančně-materiálních aspektů dále přítomna problematika zámku hrozícího „nebezpečí“, vyplývající ze setrvalé „špatného stavu“ tohoto objektu (a dlouhodobého „nestarání“ se), kterýžto „kritický“ status, pokud nebude zavčas „umožněno“ jeho „řešení“ za pomoci poskytnutých finančních „prostředků“, může dojít až do zcela ne(z)vratné „katastrofální“ fáze, ve které se doslova rozpadne jakákoliv úředně deklarovaná „umělecko-historická“, jakož i obecná „hodnota“ Starých Hradů.

Ani v pořadí třetí (a zároveň první oficiální) etapa rekonstrukce starohradského zámku (6. 3 *První léta prací [1964-1971]*) tematicky nevybočuje z popsaného sledu upozornění na jeho kritický stav, žádostí o úřední povolení jeho rekonstrukce a o peněžité zajištění takového procesu, jako novum se zde však objevuje prozatím částečný legitimizačně-ekonomický pokus o pronájem bytových prostor v rámci zámeckého komplexu, což spolu s deklarovanou kontinuitou stavebních opatření

slouží iniciátorům rekonstrukce jako protiváha nakonec získaného expertního posudku a stavebního povolení, jakožto neuralgických bodů dané etapy, mezi které rovněž náleží personálního výměna na postu stavebního dozoru.

Také tentokrát nepočetné pramenné zastoupení sled zmíněných událostí předkládá skrze dvojité aktérské jednání na scénu se pomyslně navrátivší obce Staré Hradý se Státním ústavem památkové péče. Z hlediska způsobů argumentace se zde jedná o dialog, jehož mírně převažujícími rétorickými nástroji jsou argumentace z autority a příčiny (projednávaných událostí), zatímco pokud jde o do nich implementované symbolické výrazy, převažuje zde s náskokem jednoho jediného exempláře slovo „slib“ (2x), následované „prosbou“, kterou bychom mohli označit za jedno z nejuvýstižnějších označení celého procesu záchrany, jelikož jsou jeho aktéři poměrně často stavěni do pasivní role prosebníků. Téměř neustále totiž prosí o různá povolení, o stavební materiál, a (především, to nejdůležitější) o nedostatkové finanční prostředky. Tato rétorická poloha je poté následována neméně emblematickou „žádostí“, jakousi modifikovanou verzí dříve jmenovaného výrazu. Z obecného hlediska se totiž hybatelé záchranných prací neustále snaží o vyvolání expertního, jakož i laického obecného „zájmu“ o předmět svého snažení, který je i v této etapě objektem setrvale vystaveným „nebezpečí“ (přínejmenším dalšího chátrání), jelikož trvá rovněž jeho „poškození“. Cílem této snahy je samozřejmě boj proti řeklo by se opodál stále přítomné „lhostejnosti“, vytvářející vedle sebe „lhostejné“ postoje, ačkoliv renovovatelé starohradského zámku potřebují a „žádají“ pravý opak toho všeho (ideálně pěněžitý „příspěvek“ nebo alespoň „přímluvu“), nejlépe „ihned“.

Čtvrtá (6. 4 *Legitimizace záchrany [1969]*) a pátá (6. 5 *Další léta prací [1971-1973]*) etapa jsou z hlediska závěrečného shrnutí argumentačně-symbolicky „nečitelnou“ dvojicí podkapitol, mají zde, stejně jako v celém předchozím příběhu záchrany, své místo z hlediska kontextuální dynamicky a přirozené kontinuity. První z podkapitol se časově vrací k uzavření klíčové smlouvy Starých Hradů s Památkem národního písemnictví, která záchranu zámku nejen zabezpečila z hlediska pravidelného přísunu financí (v podobě nájemného), ale především legitimizovala z hlediska neoddiskutovatelné využitelnosti jak již zrenovovaných, tak i souběžně teprve rekonstruovaných prostor. Druhá podkapitola poté reflektuje dvojité jubilejní výročí Starých Hradů, z praktičtějšího hlediska je zde nutné poté zmínit průvodní zprávu (studii ke gotickému křídlu) Ing. Pokorného. Jak smlouva s

PNP, tak Pokorného studie jsou následně i zobrazeny v pramenném podchycení obou těchto částí.

Závěrečná etapa rekonstrukce zámku (6. 6 *Rekonstrukce sgrafit a přestavba gotiky [1974-1987]*) v sobě nesla řadu prvků z etap předcházejících, v širším pojetí byla však novým, samostatným a zdaleka nejrozsáhlejším stavebním úsekem ze všech. Tato práce na gotické části měla tedy přes svoji závažnost, rozsah a fyzickou náročnost všechny typické rysy uběhnuvších fází, jelikož i zde bylo samozřejmě nutné vyjednat povolení k jednotlivým úkonům, obstarat potřebné peněžní prostředky, zaplatit za ně stavební materiál, a ten poté použít k té které samotné rekonstrukci, provedené rukama dobrovolníků za dohledu přiděleného odborného personálu zainteresovaných institucí. Kromě rekonstrukční roviny však v sobě tato etapa absorbovala rovněž neméně důležitou a vedle záchranných prací fungující rovinu kulturní.

Pokud budeme tyto události sledovat pohledem pramenů, půjde v tomto případě o sled úředních jednání, ve kterých (v různých obměnách) figurují nejen Staré Hrady (jejich kulturní komise, Osvětová beseda), ale také místní organizace svazu mládeže, libáňský národní výbor, okresní finanční odbor, krajská památková organizace spolu s pražským ústředím, fond výtvarných umělců či výbor pro cestovní ruch při ministerstvu obchodu. Z jednání těchto subjektů poté vznikají ponejvíce autoritativní, faktické a následkové argumetace, v jejichž vymezení se ze záchrany středověkého úseku starohradského areálu stává z hlediska slovní symboliky víceméně vyvážená etapa, ve které se stavební úpravy mísí s mnohdy nesnadnou realitou provozu kulturních akcí.

To lze v rámci opětovného užití jakéhosi podobenství interpretovat tak, že zde došlo (jako již v minulosti několikrát) k připomenutí někdejšího stavu zámku Staré Hrady, tehdy „odepsaného“, v souvislosti s čímž je zde poté zvýrazněna nesporná hodnota jeho převážně „svépomocné“ záchrany, jejímž výsledkem je nynější možnost k tomu posloužit nejen „depozitářem“ pro pražský památník s jeho písemnostmi, ale i „veřejností“ (tedy „návštěvníkům“ zámku) v rámci veřejných „služeb“, což si formou odměny za úsilí zaslouží nejen (vždy více než potřebný) „finanční příspěvek“, ale také obecné „pamatování“ úředních orgánů na progres stavu zámku v minulosti a jeho nynější prospěšnost. Paralelně s tím zde můžeme zaznamenat jak v jedné chvíli „ne(z)konzultovanou“ rekonstrukci sgrafit, tak rovněž snahu o „(ne)narušení“ křížové klenby, kteréžto aktivity rekonstruktérům zámku

leckdy komplikují složitosti příprav a dopadů kulturních programů, o čemž svědčí tu a tam explicitní komentáře konkrétních situací.

Bez doplňkového ohlédnutí za příspěvkem trampů (6. 7 *Dovětek: Trampové na gotice a posledních třináct let [1980-1993]*), ačkoliv je rovněž nemožné jej blíže analyzovat, nelze onu poslední etapu (nebo přinejmenším její pozdější fázi) zcela uzavřít. Až s reflexí této roviny nazírání na záchranu gotické části je totiž možné plně (do)pochopt jak její část rekonstrukční (tramské brigády), tak kulturní, byť se zde v případě trampů jedná spíše o kulturu neoficiální (hudební večery při ohni na zámeckém nádvoří apod.). „Tramské třináctiletí“ na Starých Hradech je tedy ze zpětného pohledu na předchozí gotickou podkapitulu na jejím pozadí pomyslně impregnováno do obou jeho částí (pracovní i kulturní), a tedy i do výše popsaných argumentačně-symbolických analýz, ačkoliv pro něj konkrétně podklady pro takový postup jinak zcela chybí.

V rámci jednotlivých etap rekonstrukce zámku Staré Hradky jsme měli tedy možnost sledovat její dobrovolné aktéry (kulturní, památkové a správní orgány, doplněné jednotlivci), kteří ve svém postavení před dané události a situace (koupě zámku, jeho rozpad, navrácení jeho památkového statusu, vypracování plánů na jeho rekonstrukci, spory o vykonanou práci a dodaný materiál, neochota převzít za zámek odpovědnost, jeho (ne)odstřelení, legitimizace zúčelněním opravených prostor, umělecko-historický průzkum, schválení přípustnosti dalších prací, výročí existence zámku, studie k záchraně jeho gotického křídla a její následné provedení), v rámci kterých se bez výjimky věcně správnou argumentací s jejím symbolickým slovním aparátem pokoušeli apelem na autoritu příslušných orgánů, obecnou prospěšnost záchrany a jejího využití, „odstrašující“ následky jejího neuskutečnění či s tím např. úzce související doklady stávajícího stavu zámku nejprve zvrátit jeho cestu k pozvolné zkáze, aby mohli následně nastoupit cestu novou a neméně dlouhou, k jeho metodické záchraně.

Na ústřední z položených otázek, „*jakou formu měly vyjednávací strategie aktérů rekonstrukce zámku ve sledovaném období?*“ tedy již odpověď (s odkazem na výše shrnutou tematiku etap a v rámci nich použitou slovní argumentaci a symboliku) známe. Co se týče ostatních (pod)otázek, říká argumentačně-symbolické vyústění strategií v rámci (některých) etap záchrany zámku následující: Z hlediska toho, zda se sledovaná „*záchrana zámku Staré Hradky v praktické rovině lišila od tehdy uplatňovaných postupů záchrany památek v rámci Československa?*“, můžeme

konstatovat, že praktická rekonstrukce Starých Hradů z širšího hlediska zcela naplnila soudobou teoretickou poučku o nemovité stavební historické památce v majetku československého lidu (obce Staré Hrady), jejíž hodnota je nejprve (v letech 1949-1964) stabilizována, aby byla v dalším kroku (spadajícího do let 1964-1993) postupným uskutečněním rekonstrukce navýšena.

To, jak již bylo řečeno na příslušném místě, zahrnovalo plán inženýra či pověřeného stavitele (např. socialistický závazek stavitele Kříže z roku 1951 či studie Karla Pokorného ke gotickému křídlu z roku 1973), umělecko-historický výzkum a zaměření (vypracované Jaroslavem Wagnerem v roce 1964), odstranění trosk uvolněného materiálu (za použití pásového traktoru roku 1965) a obnovu původních stropních systémů (výstavba kazetových stropů v roce 1979, oprava klenutých stropů roku 1983), a nakonec zastřešení objektu (přeložení střechy kulturního domu, 1967). Lze tedy říci, že pokud jde o předepsané postupy obnovy historických památek, příklad záchrany zámku Staré Hrady jejich direktivou alespoň z určité části (byť se tak děje poněkud nechronologicky) jistě splňuje. Že to nelze na tomto místě deklamovat beze zbytku, je dáno výše naznačenou torzovitostí pramenů.

Pokud se jedná o to, „*co pro stát* (tedy převážně regionální instituce) *tato záchrana s následnou péčí o zámek znamenala?*“, je nutné s odkazem na výše zmíněné skutečnosti poznamenat, že se stejně jako u otázky první jednalo o poměrně progresivní záležitost. Zpočátku můžeme v tomto ohledu v pramenech pozorovat institucionální nezájem (odprodej zámku obci, nutnost financování oprav z prostředku této obce, neochota převzít za stav zámku odpovědnost vrcholící přípravami na jeho odstřel), který v podobě permanentního nedostatku financí na opravy a diskutability využití zámku přetrvává do konce šedesátých let, kdy situace dospěje k obratu v podobě nájemní smlouvy s Památníkem národního písemnictví, aby se následně od první poloviny sedmdesátých let stabilizovala otevřením zámku veřejnosti a pořádáním kulturních programů.

Samotná rekonstrukce z pohledu zainteresovaných institucionálních autorit představovala kontroly stavu zámku („*kontrolní dny*“ a v rámci nich prováděná „*místní šetření*“, „*prověrky stavu prací/akcí Z*“ či např. „*revize stavebních úprav*“), jeho zařazování do plánů staveb („*...prosíme, aby byla tato akce zařazena do akce Z 1975.*“), poskytování stavebních povolení (Wagnerovo „*Rozhodnutí o přípustnosti stavby*“ z května 1970) či technických podkladů (plány na rekonstrukci zámku od J. Kříže, studie k rekonstrukci gotické části z pera K. Pokorného). Vedle těchto

přípravných procedur zde poté byla praktická stránka věci v podobě (ne)poskytování finančních a materiálních prostředků, jejichž adekvátní využití bylo pojištěno přítomností pověřeného stavebního dozoru (K. Pokorný, J. Skřivánek).

Takovéto zprostředkování rekonstrukce pro úřední orgány vygenerovalo druhou rovinu jejich role v celém procesu, jelikož je zároveň s tím vmanévroulo do pozice schvalovatele kulturních aktivit, pro které se dokončením dílčích prací na zámku uvolnily potřebné prostory. Z obecného hlediska tedy záchrana zámku a jeho další udržování znamenaly pro příslušné orgány dozorčí, schvalovací a zprostředkovatelskou roli, která s sebou postupně přinášela přívlastky nesplnitelného, rizikového a nakonec prestižního úkolu s narůstající mírou finanční, jakož i kompetenční a společenské návratnosti v rámci vlastního profesního odvětví, jelikož úspěšná záchrana zámku pod jejich expertním a dozorčím patronátem svědčila jednoznačně ve prospěch fungování těchto institucí.

Odpověď na poslední otázku, tedy na to, „*jaké bylo mínění (regionálními institucemi zastupovaného) státu o smysluplnosti této záchrany a možnostech jejího dalšího využití a prezentaci těchto dvou aspektů (jak laické, tak i odborné) veřejnosti*“, je nutné s určitou lítostí konstatovat, že tyto (pro)jevy nejsou v rámci použitých pramenů (patrně v souvislosti s jejich interním úředním charakterem) čistě ze strany památkových nebo kulturních orgánů explicitně přítomné. V rámci dalšího využití obnovených zámeckých prostor se iniciativa těchto institucí objevuje vždy jen v rámci kooperace se zachránci zámku - jako je tomu např. v situaci z ledna 1951, kdy je projednávána možnost využití objektu jako skladu potravin, prostoru pro provoz mateřské školky, prostoru ke školení odborného personálu nebo ke zřízení bytových jednotek.

Pokud jde o prezentaci záchrany starohradského zámku a její využití tehdejší veřejnosti, máme zde k dispozici pouze neinstituční, laický, a do jisté míry „pro zámek Staré Hradky zaujatý“ pohled soudobých médií. Obecně je však možné odhadovat, že se tento v pramenech neodražený aspekt vyvíjel v čase podobně, jako tomu bylo u otázky předcházející. Tedy že zde zřejmě panoval obdobný negativní postoj, k jehož proměně a pozitivn(ějš)ímu ustálení došlo na konci šedesátých, a v první polovině sedmdesátých let, v souvislosti s pronájmem zrekonstruovaných prostor a se spuštěním kulturních akcí. Přirozená provázanost posledních dvou položených otázek tedy vyústila v jejich společné (byť pouze částečné) zodpovězení.

Konfrontace dosažených poznatků s položenými otázkami si poté žádá ještě své finální, koncentrované zasazení do mozaiky badatelsky „přiznané reality nejistého“, jelikož je toto všechno nutné chápat přinejlepším pouze jakožto něco, co je v té či oné míře „pravdě-podobné“, čímž se vracíme k úvodním metodologickým nástinům i prvním řádkům této části, ve kterých byly Staré Hrady se svým zde (z)konstruovaným příběhem připodobněny k něčemu ve své podstatě částečně klamavému a poněkud jinému, než co tvoří reálný základ vzpomínek přímých účastníků popisovaných událostí. Je tomu tak především kvůli naznačené subjektivitě předkládaného historického obrazu, jenž je spíše jakýmsi podobenstvím o záchraně zámku Staré Hrady, jenž má s původním příběhem jen několik shodných dějových prvků. Ačkoliv jsou tedy poznatky této závěrečné části čtenáři předloženy v pozitivistické formě, je nutné jejich vyznění chápat právě tímto způsobem.

Veškeré toto aktérské jednání v rámci uvedených příkladů je poté nutné vnímat holisticky, tedy ve vztahu tohoto jednání k referenčním rámcům, vytvářejících protagonistům podklady pro pojmání společně sdílených vzorců významů (tedy jednotlivých tematických situací [příkladů] v rámci událostí daných etap) pro jejich argumentačně-symbolické aktérské činy stran jejich snahy o záchranu starohradské památky. V tomto širokém kontextu je poté možné říci, že aktérské jednání kolem záchraně zámku Staré Hrady nijak nevybočovalo z běžného chování, z hlediska explicitních písemných projevů v rámci samotných jednání (až na výjimku „socialistického závazku“ z roku 1951) nedotčeného jakoukoliv dogmatictější politickou rétorikou (nepočítaje v to povinné formální výrazivo úředních dokumentů).

Lze tedy říci, že předložené vyjednávací strategie byly aplikovány zaprvé zčásti v rámci oficiálních (oficiálně žádaných), formálních a dobově rétoricky korektních a „vyznačených“ úředních cest, zadruhé potom v rámci neoficiálních a pouze ústně formulovaných strategických vyjednávání a postupů z prostřední oné „šedé zóny“ neformálních vztahů (v rámci kterých se aktéři potkávali doslova na ulici mimo úřední místa a sdělovali si neoficiální názory na chystané oficiální úřední žádosti v rámci záchraně zámku Staré Hrady, šlo tedy o jakási postranní přátelská varování před rizikovým úředním vyjednáváním. Součástí této „šedé zóny“ bylo rovněž uplatňování postupu ve stylu „kdo může s čím v rámci svých vlastních kontaktů pomoci a na koho je třeba naopak v tomto kontextu brát ohled v rámci příliš velkého

rizika postihu v případě odhalení“ apod.).⁹²² Zde (i tak pouze částečně) zmapované oficiální vyjednávací strategie záchrany starohradského zámku měly tedy rovněž svou mimozáznamovou, neúřední a tudíž historiograficky téměř nezmapovatelnou (avšak zcela jistě velmi důležitou a bezpochyby vlivnou) stránku. Tyto dva komunikační kanály poté v rámci předmětné věci generují případné konflikty pouze v rovině částečně kulturně politické (zda zámek vůbec zachránit) a expertní (jak jej posléze zachránit), avšak nikoliv po stránce čistě politické a ideologické, jelikož v rámci této roviny vnímání aktéři záchrany (alespoň oficiálně) souzněli se svými institucionálními (spolu/proti)hráči. V tomto duchu bychom tedy vyjednávací strategie aktérů starohradského příběhu mohli shrnout do tvrzení o oscilaci mezi „stereotypním ideálem předepsané praxe a (do jisté míry) přizpůsobivou praxí reálně žité každodennosti.“

Patrně jedinou, všem aktérům od samého začátku společnou jednotící myšlenkou, bylo vědomí bývalé historické a kulturní hodnoty zámku Staré Hrady. O těch zbývajících musel Vladimír Holman a ti, kteří se k jeho snu (postupně) přid(áv)ali, ostatní teprve přesvědčit: Na cestě zámku k odstřelu o tom, že jej není nutné dále ničit, v pozdějších časech příprav o tom, že má zámek ještě naději na záchranu, a nakonec o tom, že má tato záchrana své využití pro Památník národního písemnictví a kulturně-společenskou osvětu regionu. Pomocí hodnoty starohradského zámku a jeho postupného ušetření, obnovení a využití si tak Vladimír Holman připravoval prostor pro to, v čem veškeré toto jeho snažení vyústilo a v čem vyvrcholilo - v monumentální rekonstrukci starého gotického křídla, které z kamenů a plevle povstalo na konci osmdesátých let.

Vladimír Holman tak svou tvrdošjně úpornou a entuziasticky nadšenou letitou rekonstrukcí jednoho svého času se téměř rozpadajícího zámku nevědomky zcela převrátil teze Josepha Cambella o tom, že podstata „hrdiny dnešní doby“⁹²³ má dnes smysl již pouze v jedinci a že ten nadto neví, kam se ubírá, kam směřuje.⁹²⁴ Protože Vladimír Holman postupnou rekonstrukcí „svých“ Starých Hradů ukázal (a zároveň dokázal) smysluplnost úspěšného fungování a konání právě takového hrdiny, do jednoho „toku“ usměrňujícího kaleidoskopický kolektivní soubor rozmanitých lidských povah, profesí i generací, kterýžto vůdčí hrdina v mezích takovýchto kulis a jejich obsazení od samého počátku velmi dobře ví, za čím směřuje a jak toho má

⁹²² Telefonický rozhovor s Evou Bílkovou z 26. 11. 2023.

⁹²³ CAMPBELL, Joseph, *Tisíc tváří hrdiny*, Praha, Argo 2017, s. 321.

⁹²⁴ Tamtéž.

dosáhnout, ale který však v tomto kontextu rozhodně nemůže být hrdinou osamělým. Záchrana starohradského zámku je vlastně tak trochu moderním mytologickým příběhem (ve svém významu ojedinělého, avšak z praktického hlediska nutně kolektivně fungujícího hrdiny) s prvky antického eposu (Holmanova pomyslně „oddyseovský“ dlouhá, ale k jednomu cíli od začátku jdoucí cesta, a těžký, avšak nakonec úspěšně završený úkol) v kulisách čtyř desetiletí poválečných československých dějin.

Tři desetiletí po skončení posledních rekonstrukcí, se někdejší objekt jejich uskutečnění jeví docela jinak, než jak celou tu dobu vystupoval na prostoru dochovaných písemných pramenů a na (v převážné většině černobílých) fotografiích, které byly pro tyto prameny doplňující součástí. Vše se zdá být vzdálenostně mnohem sevřenější, co do barevnosti sytější a přesto již ochuzené o něco, co na Starých Hradech již není přítomné. Prostorové panorama zámku Staré Hrady z pohledu první poloviny dvacátého prvního století je dnes z velké části „zastavěné lešením“ sezónního ruchu, komerčního turismu a povznášející dětské bezstarostnosti, která dává téměř zcela zapomenout na celou řadu časově náročných vyjednávání uskutečněných kdysi za časů pana učitele Holmana, jejichž výsledkem bylo skládání materiálu, který byl poté v potu tváří a bolavých svalů „přetaven“ do záchrany rozpadajícího se zámku, jejíž někdejší faktické úplnosti a emocionální plasticitě se lze jen na určitou vzdálenost přiblížit.

Základní časová osa

1340 - Arnošt ze Staré sepisuje závět', v níž odkazuje své manželce Adličce jako vdovské sídlo dřevěnou tvrz „*Starou*“, k níž náleželo městečko Libáň a vsi Stará, Hřmenín, Važice a Sedliště.

1342 - Umírá Arnošt ze Staré, o sedm let později umírá jeho manželka Adlička.

1356 - Od tohoto roku vystupují jako majitelé „*Staré*“ tři synové Arnošta a Adličky: probošt Bohuš, arcibiskup Arnošt, a Smil Flaška z Pardubic.

1358 - Tvrz získává nejmladší z bratrů Vilém z Pardubic.

kolem r. 1358 - Někdy v této době vzniká kamenná gotická tvrz, ovlivněná stylem dvorské stavební huti Václava IV.

před r. 1370 - Je postaven kostel sv. Jana Křtitele.

1393 - Smil Flaška z Pardubic prodává panství Pavlu z Jenštejna (ten ho má od r. 1404 ve společném vlastnictví se synem Janem).

1419 - Majitelem panství se stává Jan Kostelák.

1433 až 1469 - V této době jsou majiteli panství Straniš z Kopidlna a Zdeněk z Loučeně.

kolem r. 1469 až 1503 - Majitelem panství je Jan z Valdštejna.

1503 - Tvrz „*Stará*“ je s Janem Rašínem z Riesenburka vyměněna za hořické panství.

1503 až 1551 - Ke „*Staré*“ jsou vlastnickým rodem Valdštejnů přikoupeny vsi Zliv, Psinice, Kelníky, Křešice a Milkovice.

1567 - Jan Kašpar z Valdštejna prodává vinou svého zadlužení panství Kryštofovi z Lobkovic na Bílině a Kosti.

1571 - Panství je odevzdáno Jiřímu Pruskovskému z Pruskova (manželu Uršuly, dcery Kryštofa z Lobkovic, dle nápisu na první zámecké bráně se však jedná až o rok 1573).

po r. 1574 - V této době je panství přebudovááno do podoby moderního renesančního sídla. Původní budova je přestavěna a k ní následně přibývají další tři křídla. Nad portálem vstupní brány jsou umístěny busty císařů Ferdinanda I. a Maxmiliána II.

1582 - Pro kostel sv. Jana Křtitele je zhotoven ze dřeva vyřezávaný renesanční oltář. Před novým zámekem bylo vybudováno uzavřené předzámčí. Za gotickým hradem jsou zřízeny sklepy.

1584 - Umírá Jiří Pruskovský z Pruskova, Staré Hrady přechází do rukou jeho manželky Uršuly.

1593 - Panství se ujímá Jiříkův syn Oldřich Desiderius Pruskovský z Pruskova, v areálu panství vzniká pivovar.

po r. 1618 - Zadlužené panství se stává majetkem Viléma z Lobkovic a jeho manželky Benigny Kateřiny.

1628 - Benigna Kateřina prodává „Staré Hrady“ Maxmiliánovi z Valdštejna, plnomocníku Albrechta z Valdštejna. Panství se tím stává součástí vévodství frýdlantského.

1635 - Po smrti Albrechta z Valdštejna získává panství do zástavy Jindřich hrabě Šlik (od r. 1637 do dědičné držby).

1650 až 1675 - Majitelem panství je František Šlik. Za jeho držby je r. 1672 zřízeno svěrenské panství (fideikomis) „Kopidlno-Staré Hrady“. „Staré Hrady“ se staly hospodářským centrem panství, přičemž rod Šliků sídlil na Kopidlně.

kolem r. 1806 - Doba značného chátrání zámku, postupně např. padá nejstarší gotické křídlo zámku spolu s věží.

kolem r. 1811 - Majitelem se stává František Jindřich Šlik, který jako první v historii nechal provést nejnútnejší zabezpečovací práce.

1833 - Na předním nádvoří v areálu „Starých Hradů“ je postavena konírna.

1869 - Pro pivovar jsou zřizovány nové prostorné sklepy.

1892 - V tomto roce je uzavřen pivovar, v zámku zároveň vznikají mlékárna a syrečkárna, část místností je upravena na zaměstnanecké byty.

1906 - Po smrti Ervina Šlika přechází „Staré Hrady“ do majetku Konráda Weisenwolfa.

1917 - Po smrti Konráda Weisenwolfa a jeho dvou synů, spravuje panství jejich matka Marietta Weisenwolfová.

1924 - Byla provedena parcelace panského dvora.

1945 - Poslední majitelka panství Jindřiška Thurn-Taxisová (dcera Marietty Weisenwolfové) odchází do Rakouska. „Staré Hrady“ jsou na základě dekretu 12/1945 zkonfiskovány a předány do majetku MNV Staré Hrady.

1949 - Propadla se část zámecké klenby.

1951 - Zřítíla se štítová zeď v předzámčí.

1964 - Dochází ke sloučení obcí Staré Hrady a Sedliště, předsedou společného MNV Staré Hrady se stává učitel Vladimír Holman.

1965 - Jsou vyměněna první okna v předzámčí, opraveny střechy, uklizeno první nádvoří, MNV Staré Hrady začíná jednat o úpravách zámku. Vzniká *Osvětová beseda Staré Hrady*.

1966 - Je upraven kulturní sál a jeho příslušenství, shánějí se tašky na přikrytí zadní části zámku.

1967 - Kácí se velký jasan na nádvoří, jehož kořeny dosahovaly pod základy budov zámeckého komplexu (ze dřeva tohoto stromu je pak vyroben nábytek do kulturního domu, kulturní dům dostává také stropní traverzy a je zde přeložena také střecha). Je vybudována také hasičská zbrojnice a restaurace a kácí se rovněž akát na zřícené gotické části. ONV v Jičíně přispívá částkou 10 000 Kčs.

1968 - MNV Staré Hrady získává půjčku 50 000 Kčs na rekonstrukci bývalé konírny (zhotovení betonových podlah a stropů, opravení střechy a vazby), která je poté pronajata jako sklad. Jsou získány plány na rekonstrukci, probíhají jednání o budoucím využití zámku.

1969 - Je uzavřena nájemní smlouva s Památkem národního písemnictví o pronájmu zámeckých prostor coby depozitářů, je opraveno prvních pět místností zámku.

1970 - ONV v Jičíně ustanovuje Ing. arch. Karla Pokorného stavebním dozorem a schvaluje další plány na rekonstrukce. Na prvním nádvoří zámku vzniká přírodní jeviště a hlediště.

1971 - Pracuje se na severním křídle zámku, obnovuje se „krbový sál“ ve 2. patře a probíhají rovněž práce na omítkách.

1972 - Probíhají práce na kanalizaci, vodovodu a svatební síni. Je dokončena omítka jižního křídla.

1973 - Rok výročních oslav: 650 let od vzniku gotického hrádku (tvrze) a 400 let od vzniku renesančního zámku. Je zbourán starý komín sušárny chmele a místo něho vzniká v severním křídle ubytovna, koupelna a toalety. Je opravena a doplněna křížová klenba v přízemí, omítnuty arkády a zavedena elektrická síť. Tři křídla zámku jsou zpřístupněna návštěvníkům.

1974 - Dochází k záchraně sgrafit a upravení „recepční místnosti“ v přízemí. Začíná také postupná oprava opěrné zdi u silnice pod zámkem, vzniká svatební síň (je položena podlaha a vytvořena vnitřní výzdoba).

1975 - Obec Staré Hrady se stává součástí střediskové obce Libáň. Končí práce v akci Z, další rekonstrukce „*Starých Hradů*“ probíhá v rámci rekonstrukce a záchrany kulturní památky. Je vydlážděno vnitřní nádvoří, začínají práce na gotické části zámku. Je otevřena svatební síň, rozbíhá se kulturní činnost organizovaná Osvětovou besedou Staré Hrady.

1976 až 1977 - Pokračují práce na gotické části. Upravuje se 1. nádvoří.

1978 - Probíhají práce ve vnitřních prostorách gotické části (betonování stropu), okna v přízemí jsou opatřena mřížemi. Uskutečňují se terénní úpravy v okolí zámku, pracuje se rovněž na dokončování restauračního zařízení, začínají vycházet *Listy starohradské kroniky*.

1979 - Do přízemí 1. patra gotické části jsou zabudována nová pískovcová schodiště a ve zdi do nádvoří je otevřen gotický arkýř. V přízemí gotické části jsou obnoveny dřívější vchody, jsou také zabetonovány kazetové stropy. Na vnitřní nádvoří je umístěna kašna a do bývalé konírny je zavedena elektřina.

1980 - Na „*Staré Hrady*“ začínají přijíždět první větší skupiny tramských brigádníků. Pracuje se na vyhotovení oken, dveří a mříží. Realizuje se rovněž úprava „vápenky“ v renesanční části (prostor pod schodištěm využívaný jako sklad) a oprava opěrné zdi pod zámeckou kaplí.

1981 - Probíhá dostavba gotické části zámku: vyždění příček ve 2. patře gotické části.

1982 - Byla opravena a vyměněna gotická ostění, upravena je také vstupní prostora z nádvoří, dokončeno bednění pod zbytkem stropu 2. patra spolu s položením armatury. Skončila oprava bývalé konírny.

1983 - Jsou opraveny klenuté stropy a zdi v přízemí gotické části. Je vysekáno vedení pro elektrické kabely a provedeno spárování, v prostorách 1. patra jsou vybourány staré trámy a nahrazeny železobetonem, zároveň byla opravena klenba nad schodištěm.

1984 - Probíhají zednické a truhlářské práce, stejně jako údržba celého areálu. Je sundáno lešení z gotické části, na které byla provedena vazba.

1985 - KNV v Hradci Králové v tomto roce poskytl zvýšený finanční příspěvek k dalšímu postupu prací a jejich dokončení.

1986 - Byly omítnuty a vybíleny tři archivní depozitáře ve 2. patře gotického křídla, zhotoveny schody na půdu této části zámku.

1987 - Pokračují dokončovací práce na gotickém křídle: v 1. a 2. patře je položena chybějící dlažba, opraveno schodiště na terase za oddací síní, kde byla zpevněna rovněž opěrná zeď.

1993 - Faktický konec záchranných prací na Starých Hradech.

1994 - Propadají se střechy v předzámčí a klenba v pivovarském sklepě, střechy jsou obratem opraveny přizvanou firmou.

2000 - Umírá dlouholetý vedoucí rekonstrukčních prací na zámku, někdejší předseda MNV Staré Hrady, učitel, malíř a „duchovní otec“ projektu záchrany „*Starých Hradů*“ Vladimír Holman.

2004 - Probíhá opětovná oprava zámeckých sgrafit.

2005 - Vzniká „*Občanské sdružení SH*“ coby nástupce „Osvětové besedy Staré Hrady“. V rámci 6. sjezdu rodáků a přátel obcí Staré Hrady a Sedliště je Vladimíru Holmanovi a jeho pomocníkům za záchranu zámku odhalena na jeho 2. nádvoří v arkádách pamětní deska.

2006 - Zastupitelé obce Staré Hrady dávají veřejně na vědomí, že je zámek opět ve špatném stavu a že v současné době nejsou k dispozici finanční prostředky na jeho opravu.

2007 - „Staré Hrady“ jsou po několikaměsíčním právním boji prodány do rukou soukromého majitele. Mění se zámecké expozice, končí zde činnost Občanského sdružení SH.

2016 - Literární archiv Památníku národního písemnictví odstěhoval ze zámku písemnosti postupně zde ukládané od r. 1969 na základě tehdy uzavřené smlouvy na dobu padesáti let.

Použité zdroje

Archivní prameny

Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Podnikový archiv (neusp.), karton 599, složka 9.

Masarykův ústav a Archiv akademie věd ČR, fond Chaloupecký Václav, karton č. 8, inv. č. 612.

Národní památkový ústav, generální ředitelství, sbírka plánů, Oddělení dokumentačních fondů, karton L166, č. j. 10340/1956; karton B13.

SOkA Jičín, fond Kroužek libáňských rodáků v Praze, neusp., kniha zápisů 1931-1941.

SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Libáň, kniha č. 270-284, neusp., Zápisy ze schůzí komise pro výstavbu 1976-1990.

SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, karton č. 1, 2, neusp., Péče o budovy kulturních zařízení, oprava zámku.

SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 12, neusp., Protokoly o schůzích stavební a technické komise z let 1962-1971.

SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 15, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1923-1973.

SOkA Jičín, fond Místní národní výbor Staré Hrady, kniha č. 17, neusp., Kronika obce Staré Hrady 1974-1987.

SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 123, Staré Hrady 1946a.

SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 123, Staré Hrady 1947a.

SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 123, Staré Hrady 1949.

SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 89, Soupis umělecko-historických památek okresu Jičín, 1940.

SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 96.

SOkA Jičín, fond Musejní spolek Jičín, karton č. 7, inv. č. 97.

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 15, neusp., Zápisy ze schůzí osvětové besedy a Občanského sdružení SH z let 1975-2005.

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 17-22, neusp., Činnost osvětové besedy a Občanského sdružení SH v letech 1973-2004.

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 28, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1906-1976).

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 29, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1977-1979).

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 30, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1980-1981).

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 31, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1982-1983).

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 32, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1984-1985).

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 33, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1986-1987).

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 34, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1988).

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 35, neusp., výstřižky článků z novin a časopisů (1989).

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 58, neusp.

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, karton č. 60-62, neusp., fotografie zámku, včetně rekonstrukce.

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, neusp., Protokolní kniha obce Staré Hrady 1948-1955.

SOkA Jičín, fond Občanské sdružení SH Staré Hrady, neusp., Stanovy Občanského sdružení SH zaregistrované MV ČR 12. 1. 2005 (kopie).

SOkA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, karton č. 367, inv. č. 1557.

SOkA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, kniha 60a, inv. č. 60.

SOkA Jičín, fond Okresní národní výbor Jičín, Sběrka stavebních spisů, Staré Hrady, karton č. 1132, inv. č. 814.

SOkA Jičín, fond Okresní úřad Jičín, karton č. 1704, inv. č. 2700.

SOkA Jičín, fond Okresní úřad Jičín, karton č. 502, inv. č. 1512.

SOkA Jičín, fond Soudobá dokumentace okresu Jičín, neusp., sg VI/8-p61.

SOkA Jičín, Místní národní výbor Staré Hrady, Péče o budovy kulturních zařízení, Oprava zámku, karton č. 1,2 (neusp.).

Spisovna Generálního ředitelství Národního památkového ústavu, ukládací značka Staré Hrady, karton č. 415, Staré Hrady, zámek 7960-77-79.

Spisovna, Městský úřad Libáň, neusp., složka Staré Hrady.

Dobová periodika⁹²⁵

Ahoj na sobotu: Příloha Svobodného slova, Praha, Melantrich, roč. 13, 1986.

Az Magazin: Populárně výběrový magazín vydavatelství Naše vojsko, Praha, Naše vojsko, č. 9, 1982.

Beseda: Obrázkový čtrnáctideník Libereckého kraje, Českého ráje a Podkrkonoší, Železný Brod, Jos. V. Kučera, roč. 6, č. 9-10, 1949.

Československý svět 12, Praha, Orbis, roč. 4., č. 3, 1981.

Čtení pro ženy, Praha, Mona, zima 1986-1987.

Domousnický zpravodaj, Domousnice, MNV Domousnice, č. 64, únor 1978; č. 68, listopad 1978.

Domov: Bytová kultura a technika v domácnosti, Praha, Státní nakladatelství technické literatury, č. 5, 1986.

Hlas našeho venkova: Týdeník Republikánské strany československého venkova pro pro kraj jičínský a okresy horské, Jičín, Krajský sekretariát Republikánské strany

⁹²⁵ Zde v seznamu uvedené *Listy starohradské kroniky: Kulturní a místopisný časopis pro Staré Hrady a okolí* jsou v rámci seznamu zdrojů uvedené rovněž v kategorii Internetových zdroj, jelikož z nich bylo pro účely této práce čerpáno právě v této jejich elektronické podobě a jde přitom o jeden ze zásadních zdrojů. U ostatních zdrojů, existujících ve fyzické i digitalizované formě, bylo překročeno k uvedení pouze jedné z nabízených variant.

československého venkova, roč. 19, č. 17, 1938; roč. 24, č. 33, 1943; roč. 25, č. 44, 1944.

Informační týdeník Federálního úřadu pro tisk a informace, Praha, Federální úřad pro tisk a informace, roč. 37, 1983.

Kráska našeho domova: Měsíčník pro ochranu přírody a domoviny: Časopis svazu spolků pro okrašlování a ochranu domoviny, Praha, Svaz okrašlovací a ochranný, květen-červen, 1949.

Kulturní rozvoj: Čtrnáctideník ministerstva kultury ČSR, Praha, Panorama, roč. 4, č. 6, 1988.

Květy, Praha, Ústřední tiskový orgán KSČ, roč. 32, č. 31, 1982.

Lada módní svět: Čtrnáctideník inteligentních žen, Praha, Pavla Albieri-Mucková, roč. 63, č. 2, 1924.

Laura: Interní metodický materiál TJ TAK Praha 111 21 PS 398 Praha 1, Praha, TOMOS, květen 1987.

Lidová demokracie: Orgán čs. strany lidové - nositel řádu práce, Praha, Nakladatelství Lidová demokracie, roč. 35, č. 14, 1978; roč. 40, č. 171, 1984.

Listy starohradské kroniky: Kulturní a místopisný časopis pro Staré Hrady a okolí, Staré Hrady, Osvětová beseda Staré Hrady (roč. 1, 1978; roč. 2, 1979; roč. 3, 1980; roč. 4, 1981; roč. 5, 1982; roč. 6, 1983; roč. 7, 1984; roč. 8, 1985; roč. 9, 1986; roč. 10, 1987; roč. 11, 1988; roč. 13, 1990; roč. 14, 1991; roč. 15, 1992; roč. 16, 1993; roč. 17, 1994; roč. 18, 1995; roč. 19, 1996; roč. 20, 1997; roč. 21, 1998; roč. 22, 1999; roč. 24, 2001; roč. 28, 2005; roč. 29, 2006; roč. 30, 2007; roč. 31, 2008), ISSN 1210-6194.

Mladý svět, Praha, Mladá fronta, roč. 20, č. 33, 1978; roč. 22, č. 25, 1980; roč. 22, č. 43, 1980; roč. 25, č. 1, 1982-1983; roč. 27, č. 38, 1985; roč. 28, č. 43, 1986.

Muzejní a vlastivědná práce 3, Praha, Panorama, roč. 19, č. 89, 1981.

Náš domov: Vlastivědný sborník okresů Jičín-Libáň-Sobotka, Jičín, Okresní osvětové spolky v Jičíně, Libáni a Sobotce, roč. 1, 2, 1925-1927.

Nové noviny, roč. 14, č. 22, 2011.

Práce: Deník revolučního odborového hnutí, Praha, Vydavatelství Práce, roč. 38, č. 216, 1982; roč. 45., č. 107, 1989.

Předvoj: Orgán OV KSČ a ONV v Jičíně, Jičín, OV KSČ, roč. 19., č. 18, 1978; roč. 19., č. 38, 1978; roč. 20, č. 19, 1979; roč. 20, č. 37, 1979; roč. 21, č. 39, 1980; roč. 23, 1982.

Předvoj: Týdeník jičínského okresu, Jičín, OV KSČ, roč. 10., č. 44, 1969.

Rudé právo: Orgán Ústředního výboru Komunistické strany Československa, Praha, Svoboda, roč. 62, č. 15, 1982; roč. 69, č. 186, 1989.

Svobodné slovo: List Československé strany socialistické - nositel Řádu práce, Praha, Melantrich, roč. 38, č. 206, 1982.

Turistický věstník Klubu českých turistů odbor Pardubice, Pardubice, Odbor Klubu českoslovenkých turistů v Pardubicích, roč. 21, 1942.

Tvorba: Týdeník pro politiku, vědu a kulturu, Praha, Symposion, č. 22, 1985.

Venkov: List českého zemědělského lidu, Praha, Tiskařské a vydavatelské podniky Novina, roč. 36, č. 40, 1941.

Zemědělské noviny: Děník ministerstva zemědělství a výživy ČSR, Praha, Státní zemědělské nakladatelství, roč. 34, č. 194, 1978; roč. 36, č. 18, 1980; roč. 39, č. 219, 1983; roč. 42, č. 102, 1986; roč. 44, č. 184, 1988.

Zprávy památkové péče (Památková péče [1962-1976], Památky a příroda [1976-1992]), Praha, Orbis (roč. 1, 1962; roč. 4, 1965; roč. 6, 1967; roč. 7, 1968; roč. 9, 1970; roč. 10, 1971; roč. 11, 1972; roč. 12, 1973; roč. 1, 1976; roč. 2, 1977).

Sekundární literatura

BENEŠ, Josef: *Německo-český a česko-německý kapesní slovník*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1972. ISBN 14-390-76.

BERGER, Stefan, FELDNER, Heiko, PASSMORE, Kevin, *Jak se píšou dějiny? Teorie a praxe*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2016. ISBN 978-80-7325-398-1.

Bibliografický rejstřík Listů starohradské kroniky 1, 1978/1979-26, 2003: Soupis výstav na zámku Staré Hrady v letech 1973-2003, sestavila Hana Kábová, *Listy starohradské kroniky*, roč. 26, zvl. číslo, 2003, ISSN 1210-6194.

BÍLEK, Karol, *Malé dějiny Libáňska*, Libáň, Městský úřad Libáň s obcemi Mikroregionu rozhraní Bačalky, Bystřice, Dětenice, Lično, Markvartice, Rokytňany, Sedliště, Staré Hrady, Střevač a Údrnice 2005. ISBN 80-239-5076-2.

BÍLKOVÍ, Eva a Karol - ULRYCHOVÁ, Eva, *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*, Osvětová beseda Staré Hrady 2004 (4. doplněné a upravené vyd.). ISSN 1210-6194.

BLÁHOVÁ, Kateřina, SLÁDEK, Ondřej (eds.), *O psaní dějin: Teoretické a metodologické problémy literární historiografie*, Praha, Academia 2007. ISBN 978-80-200-1544-0.

CAMPBELL, Joseph, *Tisíc tváří hrdiny*, Praha, Argo 2017. ISBN 978-80-257-2184-1.

ČECHÁK, Vladimír, *Vývoj veřejné správy v Československu a České republice (1945-2004)*, Praha, Eupress 2004. ISBN 80-86754-22-7.

ČECHUROVÁ, Jana, RANDÁK, Jan a kol., *Základní problémy studia moderních a soudobých dějin*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny/Filosofická fakulta univerzity Karlovy v Praze 2014. ISBN 978-80-7422-309-9.

DEJMEK, Jindřich a kol., *Československo: Dějiny státu*, Praha, Libri 2018. ISBN 978-80-7277-572-9.

FAJSTAUEROVÁ, Hana, *Jaroslav Wagner: Památkář a jičínský rodák*, Katalog výstavy, Jičín, Regionální muzeum a galerie v Jičíně 2021. ISBN 978-80-87486-19-1.

FEJFAR, Václav, „Libáňsko“, IN: *Království české VII: Severo-východní Čechy*, část první, Praha, Nakladatelství Pavel Köbler v Praze 1919.

FIDELIUS, Petr, *Řeč komunistické moci*, Praha, Triáda 2016. ISBN 978-80-7474-176-0.

FREISLEBEN, Zdeněk, *Památník národního písemnictví 1953-2013*, Praha, Památník národního písemnictví 2013. ISBN 978-80-87376-09-6.

GEERTZ, Clifford, *Interpretace kultur*, Praha, Sociologické nakladatelství 2000. ISBN 80-85850-89-3.

HAVELKA, Miloš, *Ideje-dějiny-společnost: Studie k historické sociologii vědění*, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2010. 978-80-7325-220-5.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, *Arnošt z Pardubic: Arcibiskup, zakladatel a rádce*, Praha, Vyšehrad 2008. ISBN 978-80-7021-911-9.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, JANÁK, Jan, DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy: Od počátků států po současnost*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2007. ISBN 80-7106-709-1.

- HLOBIL, Ivo, *Na základech konzervativní teorie české památkové péče: Výbor z textů*, Olomouc, Národní památkový ústav Univerzita Palackého v Olomouci 2008. ISBN 978-80-87104-32-3.
- HOBZEK, Josef, *Vývoj památkové péče v českých zemích: Stručný nástin*, Praha, Národní památkový ústav 1987.
- HOLMAN, Vladimír, *Staré Hrady*, Osvětová beseda Libáň-Staré Hrady a Památník národního písemnictví 1984 (Zvláštní otisk z LSK 1984, 1. vyd.).
- HORSKÝ, Jan, *Teorie a narace*, Praha, Argo 2015. ISBN 978-80-257-1320-4.
- JANDOUREK, Jan, *Sociologický slovník*, Praha, Portál 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- JELÍNEK, Milan, ŠVANDOVÁ, Blažena a kol., *Argumentace a umění komunikovat*, Brno, Pedagogická fakulta Masarykova univerzita Brno 1999. ISBN 1-210-2186-1.
- KAFKA, Josef, LIEBSCHER, Karel, ŠIMÁK, Josef Vítězslav, VRCHLICKÝ, Jaroslav, *Čechy*, díl XIV., Severní Čechy, část II, Praha, J. Otto 1908.
- KALISTA, Zdeněk, *Cesty historikova myšlení*, Praha, Garamond 2002. ISBN 80-86379-40-X.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1948-1953*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1991. ISBN 80-04-25700-3.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1967-1969*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1993. ISBN 80-04-26142-6.
- KAPLAN, Karel, *Kořeny československé reformy 1968*, (III., IV), Brno, Doplněk 2002. ISBN
- KAPLAN, Karel, *Kronika komunistického Československa: Kořeny reformy 1956-1968: Společnost a moc*, Brno, Barrister & Principal, 2008. ISBN 80-7239-135-6.
- KEEGAN, John, *Historie válečnictví*, Praha, Plzeň, BETA-Dobrovský, Ševčík 2004. ISBN 80-7306-116-3.
- KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, svazek 1, A-O, Praha, Academia 2011. ISBN 978-80-200-2019-2.
- KNAPÍK, Jiří, *Únor a kultura: Sovětizace české kultury 1948-1950*, Praha, Libri 2004. ISBN 80-7277-212-0.

KNAPÍK, Jiří, *V zajetí moci: Kulturní politika, její systém a aktéři 1948-1956*, Praha, Libri 2006. ISBN 80-7277-316-X.

KOLEKTIV autorů, *Listy starohradské kroniky: Zvláštní číslo ke třiceti letům Listů starohradské kroniky (1978-2008)*, Občanské sdružení SH 2008. ISSN 1210-6194.

KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 1, A - Č*, Praha, Encyklopedický dům 2001. ISBN 80-86044-17-3.

KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 4, K-L*, Praha, Encyklopedický dům, 2003. ISBN 80-86044-21-1.

KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 7, R-Š*, Praha, Encyklopedický dům 2004. ISBN 80-86044-25-4.

KOLEKTIV autorů, *Technický slovník naučný 8, T-Ž*, Praha, Encyklopedický dům 2005. ISBN 80-86044-26-2.

KRŠKO, Jan, MAREŠ, Jan, POHUNEK, Jan, RANDÁK, Jan, ŠPRINGL, Jan, *Český tramping v časech formování a rozmachu*, Academia 2020. ISBN 978-80-200-2897-6.

KUKLÍK, Jan a kol., *Dějiny československého práva 1945-1989*, Praha, Auditorium 2011. ISBN 978-80-87284-17-9.

KUKLÍK, Jan, *Vývoj československého práva 1945-1989*, Praha, Linde 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.

KUSÁK, Alexej, *Kultura a politika v Československu 1945 - 1956*, Praha, Torst 1998. ISBN 80-7215-055-3.

MENCLOVÁ, Dobroslava, *České hrady*, díl II, Praha, Odeon 1972. ISBN 80-7215-055-3.

NEITZEL, Sönke, WERZEL, Harald, *Vojáci: Protokoly o boji, zabíjení a umírání*, Praha, Academia 2014. 978-80-200-2334-6.

NESVADBÍKOVÁ, Jiřina, WIRTH, Zdeněk, VINTER, Vlastimil, *K vývoji památkové péče na území Československa: Přehled právních dokumentů a nástin vývoje 1749 - 1958*, 1. svazek, Praha, Státní pedagogické nakladatelství 1983.

NOVOTNÝ, Vladimír, *Socialistická památková péče*, Praha, Státní ústav památkové péče a ochrany přírody 1971.

PALÁT, Jiří M., *Starohradská setkání*, Vydali pro přátele Starých Hradů z archivu Listů starohradské kroniky Eva a Karol Bílkovi 1986.

PÁNEK, Jaroslav, TŮMA, Oldřich a kol., *Dějiny českých zemí*, Praha, Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum 2018. ISBN 978-80-246-3994-9.

PENC, Stanislav: *Staré Hrady: Paměť doby: Brožurka o 25 letech záchrany a rekonstrukce zámku*, Kozí nakladatelství 2007. ISBN 123456789.

PETRUSEK, Miloslav a kol., *Velký sociologický slovník*, Praha, Karolinum 1996. ISBN 80-7184-310-5.

RANDÁK, Jan, KRŠKO, Jan, MAREŠ, Jan, POHUNEK, Jan, ŠPRINGL, Jan, *Putování za obzor: Tramping v české společnosti 1918-1989*, Nakladatelství Lidové noviny 2020. ISBN 978-80-7422-707-3.

RYCHLÍK, Jan, *Československo v období socialismu 1945-1989*, Praha, Vyšehrad 2020. ISBN 978-80-7601-334-6.

RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír, *Od minulosti k dnešku: Dějiny českých zemí*, Vyšehrad 2013. ISBN 978-80-7429-387-0.

RYCHNOVÁ, Lucie, *František Josef Šlik a česká barokní krajina*, Dolní Břežany, Scriptorium 2020. ISBN 978-80-7649-044-4.

SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, díl X, Praha, F. Šimáček 1895.

SCHELLE, Karel, *Dějiny veřejné správy*, Praha, Wolters Kluwer 2016. ISBN 978-80-7552-374-7.

SCHELLE, Karel, *Vývoj veřejné správy 1848-1990*, Praha, Eurolex Bohemia 2005. ISBN 80-86861-66-X.

ŠIMEK, Tomáš a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, sv. 6 Východní Čechy, Praha, Svoboda 1989. ISBN 25-057-89.

ŠTORCHOVÁ, Lucie a kol., *Koncepty a dějiny: Proměny pojmů v současné historické vědě*, Praha, Scriptorium 2014. ISBN 978-80-87271-87-2.

UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise 1947-1951*, Praha, Artefactum 2004. ISBN 80-903230-8-1.

VOJTÍŠEK, František, *Opomíjené Staré Hrady u Libáně*, Libáň, b. d.

Kvalifikační práce

BRUNOVSKÁ, Zuzana, *Hrady a zámky jako objekt památkové péče v letech 1945-1989*, bakalářská diplomová práce, Brno, Masarykova univerzita, Filosofická fakulta, Historický ústav 2012.

CÁSEK, Jiří, *Vývoj právní regulace památkové péče*, diplomová práce, Brno, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Veřejná správa, Katedra dějin státu a práva 2016/2017.

DOLEJSKÁ, Pavlína, *Vývoj teorie a praxe státní památkové péče mezi lety 1945-1989 popsany na vybraných zámeckých objektech Znojemska*, diplomová práce, Pardubice, Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta 2013.

HUBENÁ, Magdalena, *Odras politické situace v kultuře Československa v letech 1948-1960*, Bakalářská práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra společenských věd 2009.

KARGER, Tomáš, *Srovnání metodologických východisek H. Blumera a C. Geertze*, bakalářská diplomová práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filosofická fakulta, Katedra sociologie a andragogiky 2010.

KOLEČKOVÁ, Eva, *Vliv sovětské propagandy na československou kulturní politiku v letech 1948-1956*, diplomová práce, Brno, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra mezinárodních vztahů a evropských studií 2010.

KOVÁŘOVÁ, Eva, *Vývoj veřejné správy v českých zemích 1960-1989*, Bakalářská práce, Brno, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Veřejná správa, Katedra dějin státu a práva 2015.

LANGER, Pavel, *Argumentace v řeči českých politiků vyjádřená jazykovými prostředky*, magisterská diplomová práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky 2014.

MITÁŠOVÁ, Pavlína, *Argumentace jako nástroj moci*, bakalářská práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Katedra českého jazyka a literatury 2019.

NOVOTNÝ, Michal, *Česká památková péče mezi ideály a realitou: O přípravě památkových zákonů ve 20. století*, Praha, dizertační práce, Filosofická fakulta, Katedra dějin umění, Teorie a dějiny výtvarných umění 2019.

PĚTROŠOVÁ, Kateřina, *Argumentační strategie v parlamentním jednání*, Magisterská diplomová práce, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra bohemistiky 2016.

WOHLMUTH, Petr, *Krev, čest a hrůza: Reprezentace pevnostní války v obléhacích denících britských obránců Bergen-op-zoom z roku 1747*, Praha, Diplomová práce, Fakulta humanitních studií, Katedra obecné antropologie 2015.

Periodika

Muzejní a vlastivědná práce, Praha, Národní muzeum, roč. 44, č. 1-2, 2006.

Noviny Jičínska, Hradec Králové, Pnpress, roč. 13, č. 163, 2004.

Sociologický časopis, Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR, roč. 38, č. 5, 2002.

Soudobé dějiny, Praha, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, roč. 19., č. 2, 2012.

Svět literatury: Časopis pro novodobé literatury, Praha, Vydavatelství Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, roč. 25, č. 54, 2016.

Theatrum historiae, Pardubice, Vydavatelství Fakulty filozofické Univerzity Pardubice, roč. 1, č. 2, 2007.

Internetové zdroje

At' žijí duchové, filmovyprehled.cz. [online]. [cit. 2024-1-10]. Dostupné z:

<https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/397167/at-ziji-duchove>.

FAJSTAUEROVÁ, Hana, 2014. *Jaroslav Wagner: Restaurátor památek a jičínský rodák*. Jicinsky.denik.cz. [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné z:

https://jicinsky.denik.cz/kultura_region/jaroslav-wagner-restaurator-pamatek-a-jicinsky-rodak-20141216.html.

Listy starohradské kroniky: Kulturně-místopisný časopis pro Staré Hrady a okolí, [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné z: <http://www.jicinsko.cz/lsk/>.

Mapy.cz, [online]. [cit. 2023-10-25]. Dostupné z: <https://mapy.cz/19stoleti?q=star%C3%A9%20hrady&source=muni&id=220&ds=2&x=15.2096318&y=50.3889219&z=14>.

Mapy.cz, [online]. [cit. 2023-10-25]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?q=star%C3%A9%20hrady&source=muni&id=220&ds=2&x=15.2096318&y=50.3889219&z=14>.

Mapy.cz, [online]. [cit. 2023-10-25]. Dostupné z: <https://mapy.cz/letecka?q=star%C3%A9%20hrady&source=muni&id=220&ds=2&x=15.2096318&y=50.3889219&z=14>.

Mapy.cz, [online]. [cit. 2023-10-25]. Dostupné z: <https://mapy.cz/katastralni?q=star%C3%A9%20hrady&source=muni&id=220&ds=2&x=15.2096318&y=50.3889219&z=14>.

Občanské sdružení SH, Činnost OS SH, [online]. [cit. 2023-12-19]. Dostupné z: <http://www.ossh.cz/cinnost-ossh>.

Památník národního písemnictví, O nás, Historie, [online]. [cit. 2023-12-20]. Dostupné z: <https://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/historie/>.

Zákony pro lidi, Sbírka zákonů, [online]. [cit. 2023-10-12]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1987-20#cast2>.

Zákony pro lidi, Sbírka zákonů, [online]. [cit. 2023-10-9]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1958-22>.

Elektronická komunikace

Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.

Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 16. 4. 2020.

Elektronická korespondence s Evou Bílkovou z 29. 7. 2020.

Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 3. 2. 2021.

Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou ze 7. 2. 2021.

Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 15. 4. 2022.

Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 19. 4. 2022.

Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 3. 8. 2023.

Elektronická korespondence s Václavem Soukupem z 30. 8. 2023.

Elektronická korespondence s Evou Bílkovou z 18. 9. 2023.

Elektronická korespondence s Petrou Sukovou z 5. 10. 2023.

Elektronická korespondence s Evou Bílkovou z 2. 11. 2023.

Telefonický rozhovor s Evou Bílkovou z 26. 11. 2023.

Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 5. 12. 2023.
Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 10. 12. 2023.
Elektronická korespondence s Evou Bílkovou ze 17. 12. 2023.
Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 19. 12. 2023.
Telefonický rozhovor s Evou Bílkovou z 20. 12. 2023.
Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 22. 12. 2023.
Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 28. 12. 2023.
Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 9. 1. 2024.
Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 10. 1. 2024.
Elektronická korespondence s Evou Bílkovou z 10. 1. 2024.
Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 11. 1. 2024.
Příloha elektronické korespondence s Evou Bílkovou z 13. 1. 2024.

Zákony

Zákon č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách.

Zákon České národní rady č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Audiovizuální zdroje

At' žijí duchové!, Rodinný/Komedie/Muzikál/Fantasy, Československo, Filmové studio Barrandov 1977, režie Oldřich Lipský.

Znám já jeden krásný zámek..., Filmový zpravodaj 37/1981, Krátký film Praha, režie Karel Bohman.

Seznam zkratk⁹²⁶

ATNP - Automobilový národní podnik (neoficiální, viz AZNP).

AZNP - Automobilové závody národní podnik.

ČFVU - Český fond výtvarných umění.

ČSAV - Československá akademie věd.

ČSR - Československá republika.

⁹²⁶ V tomto seznamu jsou uvedeny jak zkratky oficiální, tak neoficiální. Jmenované neoficiální zkratky mohly zmizet několika způsoby: záměrně v rámci jakéhosi obecně rozšířeného, interního, „nepsaného“ systémového souboru pracovních zkratk, záměrně z iniciativy konkrétních úředníků při konkrétních situacích, či prostým technickým omylem zapisujícího úředníka - tedy tzv. „překlepem“.

ČSR - Československá republika.

ČVUT - České vysoké učení technické.

DOS - Drobné opravy a služby.

FFUK - Filosofická fakulta Univerzity Karlovy.

JZD - Jednotné zemědělské družstvo.

KČT - Klub českých turistů.

KNV - Krajský národní výbor.

KPS - Krajská památková správa.

KPÚ - Krajský památkový úřad.

Krajské středisko SÚPPOP - Krajské středisko Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody (dříve OSP).

KSČ - Komunistická strana Československa.

LA PNP - Literární archiv Památníku národního písemnictví.

LSK - Listy starohradské kroniky.

MAVNF - Místní akční výbor Národní fronty.

MěNV - Městský národní výbor.

MNV - Místní národní výbor.

MV KSČ - Místní výbor Komunistické strany Československa (status nejistý).

NF - Národní fronta.

NPÚ - Národní památkový ústav.

OB SH - Osvětová beseda Staré Hrady.

OK ONV - Odbor kultury okresního národního výboru (status nejistý).

OKS - Okresní kulturní středisko.

ONV - Okresní národní výbor.

OS SH - Občanské sdružení Staré Hrady.

OSKP - Okresní sdružené komunální podniky (viz SKP).

OVÚP - Odbor výstavby a územního plánování.

PNP - Památník národního písemnictví.

PSV - Přidružená stavební výroba - vedlejší práce (status nejistý).

ROH - Revoluční odborové hnutí.

SBČS - Státní banka československá.

SKP - Sdružené komunální podniky (též Sdružený komunální podnik, zkrácená varianta OSKP, status nejistý).

SNB - Sbor národní bezpečnosti.

SOkA - Státní okresní archiv.

SPÚ - Státní památkový úřad (do r. 1952), Státní památkový ústav (od r. 1952).

SŠ - Střední škola.

SÚPPOP - Státní ústav památkové péče a ochrany přírody.

ÚV KSČ - Ústřední výbor Komunistické strany Československa.

VB - Veřejná bezpečnost.

VŘSR - Velká říjnová socialistická revoluce.

ZŠ - Základní škola.

Seznam obrazové přílohy

1. Závěť Arnošta ze Staré, nedatováno, zdroj *Listy starohradské kroniky (dále jen LSK)*, roč. 21, č. 2, 1998.
2. Deska s erbem Jiříka Pruskovského z Pruskova, nedatováno, zdroj *LSK*, roč. 7, č. 1, 1984.
3. Vstupní brána z roku 1573, nedatováno, zdroj *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*.
4. Detail vstupní brány, nedatováno, zdroj *Opomíjené Staré Hrady u Libáně*.
5. Nejstarší dochovaná kresba zámku neznámého autora z roku 1775, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
6. Nejstarší dochovaná fotografie zámku, nedatováno, zdroj *LSK*, roč. 10, č. 1, 1987.
7. Staré Hrady, pohlednice, Ervín Malý, kolem roku 1900, zdroj *LSK*, roč. 24, č. 1, 2001.
8. Staré Hrady, František Škoda, nedatováno, zdroj *LSK*, roč. 19, č. 1, 1996.
9. Staré Hrady, Vladimír Silovský, nedatováno, zdroj *LSK*, roč. 20, č. 1, 1997.

10. Staré Hrady, Jiří Škopek, nedatováno, zdroj *LSK, roč. 21, č. 4, 1998.*
11. Staré Hrady, Jan Klouček, nedatováno, zdroj *LSK, roč. 18, č. 1, 1995.*
12. Staré Hrady, Jaroslav Mrva, nedatováno, zdroj *LSK, roč. 18, č. 3, 1995.*
13. Staré Hrady, Cyril Bouda, nedatováno, zdroj *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku.*
14. Staré Hrady, Miloš Kalista, nedatováno, zdroj *LSK, roč. 19, č. 4, 1996.*
15. Průhled 1. branou, rok 1968, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby.*
16. Konírna v době rekonstrukce, rok 1968, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby.*
17. Zámek v rekonstrukci v letech 1969-1970, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby.*
18. Oprava sgrafit v létě 1974, akad. sochař Alois Tintěra, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
19. Oprava sgrafit v létě 1974, v pozadí akad. sochař Alois Tintěra, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
20. Oprava sgrafit v létě 1974, akad. sochař Alois Tintěra, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
21. Oprava sgrafit v létě 1974, vlevo akad. sochař Alois Tintěra, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
22. Oprava sgrafit v létě 1974, akad. sochař Alois Tintěra, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
23. Oprava sgrafit v létě 1974, akad. sochař Alois Tintěra, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
24. Oprava sgrafit v létě 1974, detail, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
25. Oprava sgrafit v létě 1974, detail, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
26. Oprava sgrafit v létě 1974, detail, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
27. Oprava sgrafit v létě 1974, detail, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
28. Oprava sgrafit v létě 1974, detail, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku.*
29. Detail sgrafit s odkazem na rok podepsání smlouvy s PNP a iniciálami Vladimíra Holmana, rok 1981, zdroj *Filmový zpravodaj 37/1981, Krátký film Praha.*
30. Detail sgrafit s odkazem na rok 1974 a iniciálami Aloise Tintěry, rok 1981, zdroj *Filmový zpravodaj 37/1981, Krátký film Praha.*
31. Vystavená zednická lžice, rok 1981, zdroj *Filmový zpravodaj 37/1981, Krátký film Praha.*
32. Vystavený hrot krumpáče, rok 1981,

- zdroj *Filmový zpravodaj 37/1981, Krátký film Praha*.
33. Busta císaře Ferdinanda I. po ukončené restauraci, foto V. Turský, zdroj *Zprávy památkové péče, roč. 12, č 1, 1973*.
34. Busta císaře Maxmiliána II. před restaurací, foto V. Turský, zdroj *Zprávy památkové péče, roč. 12, č. 1, 1973*.
35. Interiér budoucí výstavní síně v arkádách, rok 1974, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby*.
36. Interiér gotické části, rok 1974, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby*.
37. Začátek prací na gotické části v létě 1975, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
38. Začátek prací na gotické části v létě 1975, vlevo Vladimír Holman, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
39. Začátek prací na gotické části v létě 1975, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
40. Pohled z chodby 2. patra zámku na zeď gotické části uzavírající na západní straně 2. zámecké nádvoří, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
41. Práce na gotické části zámku, léto 1975, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby*.
42. Práce na gotické části zámku, léto 1975, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby*.
43. Práce na 2. nádvoří zámku, třetí zprava Vladimír Holman, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
44. Práce na 2. nádvoří zámku, vpravo Vladimír Holman, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
45. Vladimír Holman při práci na ostění gotických oken, nedatováno, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby*.
46. Krov na gotické části zámku, Vladimír Holman (vlevo) a Jan Trnka, nedatováno, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby*.
47. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
48. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
49. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
50. Budování gotické části zámku, nedatováno zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
51. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
52. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
53. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
54. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.

55. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
56. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
57. Budování gotické části zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
58. Budování gotické části zámku, zleva Ing. Karel Pokorný a Vladimír Holman, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
59. Schody z přízemí gotické části do 1. patra, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
60. Gotický strop, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
61. Trampové při práci za gotickou částí, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
62. Trampové při práci na 2. nádvoří zámku u gotické zdi, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
63. Trampové bourají lešení z gotické zdi, 2. nádvoří zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
64. Skupinové foto jedné z trampských brigád, nedatováno, zdroj *Staré Hradý: Paměť doby*.
65. Dostavba gotické části, Vladimír Holman dozoruje nejmladší generaci svých pracovníků, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
66. Dostavba gotické části, zde Vladimír Holman s další generací své mladé pracovní síly, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
67. Vladimír Holman při vyplácení odměny jednomu z brigádníků, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
68. Vladimír Holman s ještě o něco starší skupinou svých brigádníků, nedatováno, zdroj *fond OS SH, výstřižky článků z novin a časopisů (Zemědělské noviny, roč. 36, č. 18, 1980)*.
69. Vladimír Holman a jeho zapojení do rekonstrukčních prací po boku ochotné mládeže, nedatováno, zdroj *fond OS SH, výstřižky článků z novin a časopisů (Květy, roč. 32, č. 31, 1982)*.
70. Vladimír Holman odstraňuje starou omítku okolo okna zámecké kaple, nedatováno, zdroj *fond OS SH, výstřižky článků z novin a časopisů (Rudé právo, roč. 69, č. 186, 1989)*.
71. „Do jedné z takových zdí [se] ,vešlo snad 3 tisíce koleček betonu‘...“, nedatováno, zdroj *fond OS SH, výstřižky článků z novin a časopisů (Květy, roč. 32, č. 31, 1982)*.
72. Jedno z pozdějších svědectví brigádnických zásluh na záchraně Starých Hradů, foto B. Kostka, nedatováno, zdroj *fond OS SH, výstřižky článků z novin a časopisů (Československý svět 12, roč. 4, č. 3, 1981)*.
73. Vladimír Holman na nádvoří starohradského zámku, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
74. Vladimír Holman tentokrát jako oddávající, 30. 4. 1975, zdroj *Staré Hradý: Paměť doby*.

75. Vladimír Holman (druhý zleva) se svými „důchodci“, rok 1979, zdroj *Staré Hrady: Paměť doby*.
76. Model kované kašny od Josefa Císařovského umístěné od r. 1979 na nádvoří zámku, nedatováno, zdroj *LSK, roč. 24, č. 2, 2001*.
77. PhDr. Jaroslav Wagner na své promoci, 23. 6. 1950, zdroj *Jičínský deník. cz, 16. 12. 2014*.
78. PhDr. Jaroslav Wagner později ve zralém věku před hradem Kost, 5. 5. 2000, zdroj *Nové noviny, roč. 14, č. 22, 2011 (z archivu rodiny)*.
79. Vladimír Holman výjimečně odpočívající, nedatováno, zdroj *LSK, roč. 22, č. 2-3, 1999*.
80. Kostel sv. Jana Křtitele v areálu zámku, nedatováno, zdroj *LSK, roč. 8, č. 4, 1985*.
81. Kostel sv. Jana Křtitele v areálu zámku, detail, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
82. Kříž z interiéru kostela sv. Jana Křtitele původně umístěný na zdi domu u silnice před zámkem, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
83. Zdravice trampských brigádníků pro zámek Staré Hrady, květen 1980, zdroj *fond OS SH, Kronika obce Staré Hrady 1974-1987*.
84. Hlavička *Listů starohradské kroniky* pro rok 1978, zdroj *LSK, roč. 1978*.
85. Hlavička *Listů starohradské kroniky* pro rok 1979, zdroj *LSK, roč. 1979*.
86. Hlavička *Listů starohradské kroniky* pro rok 1980, zdroj *LSK, roč. 1980*.
87. Hlavička *Listů starohradské kroniky* pro rok 1982, zdroj *LSK, roč. 1982*.
88. Hlavička *Listů starohradské kroniky* pro léta 1983-1996, zdroj *LSK, roč. 1983*.
89. PhDr. Eva Bílková, pracovnice LA PNP a později také předsedkyně OB SH, nedatováno, zdroj *fond OS SH, Výstřižky článků z novin a časopisů (Zemědělské noviny, roč. 36, č. 18, 1980)*.
90. Pracovnice LA PNP PhDr. Eva Bílková v archivu písemností na Starých Hradech, nedatováno, zdroj *fond OS SH, Výstřižky článků z novin a časopisů (Az Magazín, č. 9, 1982)*.
91. Kulturní život na Starých Hradech, obr. 1, (zleva) Alfred Strejček, Jitka Molavcová a Štěpánka Rak při jednom z vystoupení na nádvoří zámku, nedatováno, zdroj *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*.
92. Kulturní život na Starých Hradech, obr. 2, Jaromír Hanzlík na jedné z besed na nádvoří zámku, nedatováno, zdroj *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*.
93. Kulturní život na Starých Hradech, obr. 3, Josef Somr s Hanou Kofránkovou na jiné ze zámeckých besed, nedatováno, zdroj *Staré Hrady: Stručný průvodce minulostí i současností zámku*.

94. Kulturní život na Starých Hradech, obr. 4, (zleva) Josef Vinklář, Vladimír Komárek a Jiří Dientsbier st. - výstava obrazů Vladimíra Komárka, foto J. Hodík, zdroj *LSK, roč. 19, č. 4, 1996*.
95. Kulturní život na Starých Hradech, obr. 5, Pozdrav čtenářům *Listů starohradské kroniky* od (shora) Jiřího Dientsbiera st., Vladimíra Komárka a Josefa Vinkláře, zdroj *LSK, roč. 19, č. 2, 1996*.
96. Kulturní život na Starých Hradech, obr. 6, Bohumil Hrabal sedící v rohu nádvoří před obřadní síní v průběhu jedné z vernisáží, 20. 8. 1989, foto Jaroslav Najman, zdroj *LSK, roč. 20, č. 1, 1997*.
97. Kulturní život na Starých Hradech, obr. 7, Josef Dvořák na 3. sjezdu rodáků a přátel obcí Staré Hrady a Sedliště, foto M. Lucký, červen 1995, zdroj *LSK, roč. 18, č. 3, 1995*.
98. Plánek *Starých Hradů* s rozmístěním jednotlivých budov a jejich zařazením do etap vývoje celého komplexu: A (hrad/zámek), B (kostel/kaple), C (budova předhradí), D (bývalé konírny), E (bývalý pivovar); zdroj *fond OS SH, Výstřižky článků z novin a časopisů (Domov, č. 5, 1986)*.
99. Plány zámku Staré Hrady vypracované žáky Uměleckoprůmyslové školy pod vedením prof. J. Sokola, se kterými později pracoval stavitel J. Kříž, 1. patro, měřítko 1:50, 40. léta, foto Josef Matoušek, zdroj *fond Soudobá dokumentace okresu Jičín*.
100. Plány zámku Staré Hrady vypracované žáky Uměleckoprůmyslové školy pod vedením prof. J. Sokola, se kterými později pracoval stavitel J. Kříž, 2. patro, měřítko 1:50, 40. léta, foto Josef Matoušek, zdroj *fond Soudobá dokumentace okresu Jičín*.
101. Poloha obce Staré Hrady a okolních obcí na mapě, 19. století, nedatováno, zdroj *Mapy.cz*.
102. Poloha obce Staré Hrady a okolních obcí na mapě, současnost, turistická varianta s vyznačením zámku, zdroj *Mapy.cz*.
103. Poloha obce Staré Hrady a okolních obcí na mapě, současnost, letecká varianta, zdroj *Mapy.cz*.
104. Poloha obce Staré Hrady a okolních obcí na mapě, současnost, katastrální varianta, pohled shora, zdroj *Mapy.cz*.
105. Letecký snímek zámku, foto Jiří Ulrich, nedatováno, zdroj *fond OS SH, fotografie zámku*.
106. Průhled do předzámčí na vstupní bránu, foto Andrej Šťastný, nedatováno, zdroj *fond OS SH, Výstřižky článků z novin a časopisů (Květy, roč. 32, č. 31, 1982)*.
107. Nádvoří zámku, obr. 1, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
108. Nádvoří zámku, obr. 2, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
109. Nádvoří zámku, obr. 3, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
110. Nádvoří zámku, obr. 4, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.

111. Zbytek kované kašny na nádvoří zámku, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
112. Vstupní brána z roku 1573, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
113. Detail vstupní brány, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
114. Kostel sv. Jana Křtitele v areálu zámku, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
115. Předzámčí, obr. 1, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
116. Předzámčí, obr. 2, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
117. Předzámčí, obr. 3, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
118. Předzámčí, obr. 4, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
119. Sgrafita, obr. 1, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
120. Sgrafita, obr. 2, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
121. Sgrafita, obr. 3, celkový pohled, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
122. Pohled na kostel sv. Jana Křtitele a část zámku z místa autobusové zastávky, dnešní stav (k 23. 8. 2023), zdroj *archiv autora*.
123. V pořadí 6. sjezd rodáků a přátel obcí Staré Hrady a Sedliště, na kterém byla Vladimíru Holmanovi a ostatním zachráncům zámku v arkádách jeho 2. nádvoří odhalena pamětní deska, rok 2005, zdroj *LSK, roč. 28, č. 3, 2005*.
124. Pamětní deska k dokonané záchráně Starých Hradů, arkády 2. zámeckého nádvoří, foto Jiří Ulrich, nedatováno, zdroj *fond OS SH, karton č. 58*.
125. Vladimír Holman a jeho pozdravné/rozlučkové gesto, nedatováno, zdroj, *fond SH, Výstřižky článků z novin a časopisů (Zemědělské noviny, roč 39, č. 219, 1983)*.